

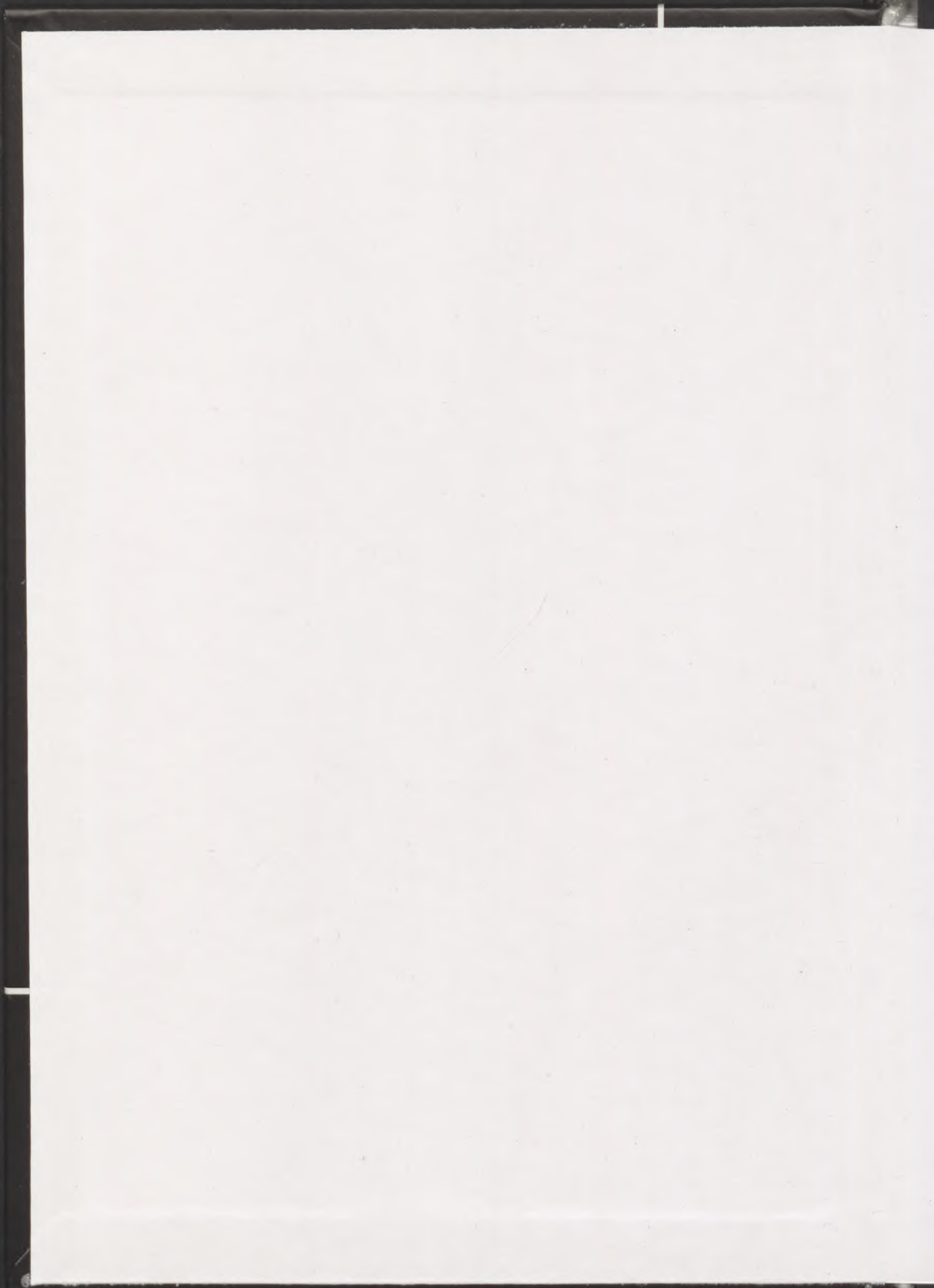
Osszián

MB
193.876

Kétezer

leütés

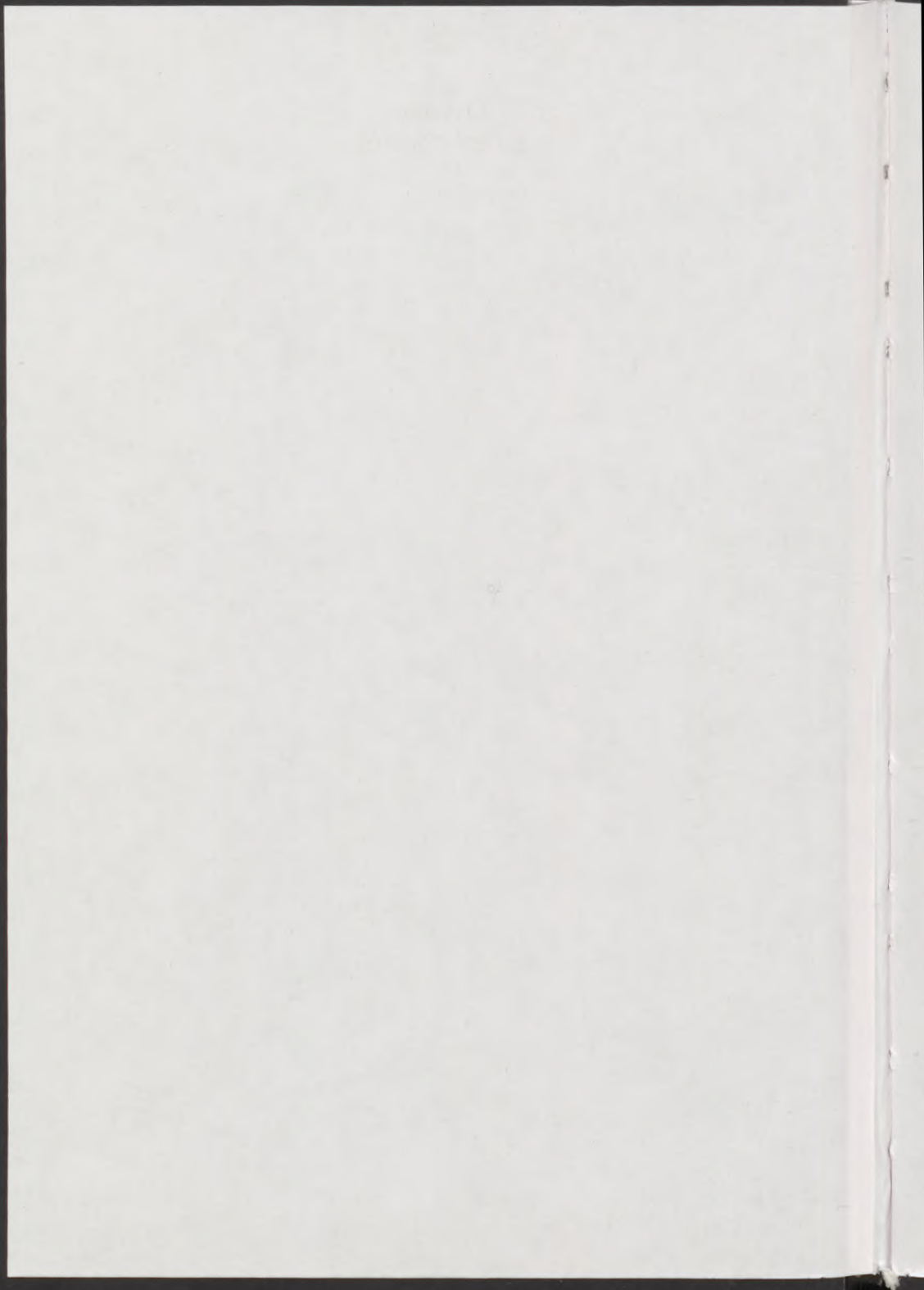
MAGYAR
NAPLÓ

Osszián
Kétezer leütés

Osszián

Kétezer leütés

**MAGYAR
NAPLÓ**
Budapest

A kötet megjelenését

a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma,

a Nemzeti Kulturális Alapprogram

MB 193.846

2004.

és a

*Magyar Könyv Alapítvány
támogatta.*

A szerző ezúton mond köszönetet mindazoknak, akik önzetlen munkájukkal előmozdították e gyűjtemény darabjainak létrejöttét:

a napi szövegek lelkiismeretes és beleérző gondozásáért a Magyar Nemzet publicisztikai szerkesztőinek – Osztovits Ágnesnek, Faggyas Sándornak, Nyiri Jánosnak, Molnár Pálnak és Berszán Györgynek;

a kézirat előkészítésében nyújtott nélkülözhetetlen segítségéért Kurtiszné Kovács Ágotának, Szathmáry Zsuzsának és Nagy Nórának;

a névmutató összeállításáért és a folyamatos lelki-szellemi támogatásért Karádi Zitának;

illetve az Olvasónak, aki Ossziánt világra hívta, és egy álló esztendőn át szeretetével, érdeklődésével és kritikáival életben tartotta.

© Csontos János, 2001

© Magyar Napló Kiadó, 2001

Előhang

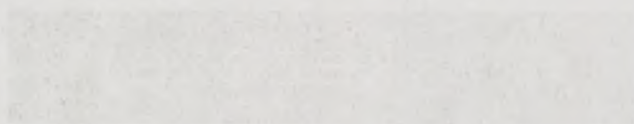
Mégiscsak úgy vág neki az emberfia a legtöbb dolgának, hogy mögéje képzelt egy kis örökkévalóságot. Akkor is így van ez, ha amúgy eszébe sem jut. Íróféle meg nemigen lehet meg efféle káprázat, önámítás, reménykedés nélkül. Ki a fene akarna írni csak a holnapi hírlapba? A holnapi hírlapot is odagondolja titokban íróféle a halhatatlanságba. Hogy hátha eljön majd az idő (eljön, mindig...), amikor mindenféle tudni vágyó ifjak meg múltba révedő öregecskék előbogarásszák a valamikori hírlapokat, hogy sejtsenek valamit abból a korból, ami nekik már csak mese. Mentalitástörténet... Egész tudománya van már a történelemben annak, hogy sokkal többet lehet megtudni egy adott korról a fennmaradt apró-cseprő semmiségek, pletykák, viccek, tyúkpercek, nyilvános kivégzések, hálószoa-titkok, no és persze a hírlapok segédelmével, mint a hivatalos történelmi munkák, hivatalos okiratok bön-gészésével. Mert a hivatalos munkák – nevezzük őket forrásoknak – mégiscsak hivatalosak valahogyan. Frász se tudja, miféle képet alkotna mirőlunk az utókor; ha átfutná az elmúlt tíz esztendő sajtóját, végignézné az elmúlt évek televíziós műsorait... Ha az utókor normális marad valamicskét – ha lesz emberi arcuk egyáltalán, akkor csókolom őket... –, bizony elmebeteg kornak fogja tartani ezt a miénket. Olyannak, amelyikben nem volt semmi-semmi kapaszkodó. Amelyben odáig jutott a Fejlődés, hogy elvesztettünk mindent. Amelyben nem volt semmi heroikus, csak a vékonydongájú, önimádó, önmaga gyűlöletét másság-tisztelettel gyógyíttató, frusztrált és hedonista cinizmus járt-kelt a butácska szlogenek meg porba dőlt hajdani értékek között... Akkor viszont egészen jól fogja mutatni korunkat a sajtó. És egyszer csak, egy álmos, csöndes, poros nyárutón valamelyik leendő bölcsészpalánta ráakad majd Osszián ezredfordulós leüteseire. Nem is lesz majd különösebb kedve az egészhez, csak úgy szórakozottan belelapoz a sárgult, keserűnyés illatú, zörgő papírokba – és észre sem fogja venni, hogyan múlik el fölötte a nap... És rácsodálkozik majd, hogy „hát jé!, akkor nem is volt teljesen elmebeteg az az ezredvég?” Mégsem kereste mindenki az újat? Volt lélek, ahol elbújt mindenféle kiátkozott hagyomány? Volt hírlapíró, aki tényleg a pillanat mögé látott? Volt író, aki hírlapban is mives szöveget hagyott hátra, és szembe merészelt szállni a korszellemtelenséggel? És egy disszertáció körvonalai bontakoznak ki a leendő bölcsészpalánta fejében, amelyben majd Ő lerántja a leplet arról a sztereotípiáról, mely szerint hanyatló, beteg, ostoba, gusztustalan kor volt az ezredvég. Ki fogják nevetni szegény bölcsészpalántát ezért. Pedig kicsikét igaza lesz. Annyira lesz igaza, ahány Osszián írogat manapság a mindenféle lapokba...

Bayer Zsolt

kétezer

január

Jer Osszián, ködös, homályos énekeddel!

(Arany János: Összel)

Nem gyanús-e, hogy minden újonnan beköszöntő éra a tisztaság, a világosság, a napfény korának címkézi magát? Minden, ami új, megelőlegezi magának a reményt és a bizalmat – minden, ami volt, a körülmények szerencsétlen összjátékával magyarázza az elmaradt megváltást. A hivatalt viselő mindenkori jövőmondók notórius optimisták – a mögöttünk hagyott hordalékkal bibelődő, a múlt mélységes mély kútjába pillantó történészek hivatalból pesszimisták. Közéjük szorulva meg mi, egyszerű, libikóka-kedélyű halandók próbálunk lavírozni a könnyörtelen időben. Ám a kerek évszámok mindig felvillanyoznak bennünket: végre valami kapaszkodó, valami viszonyítási pont a gomolygó létezésben – a tízes számrendszer önkényes voltáról pedig inkább ne is beszéljünk. Örömtüzek gyúlnak, ugyanakkor kollektív katasztrófafélelmek söpörnek végig bolygónkon, valahányszor az időszámítás mesterséges küszöbeihez érkezünk. Pedig talán csak bizonytalanságunkat, labilis értéktudatunkat igyekszünk végletes reflexiókkal leplezni, amikor minden erőnkkel azon vagyunk, hogy foggal-körömmel emlékeztetessé tegyük, egyszerinek és megismételhetetlennek tüntessük fel azt, amihez a sors szeszélye folytán közünk lett. A programos dáridó másnapján persze halántékszaggató a kijózanodás: a felosztott idő mérő illúzió – csak mi vagyunk meg a világ, és halálig birkózunk egymással. Híves, borongó napokon, kedvenc fotelünkbe süppedve ez a birkózás nem is olyan kilátástalan: elvégre kéznél van Homér és Osszián, a könyveken túl meg ott a végtelenül hiú jelenkor piperetükre – a sajtó. Amennyiben napról napra reagálni szándékozunk e témérdek ingerre, célszerű a ködös (ámde nem homályos) ossziáni hanghoz fordulnunk – lehetőleg Homér derűjével. Az eposzok szerzőinek akár többször kétezer sor is adatott a szóláshoz, a prágai tavasz hírnökének, Vaculíknak kétezer szó – a triplán kerek esztendő „lábjegyzetírójának” kétezer leütés is ritka kegy. Kezdődhet az ének?

(2000. január 3.)

A konzervativizmus, mint jól látták kritikusaim, csak kisiklás volt az életemben.

(Tamás Gáspár Miklós a 168 Órában)

Lehet-e kisiklás a konzervativizmus? Aki ezt állítja, aligha lehet jó kritikus. A konzervatív gondolkodó, ha valóban az, úgy szembesíti az új jelenségeket a régi teóriákkal, hogy megméri őket a hagyomány mérlegén: könnyűnek találtnak-e. Aki ezt az életre szóló szenvedélyt epizódnak tekint, lódít – vagy pedig akkor lódított, amikor konzervatívnak nevezte magát. Ez esetben valótlanság volt a XIX. századi klasszikus külső, akár a formatervezett sétabot. De nem tudhatjuk azt sem, a mostani alternatív póló, poszthippi megjelenés igaz-e. Miként a kisiklás utáni gondolatok is óhatatlanul könnyűnek találtnak. Nehéz elképzelni, miféle radikális szellemi erőter létezik „valahol a liberalizmus és a szocializmus között”, de az áruló baloldali osztrák, német, brit és francia belügyminiszterekre tett utalás (akik „könyörtelen, vad, menekültellenes politikát” folytatnak) némileg segít ebben. Miként az a megállapítás is, hogy „a közvélemény zsarnoksága” miatt nem tükrözheti a magyar sajtó a forradalmi marxista nézeteket. Még szerencse, hogy a nagyvilágban létezik a „seattle-i számottevő szubkultúra”, Európában pedig az előretört kommunisták, zöldek és trockisták a baloldal reménységei. Itthon a radikális álmodozó humanista feministákban, a szakközépiskolások ultrabaloldali szubkultúráiban, az anarchistákban és – a Credóba Pilátusként idekerülő – szabadkőművesekben bízhatunk (csupán azért, mert ők is „valami jót akarnak”). A szocialistákról ellenben le kell mondani, mert ők „voltaképp konzervatívok”. S hogy mi a kíváncsú program, abban a bányászjáró és általános sztrájkot szervező Romániára vessük vigyázó szemünket, ahol „spontán népharag rendezi a konfliktusokat”. Ám vannak biztató jelek, „úgyhogy nem annyira reménytelen itt az élet, mint három-négy évvel ezelőtt.” Lehet, hogy ez a kiugrott konzervatív filozófus egyetlen mondata, amiben egyetértünk?

(2000. január 4.)

Ha Jelcin élne, forogna a sírjában.

(Temesi Ferenc a Napi Magyarországbán)

Emlékszünk még a Brezsnyev-viccekre? Szerencsésebb, demokráciába született évjáratok képviselői talán soha nem is fognak ráérezni, mit jelentett egy hosszan és kéjjel mesélt anekdota Leonyid cárról, a félig-meddig döglött oroszlánról, aki évtizedes agóniájában is halálosan meresztette körmeit. Egyszerű, kissé kelet-európai ízű adoma számukra a tekervényesen felvezetett poén a kitüntetésekkel teli pizsamáról; talán értékeli a leleményt a szovjet számmisztikáról, hogy az orosz „turista” tizenkét évenként – a kínai zodiákus beosztást követve – utazhat külföldre (1944-ben Berlinbe, 1956-ban Budapestre, 1968-ban Prágába, 1980-ban Kabulba); a Csernyenkó-féle „új generációra” tett célzást azonban már külön magyarázó jegyzetekkel ellátva sem értik. Mint ahogy azt sem, hogy annak idején – az álszent módon „pangásnak” nevezett kollaborációban – miért épp az egypárti funkcionáriusok mesélték és terjesztették a leghatékonyabban, fülig érő szájjal ezeket a poénokat. Azzal az érvvel az új, racionálisabb nemzedéket már nehéz volna etetni, hogy így kellett előírászerűen „belülről bomlasztani” – mert ugye ha ma is ugyanazok a káderek viszik a zászlót, s a humorérzékük természete sem változott, több mint kínos a behelyettesítés, hogy manapság mit bomlasztanak és honnan. Mert „a gonosz birodalma” összeomolhatott, a nagy medve fiainak is felkophat az álluk, az intézményes humor hazai nimbusza a régi: akik annak idején aczélos fegyelemmel kezelték ama nevezetes társadalmi gőzleeresztő „szelepeket”, ma is a demokratikus és duális kabaré oszlopai. Ám hiába a fogcsikorgató profizmus – egy írónak kell jönnie, hogy egyetlen rövid mondatban, a régi röhögési reflexeket mozgósítva, leendő fiaink számára is érzékletessé tegye az ezredvégi világtörténelmi abszurdot. S mindezt alig pár pillanattal az első, demokratikus eszközökkel megválasztott szalmabáb lemondása előtt! Apropó: hallott már valaki Putyin-viccet?

(2000. január 5.)

Horn öt hellyel előzi Kokót, hattal Makoveczet, ők pedig biztosan verik Soros Györgyöt.

(Nagy N. Péter a Népszabadságban)

Hihetünk-e a toplistáknak? A toplista ugyanis – készüljön bármiről – mégiscsak mi vagyunk, s csak másodsorban a profi manipulátorok kedvenc fegyverneme. Egy „top kétezres” slágerlistát például már hetekkel szilveszter előtt el kell kezdenie egy leleményes (ám a műsortervvel vajmi keveset bajmolódó) kereskedelmi rádiónak; de a nyakunkat tehetjük rá, hogy mondjuk a nyolcszázas vagy az ezeröt százas évekből semmi sem fog beférni. Egy elfogult ezredfordulós nemzedék játéka ez, a saját maga szórakoztatására, a saját kora iránti részrehajlással. S mi sem természetesebb, hogy egy országban, ahol a történelem nem is mindig kötelező érettségi tárgy, az „évezred magyarájáról” is voksoljon a nagyérdemű. Az persze, hogy egy díszlistán a „legnagyobb magyar” Széchenyi és (az amúgy egy évezreddel előbb élt) honszerző Árpád fejedelem közé be tud ékelődni a Haynau-féle megtorlást tökélyre vivő „Kádár apánk”, nem feltétlenül a nemzet mentális és morális állapotáról, történelmi érzékenységéről tanúskodik – lehet, hogy csupán a thürmerista szavazóbázis mozgósítható voltát illusztrálja: ez a szabadcsapat nemcsak komoly, de messzemenően komolytalan választásokon is hatékonyan bevethető. A kommentátort mindenesetre nem mentesíti a felelősség alól a tény, hogy örültségeket kommentál. Az még hagyján, hogy Horn jobb úrvezető, mint olimpiai bajnok bunyósunk (ha Emődnél is ő vezet, talán kisebb a baj) – igaz, kevésbé mutatna jól monoklis szemmel macsó magazinok címlapján. Az viszont, hogy Kokó meg Makovecz Imre együttes erővel „verik” (lelki szemeink előtt már azt is látjuk: bokszesztyűvel) Sorost, a nyitott magyarok nagy jótevőjét – kicsit erős. Nem tudni: az-e a nagyobb gond, ha egy kiváló Pulitzer-díjas publicista ilyen ügyetlenül fogalmaz, vagy ha ilyen ügyesen. Hol vannak azok a daliás idők, amikor egy katonatisztnek még olimpián sem illett vernie a négereket?

(2000. január 6.)

Máig a kamrában tartom az Oscar-szobrocskát.

(Gwyneth Paltrow a Blikkben)

Mit ér egy díj az élethez képest? A bölcsek szerint (s talán lassan a szőke üdvöske, a szerelmes Shakespeare-múza szerepéért Oscar-díjat kiérdemelt színésznő is közéjük tartozik) nem túl sokat. Díj annyi van, mint a nyű (aki összegyűjtené és könyvbe rendezné őket, bízvást kiérdemelné a lexikonszerkesztők nívódíját); életünk meg csak ez az egy. Az is elég rövid, hogy azzal töltsük: vitrinekről törölgessük a port. Így hát aligha csodálkozhatunk azon, hogy nemcsak a szép Gwyneth számúzi az egyszervolt dicsőség bizonyítékát a befőttek közé, hanem például Esterházy Péter is a szekrény tetején tartja elismerő okleveleit. A színésznőt érhetően nyomasztja, hogy ezután, hátralévő hosszú évtizedeiben már mindig tökéletesnek kell lennie; az író viszont írni sem tud, ha a figyelmét elterelő, még oly kellemes körülmények félklasszikus voltára emlékeztetik. Hiúságra épülő szakma ez is, az is – de folyamatos munkabefektetés nélkül nem űzhető. Így van ez a díjodaítélők nemes hivatásával is: aki komolyan veszi a feladatát, a nap huszonnégy órájában a potenciális jelölteket vizslatja. Igazán nem könnyű a dolga egy olyan országban, ahol egy díj adott esetben nem csupán erkölcsi elismerés, a teljesítmény érdek nélkül való fokmérője, hanem alulfizetett alkotó értelmiségiek megélhetési korrekciója is: az értékelés szempontjai közé beszüremkednek a szociális érvek; a szellemi viadal nemcsak a dicsőségért, hanem a kenyérre valóért is folyik. Ez az áldatlan helyzet újabb fegyvert ad hatalom és ellenhatalom kezébe is: a díjakkal nemcsak az örökkévalóságra lehet szerény befolyást gyakorolni, de politizálni is. Mégis jó volna megtartani az illúziót: érték és értékelés nem zárja ki egymást; s egy Kossuth-díjnak sem kell feltétlenül a szemétdombon végeznie, mint ahogy az nem is oly rég előfordult. Akkor már nem sokkal jobb (A tizedes meg a többiek örökbecsű mondatát kölcsönvéve), ha a díjak a spájzban vannak?

(2000. január 7.)

Jó estét kívánok!

(Baló György a Magyar Televízióban)

Akad még olyan elvetemült széles e hazában, aki szerint nem ez a korlátlan lehetőségek országa? Olykor előfordul, hogy egy mondatban nem is annak van jelentése, ami benne foglaltatik, hanem hogy ki és hol mondja. Ízlelges-sük a körítést! Baló György a Magyar Televízióban. Baló György a Magyar Televízióban. Talán mégsem volt teljesen hiábavaló ez az izzadságos rendszerváltozás: annyi vargabetű, annyi vadkapitalista téblábolás után a nagy rendszerváltó televíziósok (ezek a bohó tékozló fiúk) lassan visszaszivárognak az éltető, tiszta forráshoz. Mégsem annyira lyukas a szociális háló: lám, a bukott vezérigazgatók is képességeikhez illő, minőségi munkához juthatnak, ha tehetségesek. Mert azt aztán senki nem vonhatja kétségbe, hogy itt kérem, komoly tehetség esete forog fenn. Igaz, ha a profi éppen egy történelmi pillanatban – például az első szabad választások éjszakáján – mutatkozik végletesen amatőrnak, az fölöttébb kínos. Fizikai törvényszerűség, hogy nem lehet a választási győzelmet a Mérleg utcából közvetíteni, ha egyszer Antallék nyertek. Szabad a moderátornak lélekben drukkolni – de ilyen kitüntetett közszolgálatban tilos az elfogultságot kimutatni. Balónak amúgy vezérigazgatóként voltak jó ötletei: átültette például a gyakorlatba az örkényi egypercest, bevezetve a Tv 3-ban a holnapi lapok szemléjét. Aktuális sziporkákért ezután sem igen megy a szomszédba; kérdés, hogyan lehet kivédeni azt a kézenfekvő vádat, hogy az RTL Klub és az ORTT ellehetetlenítését, a Tv 2 beperlését, a duális médiarendszer fellazítását is nem a Magyar Televízió „titkos zsoldjában” végezte. Már látom lelki szemeim előtt, amint a megtévedt médiasztárok hosszú, tömött sorban vonulnak a létszámleépítés után erőre kapott köztévé új óbudai székháza felé, eme korlátlan lehetőségeket kínáló médiakánaánba. De vajon reménykedhet-e hasonló karrierben, polgári egzisztenciában az az istenáldotta tehetség, aki most érkezett az esti gyorssal?

(2000. január 8.)

Tasnádi esetében világos, hogy a keresztapa szerepére korábban kétségkívül rájátszó vállalkozóval kapcsolatban azt a feladatot kapták a rendőrök, hogy járassák le, tegyék tönkre.

(Szikinger István a Magyar Hírlapban)

Miért is nem iratkozik be mindenki a jogi karra a jurátusok hazájában? Mi lehetnének a tízmillió alkotmányjogász országa! Igaz, ahhoz az alkotmányt is egyszerűsíteni kellene. Ennek is megvolna az előnye: nem kéne egy ügyvédnek olyan nyakatekert mondatokat fogalmaznia, hogy elsőre érteni se lehessen. Egy állításon belül szerepel, hogy Tasnádi korábban titokzatos okból rájátszott a keresztapaságra, valamint az, hogy a rendőrök feladatul kapták (kitől? mitől?) ennek a keresztapának látszó áldott jó embernek a lejáratását. Hát ez nem mindenkinek világos. Ám engem ez a parancsuralmi tönkretevés fölöttébb érdekel! Polgárként szörnyű rágondolnom, hogy ilyesmire használják a (már Kuncze idejétől) polgárbarát rendőrséget. Szikinger doktor – mint derék jogkövető állampolgár, akinek még a háta is borsószik az alaptalan lejáratásoktól, tönkretételektől, rágalmazásoktól – nyilván hamarosan előáll cáfolhatatlan bizonyítékaival, a vétkesek tányér-sapkás feje meg a porba hullik. És akkor majd ezt is bele lehet írni az emberi jogi jelentésbe, két nyelven, hogy külhonban is lássák, hogy állnak nálunk a szabadságjogok! Ezek a korruptak képesek épp akkor lecsukni valakit, amikor kisbabája születik – és még ezt nevezik jogállamnak! De szerintem azt azért ki kéne hagyni a jelentésből, hogy „Tasnádi erős fiúkkal volt körülvéve, ezt ő maga sem tagadja, a kérdés csak az, hogy mondta-e ő valakinek, hogy törje el az illető karját”... Ezt úgysem lehetne angolra lefordítani. Meg azt se kell beleírni, hogy Szikinger nem Tasnáditól független alkotmányjogász: „standard díjazásért” látja el a jogi képviselét. Hogy venné az ki magát a pozitív országkép szempontjából, hogy a jelentésíró egzisztenciálisan érdekelt az ellenérdekű fél – a rendőrség – lejáratásában és tönkretételében?

(2000. január 10.)

A kormány kényszersorozással korlátozza a fiatal polgárok szabadságát.

(Magyar Bálint a Nap-keltében)

Ismernek önök örömkatonát? Na jó, biztosan ismernek, de azért nevezettek valószínűleg nincsenek többségben az ismeretségi körükben. (Feltéve, hogy önök sem az örömkatonák klubjában ütik agyon ráérő idejüket.) Az ember – főleg, ha férfi, sőt fiatal férfi – eredendően olyan, mint a szabad madár: nem szívesen zárja magát önként kedélytelen laktanyakerítések mögé; sőt kifejezetten rühelli ezt az átmeneti állapotot. De hát hallott ott-hon ezt-azt kötelességről, honvédelemről, uram bocsá' hazaszeretetről, így – bár lélekben az első naptól vágja a centit – zokszó nélkül teszi, amit rárátt a zord férfisors. Ám most teljesen össze van zavarodva. A kényszersorozás ugyanis egészen úgy hangzik, mint a kényszermunka. Tehát aki alkalmasnak bizonyul a fegyveres szolgálatra, az veheti úgy, hogy megbüntették – aki viszont alkalmatlan, az amnesztiával szabadul. Edzette testét, sportkörbe járt, egészségesen élt és táplálkozott – s lám, ez lett a vége: utólag kell megtudnia, hogy korlátozni fogják szabadságában. Pedig milyen szép is volna a korlátok nélküli élet: nem védenénk az országot, nem fizetnénk adót, s nem kéne foglalkoznunk a politikusok világ-megváltó ideáival sem! Szép új, önző világ lenne. Úgy kezelnénk a valóságot is, mint az internetet. Mi volnánk a billentyűk ura, akit kiteljesült jogaiban nem korlátoznak holmi társadalmi nyűgök: felelősség, közösségi tudat, szolidaritás... Az ifjú magyar eddig úgy tudta, hogy kellemetlen, de rendjén való dolog, ha valaki fiatalemberként sorköteles – ám most azt hallja: diszkriminálva van fiatal polgárként. Valami kolompol neki a polgári Magyarországról, de hát hónapokon át azt sulykolta az ellenzéki média, hogy itt a polgárokkal kivételeznek. Furcsa egy protekció, nem mondom – gondolja a fiatal két szolgálat között. Netán azt is hozzáteszi: lehet, hogy mégis inkább a nagy liberális vívmányt, a polgári szolgálatot kellett volna választanom?

(2000. január 11.)

Az egyensúlyos médiát akkor mondhatjuk egyensúlyban lévőnek, ha egyensúlyban van.

(Gellért Kis Gábor az Élet és Irodalomban)

Értik? Nem baj, ha nem: a hiba nem az önök készülékében van. Mégcsak nem is az adótoronyban: az üzenet szántszándékkal ilyen infantilis, már-már bugyuta. Formállogikailag mintha a nagy semmitmondó evidenciákat idézné (vegyük például a klasszikus meghatározást az egyetemi jegyzetből: „fizika az, amivel a fizikusok foglalkoznak”); ám valójában csak megjátssza az ügyetlent – szükség van egy olyan burleszkszerű tételmondatra, amihez képest az egész tekervényes írásmű maga a voltaire-i megvilágosodás. A „más eszközökkel” vívott médiaháború elmélete ugyanis valóságos közhelyparádé. Többek között megismétli ama tételt, hogy a média mindig ellenzéki; miközben megsértődik, ha a kancelláriaminiszter talál hasonlót mondani. Hogy a többségi sajtó 1994 és 1998 között mért feledkezett meg született ellenzéki természetéről, arról Gellért nyilván helyszűke miatt hallgat. Akár a lényegről is: ez az egész egyensúlyosdi szóba sem kerülhetne, ha a honi sajtó- és médiaszerkezet (miként az egész piacgazdaság is) szerves fejlődés révén alakul ki. Tudjuk, nem így történt. S e „mellékes” körülményről épp Gellértnek nem venni tudomást – akinek jelenlegi és volt pártja nélkül a mai 85 százalékos baloldali túlsúly nem jöhetett volna létre – több mint cinizmus. Alapfokú szeminárium: egy nyári délután főszerkesztője spontán ötlettel eladta az állampárti (azaz állami) országos napilapot a németeknek, míg egy ködös éjszakán Németh Miklósék tették pénzzé a megyei újságokat. A spontán privatizáció a kezdeteknél meghatározta a felálló reklámpiacot: az érkező multik már kész pozíciórendet találtak. Előállt a mai komikus helyzet: a lapstruktúra nincs összhangban a politikai struktúrával (a baloldali médiahenger ellenére eddig kétszer nyert jobboldali, s csak egyszer baloldali koalíció). De vajon érdemes-e egyensúlyt emlegetni, ha félrebeszél a mérleg önjelölt nyelve?

(2000. január 12.)

Olyan csúnya vagy, hogy amikor kijöttél anyádból, az orvos sírt fel először.

(Firka a 96-os autóbusz oldalán)

Van-e alapja annak a közhiedelemnek, hogy a graffiti mindig igazságot szolgáltat? Alapja mindenképpen van, legfeljebb a „mindig” meghatározás sántít. A falfirka (ha valóban a magvas, csattanós közlés a célja, nem csupán a bosszantóan tiszta felületek látványos összerondítása) tiszteletlen hangvételével valóban betölthet egyfajta „társadalomkritikai” szerepet: olyat, amihez az elemzés túl szenvtelen, a publicisztika túl udvarias, a politika meg túl képmutató. Olykor pedig nemcsak az okos, hanem az oktondi szellemességből is tudunk okulni. E „szülőszobai” hasonlatot olvasva például eltűnődhet a buszozó azon: adott esetben lehetséges volna-e szidni egy lombikot, netán káromkodásba foglalni az emberklónozás forradalmi módszerét. S mindjárt adódik is a válasz: ahhoz, hogy keresetlen módon természetellenes hajlamokkal vádoljuk meg felebarátunkat, tudnunk kell azt is, mi a természetes. A kínosan steril klinikai körülmények között zajló, lélektelen szűznemzési művelethez képest egy máskülönben bárdolatlan, azonnali ödipuszi viszonyra való felszólítás maga a bensőséges anyatermészet. Hozzáértők szerint az a tény, hogy legdurvábbnak szánt szidalmaink változatlanul a fogantatás, illetve az azt megelőző aktus körül összpontosulnak, arra mutatnak: technikai civilizáció ide, elidegenedés oda, lélekben a mai napig nem voltunk képesek elszakítani a köldökzsidórt, ami az éltető természethez köt bennünket. Kissé hétköznapiabb fogalmazással azt is lehetne mondani: ami bemegy, az – lehetőleg ugyanott – ki is akar jönni; ami pedig kijött, az mindhalálig visszavágyik az élet méhébe. Ennek az ingamozgásnak a részleteivel és stílusával foglalkozik aztán a komplett világirodalom és minden törvénykönyv – beleértve a Tízparancsolatot is. Lehet az véletlen, hogy – noha a gonoszkodó graffiti szerint az orvos sír fel – a szülőanya mosolyog rá először ráncos, világcsúf magzatára?

(2000. január 13.)

A mozdonyvezetők visszaélnék a hatalmukkal.

(Betelefonáló a Beszéljük meg! című rádióműsorban)

Különös vágású ember-e az, akit a mozdony füstje megcsapott? A vasúti sztrájk körüli hírverés néhány erre utaló jelet is felmutatott. Érdekes adalék például annak a névtelenségbe burkolózó dunántúli vasutasnak a közlése, hogy az éjjeli műszakba beosztott mozdonyvezetők (akik az utolsó személyvonatot navigálják valamelyik végállomásra, hogy hajnalban az elsőt hozzák majd vissza ugyanonnan) kikérik maguknak, ha a ráérő időben a szolgálatvezető el szeretné küldeni őket egy rakománnyal tehervonatozni. A masiniszta elemi felháborodással reagál a kérésre: olyan jól elvackolt már magának – ő a két személyvonat között aludni szokott. Munkaidőben, a vasutasbérek átlagánál magasabb javadalmazásért. A vastagabb boríték melletti fő érv állítólag az szokott lenni, hogy „mi találkozunk a vasúti átjárókban a piros jelzést nem ismerő kamionokkal”. Az anonim bejelentő nyilván nem mozdonyvezető: az állomásfőnökökre, váltókezelőkre hivatkozik, akiknek kötelező talpon lenniük, ha áthalad szolgálati helyükön egy vonat – pedig éjszaka ők is álmosak. A masiniszta pártiak meg a maradék vasutasokra mutogatnak, linkséggel vádolva őket: míg a mozdonyvezetők (az adott időre fizetség nélkül) sztrájkolnak, a többiek vígan felveszik a munkát. Vonat úgyse indul el, ők meg a rendes fizetésért kártyázhatják végig a műszakot. Mindez azonban csak amolyan belső csetepaté – bár ha ezek a munkabeszüntetések (mint ahogy a kormány inflációs politikájában nem bízó érdekvédők kiállításba helyezték) rendszeressé válnak, aligha lehet majd a MÁV belügyének tekinteni. És akkor a „hatalomgyakorló” mozdonyvezetők elől akár el is vehetjük az előtagot: „a (szakszervezeti) vezetők visszaélnék a hatalmukkal”. A viláért se illessük őket azzal, hogy különös vágású emberek: az se biztos, hogy a mozdonyfüst (főleg a villamosítás korában) megcsapta őket. De mit szólnak vajon, ha életükben először találkoznak egy kamionnal?

(2000. január 14.)

Bevallom, voltak partnereim, akikben nem bíztam meg.

(Bochkor Gábor a Mai Napban)

Létszükséglet-e a bizalom a partneri viszonyhoz? Komoly, a polgári életmódot alapjaiban érintő kérdés ez, és nem csupán azért, mert a legtöbbszörünk életében – miként a koránkelő, gyorsbeszédű kereskedelmi rádiós alkalmazott világképében is – „baromira fontos” a szex. A szexus ugyan nem minden (jóllehet némelyik leegyszerűsített világmagyarázat szerint a papucsállatkák óta a nemi vágyakozás forgatja tengelye körül a földgolyót), ám a társadalom mindennemű működése egyszerűen lehetetlen valamiféle partneri viszony nélkül. Ennek hiányában – amit egyesek az adott szó szentségének, mások mindközönségesen erkölcsös hozzáállásnak neveznek – fabatkát sem ér a jogállam, ingatag a szerződésbiztonság, ember embernek (nemcsak szexuális értelemben vett) farkasa. Ám ha eddig úgy tudtuk, hogy a partneri viszonynak elemi feltétele a bizalom, e megvilágosító erejű rádiósztori kinyilatkoztatás után talán itt az ideje felülbírálnunk ezt a vélekedést. Avítt, idejétmúlt ez az álláspont, amire nemhogy világgazdaságot, de még egy futó „egészségügyi” viszonyt sem lehet alapozni. Lám, a partnerséghez nincs feltétlenül szükség holmi íratlan tisztességre, fölösleges intimitásra – elég minden testrészünkkel arra koncentrálni, ami „baromira fontos”, aztán mindent bele! Ilyen fénytörésben kell – s mint annyiszor, megint utólag – megértenünk, mit is jelentett a nagypolitikában például a „békepartnerség”: eszem ágában sincs megbízni benned, de még mindig jobb, ha a partnerem vagy, mint hogyha elkeseredésedben hátba támadsz. Igaz, hogy velem sem vagy (az túl sokba kerülne nekem), viszont ellenem sem, és ez átmenetileg megoldja a gondjaimat. Megvásárlom tőled a békét azáltal, hogy látványosan a keblemre engedlek – de biztos ami biztos, a kezem ügyében tartom a kígyómérget. Hogyha pedig már ilyen mélységben értjük a partnerség lényegét, jobban eligazodunk a magánélet útvesztőiben is. Nosza, hol egy partnerkereső?

(2000. január 15.)

Árpád, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba, Töhötöm.

(Ralph Fiennes az MTV Híradóban)

Milyen szavakat tanuljunk meg először egy idegen országban? Egy „átlagos világutazó” bizonyára ilyesféle hétköznapi kifejezéseket sorolna: jó napot, köszönöm, éhes vagyok, szeretlek. Egy filmszínész világhírességnek azonban (főleg, ha az intellektuálisabb fajtából való) más srófra jár az agya. A Schindler listája és Az angol beteg főhőse – ha már abban a szerencsében részesített, hogy Oscar-díjas rendezőnkkel, Szabó Istvánnal forgathat – gondolhatja akár úgy is, hogy a legszűkebb magyar szókincsben is ott a helye a honfoglaló hét vezér nevének. Túltéve magunkat az ötlet megkapó eleganciáján (hogy miként lehet szellemesen felteni egy szellemtelen riporter kérdésre), még tán számvetésre is készíthet bennünket ez a híradóbeli „kis színes”. Eltűnődhetünk például azon, „magyar belügy-e” még mindig, amit Árpádék műveltek annak idején: az sem kizárt, hogy „a honfoglalási sztori” immár az egyesüléssel kacérkodó Európa történelmének szerves részét képezi a nyugati értelmiség tudatában. Tudjuk persze, hogy nincs így: Fiennes ritka brit fecske e téren. Ám tegyünk egy ellenpróbát: kíséreljük meg hibátlanul felsorolni Arthur király kerekasztalának lovagjait! Ha netán nem menne elsőre, kezdjük el sürgősen memorizálni: hátha filmfőszerepet kapunk a ködös Albionban, s ez alkalomból a BBC riportere nekünk szegezi az obligát kérdést, mely angol szavakat tanultuk meg először a forgatás idején. A párhuzam persze sántít, hiszen egy brit riporternek soha meg nem fordulna a fejében ilyesmit firtatni: számára magától értetődő, hogy világszerte mindenki minél több angol szót tanul meg a saját jól felfogott érdekében. Ennek ellenére Európa lassanként mégiscsak összébb szorul; nemcsak Arthur és Árpád miatt, s nem csupán azért, mert „az angol beteg” is – egy bizonyos Almássy gróf – voltaképpen magyar volt. Lehet, hogy a rokonszenves Ralph mondatát talán még egy országpropagandafilmbe is be lehetne vágni?

(2000. január 17.)

Én pótcselekvésnek tartom a Szent Korona ide-oda hurcolását.

(Horn Gyula a 7 Órában)

Vajon mi a különbség a szociáldemokrata értékrendben a magyar korona és a vörös lobogó között? Ezt egy szűkítő jelző nélküli demokratának elég nehéz elképzelni – de kell, hogy legyen valami, hiszen akkor „a lángoló, tűzszínű zászló” ide-oda hurcolása is pótcselekvésnek tűnhetett volna a Dózsa György úti tribün tetejéről szemlélődve. „A fene egye meg, itt töltöm ennek a szép májusnak az első napját, a tömeg meg odalenn pótcselekvést folytat ahelyett, hogy az élcsapat útmutatása szerint valódi cselekedetekkel lendítené előre az épülő-szépülőt” – füstölöghetett Horn odafenn, s rögtön meg is fogalmazódhatott benne: ez így nem mehet tovább, mihamarabb változtatni kell a rendszeren. Ezért jelenthette ki tíz emlékeztetőmpító esztendő múltán, hogy „az MSZP megalapítói voltak a rendszerváltás fő szervezői”. A lakiteleki sátorverők, a magukat ezek szerint jól leplezett konformizmusból megverető fideszesek vagy a népszavazásért kampányoló demokratikus ellenzékiek pedig nyilván epizódszerepre kárhoztattak, netán a tribün előtt hurcolták ide-oda a győzelmi zászlót és a transzparenszeket a központilag kiadott jelszavakkal. Ez a sajátos horni történelmi tudat vezet aztán olyan (ügyesen visszacsatoló) megállapításokhoz, hogy Dávid Ibolya és pártja „a múltban mereng és pótcselekvésekkel foglalkozik”; vagy hogy „az SZDSZ egyes vezetői maguktól is elhatárolódnak”, mikor arra a következtetésre jutnak: hiba volt megkötni a ‘94-es koalíciós paktumot. Horn – miközben körbeszurkálja vetélytársait – új szerepe szerint békét, megnyugvást hirdet (bár kilóg a lóláb, amikor a szabad elvonulást kapott chilei diktátor, Pinochet oldalára áll a bebörtönzött német reformkommunista Krentzel szemben); míg Orbán Viktort megkövezték azért, mert verbálisan berekesztette a rendszerváltozást. Lehet, hogy Németh Miklós ide-oda hurcolása is pótcselekvés, miközben már előttünk áll a 2002-es kampány baloldali vezére?

(2000. január 18.)

Ha hackerek adnának magyarázatot a számítógép-feltörésekre, kérésükre a hangjukat eltorzíthatjuk.

(Tudósforum élőben, Magyar Rádió)

Tudta valaki egy évtizede, kicsodák is a hackerek? Akinek nekiszegezik a kérdést, talán Hacki Tamás rajongóira, talán a kemény zene szerelmeire tippel (hard rocker röviden = hacker?). Ma már kívülről fújjuk: a hackerek számítógépes kódokat törnek fel, információs hálózatokba hatolnak be. Vannak köztük tisztességtelenek (akiket csupán a feladat kihívó volta serkent); s vannak még tisztességtelenebbek (akik nemcsak megnézik, mennyi van a bankszámlánkon, de egyúttal le is emelik róla a nekik tetsző összeget). A tisztességes hacker viszont – ha van egyáltalán ilyen fura szerzet – a tisztességtelenekből él: bejedd bankok és multik alkalmazzák. Feladata az, hogy – természetesen miután garantálták büntetlenségét, sőt kecsesgető prémiumot is kilátásba helyeztek neki – próbálja feltörni a feltörhetetlent: még mindig jobb ugyanis, ha belső ember találja meg a titkos rekesz kulcsát, mint hogyha egy külső akad rá. Gyakorlatilag teszteli, ellenpróbának veti alá azt, amit a busásan fizetett rendszerfejlesztők a tökélyvel határosnak mondanak. Az internetes betörés tehát kezd épp úgy beépülni a polgári számítógépezésbe, mint korábban történt a víruskereskedelemmel: úgy kellene a mind újabb és egyre gyilkosabb komputervírusok, mint éhezőnek a falat kenyér – enélkül a vírusölő programok piaca sem volna eléggé virulens. Ilyen körülmények között pedig tudósforum legyen a talpán, amely ki meri mondani: a betörés akkor is épp olyan betörés, ha klaviatúra és egér segítségével, telefonvonalon át hajtják végre, mint ha papszerrel, temérdek forgáccsal és üvegszilánkkal. Vagyis a hackerek korántsem korunk hősei, a sajtósza-badság újszerű bajnokai, mint ahogy egyesek beállítják őket – inkább nagyformátumút játszó, ám valójában kisszerű besurranó tolvajok. Ugyan mire vezetne, ha e beteg lelkiületű, torz jellemeknek még a hangjukat is tovább torzítanánk?

(2000. január 19.)

Holnap egy egész várost építünk, ugye?

(A Cora cég óriásplakátja)

A bevásárlóközpont van a városért, vagy a város a bevásárlóközpontért? Pár éve még nevetségesnek tartottuk volna ezt a felvetést – az ezredfordulón viszont talán a legkomolyabb kérdés, ami feltehető. Az utóbbi három-négy esztendőben egy olyan társadalom szembesült „a mindent átható dáridóval” (mint a téma jeles hazai ismerője fogalmaz), amelyben a „csencselő turizmus” évtizedeken át húzóágazat volt, a KGST hiányosságait leleményesen kihasználó, majd a nyugati számítógépalkatrész-csempészetet tökélyre vivő amatőr kereskedő pedig valóságos népi hősnek, a jég hátán is megélő kisember megtestesülésének számított. A centerplázákat persze úgy is fel lehet fogni, mint a Nyugat diadalmát a Kelet fölött – arra a kérdésre, hogy inkább visszasírjuk-e a sorbanállásos hiánygazdálkodást, csak egyféleképpen lehet válaszolni. Azzal viszont, hogy hazánkban (a liberalizációban elmaradottabb uniós tagállamok többségével ellentétben) sem a kormányzatok, sem az önkormányzatok nem szabtak felső határt a bevásárló városok burjánzásának, a gyarmatosító hajlandóságú konzumkultúra kísérleti terepasztalává változtatták az országot. Ha volna mérték, ilyen – minden mértéktartást nélkülöző, önleplező – óriásplakátok sem szegélyezhetnék közutainkat. A jobbára felnőtt legózókat ábrázoló idill – egyelőre kérdő formában – azt sugallja: e shoppingbarát paradicsomban jó esély van arra, hogy a gombhoz varrják a kabátot, és a befőtt tegye el a nagymamát. Még néhány év, és nem a centerépítők kérelmezik alázatosan, hogy helyet kapjanak a fővárosban (előbb szerényen a szélén, majd a kellős közepében), hanem ők szabják meg: miként épüljön maga a város. Egy pláza – utcáival, tereivel, szökőkútjaival és mesterséges vízeséseivel – ma még a város paródiája, holnap már a valóság egyenértékű helyettesítője. Ugye, nem arra a nemzedékre számítanak a szemfényvesztők, akik már meg sem tudják majd különböztetni az eredetit a hamisítványtól?

(2000. január 20.)

A szlovákiai romákat az csábítja Finnországba, hogy az ottani menekültjogi törvény szerint magasabb segélyt kaphatnának, mint amennyi odahaza egy miniszter fizetése.

(Hír a Kossuth Rádióban)

Kértünk-e már bocsánatot a finnektől a „halszagú atyafiság” jelzős szerkezetért? Rendben van, régi ügy, buta ügy, süttött belőle a turáni gőg; de annyi mindenért exkuzálták már magukat e tájékon az elmúlt évtizedben: nem igaz, hogy épp e régi felfuvalkodottságért ne lehetne. Helyénvaló gesztus volna ez még akkor is, ha a régi lenéző minősítés mélyén a kizárólagos érvényű rokonsági skatulyázás helytelenítése búvik meg: hogy lehetnénk csakis finnugorok, amikor jónéhány közép-ázsiai, távol-keleti nációhoz legalább annyi közünk van, mint az ezer tó népéhez? A finneket aligha vigasztalja, hogy a „halszagú” familiát annak idején úgy restellő déli rokon épp a halászlét honosította egyik nemzeti eledelévé – meg aztán Vejnmöjnen nemzetségében is mutatkoznak néha önazonossági zavarok. Legutóbb például egy európai szépségverseny finn zsűritagja (felrúgva az etikettet, hogy a sóbiznisz hivatalos nyelve az angol) finn nyelven intézett kérdést a magyar indulóhoz, mondván, hogy ha tényleg nyelvrokonok vagyunk, nem lesz gond társalogniuk. Hazánk lánya persze egy kukkot sem értett belőle, de feltalálta magát: magyarul válaszolt – ami meg a szellemes finn szépséggusztálónak volt kínaiul. Ezúttal nem sikerült törlesztenie a halszagért – mindenesetre tény, hogy az esztétikai viadalban nem a magyar lány győzött. Azt azért jól szemlélteti az eset, hogy a jólét erőteljesen meghatározza az öntudatot. A gőg iránya két évszázad alatt megfordult: a finnek a huszadik században előnyre cserélték a magyarokkal szembeni elképesztő hátrányt. Így fordulhat elő, hogy a szlovákiai cigányok (akik történelmi okokból nagyrészt a magyar nyelvű kisebbség számát gyarapítják) nem a napfényes Budapestre, hanem a huza-tos Helsinkibe vágynak. Elvégre ki garantálná nekik, hogy valaha miniszterek lehetnek Pozsonyban?

(2000. január 21.)

Bár a Blikk és a blikkfang összetartozó szavak, nem teljesen fedik egymást.

(Szabadi Béla a Nap tévében)

Van-e reális esélye a sajtóban dolgozó vezető szerkesztők átvilágításának? A kiscgazda kezdeményezők szerint van, az ellenzéki sajtó nagy része szerint nincs. Mindkét vélekedés egyazon okra megy vissza. Tudvalévő, hogy a sajtó évszázadok óta mindenfélébe belekotnyeleskedik. Teljes joggal teszi, hiszen ez a társadalmi funkciója: kipiszkálni a homokszemeket a demokrácia gépezetének fogaskerekei közül – ezért szokás negyedik hatalmi ágaként is nevezni. Ám ez a jog korlátozható, ha arról van szó, milyen átfedésben vannak a homokszemek a sajtómunkásokkal. Miközben a sajtószabadság korlátozásáról szó sem lehet, az olvasóknak, nézőknek, hallgatóknak és internetezőknak (mint adófizető polgároknak) joguk van tudni azt, hogy az általuk használt orgánusot nem nyilasok, ávósok vagy besúgók vezetik-e, szerkesztik-e a demokrácia második évtizedében. Ez már csak azért is fontos, mert az egymással elvileg egyenrangú hatalmi ágak között nem volna erkölcsös diszkriminálni, a média pedig épp úgy képes befolyásolni a törvényhozói, a bírói és a végrehajtó hatalom pozícióját, mint azok a sajtót. Nem tudni ugyan, hogy Csúcs László és Szabadi Béla mennyire vannak egy véleményen e tekintetben, de a Szabadi-féle kinyilatkoztatás a Blikk és a blikkfang összefüggéseiről aligha jöhetett volna létre, ha a Nap tévében történetesen nem éppen a bulvár-lap főszerkesztője teszi fel másodállásban az indító kérdést a mezőgazdaság sanyarú állapotáról. Ugyanis ez esetben nem csupán az államtitkár által említett két fogalom, hanem Pallagi Ferenc is átfedésben van saját magával. Persze egy főszerkesztő ma azt csinál, amit akar: ha a tulajdonos elnézi neki, miért is ne vezethetné le egy laza bulvár-lap elnavigálása mellett fennmaradó energiáit egy laza televíziós feladattal? Hát nem sokkal kifizetődőbb a nemzetgazdaságnak, ha a Blikket és a nap-tévés blikkfangot egy zseblámpával lehet átvilágítani?

(2000. január 22.)

Ha a tükröt állítják a bíróság elé, amely megmondja a boszorkáynak, hogy csúnya vagy nem csúnya, akkor az ember nem a boszorkány oldalára áll.

(Ungár Klára a Keresztútban)

Segítenek-e a hasonlatok a megértésben? Segíteniük kellene, hiszen azért találták ki őket. Így gondolhatta ezt Ungár Klára, a szabad demokratákhoz átigazolt szakadár fideszes honanya is. Rég hallottunk felőle: politikai kvalitásait a választások óta kevésbé kamatoztatták új állomáshelyén; mígnem ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy megjelenjen a bíróságon a Fidesz kontra ÉS perben, sőt mindjárt tanúskodjék is volt csapata ellen. Mivel pedig a másodfokú bíróság holmi mondvacsinált eljárási rendre hivatkozva nem tartott igényt az öntevékeny júdási gesztusra, a médiának öntötte ki a szívét: a székházügy miatt ábrándult ki Orbánékból, de csak a hat évvel későbbi bravúros tényfeltárás nyomán döbbsen rá, hogy pontosan miért is. Igazán csak irigyelni lehet érte, hogy így letisztult benne a múlt, nem akad fenn kicsiségeken, a tényfeltárás hevében produkált logikai bakugrásokon – mindazonáltal a hasonlatokkal némiképp a szilárd világkép ellenére is hadilábon áll. Mert próbáljuk csak behelyettesíteni a behelyettesítendőket az idézett párhuzamban! A tükör ugyebár itt nyilvánvalóan az ÉS: olyan otthonosan tekintünk bele, mintha a vidámparki elvarázsolt kastélyban járnánk – kicsit torzít, kicsit repedezett, de a miénk. A boszorkány az ungári képalkotásban csakis a Fidesz lehet – ez tiszta sor. Azon, hogy a beszélő csodatükör nyilatkozik a boszorkáynak a csúnyságáról, ne sokat mélézzünk – noha a végkimenetel aligha kétséges: szép („nem csúnya”) boszorkáról nem tud a szakirodalom. Az ember az maga Ungár. Mondatunk tehát így hangzik: „Ha az ÉS-t állítják a bíróság elé, amely megmondja a Fidesznek, hogy csúnya vagy nem csúnya, akkor az ember nem a Fidesz oldalára áll.” Vagyis Ungár szerint egy szépségverseny zsűrije – feltéve, ha a csúf boszorkáynak született Fidesz is bevezet – eleve tévedhetlen?

(2000. január 24.)

Azt hiszem, nem én voltam az egyetlen, aki meglepődtem Pokorni Zoltán bejelentésén, hogy holokauszt-emléknapot kíván az iskolákban bevezetni.

(Riporteri felütés a 16 Órában)

Miért kellene meglepődni azon 2000-ben, ha egy magyar miniszter nem antiszemita? Meglepődni inkább azon kellene, hogy komoly, ivarérett riporternők ilyen ostoba és kártékony mondatokat képesek az éterbe artikulálni. Meg persze azon, hogy felelős szerkesztők nem vágják ki rögtön az efféle dilettáns megnyilvánulásokat, s nem küldik el a kérdezőt sürgősen egy posztgraduális gyorsalpaló tanfolyamra történelemből (általános iskola 8. osztály). Oktatási miniszter legyen a talpán, aki ilyen negatív irányú preconcepcióra higgadtan képes reagálni! Pokorni azért türelmes tanár módjára megkísérelte elmagyarázni a közvélemény képviselőitől a hölgynek, hogy a szégyenletes hitlerista népirtásra emlékeztetni az iskolákban nem politikai, hanem szakmapedagógiai kérdés. Ám riporter-nőnk makacsul megismételte: a honi publicistikákban elterjedt az a vélekedés, hogy a mostani kormánynak üzenete volna a holokauszt kisebbsítése. Erre már a miniszter is csak annyit tudott mondani, hogy ostobaság – bár nem részletezte, hogy ezt a tényektől magukat nem zavartató publicistákra vagy a 16 Óra munkatársára érte-e. Nem csoda, ha ez a műsor azt sem képes feldolgozni, hogy az oktatási tárca által terjesztett könyvben egy zsidó orvos, a vészkorszak túlélője miként hirdetheti a krisztusi szeretetet. Attól a tájékozatlan iskolatitkártól, aki a borítón látható sárga csillagot sárga rózsának nézte, (teljes joggal) sietősen elköszöntek. Tóbiás József szocialista parlamenti képviselő viszont hosszan fejtegethette, hogy ő a sztálinizmusból nem ismer különösebb önkényuralmi jelképet, kivéve persze a vörös csillagot meg a sarló-kalapácsot. Ezek után nem tudni, melyik a kisebb rossz: ha Bolgár György és csapata a holokausztról értekezik, vagy Brigitte Bardot esetéről a (téves által meghonosított) csurgónagymártoni kakasütéssel?

(2000. január 25.)

Agassi földhöz vágta az ütőjét, amely úgy eldeformálódott, hogy helye lenne a Modern Művészetek Múzeumában.

(Siklós Erik telefonjelentése Melbourne-ből)

Mit szólna vajon ehhez a fejleményhez Michelangelo? Ő még a művészet primitív képét őrizte magában: épületeivel használni akart, szobraival gyönyörködtetni. Aligha férne a fejébe például, hogy adott esetben miként lehet műalkotásként kiállítani mondjuk egy toalettszékét. Az izmusoknak egy századfordulóval ezelőtti tobzódása azonban ájtatos vasárnapi iskola volt ahhoz képest, amit utóbb produkált a magas művészet. A műalkotás e folyamatban nemcsak a korábbi esztétikumfogalmaktól vált el, de a műélvezőtől is, akinek a felhőtlen gyönyörködtetés helyett megszegényítés lett az osztályrésze, amiért nem érti, amit a beavatottak üzennek neki. Nem csoda, ha a sportriporter – aki, mint tudjuk, mindig a nép gyermeke – erre a kollektív szégyentudatra apellál, amikor Agassi ütőjét meg a Modern Művészetek Múzeumát összefüggésbe hozza. A sporttudósító ugyan más okból frusztrált: nem bízik benne, hogy munkájának tárgya (gólok, percek, méterek) felnőtt emberhez illő téma; azonkívül a mondandó alapjában véve a végtelen variációk ellenére is mindig kínosan ugyanaz. Feldíszíti hát a közlést: soha nem csak az eredményt továbbítja, hanem az egyéniséget is görcsösen belecsempészi a nyúlfarknyi jelenésbe. Nyelvet újít, meghökentető hasonlatokat eszel ki, nyakatekert gondolatmenetek mögé rejt a banális tartalmat. (Ha a rádióban közvetítik, nem biztos, hogy megtudjuk, Maratonnál ki győzött...) Egy jó poénért nemcsak a lelkét: a hitelét is eladja. E normarendszerben mindennél fontosabb megjegyezni, hogy Kurnyikova előrébb végez mindenféle szépségversenyen, mint a Grand Slam-tornákon. A felfortyant Agassi ütője mint múzeumi tárgy persze egy kicsit más; már-már minőségi csattanó: még azt is ráfoghathatjuk, hogy kulturális ismeretterjesztő missziója van. De belenyugodhatunk-e abba, hogy a nép fia szerint minden, ami modern, egyben deformált is?

(2000. január 26.)

Nem a kamatokat nyesték meg, hanem az angyalok szárnyát.

(Aczél Endre a Népszabadságban)

Emlékeznek még a kamatos kamat kiszámítására? Nem baj, ha nem: azért tart az ember könyvelőt meg brókert, hogy ő legalább emlékezzen. Korszerű, jöllehet drága munkamegosztás ez; de úgy tűnik, kevés ahhoz, hogy a pénzünknel maradjunk: a befektetéseire gondot fordító polgárnak manapság nem árt újságíró sem tartania. Lehetőleg szakújságíró, aki örökké a dolgok mögé néz, feltárja a rejtett összefüggéseket. Aki adott esetben azt sem rejti véka alá: Surányi György a másfél százalékos jegybanki kamatcsökkentéssel elsősorban Orbán Viktort ajándékozta meg, merthogy a legnagyobb adós minálunk történetesen a magyar állam. Az ajándék e logika szerint azért jár, mert a kormány a lakosság rovására takarékoskodik: nem önti például az adóforintokat számolatlanul a társadalombiztosítás szocialista mintájú, feneketlen bendőjébe. A szakújságíró – miközben újfelfedezi korunk pénzügyi rendszerének alaptörvényeit, többek között azt, hogy a bankok sohasem járhatnak rosszul – végeredményben egyetlen dolgot fájlat: hogy a Surányi-féle kamatcsökkentés a kormányzat hatszázalékos inflációs várakozásaihoz igazodik. Vagyis a jegybankelnök (akinek pozícióban maradása megannyi elfogulatlan szakújságíró korábbi szent meggyőződése szerint egyedül képes garantálni a Magyar Nemzeti Bank függetlenségét, sőt a nemzetközi pénzügyi körök bizalmát) most „rossz fiú”, mert nem az ellenzék malmára hajtja a vizet, amely a jelek szerint a régi bevált elvet vallja: „annál jobb nekünk, minél rosszabb az országnak”. De szerencsére van remény: Surányi szerint ugyanis az inflációs prognózis csak akkor tartható, ha az olajár nem megy az egekbe. Az egekről pedig egy baloldali értelmiséginek mi más is juthatna eszébe, mint az angyalsereg, azokkal a bosszantóan nyestetlen szárnyaikkal. Őket ugyan több mint merész képzettársítás összehozni a kamatnyeséssel, de ki írja azt elő, hogy az angyaloknak folyton röpdösniük kell?

(2000. január 27.)

Mire mentek volna a Nagy Károly nevű tisztavérű magyar honfi kortesei 1848-ban a szabadszállási követválasztáson, ha nem lehetett volna Petőfit éppúgy letótozni, ahogy Péter Gábort lezsidózni?

(Révész Sándor a Népszavában)

Hogy kerül a kortescsizma az asztalra? Nem könnyű egy történész hajlandóságú közírónak: kavarognak benne korok és személyek – de hát elvégre azért történészkedik, hogy rendet teremtsen a káoszban. Ebben a mondatban viszont – melyet a szerkesztők még külön kiemeléssel is a figyelmünkbe ajánlottak – ez sehogy sem sikerült. A „zsidózás és a „tótozás” egy kijelentésbe való szuszakolása által ugyanis sikerült csúnyán elbánni szegény Petőfivel. Az ember meg csak áll kábán és tanácstalanul, és fogalma sincs, miért kellett volna Péter Gábort Szabadszálláson követté választani. Azt még csak kapiskálja, hogy itt valami szokatlanul nagyvonalú, kerek évszázadot átívelő asszociációs mutatóványról van szó – de az sehogysem fér a fejébe, hogy lehet a 48-as szerencsétlen szabadszállási választási malört lezseren összehozni az ÁVH hírhedt figurájával. Tegyük fel, hogy Petőfi tót volt (noha ő másképp érezte – s a liberális szabadságjogok valódi tisztelői számára csakis ez a mérvadó); Péter Gábor meg zsidó (Révész Sándor szíves közlése). Ebből nem következik az, hogy a zseniális magyar költők egytől egyig tótok, a verőlegények meg mind zsidók. A történelem tanúsága szerint vannak tót (szlovák) származású magyar költőzsenik, s vannak intézményesített gazemberek, jellembéli zérók, akiknek ehhez képest lényegtelen bármi más személyi adatuk: identitásuk, vallásuk, származásuk. Egy mondatban szerepeltetni egy ilyet egy mindmáig morális példával – enyhén szólva aránytévesztés. Különösen egy olyan szerzőtől, akinek szemhatára Aczél Györgytől Antall Józsefig ível – és ez még csak az abc eleje. A P betűsökkal nem volt szerencséje; s nekünk se legyen szerencsénk egy újabb monográfiához. Mert jól állhatunk-e magunkért, ha azt olvassuk benne: „Lobogónk, Péter Gábor?”

(2000. január 28.)

A miniszterelnök először lefulladt.

(Tudósítás a Hír 3-ban)

Ki ne emlékezne Grósz Károly könnyen jött BMW-jére? Egy ország von-
ta össze a szemöldökét, mikor az utolsó előtti pártállami kormányfő né-
metországi látogatásán ezt a bagatell „repiajándékot” köszönettel elfo-
gadta – s korántsem azért volt a rosszallás, merthogy akkoriban ne csen-
gett volna még igen jól a vendéglátó Helmuth Kohl neve. Mégis aligha-
nem ez a suhanó négykerekű csoda pecsételte meg a népitétetet, amiből
már nem volt kibontakozás: hogy Grósznak (is) mennie kell. A BMW
ugyanis Trabantországban nem „a mi autónk” volt – inkább csak „az ő au-
tója”. Micsoda különbség, hogy a rákövetkező ötödik miniszterelnök egy
új típusú, idehaza gyártott Suzuki volánja mögé ül be – s azt sem örökre,
csupán kölcsönbe kapja! (Lehet, hogy fű alatt mégiscsak sikerült kibon-
takozni, csak a nagy perlekedésben nem vettük észre?) A média persze
valósággal ujjong. Mekkora magas labda: kormányfő a kormánynál!
Nincs is hiány ideillő szellemes megfogalmazásokban. Az még csak
hagyján, hogy a magas rangú alkalmi sofőr kijelenti: először fordult elő,
hogy ő üldözte az újságírókat, s nem fordítva. Igazán viszont az „üldözöt-
tek” voltak elemükben. „Orbán Viktor mindenkit félreállított, aki az útjá-
ban volt.” Nagyon jó! Ezért az egy poénért is érdemes volt elzarándokol-
ni a messzi Esztergomba! Lám, milyen egyszerű is a közlekedési rutin-
vizsgák zsargonjába csomagolni távolról kibicelő megfigyeléseinket,
kedvenc előítéleteinket! Nosztalgikus borzongással idézi a kemény Grósz
puha idejét, mikor a sorok közötti bátorság a tetőfokára hágott. Igazán
kár, hogy a hunyorítva megtűrt civil kurázszi heroizmus végképp a múl-
té: ilyesfajta szöveget már csak visszafojtott röhögést imitáló hanghordo-
zással lehet a közcélú hírszolgáltatás keretei között előadni. Érdemes
azért a részletekre is figyelni: a miniszterelnök lefulladt ugyan, de csak
először – utána minden úgy ment, mint a Párizs–Kairó ralin. S láthatta-e
bárki Grósz elvtársat úrvezetőként?

(2000. január 29.)

A tengeri nyaralást támogathatná a tb.

(Hernádi Gyula a Pláne című tévéműsorban)

Miként kerülhet az öngyilkosság komor témája egy televíziós showműsorba? Hacsak úgy nem, hogy a produkció a szórakoztatást nem a külsőségekben, hanem a szellem sziporkái által kíséri meg. Hernádi Gyula és Gyurkovics Tibor, a két kaján kujon ért hozzá, hogy figyelmet ébresszen azokban is, akik a halált a képernyőn csakis véres akciófilm formájában tudják elviselni. Ez a vitorla-tb-reformjavaslat például több okból is gondolatébresztő. A kiindulópont persze – hogy az öngyilkosság nem más, mint visszavágyódás az őstengerekbe – erősen vulgárfreudista ízű; de ha a statisztikai tényről nézzük, hogy a tengeremléki országokban kevesebb az öngyilkos, könnyebben megbocsátunk Shakespeare-nek is, aki egy ízben tengert ajándékozott Csehországnak. A tb persze aligha van elragadtatva a depressziómegelőző tengeri kúrák finanszírozásának gondolatától. Hivatkozhatna akár arra is, hogy ha ezt a prevenciós vívmányt korábban bevezetik, most nem létezne a fél magyar irodalom. Juhász Gyulának csak a tizenhetedik kísérletre sikerült megölnie magát; a két Dezső (Szomory és Szabó) pszichés okokra visszavezethető éhhalála a villoni verssorra rimel („szomjan halok a forrás vize mellett”); Vörösmarty, Széchenyi, József Attila és Kölcsey – a műsor vendégeként felbukkanó Gábor S. Pál pánikszakértő szerint – valószínűleg mániás depresszióban szenvedett; az viszont aligha nem ismét csak erős pszichiáteri túlzás, hogy a Himnusz csodás első sora ebből a kórisméből volna levezethető. (Ehhez a terhelt literátori mezőnyhöz képest a „mélykelta” Osszián valósággal hurraóptimista bohócatszerző.) A Hernádi-féle további gyógyjavallatot elvetve – miszerint egy hároméves oroszországi hadifogságban a honvágy garantáltan ellensúlyozza a negatív hajlamokat – már csak a statisztikában bizakodhatunk. Öngyilkosaink száma 1983 óta – talán mert többen járnak a tengerhez – 4600-ról 3100-ra csökkent. Mikor érjük el a kétezret?

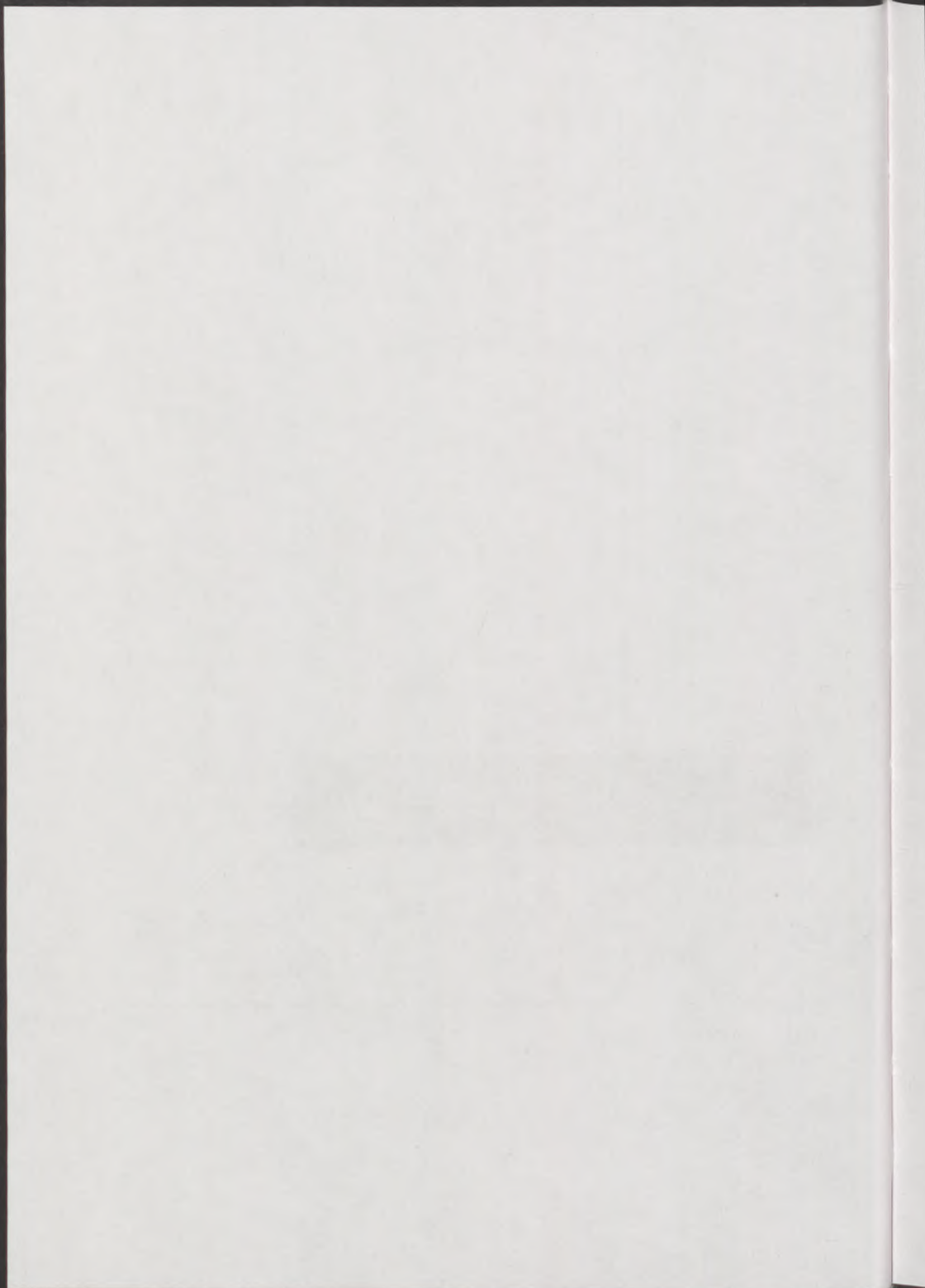
(2000. január 31.)

kétezer

február

Ne mondd az aligátorról, hogy nagypofájú, míg át nem úszta a folyót.

(Orbán Viktor a Fidesz-kongresszuson)

Hány dakota közmondás a világ? Valószínűleg végtelen sok: elég elsűtni belőlük egyet a Parlamentben (valamelyik internetes csevegőfórumról kölcsönözve) a döglött lovon lovagoló indiánról, hogy aztán osztódással szaporodjék. Lassan alig van olyan hivatásos jópofa, aki ne gyártott volna legalább egy saját variánst dakota bölceleti ügyben. Az Orbán-közel kommunikáció ezt a burjánzó aszfaltfolklórt – nem feltétlenül a törzsfőnökök bölcsességével – a retorikai siker vitathatatlan jeleként értékeli, s ezen felbuzdulva a jelek szerint mind újabb egzotikus szólásokkal tarisznýzza fel a közszereplő miniszterelnököt. (Persze az is lehet, hogy a kormányfő ezeket maga olvassa valahol; netán ennyire kreatív a nyelvi fantáziája.) E példázatok előszeretettel vétetnek a zoológia tárgyköréből („aki kutyával alszik, bolhával ébred”), amit – tekintettel a nem túl jóemlékű szónoki előképekre – a felületes szemlélő könnyen besuvaszthat a férgek, keselyűk és egyéb tisztátalan madarak közé. Ez az (ezúttal jamaikai) aligátor is aggodalomra ad okot; hiába díjazta nyíltszíni tapssal a kongresszusi publikum. Nem azért, mert hónapokra ajándék muníciót ad a poénjaikat talajközben röptető közíróknak és kabarettistáknak, hanem azért, mert alapvetően sérti az aligátorok érzékenységet. Mennyivel pontosabb az az indoklás a kormányfői és pártelnöki poszt szétválasztására, hogy „győztes csapaton ne változtass, csak ha a győzelemre vezetők akarják”! Egy ciklussal előbb az akkori győztesek nem akarták, s nem is változtattak. Most pedig Kovács László (aki az újdonsült Fidesz-elnököt, Kövér Lászlót azért tartja szélsőségesnek, mert az MSZP-t pártállami eredetére emlékezteti) Horn Gyula hasonló jellegű javaslatát azzal söpri le, hogy ellenzékben minden más, mint kormányon – a pártelnök és a frakcióvezető között nem lehet ellentét. Kérdés, hogy e felállásban ki az úszó és ki az aligátor?

(2000. február 1.)

A politikusok azok, akik végighúzzák síkos csiganyomukat az idő arcán.

(Laár András a Rádiókabarében)

Mivégre tartjuk a politikusokat? Sokakban megfogalmazódhatott ez a kérdés az utóbbi évtizedben, mióta – papíron mindenképpen – a politikacsinálók vannak értünk, s nem mi a politikacsinálókért. Ez a dilemma leginkább olyankor bukkan elő, ha dühösek és elégedetlenek vagyunk, ha úgy érezzük, sérülnek érdekeink, netán országos méltánytalanság ért bennünket. A jó politikus mindig gyanús. Ha dicséretét zengi a nép, az rendszerint a személyi kultusz (de legalábbis a mucsai populizmus) rémképét vetíti elénk – a tapasztalat pedig azt mutatja: a jó politikus attól jó, ha nem is kell róla tudomást vennünk. Ezzel viszont maguk alatt vágnák a fát: joggal aggódnak, mitől is emlékeznénk arra, hogy alkalomadtán rájuk kell szavaznunk, ha belesimulnak a falba, nem vétetik észre magukat a lelkekben és az agytekervényekben mély rovátkákat hagyó nyilvános produkciókkal. Nincs rajta mit csodálni, ha a fanyar világlátás sikamlós csigához hasonlítja a politikust – aki akár mi is lehetnénk, de oka van annak, hogy nem vagyunk. Az idő arcán persze mi is otthagyjuk nyomunkat. Ez talán nem síkos – de lehet, hogy karcos. Az idő arca nem szentkép: attól lesz önmaga, hogy mindenféle nyomokat hagy rajta boldog-boldogtalan. Mindez azonban nem válaszolja meg az alapkérdést: milyen körmönfont kiválasztódás révén jön létre ez az emberfajta, amely hatalomvágyában nem átalja céltáblának sem kiaggatni magát, s ami nélkül az elbonyolódott világban aligha lehetnénk meg mi, a polisz. További talány, hogy ha elfogadjuk a professzionális politikus nélkülözhetetlen voltát (úgy is, mint a demokrácia működtetésének velejáróját), miért nem fizetjük meg őket rendesen? Miért kényszerítjük ömagukat korrupcióra, pártjaikat a színpalak mögötti kalapozásra? A Kohl-blamázs intő jel: a nyugati mintát átvenni nem üdvöztető, a minta is képmutató. Hogyan is rendezhetnénk csigaversenyt, ha sajnáljuk tőlük az abrakot?

(2000. február 2.)

Lehetséges a döntetlen előállítása.

(Lengyel László a Népszabadságban)

Leírható-e futballzsargonnal a pártpolitikai küzdelem minden árnyalata? A probléma csak látszólag légbőlkapott. Hát persze, hogy nem írható le – hiszen ez a nyelvezet még a labdarúgás nevezetű árnyalatgazdag játék minden mozzanatának leírására sem alkalmas. Mióta viszont (a Fidesz vezette kormány szocializációjától legkevésbé sem függetlenül) a politológiai argó első vonalába kapaszkodott „az egész pályás letámadásról” szóló polémia, időről időre még a Heti Hetes című televíziós chartapótlékban is kényszeresen kinyilvánítják: szeretik a focit. Pedig a focit manapság nem kötelező szeretni (panaszkodnak is emiatt a klubok rendesen), miként más sportágakat sem – azok az idők már elmúltak, mikor a véres végjátékok specialistája, Kádár János menetrendszerűen ellátogatott a szépen felsöpört sakkszövetségbe. Annyira viszont minden körülmények között szükséges szeretni a focit, hogy a világért se törjük kerékbe a rajongói által használt nyelvet. Ép nyelvérzékű, gyorsan kiszáradó torkú szurkoló a felhevült hangulatú B-közép szavalókórusában, de még erdetieskedő riporter a mikrofonba sem mondana ugyanis soha olyat, hogy „lehetséges a döntetlen előállítása”. Sőt, ha effélét hallana, teljes joggal feltételezhetné: mivel ezt a döntetlent úgymond előállítják, csakis bundáról lehet szó, amiért haladéktalanul elégtételt kell venni a sportszerűség alávaló megbecstelenítőin. Hozzá tartozik az igazsághoz, hogy ennek az egyszerű mondatnak az előállítója egy lehetséges politikai patthelyzet előidézésére gondolt. (Lám, ezek a rejtőző pártállami beidegződések: már megint keveredik a sakk meg a futball...) Olyasmire célzott, amelyben „elképzелhető, hogy a szocialisták nem kapnak abszolút többséget”, „az SZDSZ nem jut a parlamentbe”, s „talán a Fidesz sem jut az MDF sorsára”. Még belegondolni is szörnyű! S vajon élő ember felfejtheti-e a titkot, hogy ki vagy mi volna képes egy ilyen rideg „döntetlent előállítani”?

(2000. február 3.)

A beteg még él, ezért nem ildomos róla múlt időben beszélni, de pályafutását most kell elemezni, hisz hét esztendő múlva bizonyára senkit nem érdekel.

(Galsai Dániel a Nézetben az SZDSZ-ről)

Hét szűk esztendő jön-e vagy hét bőséges? Attól függ, honnan nézzük. A közíró az SZDSZ-nek olyan sovány teheneket jósol, amik még az őszövet-ségi példázaton is tútesznek (merthogy a végére elfogynak); mások viszont az országnak jövendőnek hét bő (víg) esztendőt. A kettő látszólag nem függ össze, de sosem lehet tudni. Az elemzés persze nem árt, hiszen ez a formáció egyelőre kézzelfogható valóság: a párthű szürkeállomány mostanában tolt például hátra elittudatát, s népi kezdeményezéssel kívánja mihamarabb padlóra küldeni az ország még megmaradt honvédelmi erejét. A nép, amire számít, bájosan egyesíti magában a naiv jogvédő pacifistákat és a közönséges sunnyogókat. Ha az utóbbiak is hozzácsapódnak a szavazóbázishoz, akár át is lendíthetik a parlamenti küszöbön e protestpártot, amely az egyszer már bevált „négyigenes” receptet igyekszik ily módon újfent bevetni. Így aztán nem kizárt, hogy az elemzőnek további eseménydús évekre lesz biztos kenyere – főleg, ha időnként az agitprop pártújságot (Szabad Demokrata Hírlap) is fellapozza. Ez már csak azért is tanulságos, mert cáfolja a balliberális tételt, miszerint pártlapok ma már nem élnek meg a piacon – lám, egy ingyenes szórólap iránt is akkora a kereslet, hogy még rendkívüli kiadást is képesek kigazdálkodni „kényszersorozás” ügyben. (Igaz, korrektorra már nem telik, máskülönben nem írnák a kilométert hosszú ó-val. Vagy nézhették volna a bolgár partizánsorozatot: ott a koalíciós partnerek mindig elszavalták, hogy ott vannak minden kilométerkőnél, mielőtt szitává lőtte volna őket egy német géppisztoly-sorozat.) E kiadványból az is kiderül, miért utálja úgy Magyar Bálint a sor-katonaság intézményét: mert hódmezővásárhelyi előfelvételis korában nem kapott mentőt a vakbélgyulladásakor. Nem kéne egyúttal a mentőket is felosztatni?

(2000. február 4.)

Alkohol helyett igyon inkább tejet.

(Plakát a Cha-cha-cha eszpresszóban)

Mennyire süllyedtek el a hatvanas évek? Nem olyan mélyre, mint gondolnánk. A Kálvin téren például elég az aluljáróba lesétálnunk, hogy egy „hamisítatlan” korabeli eszpresszóban találjuk magunkat. A bútortat hátborzongatóan eredeti: piros műbőr fotelek, fenéktájon szertartásosan felhasadva, koszlott spenótzöld ülőalkalmatosságok, absztrakt mintájú (a keletnémet dizájn legdaliásabb korszakát idéző) székek, műanyag intarziás asztalkák, függönyrojtos állólámpa. Ha Fábry Sándor betévedne ide, visítana a gyönyörűségtől. Pedig mi minden van még a falakon: „modernül” ívelt oldalcsillár, fekete bakelit hanglemezek, némi kortévesztéssel néprádió-imitáció, no meg az obligát fekete-fehér tévékészülék a beszédes „Adashiba” felirattal. A széplelkek, akik a pesti presszókultúra végnapjai fölött keseregtek, most megkapták e kultúra paródiáját. (Árulkodó ugyanis, hogy a hangszórókból a hatvanas évek slágereinek diszkósított egyvelegváltozata árad.) A paródia pedig akkor a legmaróbb, ha nem is akar parodizálni; ehelyett nyersen odalöki: íme, ezek voltatok ti; nosztalgiázatok, ha tudtok. Egy ilyesfajta belsőépítészeti provokáció azonban jó ürügy arra is, hogy a nosztalgiázók eltűnjödjének: voltaképpen mire is révednek vissza. Az azért némiképp olcsó válasz erre, hogy a tovatűnt ifjúságra – a Kádár-éra talmi „nyugatosságára” meg kínos hivatkozni. Ám ha ez utóbbi indokot elfogadnánk, azt is tovább kellene gondolnunk: miért mindig a „tűrt” kategória csíhol nosztalgiát, s miért nem a „tiltott”? Ez esetben például az eszpresszóban üldögelni egy szimpla mellett sokak emlékezetében nem annyira a régi randevúkat idézi fel, hanem a passzív ellenállássá nemesedett gesztust: némelyik memoár e kávéházpótlékot már-már a diktatúra elleni csendes tüntetésnek minősíti. A demokráciában az a jó, hogy ki-ki szabadon választhat kávéházak, presszók és pártok között. De tudhatjuk-e, mikor kapjuk a valódit, s mikor a paródiát?

(2000. február 5.)

Ez egész egyszerűen hülyeség, hogy megpróbáljam körülírni a véleményemet.

(Kuncze Gábor a Nap-keltében)

Mi a nagyobb csapás: az árvíz vagy a balliberális kormányzás? Becsületes balliberálisnak soha eszébe sem jutna ilyesfajta kérdést feltenni – ebből is látszik, hogy Kövér László esetében e jelzők közül legalább egy hibádzik. A becsületességében nincs joga senkinek kételkedni addig, míg tételesen be nem bizonyítja az ellenkezőjét. Liberális voltát meg lépten-nyomon tanúsítja: fellép mindenféle kirekesztés, gyanús összefonódás ellen. (Kiáll például azért, hogy egy liberális párt elnökválasztásán ne lehessen szempont a jelölt apjának vallási vagy ideológiai hovatartozása; vagy hogy egy liberális párttal ne mosódhasson össze egy fajgyűlölő nézeteket valló szekta.) Viszont nem baloldali – s ez nagy hiányossága. Nélkülözi a posztkommunista semmitmondás sima modorát is, s mivel jóvoltából folyton kivillan a szőnyeg alá söpört szemét, szélsőséges hírbe keverik. Stílusán kétségkívül van csiszolnivaló. Ha például a célozgatás helyett fehéren-feketén azt mondja, hogy az SZDSZ máig nem határolódott el az arabellenes Hit Gyülekezetétől, sőt Hack Pétert megerősítette ügyvivői tisztében – e tényeket nem lehet vitatni. Vagy ha kereken közli, hogy az SZDSZ elnöke azért épp az ismeretlen Kuncze Gábor lett, mert a pártvezetés olyan kádert akart, akinek a szülei nem zsidók és nem kommunisták, az is tény (persze amennyiben Bauer Tamás szavahihető forrás). Akkor nehéz volna az önmagát hergelő balliberális publicisztikának olyan örültségeket állítani, hogy Kövér Csurkától jobbra áll. Nem lehetne Kunczénak sem „hülyeségre” hivatkozni, gyakorlatilag az interjúvoló újságíróra kenni az egész kirekesztést. S nem volna mód a Kövér által idézett Bauer-féle vallomás kapcsán egy füst alatt elítélni a „zsidózást” és a „kommunistázást” sem. Előbbi szalonképtelen, míg az utóbbi minden diktatúragyűlölő demokrata kötelessége. Nem jobb néha kerek perec közölni, s nem körülírni a véleményünket?

(2000. február 7.)

Miért nem a nép választja meg a népköztársasági elnököt?

(A „negyedik kérdező” érdeklődése a Keresztútúzenben)

Vannak-e veszélyei az elektronikus Hyde-parknak? Nyilván vannak, különben nem cenzúráznák a gondos szerkesztők oly következetesen az internetes csevegő fórumokat. A szokásjog évszázadokon keresztül kényes (bár folyton változó) arányokat alakított ki: mi tekinthető a szerkesztés szakmailag indokolható játéktérének, s mikor tiporják sárba a véleménynyilvánítás szabadságát. A Hyde-park, ahol mindenki „szerkesztetlenül” (és büntetlenül) ismertetheti álláspontját, ezt a közmegegyezést bírálja felül. S ezért van zavarban a média is, amely az „interaktív” kommunikációs üdvözlés szorításában kénytelen beengedni régi vadászterületére a nézőt és a hallgatót is. Márpedig egy betelefonálás élő műsorban némi trükközéssel azt meg lehet szűrni, hogy ki jusson szóhoz, de azt nem, hogy ha már szóhoz jutott, mit mondjon. A reggeli politikai magazinban például a keresztúti vezénylő három újságíró mellé beszálló amatőr „negyedik” akár fel is boríthatja a műsorszám jól kidekázott politikai arányait. Ha például Lőrincz József tévénező polgár népköztársasági ügyben Kovács Lászlóhoz fordul, s a szocialista pártelnök – tudat alatt elismerve illetékességét a kérdésben – nagy komolyan válaszolgat is rá; akkor valahogy az egész televíziós Hyde-park megemelkedik, szereplői merőben más színben tűnnek föl, mint azt a szerkesztői szándék előírta. Különös bájt kap ilyen felütés után a kormányzat lakáskonceptiójának bírálata is a havi nyolcszáz ezres (!) törlesztés többszöri fölemlegetésével; s az MSZP köztudomású szociális érzékenysége is élesebben kirajzolódik, ha „a vörös milliárdosok gazdasági horrorjával” szembesítik. Nem kell hozzá nagy jóstehetség, hogy ez a „demokratikus” újítás idővel épp olyan nyomtalanul el fog tűnni a Nap-keltéből, mint a műsor közönségviszhangját firtató rovat az első valódi bírálatok után. Előfordulhatott volna ilyen szervezetlenség a népköztársaságban?

(2000. február 8.)

Horn Gyulát megint elhajtották, mint valami nem kívánt magzatot.

(A szerk. a Mancsban)

El tudják képzelni a Horn-anyukát mint „a dávodi kislányt”? Kortévesztő gondolat kíséret, de belegondolni is félelmetes, hogy alakult volna a magyar történelem, ha a Mancs észjárása szerint folynak a dolgok. Amennyiben ez a „nem kívánt magzat” annak idején angyalcsinálók kezére jut, másképp zajlik le a rendszerváltozás, a németek talán ki sincsenek engedve, s még mindig gyártanák a kétütemű Trabantot. Ám ez az újabb demográfiai csapás merőben hipotetikus – az ifjúliberális zszurnalisztika azt kívánta e képalkotással érzékletesíteni: az MSZP ellenszegült az exelnök kezdeményezésének, hogy Fidesz-mintára szétválasszák a vezető funkciókat. Azt pedig az internetes beszélgetőforumokon is hasztalan találgatják, mi van e görcsös hatalomkoncentráció mögött. Sokak szerint egyszerűen maga Horn, akit korántsem lehet csak úgy elhajtani; mások a Londonban rajtaütésszerűen felmondó Németh Miklóst vélik felfedezni a háttérben. Utóbbi bőven kap hideget-meleget: hazatérése csak az Index című on-line lap egyik törzslevelezőjében kelt maradéktalan örömet. (Őt viszont gyorsan ki is oktatják, hogy a neten nem illik elvtársiasan magázódni.) A Némethre aggatott jelzők közül a „tésztakepű” még a kíméletesebbek közül való – többen viszont a miniszterelnöki verbális minimumot is veszélyben érzik vele kapcsolatban: ezen a poszton ugyanis olykor akár „öt vagy hét bővített mondatot is” el kell tudni mondani egyvégtében. Nem kétséges, az utolsó pártállami kormányfő a mikrofonok előtt mintha tényleg keresné a szavakat, s bár ez a huzamos angol szövegkörnyezetnek is tulajdonítható, bajba kerülhet egy Orbánnal zajló tévévitán. (Noha érdekes, hogy a Köztársaság tér helyett miért a Sipos vendéglő a pártegyeztetések színhelye.) Mindenesetre – ha az angyalcsinálás gyanúja él is – igazuk lehet a hálózati csevegőknek: „Németh Miklós azért mégsem a láncfűrészkesztyű”. Ki vitatná, hogy ez az érv mellette szól?

(2000. február 9.)

Az nem lehet, hogy mindig a jobboldal legyen a hülye.

(Nagy Bandó András a Magyar Szalonban, majd önmagát idézve több fórumon)

Miért nincs nevezhetnéünk, ha a hóhért akasztják? Az ismert humorista minden követ megmozgat, hogy tisztázza magát: tévényilatkozatában csak úgy általában a rádiókabarét akarta kiegyensúlyozni, s nem konkrétan egyik kenyéradó gazdáját, Farkasházy Tivadart. Pedig a tévéstáb el sem indul, ha a rádióelnök nem kezd vizsgálódni: az ízlésesnél nem többet cigányoz és viktoroz-e a Farkasházy-kabaré. Ami ugyanis erény a Hócipőben, akár kínos is lehet a közszolgálatban. Nagy Bandó most magyarázkodik: átvágták, mert megvágták. Az inkriminált mondatot nyilatkozta ugyan, de nem úgy és nem akkor: ügyes manipulációnak esett áldozatul, merthogy kiragadták a kontextusból. Ingoványos terepre téved, midőn a szakszerű szerkesztés és a szándékos lejáratás közötti mezsgyét érintettként maga akarja kijelölni. Feledi, hogy az ő szakmája is e mezsgyén virul: kiragad a szövegösszefüggésből mondatokat és embereket, s kedve szerint kiforgatja őket. S e nevetségessé tétel olykor nagyívű pályákat is derékba törhet. Ha őt és humorista társait ezért az eljárásért kritika éri, a nagy tekintélyre, Karinthyra hivatkoznak: humorban nem ismerünk tréfát. Ha viszont ő az áldozat, oda a humorérzék. Most nem mondja, hogy akit ki lehet ragadni a kontextusból, az meg is érdemli, hogy kiragadják. Most Jókai Anna idéztetik: ez egy idéző nemzet – mindenki azt mazsolázza ki, ami az érdekeit szolgálja. Holott a kabaré is idéz és torzít – az érdekei szerint. S nem könnyű úgy függetlennek sem maradni (érzelmileg a kisember oldalán), ha pár perce „a másik oldalról” beszéltünk. Nyilván ilyen kisember Farkasházy is, aki nyolc éve még a gyárosok között érvelt a Gundel-kertben a torgyáni reprivatizáció mellett. Ha akkor visszakapja a herendi manufaktúrát, lehet, hogy mára a honi porcelánpiac is ki volna egyensúlyozva, s nem hamisítják a klasszikus márkát, mint a szárszói találkozókat?

(2000. február 10.)

*A náci beszéd politikai rangra emelése külpolitikai hátszelét
jelentheti Haider pártjának ausztriai előretörése.*

(Szalai Erzsébet a Népszabadságban)

Hogyan ismerjük fel a hallgatógát náciát? A náci beszédre semmiképpen. S nem azért, mert néma nácinak anyja sem érti a szavát, hanem mert néhány népuralmista pojáca hablatyolásán kívül korunk Magyarországon azonosítani sem igen sikerült. E jelző olykor azok minősítésére szolgál, akik nem feltétlenül az ortodox baloldali dogmák szerint képzelik el az antifasizmust, netán ezt az erényt (a közös haláltábor-kultuszról kiindulva) az antikommunizmussal párosítják. A náci beszéd elemzéséhez (aminek a sajtószabadsággal való összeházasítására Kis János szabad demokrata filozófus tett emlékezetes kísérletet) nem is kell náci – elég a feltételes hátszel is. Haider mint mumus úgy kell ennek az elszabóalberttelenedett logopédushadnak, mint egy falat kenyér. A hívószó már önálló életre kelt, így senki nem gondol mögéje, mivére ez a hirtelen euroneurózis: az Unió szépen elviselte az osztrák Szabadságpártot az Európai Parlamentben, mint ahogy nem fintorgott például a francia kommunisták kormányba kerülése idején sem. Ettől persze Haider még lehet szalonképtelen, sőt magyarellenes is. (Ezt hogy oldja fel a csurkista internacionalizmus?) Csakhogy egy törvényes választás következményét negligálni beavatkozás egy szuverén ország belügyeibe: a parlamentáris demokrácia megcsúfolása. Vagy pedig hozni kell egy olyan szabályt, hogy weimarizálódni és Haiderre voksolni tilos. Haider ellen a szabadság honában már azért is tüntettek, mert tízezredmagával lefutotta a New York-i maratont. Hillary Clinton felháborodása nyomában az amerikai politikai henger is sajátos szintet kap attól, hogy a sarokba szorított Giuliani polgármester (aki egy fogadáson mutatkozott Haiderrel) választási vetélytársa az elnöknek. Miért lehetett akkor elbogatellizálni, amikor Kuncze belügyminiszter együtt fényképezkedett a később felrobbantott Prisztás Józseffel?

(2000. február 11.)

Ideje végre gátat szabni a külföldről érkező ciánista befolyásnak!

(Kövér-karikatúra a Népszavában)

Vajon milyen sikerrel szoktatja magát a gondolathoz a messzi Ausztrália, hogy szomszédos a tenger nélküli Magyarországgal? A gondolat első benyomásra geográfiai képtelenség, de ha egy román–ausztrál vegyes vállalat szabadít tömény ciánt a Szamos mellékfolyójába, talán végképp a szőlások világába számúzva a szívünknek oly kedves tiszavirágot – a kérdés nagyon is kézenfekvő. A gazdasági válságban vergődő Romániától nem volna egyszerű kártérítést kivasalni a katasztrofális méretű környezeti és társadalmi károkért. Ausztrália azonban gazdag, környezetvédelmi szempontból példamutató ország, amely felelős polgáraiért és azok külhoni vállalkozásaiért: furcsa volna, ha ridegen szemlélné, hogy olyasmit művelnek a távoli Európában, amiért otthon azonnal a körmükre koppintanak. Igaz, bajos elképzelniük ezt a ciánügyet: arrafelé soha nem dívott a ciános pogácsával megétetett férfiak paraszti divatja. Nehéz ezt még nekünk is megemészteni. Nem kántálhatjuk ezután hátsó gondolat nélkül a „Ki a Tisza vizét issza...” kezdetű mondókát, s másképp ízlelünk ezután eddig ártatlan szavakat is: encián, Szamos marcipán. Az emésztetlenség a sajtó egy részét is jellemzi: Dési János például a ciános folyóvízben gumicsizmában totyogó Pepó Pált hiányolja a híradókból. Orbán Viktor „dzsekis” árvízi szemléje vagy Katona Kálmán mint „legény a gáton” talvaly még iróniát váltott ki az ellenzéki közirók többségéből – ám mára ezek szerint elemi követelménnyé vált, hogy a szakminiszter a médiának riszálja magát, ahelyett, hogy román partnerével ülne össze. Annyit azért Dési is elismer, hogy a ciánnak nem Pepó az oka. Írása fölött azonban ott a legalább tízmilliós perértékre taksálható karikatúra Kövér Lászlóról: a Népszavának még a fél ország bajáról is az jut az eszébe, hogy alaptalanul antiszemita hírbe keverje politikai ellenlábását. Van-e remény, hogy ez a minősíthetetlen stílus kérészéletű lesz?

(2000. február 12.)

A Valentin-nap arról szól, hogy a férfiaknak mennyi pénzt kell költeniük.

(Buza Sándor a Capuccinóban)

Bálint vagy Valentin? A válasz sokáig a levegőben lógott, de úgy tűnik, tíz évvel a kultúraváltás után nagy robajjal lezuhan. Amikor a hazai filmművészet egyik lehetséges megújításaként megnéztük a moziban A kis Valentinót, nem sejtettük, hogy ez a kérdés egyszer még komolyan fölvetődhet. Szokásaink rohamos amerikanizálódásáról van szó. Senki nem vitatja: szép gondolat, ha a szerelmesek (esetleg a bátortalan, titkos epekedők) apró ajándékokkal, fontos semmiségekkel lepik meg egymást – de hagyományt honosítani is tudni kell. S nem feltétlenül a sültmaterialista Capuccino-filozófia szerint, hanem például úgy, hogy a bájos nemzetközi tartalmat nem ruházzuk fel idegen hangzású névvel, ha arra egy remek magyar változat is a rendelkezésünkre áll. Nehéz belátni, miért kellene inkognitoba vonulniuk a Bálintoknak; bár tény, hogy vannak a huszadik század végén, akik legszívesebben ezt a nevet is kitörölnék – jónéhány másikkal együtt – a naptárból. Még élénken emlékezhetünk arra, hogy első világirodalmi rangú, magyar nyelven alkotó költőnket, Balassi Bálintot is dühödt kritika érte eszement pacifisták részéről, mert idestova fél évezrede nem átalotta a vitézi élet férfias szépségeit megénekelni. Szerencsére nem mindenki terjeszti ki több száz évre visszamenőleg a teljes leszerelés önámító utópiáját: Bálint napján például egy hagyománytisztelő értelmiségi társaság évről évre átnyújtja a Balassi-émlékkardot egy arra érdemes kortárs költőnek – idén éppen Buda Ferencnek, aki pályáját ötvenhatos politikai rabként, jószerivel a cellában kezdte. A kard tetszetős, míves darab, s talán áttételesen arra is utal: a penna korunk végvári fegyverneme. S bizakodásra ad okot az is, hogy a díj nem jár pénzjutalommal (bár lehet, hogy ez nem a kuratórium szerénységét, inkább szégyénységét mutatja). Hátha a Bálint-nap mégsem csak arról szól, mennyi pénzt kell kiadnunk és bevételeznünk?

(2000. február 14.)

Ez a két kormánypárt csont nélkül megnyeri a következő választásokat.

(Ágh Attila a Színes Vasárnapban, 1997. január 12-én)

Mire jó a lomtalanítás? Például arra, hogy előkerüljenek a kamrából régi, sárgulni kezdő újságok. Miként annak a – ma már nem létező – lapnak a hároméves példánya, amely az Ágh Attilával készített terjedelmes interjút tartalmazza. Ebben a tanszékvezető professzor öntudatosan ostorozza azokat, akik „pusztán azért, mert egyes újságokban publikálhatnak, politológusként jegyzik anyagaikat, holott a mi tanszékünkön egy elsős vizsgán megbuknának”. Nem rejti véka alá azt sem, hogy „az úgynevezett nemzeti oldalon kevesen vannak, akik értenek a szakmához”. Nem laca-facázik a tényekkel sem. „S most nem kerülöm meg a neveket: Pokol, Schmidt, Schlett...” Utóbbiak munkásságát a „lírai kesergés” műfaj-meghatározással illeti, amire nem lehet „örömóda” a válasz. Így aztán keményen megmondja a Horn-kabinetnek is, mit kellene csinálnia. „Valódi szakértői kormány kellett volna, teljesen más struktúrával. Komoly miniszterelnöki hivatallal, amelyet miniszter vezet, az európai csatlakozást elősegítő minisztériummal, gazdasági főminisztériummal, amely nem a Pénzügyminisztérium, a politikai államtitkárok egészen más szerepet kaptak volna...” Csak tudnám, honnan olyan ismerős ez a képlet! Talán ha a mostani Stumpf-, Boros- és Matolcsy-birodalmakkal összevetjük... Nos, a recept nem olyan rossz; csak választási előrejelzésbe ne bocsátkozna a tanár úr. Az MSZP 1998-ban pártlistán utcahosszal, egyéniben a párt-szervezetek miatt nyer. Az SZDSZ tíz százalék fölé megy, a kisgazdákkal nem kell komolyan számolni. A valódi kérdés pedig szerinte az, hogy az MSZP-nek és az SZDSZ-nek „szükségük van-e a Fideszre is ahhoz, hogy egy hárompárti kormány alakuljon”. Nem kizárt, hogy rezegne a léc a Pokol-, Schmidt- és Schlett-tanszékek elsős vizsgáin. S vajon mi lesz a helyzet, ha három év múlva a lomok közül előkerül a minapi, „Matolcsy könnyű álmot ígér” című futurológiai Ágh-dolgozat?

(2000. február 15.)

A legtöbb vért tőlünk kapják.

(A Havariapress jelmondata)

Ki merné kétségbe vonni, hogy manapság a hírverseny is vérre megy? Persze nem mindig folyt ez így – volt idő, mikor az egyes újságok „a nagy családon belül” annyira szolidárisak voltak, hogy hovatovább csak a fejlécük alapján lehetett megkülönböztetni őket egymástól. Szép, egyértelmű világban éltünk: mindenütt csak az lehetett hír, amit odafenn jónak láttak hírbe hozni. A demokrácia azonban hírfronton is megváltoztatta a piaci szereplők harcmódját. A saját, külön bejáratú hírek utáni hajsza mindinkább felrúgta az íratlan közmegegyezést, miszerint a híradások arra valók, hogy az emberek megtudhassák: mi történt aznap az országban és a világban. A konkurencia által előbányászott falrengető szenzáció legfeljebb másodosztályú hír lehetett, míg a saját értesülés halovány volta ellenére is a vezető anyagok közé került. Sőt, nemcsak az események rangsorolásában mulasztotta el segíteni a média a polgárt, de az idejét sem kímélte: a fontos és lényeges helyett mind jobban az érdekeset kezdte hajszolni, egyre hosszabb időkeretben. Így lehetett jelmondattá az, hogy „a legtöbb hírt tőlünk kapják” – holott a kevesebb, de megbízhatóbb többet érne. Csak növelte a káoszt, mikor széles körben elterjedt a tévhit, hogy a jó hír nem hír: a hírfogyasztót csakis a negatívumok, a bűn és a bűnhődés szaftos részletei érdeklik. Néhány év alatt odáig jutottunk, hogy lassan minden csupa szaft. Ha egy hírügynökség már kertelés nélkül „a legtöbb vért” ígéri, az a mindent elborító testnedv diadala a tájékoztatás fölött. A literszám ömlő vér mint a hírverseny fokmérője: maga a non-fiction horror. Függetlenül attól, hogy e „vérátömlesztést” olyan nemzetközi hírgyárak művelik-e, melyek hivatásos haditudósítókat küldenek a tömegmészárszékek aktuális színhelyeire, vagy olyanok, melyek a rendőrségi frekvenciák lehallgatásával jutnak kincset érő információkhoz, a kérdés ugyanaz: erre gondoltunk, amikor vérünketadtuk a sajtószabadságért?

(2000. február 16.)

Magyar Nemzett: reméljük, a múlt idő még nem indokolt.

(Peterdi Pál a Szeszélyes évszakokban)

Hát ne éltesse az Isten az ősz Peterdit? Már hogyan éltesse, elvégre a mai szent napon tölti be a hetvenötödiket. Ezalatt megírt három tucat sportkönyvet, maga is úszóedzősködött Óbudán, azonkívül kiapadhatatlan nyelvi leleménybányaként egy komplett korosztálynak segített elviselhetővé tenni az úttörősjátékos kötelező iskolai előfizetését. Régi bútordarab a különféle vicclapoknál és kabaréknál – a közönség leginkább mégis a nemzet tücskész-bogarászaként ismerheti. Az elírásokban és félrefogalmazásokban dúskáló sajtó biztos kenyeret ad egy ilyen szorgos és szemfüles tallózónak – a „talált tárgyak osztályáról” ciripelő tücsök pedig humortalanabb korokban még szerényebb rendszerkritikai szerepet is képes volt betölteni. Szóval kedveljük ezt a hivatásos kötekedőt – még a nevetőgép túlbuzgóságát is elnézzük a kedvéért. Nem tehetünk róla, ha olykor mégis ajkunkra fagy a mosoly. Noha a szilveszteri hangulat a tetőfokára hágott (ez még az ismétlésből is kiderül), csak ülünk dermedten: hogy is kell érteni ezt a múltidőbe tett Magyar Nemzetet? Jó volna továbbá tudni, mit értsünk „indokolatlanságon”, s vajon mit jelent az árnyaló „még” szócska. Lehet persze láriafárizni, hogy ez is csak olyan övön aluli poén, mint a többi – úgy kell a reformkori nyelvújító elődöknek: miért nem voltak körültekintőbbek? Ám ez a találat valós fizikai fájdalmat okoz ama bizonyos öv alatt, s ez bizony a már „múlt időbe tett” férfiaságot is érzékenyen érinti. E sportszerűtlen mélyütés annál fájdalmasabb, mert egy aranytollas hírlapírónak tudnia illenék: a Magyar Nemzet bemutatott „sajtótóhibás” fejléce az 1848-as tizenkét pontból „kifényképezett” tipográfia, s mindannyiszor kép gyanánt kerül a lapba, így lehetetlen véletlenül „elszedni”. Feltételezzük a bogarásról, hogy nem ő manipulált, hanem őt manipulálták. Ám akkor nem a humortalan időket idéző újévi üzenet-e, hogy ne éltesse Isten a Magyar Nemzetet?

(2000. február 17.)

Mediterrán mentalitású ember vagyok: megpróbáltam elérni, hogy a büntetés soha ne spártai, hanem athéni legyen.

(Révész T. Mihály az Origó on-line lapban)

Most Spárta vagy Athén a mediterrán etalon? Bajosabb választani, mint egy kereskedelmi tévétender pályázói közül. Már a régi görögök is tudták, hogy a végletek szükségképpen tragédiába torkollanak. Ha Révész ORTT-elnök maga a háromdimenziós médiatürelem, az akropoliszi szellem megtestesülése – székének várományosát, Körmendy-Ékes Juditot igencsak zavarbaejtő jellemezni. Elfogadva az Origó minősítését, hogy ő a tévés erőszak elleni küzdelem apostola, mégsem nevezhető a spártai stílus letéteményesének: logikailag épp az erőszakellenessége zárja ki, hogy a Tajgetosz hősnőjeként tekintsünk rá. Mindez azonban természetlen okoskodás, az utódlással együtt járó latolgató spekuláció – holott könnyen lehet, hogy Athén és Spárta egyaránt le van sajnálva. Fáby Sándor ezt sajátos laudáció gyanánt még keresetlenül verbalizálta is a rádiós Bonbon-díjak átadásán: „Egyébként sz...k az ORTT-re.” Mindezt a Hír 3-ból, a toleranciadíjas Hégető Honorka riportjából tudni. A „legnézettebb showman” amiatt háborgott, hogy a médiatestület rosszellotta Hofi próféta szabadszájúságát a szilveszteri kabaréban. Ez valóban túlkapás: egy kádári vadászat bankettjén senki nem tette volna szóvá, ha az udvari bolond a Heti Hetes alkalmi vendégét, Cicciolinát „idióta prostituáltként” nevezi. (Persze ennél munkásmozgalmibb stílusban, s feltéve, hogy akkortájt léteztek volna e pornográf sztárok és műfajok.) Hofit be is kapcsolták élőben Szegedről, hogy megoszthassa dilemmáját az ünneplőkkel: melyik választott politikus szájából került a cián a Tiszába. A választékos humoristákra – ellentétben az ORTT-vel – nem tért ki. A Született gyilkosokat daczból újfent műsorra tűző Tv 3 született ellenállóként természetesen az üldözött bonbonosokkal rokonszenvez. Ugyan mit szólna ehhez az eposzi küzdelemhez Homérosz, akiért nem is kettő, de hét város versengett?

(2000. február 18.)

Ki tudja, hogy a szakszervezeteken kívüli emberek hol és mikor gyűjtanak bozóttűzet?

(Gaskó István az Aktuálisban)

Látott valaki ólálkodó vasutasokat a Budapest Sportcsarnok körül? Ha igen, azok csakis szervezetlenek lehetnek. Nem találtak bozótot, megtette hát nekik a művi környezet is. Valahogy így képzelheti a győzedelmes szakszervezeti vezér, aki – jóllehet harcostársaival megnyerte a kéthetes sztrájkháborút – elvesztette saját privát csatáját. Az emberek azt a konklúziót vonták le a veszteglési rekordból: a sztrájkolók megkapták, amit a szívük mélyén akartak. Igaz, ezért nagy árat fizetett a vállalat és az ország: a dupla presztízavesztés nem mérhető a szakszervezetiek kétes értékű presztízsnövekedésével. Ráadásul épp a jutalékot lesz nehéz beszerzni a militáns érdekvédelemért: ha a MÁV (felmondva a törvény által elő nem írt plusz szolgáltatást) nem vonja le a tagdíjakat, a tagok önszántukból nem feltétlenül adják oda a mozgalmi bélyegekért. Még a végén kiderül, hogy a szakszervezeti elitnek nincs is akkora támogatottsága, mint állítják! Nem csoda, ha Gaskónak a bozótharc jut az eszébe a sanyarú jövőre gondolva: a tárgyalóasztalhoz szokott gerilla nem szívesen venne a kezébe bozótvágó kést. Ehelyett rögtön egy hatékonyabb érdekvédelmi eszközre, a piros kakasra asszociál – igaz, elítélő értelemben: szerinte a szakszervezeti tagság hiánya a piromániához hasonlatos anomália. Mert egész más az, ha szervezett központi máglyán égetjük el a menedzsment alkuajánlatait, mint ha itt-ott alattomos tarlótüzek gyulladnak. Belátható, hogy ez nem csupán a vasutas társadalom számára volna nyilvánvaló hátrány: az utasközönség sem tudná a kínálkozó alkalmakat megragadva, minden veszély nélkül a lányokat a bozótba csábítani. Ráadásul nem is csak a szakszervezeten kívüli vasutasokra, hanem általában véve „a szakszervezeten kívüli emberekre” is leselkedik ez a gyilkos szenvedély. Nem volna tanácsos a MÁV-nak a tagdíjakkal egy füst alatt a tűzkárbiztosítást is beszédni?

(2000. február 19.)

Az idő számunkra érik jelen pillanatban, sajnos.

(Csurka István a Vasárnapi Újságban)

Miért sajnos? Nem a mellékmondat meglepő politikai tartalmán akadtam fenn, hanem a pusztá létezésén. A MIÉP elnökét sokan és sokféle okból mitizálják: lefestik messiásnak és ördögnek – holott kevés ilyen kiismerhető szereplő van a politikai mezőnyben. Ami sokkal kiismerhetetlenebb, az a szöfűzése. Jó, lehet azzal érvelni, hogy ez az írói munkásság velejárója, meg hogy a meghökkentés kötelező színpadi fogása a közéleti cirkusznak – ilyen fokú retorikai szabadság azonban nem indokolható pusztán műfajelméleti okoskodásokkal. Mert nézzük csak ezt a mondatot! Azt állítja, az idő érik – ami kicsit józsefattilás (őnála a fénnel történik ugyanez), és nem is kicsit forradalmi változásokat sejtető. Ez az érési folyamat (miközben paradox módon az érés tárgya is maga az idő) óhatatlan az időben elnyúlva zajlik le – miközben a narrátor azt állítja, hogy ez „jelen pillanatban”, azaz egy kitüntetett időpontban van így. Létezik tehát egy vélt tendencia, amelynek épp úgy iránya van, mint az időnek vagy a vektoroknak; s van egy epszilon sugarú környezet, amelyet vizsgálunk. E vonatkoztatási rendszeren belül nem tudjuk megnyugtatóan igazolni, hogy e fikciós zónában az „érés” igazolható tény-e (hacsak el nem hiszszük feltétel nélkül a kinyilatkoztatónak), mint ahogy a szökőkút egy felfelé törő vízceppjében megbújó parányi univerzumban sem volnánk képesek megbízható tapasztalatot szerezni a gravitációs törvények valóságos természetéről. Mindez azonban merő skolasztika, s a szóbeli fogalmazás pongyolasága az ő szálláscsinálója. Már hogyne értenénk, miről van szó: a politikus szerint az idő nekik dolgozik; a társadalmi folyamatok kimondottan úgy alakulnak, ahogy ők megjósolták. Ettől persze nem boldogok – hiszen számos tekintetben romlást és pusztulást jövendöltek. A rádióhallgatónak azonban ettől valahogy rossz érzése támad: lehet úgy tisztán látni, hogy az egyik szemünk sír, a másik meg nevet?

(2000. február 21.)

Megkísérünk egy olyan világot építeni, amiben a XX. század kutyái nem ugathatnak bele a XXI. századba.

(Bill Clinton)

A ptolemaioszi világképben a kakas költi a Napot – lehet, hogy a Holdat meg a kutya? Az elnök hasonlata persze korántsem kozmológiai természetű – inkább egy régi gondolatot variál: itt az ideje a múltat végképp eltörölni. Ám a tapasztalat azt mutatja: a lassan mögöttünk hagyott század kóbor falkái, megveszekedett csahosai nagyon is beleugatnak a dolgainkba. A náci juhász és a bolsi agár továbbra is itt tenyészik, csak épp másként törzskönyvezik őket. Nem is szólva a globalizált pitbullról, amely olyan jól leplezi magát, hogy feneketlen étvágyára eddig még frappáns fajtanevet sem találtunk. Ez a büszke, amerikai ábrázatú XXI. század meglehetősen ingatag: az OPEC-országok manapság épp úgy meg tudják zsarolni, mint az első nagy olajválság idején. Ilyenkor a világ vezető hatalma is a stratégiai tartalékhoz nyúl; az északkeleti olajkályha-üzemeltetőket százmillió dolláros nagyságrendű fűtési segélyben részesítik. (Te jó ég, micsoda boltot csinálnának itt a mi talpraesett szőkítőink!) Talán ebben rejlik az egyetlen előnye a legendás Észak–Dél ellentétnek (s most nem a polgárháborúról van szó): a szegény Délen melegebb van, nem kell annyi drága fűtőolaj. Nem is szólva arról, milyen jót tesz a világstatisztikának, ha a déliek nem autókáznak annyit fölöslegesen: annál nagyobb megvásárolható szennyezőanyag-kibocsátási kvóta marad a dúsan motorizált Északnak. A kutya persze ugyanúgy vonít a Holdra Északon, mint Délen – legfeljebb az egyik helyen arra van nagyobb esélye, hogy egy masszív lökhárító végez vele, a másikon meg hogy éhendöglik. Ám a szép új világunkba beleugató divatjamúlt kutyák mára más módon is kiiktathatók a képből: ivartalanítással, génmanipulációval, a hangszálak diszkrét elmetelésével. Magabízón új házörzőket kötünk a helyükre, az elárvult láncra. De megfordul-e felvilágosult XXI. századi fejünkben: lehet, hogy egyik kutya, másik eb?

(2000. február 22.)

Apró figyelmeztetés filmsztároknak: lehet, hogy a díjakat – adják, de a hitelkártyát – kérik.

(Rádiótudósítás a Berlinaléről)

A ruha teszi-e a művészt? A jelek szerint – legalábbis Németországban – igen. Eperjes Károlyt nem engedték be a berlini Kempinski Szállóba, mert lezser szerelésben, bőrrönd helyett sportszattyorral akarta elfoglalni a filmfesztivál díszvendégeinek kijáró szobáját a magyar versenyfilm főszereplőjeként. A könnyed viselet porosz földön sem tiltott – csak épp némi gyanakvásra adhat okot. Szamóca igazolhatta volna magát az internacionális személyi okmánnal, a hitelkártyával – azt viszont otthon felejtette. A blamázs nem falrengető, de jelzésértékű. Kedvencünk nemcsak művész, de polgár is: átmenetileg még a Fidesz – Polgári Párt képviselőjeként is helyet foglalt a parlamenti padsorokban. E párt politikusait tíz esztendeje még épp tüntetően lezser öltözködésükről, nonkonformista hajviseletükről azonosította a közvélemény – s aligha tévedünk nagyot, ha megkockáztatjuk: hitelkártyájuk sem igen volt. Később, ahogy – úgymond – „a fejük lágya benőtt”, öltönyt csináltattak, nyakkendőt kötöttek: nem csupán küllemükben, de gondolkodásukban is konszolidálódtak. Kritikusaik szerint ugyan nem eléggé – politikai stílusuk ma is érdesebb a nagy közös hazugságok konszenzusát kedvelők ízlésénél. Szamóca ott tévedett, hogy azt hitte: az Egyesült Európa még akár ennyi fésületlenséget is megenged. Nem: itt kérem, rend van. Ha egy politikus például meggondolatlanul felsérti a jaltai eredetű, nagy közös atlanti hazugságok felszínét, kijelentésének tartalmától függetlenül szalonképtelenné válhat. Nem illik arra még csak célozgatni sem, hogy a sztálinizmus és folyománya attól még nem vált „emberarcúvá”, hogy a grúz hadúr Hitler oldaláról áttért a szövetségesekére. Ennek kikerülhetetlen morális következményei vannak ugyan, ám erről nem muszáj tudomást vennie annak, aki a történelmet és az etikettet írja. Pedig mit ér az a hitelkártya, ami mögött nincsen aranyfedezet?

(2000. február 23.)

A magyar millennium tiszteletére össze akarják legózni szegény Szent Istvánt.

(Majláth Mikes László a Magyar Hírlapban)

Forog-e államalapító királyunk a sírjában? Nem tud „szegény”, mert (mint Majláth tényfeltáró alapossággal számba veszi) ereklyeként tisztelt testrészeit szerte Európában őrzik: koponyáját Dubrovnikban, koponyatetőjét Pannonhalmán, állkapcsát Székesfehérvárott, a Szent Jobbot a Bazilikában. „Majdnem olyan szomorú a helyzet, mint a zsidó diaszpórával” – véli a szerző. Messzemenően egyetértek a vitriolos tollú kollégával: tényleg szomorú a helyzet. Az ostoba koronavita után ugyanis küszöbön áll az ereklyevita, amit hasztalan csomagolunk sziporkázó szellemességbe – ismét csak a nemzet végzetes megosztottságáról tanúskodik. S nem igazán biztató jel, ha az embernek az élettől is elmegy a kedve egy humoreszket olvasva – ahelyett, hogy megjönné. A legóhasonlat ugyanis – amely talán a kulturális áramkörökből már kirekedt, de még nem analfabéta olvasók szintjén kísérli meg befogadhatóvá tenni a problémát – azt mutatja: magyar és magyar között a legalapvetőbb kérdésekben is csekély az egyetértés. Talán csak a „szegény” jelző némi reménysugár: hátha Majláth nem a millenniumot méltóképpen megünnepelni kívánó polgári kormányzat miatt sajnálja Szent Istvánt! Hátha a szíve mélyén azt gondolja: pozitív figurája történelmünknek! Ez esetben azt is belátja: keresztény királyként, magyar királyként tette, amit tett – így ezer év múltán talán az sem olyan nagy bűn, ha a keresztény tradíciót (melynek sokat gúnyolt „csökevénye” az ereklyék tisztelete) a magyar identitással igyekszik ötvözni a millennium kapcsán a tiszteletteljes utókor. A zsidó–keresztény kultúrkörben ez nem olyasmi, ami más népek érzékenységét joggal sértethetné. Lehet-e szomorúbb annál, mint ha egy olyan sokat szenvedett náció képviselői a legfontosabb történelmi hagyományaikban nem éreznek együtt, akik – a zsidók és az örmények mellett – a leginkább megszenvedték a diaszpórikus lét gyötrelmeit?

(2000. február 24.)

Mi marad meg egy tévécsatornából? A kérdés újszerű, hiszen a médiaszabadság beköszönte óta sokkal inkább a kínálat bővüléséhez, mint szűküléséhez szoktunk hozzá. A nézőt hidegen hagyja a különféle politikai pártok és gazdasági érdekcsoportok harca a nyilvánosság által gyakorolt hatalomért: ő azért kapcsolja be a készülékét, hogy műsorokat nézzen rajta. Így aztán, ha eltűnik egy program a távirányítójáról, nem azt fogja emlegetni nosztalgikusan, hogy egy sztárriporteri keresztkérdésre melyik politikus mit nyilatkozott azon a csatornán – hanem például azt: milyen volt az időjárásjelentés. Nem tudni, e meteorológiai show-kat érdemesnek tartják-e archiválni az illetékesek az utókornak; s dédunokáink szemében lesz-e bárminemű jelentősége annak, hogy valódi szakemberek vagy kurzaskönyvas cicababák jövendölték-e meg a várható időjárást a messzi ezredvégen. Számukra ez a „várható” időjárás már történelmi adalék lesz – még az is lehet, hogy az akkori kabarékba használják majd vágóképnek, bumfordi hatáselemnek. Valakire azonban biztosan felfigyelnek: az infantilis időjósra, aki a Gyula vitéz télen, nyáron filmszatíra címét lenyúlva, azt szlogenné alakítva annak ellenére lett tévészemélyiség, hogy a névrokona szintén szakmabeli – történetesen híradó-főszerkesztő. Meglehet, a kuriózumokra hajló médiatörténész az ő nevéhez csatolja majd lábjegyzetként, hogy létezett egyszer egy Tv 3 nevezetű csatorna, amely már nem érte meg 2000 nyarát. Esetleg zárójelben azt is odaírja, hogy tévétörténeti érdekesség: e jármű kapitánya – szakítva az évezredek hagyománnyal – elsőnek hagyta el a süllyedő hajót. (Írhatná azt is, hogy a masiniszta, aki elsőként hagyta el a szakadékba rohanó esti gyorsot; ám ezt már végképp nem értenék még a tovatűnt ezredforduló vaskorában otthonosan mozgó olvasók sem.) De hát ne legyünk oly telhetetlenek – örüljünk, hogy egy csatornából legalább egy poén fennmarad. Lehet, hogy a többiből ennyi sem?

(2000. február 25.)

Régóta emésztette a gyanú, hogy a Tirannopoliszban 2021 márciusában lezajlott mészárlás – több mint huszonhétezer kékszeműt öltek meg! – nem éppen véletlenek sorozatos egybeeséséből robbant ki.

(Bodor Pál a Playboyban)

Felelősek vagyunk-e az antiutópiáinkért? Az utópiáinkért ugyanis azok vagyunk – s ezzel máris a huszadik század kellős közepében találjuk magunkat. Hivatásos tűnődők, diplomás filozófusok mondják: e túlontúl eseménydús, véres száz esztendő főként a rövid úton megvalósítani kívánt utópiák miatt lett olyan, amilyen. A tobzódó nemzetiszocializmus alapja, a rasszok egyenlőtlenségének elmélete előbb csak gondolatkísérlet volt – a sokfelől összetalálkozó érdekek izmosították aztán utópiává, majd szervezett tömeggyilkossággá. A jelző nélküli szocializmusban viszont a kő-sza gondolatkísérletből kinőtt tetszetős utópiát tudományos rendszerbe szervezték, így a „végrehajítás” fázisában már a hamis tudat határozta meg a létet. A tömeggyilkosságokat itt nem a faji, hanem az eszmei felsőbbrendűség lett volna hivatva igazolni – s ezért érezheti (a hamis tudatból meg sem próbálva kilépni) eredendően különbnek magát mind a mai napig a baloldali utópista hívő, ha egyúttal pszichésen az „antifasiszta” jelzővel is megajándékozta magát. A harmadik nagy utópia (amely a tizenkilencedik századból való, de a legvirulensebben menti át magát a huszonegyedikbe) a liberalizmus, amely eddig minden helyzetben alkalmazkodni tudott a viharosan változó körülményekhez; s amelyet épp legnagyobb vívmánya, a globalizáció szoríthat sarokba hamarosan. Az egyéni szabadságjogok „felsőbbrendűsége” ugyanis többé-kevésbé a nemzetállamokban is érvényesíthető volt (feltéve, ha az jogállam is egyben) – az új „világállam” azonban túl erős ahhoz, hogy önkorlátozóan érdekei ellen cselekedjék: még nem ismerjük reakcióit, miként bánt majd az egyes emberrel. Az antiutópiák ezeket a forгатókönyveket „játsszák le”; ezért vagyunk felelősek értük. Most nyugodtan hátradőlhetek, ha nincsen kék szemem?

(2000. február 26.)

Végvári a rendszerváltás egyik hőse, függetlenül attól, hogy mennyire hős típus.

(Fodor Gábor a Népszavában)

Ki a hős típus? Valljuk meg, úgyszólván teljesen járatlanok vagyunk a hőstanban, sőt e tudomány alapjait is elmulasztottuk lerakni. Botor módon úgy mentünk bele ebbe az egész rendszerváltásba, hogy nem fektettük írásba, ki lehet a hőse, s ki nem. Így aztán most csupa találgatásra hagyatkozhatunk. E káosz eredménye, hogy a rendszerváltozás hőse lehetett például az a Horn Gyula, aki a közhiedelem szerint a saját nemlétező szakállára tűzparancs nélkül kiengedte az országból a keletnémeteket, viszont nem tud alibit igazolni valamely harminchárom évvel azelőtti kínos sortűz idejére. Sőt nem csupán hazai földön lehetett hős (olyannyira, hogy a választók e hősiességét egy alkalommal még abszolút parlamenti többséggel is honorálták), hanem a kényes ízlésű Némethonban is, ahol kitüntetések garmadájával halmozták el. Nem csoda, ha hősiezen védelmezi mentorát, a bajba került Kohl kancellárt, mondván, hogy méltánytalanul bánnak vele – hősünknek szemlátomást nehéz megértenie, hogy egy jogállamban a történelmi hőstettekkel nem lehet büntetlenséget vásárolni a könyvelési stiklikhez. (Sőt, egy egész európai hőshálózat omladozik, ha arra gondolunk, hogy a német kereszténydemokraták választási kampányát titokban a francia szocialisták is pénzelték. Mitterrand elnöknek a könnyedebb erkölcsű franciák azt még szemhunyorítva elnézik, ha házasságon kívül „felnőtt lánya születik”, ám ha pénzről van szó, a héroszoknak sincs pardon.) Fodor Gábor tehát akaratlanul is fején találta a szöveget, amikor szőrmentén fölvetette ezt a problémát – s itt most egyáltalán nem arról van szó, hogy egy adott történelmi pillanatban kétségkívül hősiezen viselkedő Végvári őrnagynak rögvest szobrot is kellene állítani. Az a valódi gond, hogy olyanok építhetjük hősi emlékművüket, akik érdemtelenek erre. Elég-e tíz esztendő távlat ahhoz, hogy a tetteket elkülönítsük a legendagyártó handabandázástól?

(2000. február 28.)

A polgári szolgálat a sunnyogás egy formája.

(Rudolf Péter a 12 ajtó című tévévetélkedőben)

Helyes-e, ha a színművész nem csak betanult szöveget mond? Ókonzeratív rendezői felfogások szerint helytelenebb már nem is lehetne – más színházi és filmes guruk viszont esküsznek a spontán megnyilatkozások üdvös voltára. Nincs is olyan messze az az idő, amikor „saját szöveget mondó” amatőr szereplők hada lepte el a filmvásznat – az „élet” üde lehelletét sejtő sznobéria pedig elragadtatottan tapsolt nekik. Szerencsére – mint minden divat – ez is a múlté; a probléma azonban (bár a fonák oldaláról mutatva meg magát) itt maradt: improvizálhat-e a színészember? S ha igen, további kérdőjel, hogy bírja-e szuflával, rutinnal, ötlettel? A televíziózás posztfriderikuszi korszaka felfedezte a színészt mint „arcot”. E tekintetben a reklámpar nyomdokaiban jár, amely már korábban is ösztönösen érezte: az adott hirdetés pontosan nem is körvonalazható plusz tartalmat kap, ha olyasvalaki szerepel benne, akit más – rendszerint kellemes – élmények alapján azonosítunk. Ott a terméket nem kellett felépíteni, az importált tévévetélkedő-receptek honosításakor magát a műsort. Az hitelesíti az új produkciót, aki elővezeti: a színész „eljátssza”, hogy ő most televíziós személyiség. Ebből aztán számos üdítően szellemes pillanat – és még több kínosan szellemtelen poén – fakad. A forgatókönyv hiánya rövid távon megbosszulja magát; de ha eleget nézzük, hajlamosak vagyunk úgy hinni: eleve ilyen a forgatókönyv. A dilettantizmus pedig csak akkor lepleződik le, ha a színész – magát is elkábítva az új szerepkörrel – tényleg elhiszi magáról, hogy képes eredeti gondolatokat kicsi-holni magából, s mondjuk könyvírásba fog. Mindez persze Rudolf Péter esetében nem fenyeget; bár az általa kölcsönzött „arc” határozottan túlteng a televíziós vetélkedőkben (műsorvezetőként és játékosként), rögtönző játékokban. Most sikerült aforizmát gyártania – de mi lesz, ha egy egész Murphy-törvénykönyvre szánja el magát?

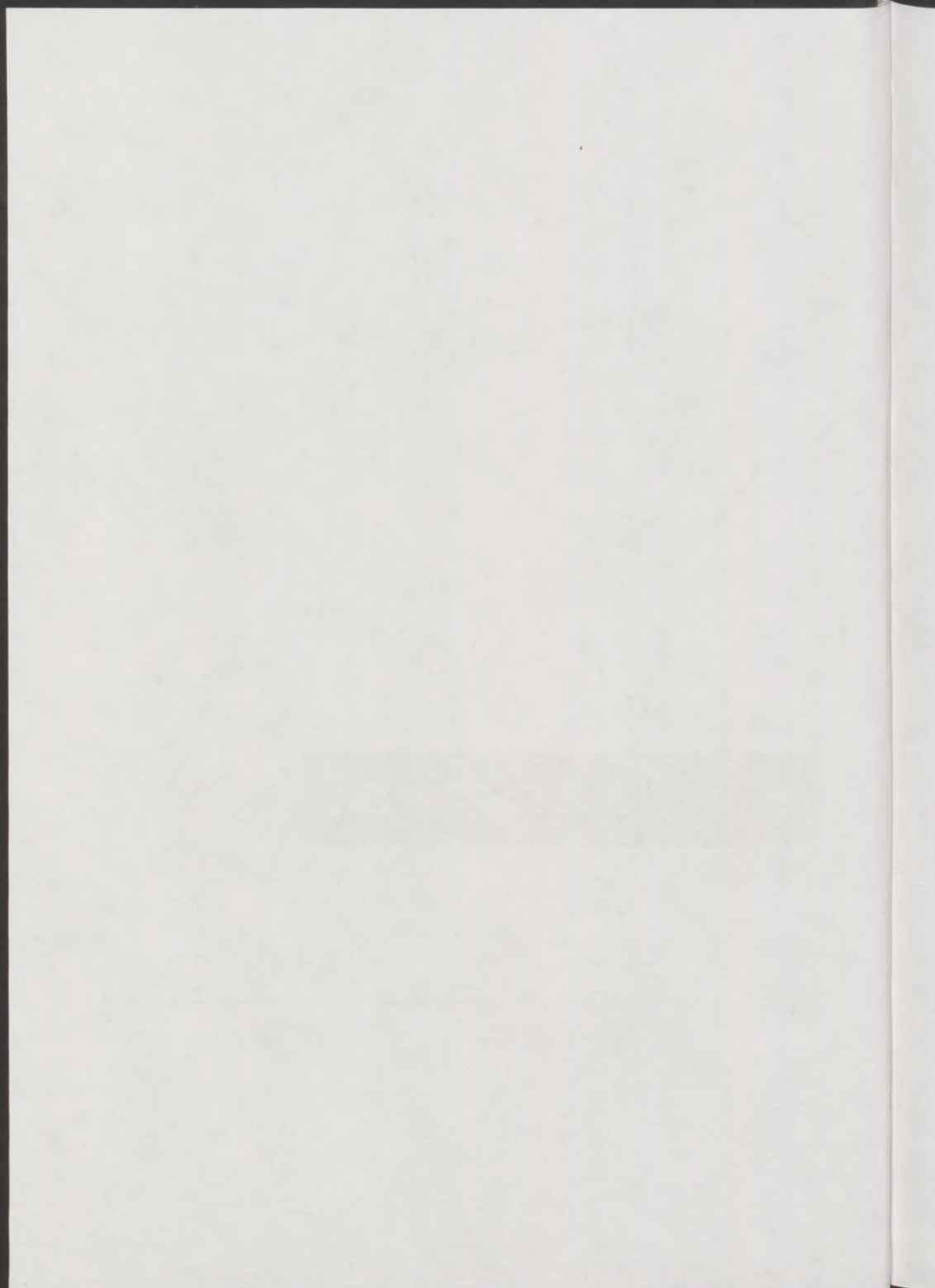
(2000. február 29.)

kétezer

március

Schmuck Andor igazi nehéz fiú – a szó minden értelmében.

(Hajdú Andrea a Nap-kele Extrában)

Beszélhetünk-e egy fantomkönyv kritikájáról? Nyilván nem – mégis bősséggel beszélünk. A műfaj (hogy egy bennfentes lerántja a leplet saját klubja üzelveiről) régi – viszont új elem, hogy a művet ki sem kell nyomtatni az országos publicitáshoz: elég egy flopit letétbe helyezni, hogy a zsaroló potenciál a közbeszéd slágertémája legyen. Főként, ha a szóban forgó politikus ilyen súlyos nyomot hagy az emlékezetben – Bánó András szavaival: „akire ránehezedik”, az megnézheti magát... A moderátor persze prejudikál, amikor feltételezi, hogy a Schmuck- emlékirat hatásként „megindul az áskálódás”, s a „kulimász” mindent elborít. Ezt nem tudhatjuk. Lehet, hogy a flopi ártatlan Boci, boci-átiratokat tartalmaz, s a kulimász csak azért fordul elő benne, mert rímel a Xénia-lázra. Különben sem az „áskálódik”, aki elolvas egy könyvet és ennek alapján logikus kérdéseket tesz fel, hanem aki bizalmas tények feltárására adja a fejét. Idáig nem is biztos, hogy eljut a dolog: ha a PKP belátja, hogy Újpestről kiebrudalt, Vácig szalajtott aktivistájának a nulladik kilométerköhöz közelebb is adódhat méltó feladat. (Bár ezt a PKP-t – a Piti Keresztapák Pártját – aligha lesz könnyű az alkalmi keresztapának elfelejteni.) Más klubok hálasabbak pénzfelhajtóiknak: az SZDSZ-hez és Tocsik Mártához egyaránt közel álló Budai György példás rehabilitációként már díjat is kapott a Filmszemlén, stílszerűen a Kalózok című filmért. (Ennél már csak a Keresztapa IV. lett volna találóbb.) A lényeg az: a horni Cölöpök és a schmucki Szálkák megférnek-e egy asztalosműhelyben? (Fantomszerzőnk a jelek szerint nem tudja, hogy ez utóbbi cím foglalt: a Javíts egy jegyet! mozgalom nem jutott el Pilinszkyig.) Az MSZP megtisztulásának prófétája állítja: nem támad ő meg senkit, csak kilenc évről és nyolcvan szocialista politikusról megírja a véleményét. Elég-e ez ahhoz, hogy szétlapítsa azt a pártot, amiért annyit zokogott?

(2000. március 1.)

*A fene tudja, miért bíztuk arrogáns, tapasztalatlan kölyökre
bonyolult helyzetben lévő hazánk irányítását.*

(Anonymus egy napi nyomtatványban)

Hol kezdődik a szenilitás? Talán ott, amikor egy permanensen gyűlölködő közíró (kifogván untig ismert érveiből) szimpla nemzedéki demagógiává silányítja amúgy sem túl magasan szárnyaló mondandóját. A szerző (van neki neve is, de ez most itt nem a tamponreklám helye) nem a szokványos pszichiátriai eset: nemcsak magában tud kárt tenni, de másokban is. Önmaga hergelése közben a realitásoktól oly mértékben elszakad, mint a romániai „környezetvédők” egy része, akik szerint a cián ártalmatlan a halakra – nem úgy, mint a ciánsemllegesítés. A tényeknek még akkor sem hisznek, mikor a folyékony bűn kerülő úton visszatér az országukba, ásványvizet iszik a Duna-delta, s a Fekete-tengerből is kipusztulnak a halak. A cián soha nem látja be önmagáról, hogy mérgez – mindig az ellenméregre fog mutogatni. Nem lehet észérvekkel megzavarni, hogy a születése idején is hazug „reformkommunista” jelző mintájára nem képezhető meg a „reformfasiszta” kifejezés anélkül, hogy a hazugságot át ne vennénk. Azonkívül félreérthetetlen definíció nélkül (mit jelent, melyek az ismérvei, kire értjük) épp olyan értelmetlen szóvirág, mint a „kriptonyilas”. Ráadásul újfent eltereli az alapkérdésről a figyelmet: miért szalonképesebbek, akik már csináltak diktatúrát; azoknál, akikről – okkal vagy ok nélkül – csupán feltételezzük ezt. Így lehetne vitatkozgatni, ha volna kivel. Meghánynánk-vetnénk, vajon európai norma-e összeveszni szomszédainkkal: kioktatni EU-illemből az osztrákokat, akiknek a status quo szerint vétőjoguk van EU-felvételünket illetően; s hogy vajon hamis fogalmai vannak-e a politikai éretlenségről Tudjman utódának, aki a Tudjman-temetésen megjelent magyar miniszterelnököt politikai példaképeként emlegette. A legvérlázítóbb mégis a ragozás: ez a „bíztuk” csupán a szenilis Anonymus tévesztése, vagy már a reformliberális választási kampány eleme?

(2000. március 2.)

A világ legbátrabb népe megvédte önmagát, de megvédte a szabadság eszméjét is.

(Szlobodan Milosevics a Szabadságban)

Hol a szabadság mostanában? Az talán mégis túlzás, hogy a megleckézett, szétbombázott Jugoszláviában. A munkáspárti hetilap, a Szabadság nem a legelfogulatlanabb orgánus e téren (bár érdekes matematikai jelenség, hogy a Népszabadság úgy aránylik a köztársasághoz, mint a Szabadság a népköztársasághoz). Ám olvasmánynak hézagpótló Thürmerék vörös fejléces lapja, és nemcsak azért, mert nosztalgiázni lehet a Világ proletárjai, egyesüljete! feliraton. (Önkényuralmi jelképet hasztalan keresni – ez a forradalmi munkásmozgalom törvénytisztelő szakasza.) Lehet ugyanis, hogy a Népszabadságból mint mínuszos hírre is méltatlan esemény alkalmasint kimarad: Jörg Haider lemondott a pártja elnöki posztjáról – de hát ez nem is az ő asztaluk; ha az Osztrák Népszabadság-párt vezetője volna, az persze egész más színben mutatná a dolgot. A Szabadságból nem marad ki semmi lényeges – főleg Szerbia Szocialista Pártjának kongresszusi beszámolója kuriózum a hazai sajtópalettán. Ez kérem egy valódi tömegpárt, 630 ezer taggal és 2314 küldöttel! Nem számítva persze Thürmer Gyulát, aki felszólította a NATO-t: hintsen hamut a fejére, és pénzzel is támogassa Koszovó visszacsatolását a Biztonsági Tanács határozatának szellemében. Folyik az újjáépítés, életmentő iraki és oroszországi hitelekkel. A világ legfejlettebb 19 hadserege közé – melyekkel felvették a harcot – besorolták a Magyar Honvédséget is, ami némi alaptalan büszkeséggel tölthet el bennünket. A magyar–jugoszláv ciánellenes egységfrontra ellenben nem tér ki a tudósítás. Ehelyett hömpölyög tovább a szöveg: vörösén, mint a Kraszna, ha a határon túli textilgyárak beleeresztik a fölöslegessé vált fáradt fenolt. Bár most jut eszembe: a megfeszített Kraszna mégsem olyan, mint a Milosevics-barát magyar lap fejléce – inkább rózsaszín. Csak tudnám, a szabadság melyik pártalakulatát szokás e szelídített árnyalattal illetni?

(2000. március 3.)

Bulizz velünk a városi dzsungel felhőkarcolói között!

(Diszkóreklám a Pesti Estben)

Honnan tudhatjuk bizonyosan, hogy a fecsegő felszín alatt valahol mélyen mi foglalkoztatja az utca emberét? Például abból, mi szüremkedik át a földalatti világból a fecsegő reklámhadovába. Ez a képzavargyanús „felhőkarcoló-dzsungeles” metafora például (amely történetesen egy hamisított alföldi – eredendően lapos – város viharos éjszakával kecsegtető szórakozóhelyére csábítja az időmilliomos fiataliságot) még pár hete is elképzelhetetlen lett volna: korábban bajosan lehetett effélett hatásos csábzóként alkalmazni. Az első nyilvánosság meglepő módon csak nagy nehezen, s akkor is fékezett habzással kapott rá a dologra: úgy látszik, vannak témák, amelyek az utcán hevernek ugyan, mégsem vesszük észre őket, mert nem látunk fel szabad szemmel a tetejükig. Most viszont, hogy a felhőkarcolók immár az éjszakai életet is beárnyékolják, kezd letelni a türelmi idő, s fölvetődik a kérdés: mivégre ez a nagy sumákolás. Az még csak hagyján, hogy az építések és a városgazdák a fővárosban (de egyes vidéki nagyvárosokban is) szemérmesen „magasházakat” emlegetnek – lehet, hogy igazuk van, de senki nem állt ki eddig, hogy elmagyarázza a polgárnak, mi a különbség. A polgár csak azt érzi, megint ki akarják hagyni valamiből: rövid úton átpofozzák lakóhelyének karakterét, sziluettjét – anélkül, hogy neki beleszólása volna. Nemhogy helyi népszavazásról nem esik szó ilyen sarkalatos kérdésben, de még e tervek tényéről is véletlenül kell tudomást szereznie. A szakembereket pedig (akik fölvetik, hogy előbb kellene szabályozni, s csak aztán építeni; meg hogy ilyen monstrumok tövében még a szél is másképp örvénylik) haladásellenesnek címkézik. A sundabunda eljárás óhatatlanul gyanút ébreszt a kívülállóban: hátha a lelkes beruházók a busás megtérülés reményében nem sajnálnak egy kis pártadományt sem ide-oda? Lehet, hogy körvonalazódik előttünk az új Tocsikbotrány: épp hogy csak ki nem szúrja a szemünket?

(2000. március 4.)

Torgyán József és Bill Gates a bokszbajnok ugyanott, ahol Bajor Imre a csókkirály, de Bill Clintont is csókoltatják.

(Internet-hirdetés a Mai Napban)

Hol a határa a politikai ízléstelenségnek? Jó, tudom, sokan úgy vélik: maga a politika a megtestesült ízléstelenség – ám a politikától egyszerűen nem lehetséges fintorogva elhatárolódni. Aki úgymond nem politizál, az épp ezzel politizál; aki megveti a politikát, a véleménynyilvánítás jogától fosztja meg magát. A tömegtársadalmak korában a politikum olyasmi, mint a naivabb korok világmésképeben az éter: betüremkedik mindenhová, ahol teret engednek neki. Ízlésről, stílusról ettől függetlenül még lehet beszélni vele kapcsolatban. Ez esetben például adott egy világhálós vállalkozás, amely – mint bármely más, karrierjét papírzúzdában végző sajtóorgánium – üzleteket, eszméket, szolgáltatásokat akar eladni. Hogy portékáját kelendőbbé tegye, honlapjára a kósza szörfözőt odacsalogassa: különleges attrakciót ajánl. Egy virtuális világban jelképes módon meg lehet csókolni a rokonszenvesnek tartott közszereplőket, s egy jó nagyot be lehet húzni az ellenszenveseknek. Mindezt a fizikai közelség minden veszélye nélkül, büntetlenül, a káröröm minden jótét lélektani hatásával feltöltekezve. Eddig csak egyes kereskedelmi rádiók szolgáltatásai közé tartozott, hogy akár „orbitális” csókot vagy frontális karambolzörejt is lehetett küldeni ismerőseinknek – az internetes ajánlat mindezt a vizualitás illúziójával spékeli meg. Előképe is volt ennek a „sportnak”: jobb vurstlikban ismert közéleti szereplők fizimiskájára is lehetett légpuskával löni, harisnyába kötött labdát dobni. S még előbb: vajákosok és woodoo-varázslók böködtek mit sem sejtő szalmabábokat, miközben élő emberek nevét mormolták titokzatosan. A politikai ízléshatárt azonban az új médiumok tágitották ki annyira, hogy mindez kikerüljön a magánszférából a nyilvánosságba. Vajon eltűrnénk-e mi magunk a virtuális balegyeneseket cserébe azért, hogy netán csókkirályok is lehetünk?

(2000. március 6.)

Egyházi körökben hatalmas vihart kavart, hogy a társaság vetítetteti kívánja Pasolini Krisztus utolsó megkísértése című alkotását.

(Vásárhelyi Mária az Élet és Irodalomban)

S vajon mit szólt ehhez a klerikális hurrikánhoz Scorsese, a nevezetes botrányfilm rendezője? Persze lehet, hogy egyházi körökben nem is az RTL Klub műsropolitikája keltett izgalmat, hanem hogy miként lehet egy irodalmi hetilapban két ekkora filmrendezőt összekeverni. No de emberek vagyunk, spongyát rá! Ilyen az élet – lapozzunk. Csakhogy odébb a főszerkesztő az Élet című keretes írásban azt állítja: „Kultúremberek vagyunk: kultur jeszty.” Nos, hát nem jeszty: nyicsevo. Ilyen öntudat láttán olvassuk csak tovább mégis a Vásárhelyi-féle médiaesszét! Azt írja egy helyütt: „Nyilván fontos közérdek fűződik ahhoz is, hogy végre Magyarországon is megkezdhesse működését az az egyházi műsorok sugárzó adó, amelytől – szélsőséges nézetei miatt – éppen a minap határolta el magát a lengyel katolikus egyház”. Ez fölöttébb érdekes ám – és már megint az egyházi körök! Hazai rádiófrekvencia-pályázatról lévén szó, a lengyel katolikusok „minapi” elhatárolódása a budapesti adótól (amire azért ezek után nem lehetne mérget venni) némiképp talányos. Főleg, hogy még meg sem kezdhetette működését, így szélsőséges nézeteit illetően a művelt tényfeltáró is csupán találgatásokra hagyatkozhat. De ha netán feltételezzük is, hogy afféle „egyházi multiról” van szó, amely Lengyelhon után most nálunk nyomul, sajátos, hogy állítólagos szélsőséges nézeteinek legfőbb bizonyítéka a lengyel katolikus egyház elhatárolódása. Akárhogy erőltetem az agyam, a magyar testvéregyház eddig csupán a Hit Gyülekezetétől határolódott el szélsőséges nézetei miatt. Az pedig enyhén szólva meglepő volna, ha Vásárhelyi gunyorosan „fontos közérdeknek” bélyegezné a hipotetikus Hit Rádiót. A nemzetközi kitekintésű szakértő a Nyilvánosság Klub közgyűlésén úgy kezdte mondókáját: „Rettenetesen unom magam”. Most mondjuk azt, hogy nincs egyedül ezzel?

(2000. március 7.)

Mindenkit egyformán utálok.

(Az Ázsió háttérmagazin címlapján)

Elég türelmesek vagyunk-e a toleranciával szemben? Nem biztos. Nemritkán felfortyanunk, ha valaki a tolerancia nevében jó, de gyűlöletet terjeszt. Egy nagyreményű magazin tolerancia-különszáma épp ezért furcsa portéka: meghökkentően liberális szerkesztői megoldás például, hogy a homoszexuálisokat szakasztott olyan szófordulattal, szalagcímbe lehet elküldeni „go home”, mint annak idején a jenkit Vietnamból. A „mindenkit egyformán utálok” hitvallása – amely arról tanúskodik, hogy az illető leginkább saját magával nincs kibékülve – mégsem olyan veszélyes a társadalomra, mint a szelektív gyűlölet. (Mint ahogy „az idegen szép” szlogenje sem azért kártékony, mert kirekeszti az esztétikumból a „nem idegent”, hanem azért, mert nem mondja meg, a szóban forgó idegen miért szép. Így az érdemet a születésnek tudja be, mint a feudalizmus, esélyt sem adva az esélyegyenlőségnek – ezért antidemokratikus.) A válogatós utálkozás nem ismer objektív mércét, így semmi köze a jogállamhoz: az előítéllettel áll rokonságban. Nem azt mondja például, hogy a politikai szélsőség csúf – mondjuk „nem EU-konform” – dolog; hanem azt, hogy a szélsőjobb csúnya, a szélsőbalról meg ne beszéljünk. (Vagy fordítva; de a toleranciával kérkedőknél ez a verzió elenyésző számban fordul elő.) Ez a frazeológia – ha elegendően lendületes szólamokban szajkózzák – olyannyira hatásos, hogy a publikum sokszor bele sem gondol: miféle színsáv az, amelynek csupán az egyik irányban van kiterjedése. Így kerülhet a képzeletbeli vádlottak padjára a Fidesz a MIÉP-pel való (hipotetikus) koalíciós együttműködés miatt, miközben az MSZP – és szíami ikerpárja, az SZDSZ – a tolerancia bajnokaiként nemlétezőnek tekintik a Munkáspárttal való (nyíltan tárgyalt) választási összefogást. Talán tudat alatt visszatér az idézett jelmondat: az idegen (sztálinista) politikai kultúra örökösei akár szépek is lehetnek. Ez már a tolerancia ázsiója vagy csak az Ázsiája?

(2000. március 8.)

Nem kellene nekünk is szétnézni az amerikai kormányban egy potenciális magyar államfő után? Az ötlet bár aktuálisnak, mégis képtelennek tűnik – de hát Havel elnököt is elég komoly embernek ismertük meg ahhoz, hogy ne akarjon rosszat imádott országának. Márpedig ő a Hradzsínban üldögélve úgy gondolta: nem olyan hátrányos az a cseheknek, ha a cseh származású washingtoni külügyminisztert, Albright asszonyt láthatná utódjaként az elnöki bársonyszékben. Nem volna gond a tengerentúli gazdasági lobbizással, de az Európai Unió kormányfői sem tagadnák le magukat, ha a csehek elnök asszonya felemelné a kagylót. A magyarok és a lengyelek bezzeg nem tudnak elővenni a talonból olyan befolyásos politikust, aki az európai érdekekért is ilyen hatékonyan felléphet. A recept egyébként nem olyan új, mint amilyennek látszik – Sevardnadze például grúz elnök tudott lenni Gorbacsov szovjet külügyminiszteréből. (Igaz, Csehország meg soha nem volt az USA tagállama.) De hát – fájdalom – az amerikai kormányban pillanatnyilag nincs magyar származású tagja. A szenátusból is csupán Tom Lantos jöhetne szóba, az ő magyarországi valóságismerete azonban néhány sarkos megnyilvánulása alapján némi kívánnivalót hagy maga után. Szétnézhetnénk viszont más, módos országok politikusai között is megfelelő jelöltek után kutatva. Ne feledjük: huszadik századi történelmünkben is van rá példa, hogy vezető politikusunk külhonból érkezett – Rákosi Mátyás például Moszkvában pallérozta magát, míg el nem jött az ő ideje. Épp e példából okulva azonban kereső tekintetünket inkább napnyugatra függesztjük. Joschka Fischer azonban minden tekintetben megfelelne – szegről-végről magyar sváb gyerek, a külügyministerség is stimmel, ráadásul zöldkapcsolatait mozgósítva rekordidő alatt rehabilitálhatná a Tiszát. Lehet persze, hogy e fejvadászatban nem is a külföldi állampolgárság a lényeg, hanem a külügyér rutin. Netán ezért keveredett nemrég államfői „gyanúba” Martonyi János is?

(2000. március 9.)

Nem sorolom fel a profi gárda egyéb zseniálisan profi findzsacseleit, nem írok sem Simicskászt, sem Orbánciát.

(Eörsi István író a Népszabadságban)

Hol kezdődik a profi írás és hol végződik az amatőr politizálás? E „határ-átlépési” dilemma minduntalan fölvetődik, ha írók politizálnak (vagy ha politikusok írnak). Eldöntendő az is: az írói mesterségnek része-e a nevekkel való játék. Illemtudó körökben ezzel gúnyolódni nem szokás – épp úgy, mint a termettel vagy más fogyatékossgal. A tengerentúli etikett szerint mindez véletlenszerű adottság, aminek a pusztá említése is sérti az alapvető emberi jogokat és méltóságot. Tudjuk persze, hogy az irodalom-történet ismeri a „beszélő nevek” jellemfestő módszerét – ám ez a fogás rendszerint fikciós műfajokban használatos: politikai cikkben a liberális kiskaté szerint kifejezett otrombaság élni vele. Ettől persze a lángoló írói tehetség még elsöpörhetné a földhözragadt konvenciókat – de ezek az erőltetett asszociációk az isiással meg az orbáncsal nem is eredetiek, s nem is túl sikerültek. A profi író e szerény nívónak zavarnia illenék. Mint ahogy ama ténynek is, hogy bizony törvényszerűen hazug lesz egy gondolatmenet, ha a kiindulópontja hamis. „Egyetlen törvény sem mondja ki, hogy azoknak a pártoknak, amelyek nem vesznek részt a kormányzásban, közösen kell bármilyen politikát érintő akcióban fellépni” – írja Eörsi. Rosszul. Van ugyanis egy kivétel: a médiatörvény, amely „kormányoldalról” és „ellenzéki oldalról” beszél. Profi írónak ezt a körülményt nem feltétlenül kell ismerni; profi publicistának – akinek mellékesen épp a média a választott témája – igen. Ha ezt tudná, nem kellene képmutató módon Áderről, Szájerről vagy Sasváriról azt feltételeznie, hogy „közönséges hazudozók”. Így azonban kétségesek az efféle definíciók is: „Őrültnek én azt ismerem el, aki nemcsak mással ölelteti meg, hanem olykor maga is megöleli a forró kályhát.” És aki egyszerűen csak arra használja a kályhát (a törvényt), hogy onnan induljon el?

(2000. március 10.)

A főügyész nem válóperes ügyvéd, aki bármikor becsaphatja irodájának ajtaját, és diszkréten elillanhat egy hátsó kapun.

(Varga György közgazdász a Magyar Hírlapban)

Mi minden nem még a főügyész? Legutóbb a Tv 2-ben („Györgyi Kálmán megszólal” hangzatos felvezetéssel) maga az érintett azt közölte velünk, hogy nem bolti tolvaj. Ez a bejelentés revelatív erővel hatott – a lemondásának okait találkozó milliók fejében ugyanis sok minden felmerült, de ez a motívum nem. Most meg arra kell rádöbbszennünk, hogy nem is válóperes ügyvéd. Ez utóbbi valami szitokszó lehet, talán még a tolvajnál is alacsonyabb társadalmi presztízst sugallva. Még azt is hihetnénk: válóperes ügyvédek lenni a jogászlét legmélyebb bugyra. Ez nem is csoda, ha a válóperes ügyvédek homályos okból a hátsó kapun szoktak elillanni. Ám ha ez a művelet titkon történik, érthetetlen, hogy miféle agyafűrt ügyvédi fifikát követve csapják be dérrrel-dúrral az irodaajtót. Mindig sejtettük, hogy bonyolult a közgazdász észjárás, de hogy ennyire, azt – valljuk meg – álmunkban sem gondoltuk volna. E felismerés tudatában már meg sem lepődünk azon az újdonság erejével ható felismerésen, hogy az Országgyűlés elnöke nem kiscserkész, aki hallgatási fogadalmat tehet. Az egyszerű olvasó zavarban van, ha a história szeszélye folytán legfeljebb kisdobos lehetett, de kiscserkész semmiképpen; így aztán nem merne mérget venni rá, hogy ezzel a hallgatási fogadalommal is nincs-e némi bibi. Ilyesmi kétségkívül előfordult karthauzi szerzeteseknél és egy-két apácarendnél is – a kiscserkészeknél azonban az elemi kiscserkészlét kivitelezését tette volna lehetetlenné (hogy itt csak a cserkészsnótákra és a kötelező imádságokra utaljunk). E mellékes csacsiságok persze mit sem kisebbítik az állampolgári közérzetnek azt a kifejeződését, hogy ebben az országban túl sok a titok és a titokgazda; túl sok a joguk a közérdekű információk birtokosainak, és túl kevés a kíváncsiskodó sajtónak. Hol az az ügyész, aki szót emelne e gyakorlat ellen?

(2000. március 11.)

Kivágta kisfia szívét (az apa).

(Szalagcímek ugyanaznap a Mai Napban és a Blikkben)

Ha vannak közszolgálati normák, beszélhetünk-e bulváretalonról is? A mai magyar sajtógyakorlat tanúsága szerint igen: léteznek sztorik, amelyek vitán felül szalagcímbe kíváncsoznak. Korábban is megesett olykor, hogy több bulvárlap is címdalra hozta ugyanazt a véres szenzációt (e piaci szereplők száma mára megcsappant); olyan azonban nem, hogy a nap sztoriját betűről betűre megegyező nyelvi megoldással találják a konkurens újságok. A megszállott sümegi szurkálót valami belső hang indította ötéves kisfia kultikus jellegű lemészárlására – a bulvárszerkesztőknek meg nyilván ugyanez a belső hang diktálta az öklömnyi betűkkel szedett figyelemfelhívó címeket. A Blikk csak azért volt bőbeszédűbb, mert nagyobb a címdal lapfelülete, több a helye; mégsem azzal vert rá vetélytársára, hogy már „első blikkre” tudtára adta szörnyülködő olvasójának, hogy a himnemű szülő a gyilkos. Inkább azzal, hogy mellékelte a vértől izmos kés fotóját is, amely mellett a mérnöki munkából ismerős műszaki megoldás tudatta, hogy a kés pengéje tizenhét centiméter. Nos, az ilyen mértékű profizmushoz már kevés holmi belső hang. Ezt a megoldást már valami más súgja, nem az EU-normák – Svájc amúgy nem tagja az Uniónak. A műszaki rajz formanyelve egyenesen azt sugallja: a rituális gyermekgyilkosság eszköze itt már teljesen tárgyiasult, az ötéves áldozat semmiféle részvétre nem tarthat igényt. Ha az örült apja nem vágja ki a kisfiú szívét, most biztosan megszakadna: látván, személyiségi jogai a halálával nemhogy nullára csökkentek, de negatívba fordultak. A címlapra szerkesztett késábrázolat ugyanis annak a morálnak a megnyilvánulása, mint amely az interneten kínálja bombareceptjeit: apák, nézzétek, ha ki akarjátok vágni elsőszülött fiaitok szívét, csakis ilyen megbízható, tizenhét centiméteres pengével tegyétek! Lehet, hogy az erre hajlamos apák szakértően hümmögnek Kőszegtől Pallagig, Pallagtól Kőszegig?

(2000. március 13.)

Tudom, hogy csínytevésem nagyon problematikus, ezért különösen hálás vagyok.

(Mink András az Élet és Irodalomban)

Nevezhető-e a hála olykor politikai kategóriának? A válasz: határozott igen. Aki nem tudná, miről van szó: Mink úr (állítólag történész) írt egy tanulmányt. A szokványos módszertől eltérve (hogy írott forrásokból, illetve emlékezésekből kiindulva jusson történetírói következtetésekhez) kreált néhány „korabeli” dokumentumot, átemelt pár motívumot az ávós bestselleríró, Berkesi fércműveiből, és az egészet eladta a Napi Magyarország Nézet című mellékletének. A munka érdekes volt, a „bankjegyhamisítás” átvilágító műszer nélkül a nem történész szerkesztő számára észrevehetetlen. A cikk megjelent. Mink úr „kivárt” pár napot, majd minden pirulás nélkül jelentkezett önleplező írásával. A lóvátett napilap jogos felháborodásában ezt szabódott leadni – nem úgy az ÉS. Egy nap késéssel a „csínytevés” krónikája az eredeti helyen is megjelent. Feketén-fehéren kiderült: a konzervatív „lövészárok” tábornokait „meg lehet vezetni”. Következtetés: ennyit ér, ennyire hiteles az összes többi is, amit összeírnak; s ennyit ér az egész rátarti olvasótáboruk is, mely nem visít fel rögtön a gyönyörűségtől, ha rálel egy Berkesi-motívumra. A „csíny” sikerült, a morális gátlást nem ismerő liberális erkölcs diadalmaskodott, az ehhez készséggel asszisztáló irodalmi hetilap pedig minden korábbinál mélyebbre süllyedt. A politikai hála mindenképp megilleti: sikerült a szürkeállomány felsőbbrendűségét bizonyítani a szürke jóhiszeműség fölött. Így, a sajtószabadság ünnepe előtt a következőkre vagyok kíváncsi: beleszövi-e Demszky Gábor, a márciusi örökifjú a beszédébe a Petőfi-szobor talapzatán (a közszolgálati média, a Tv 3 és a budapesti rádiófrekvenciák borítékolható elsíratása mellett) az ÉS elítélését; továbbá mennyi „kivárás” szükséges ahhoz, hogy a magyar történész társadalom kitagadja soráiból azt, aki feláldozta a szakma szavahihetőségét egy „médiaháborús” csíny kedvéért?

(2000. március 14.)

***Mindenhol mindenkit ki lehet rúgni, mindenhol mindenkinek
utána lehet nyúlni.***

(Kapuvári Gábor rádiónyilatkozata)

Nyomják-e a sajtót? Manapság csak részben – vághatjuk rá rögtön. A másik részét ugyanis az éterbe hintik – ezt szokás előkelősködve elektronikus médiának titulálni. A sajtószabadságot „hőmérőző” szervezetek szerint hazánkban amúgy nemzetközi összehasonlításban nincs különösebb gond e kényes területtel. Ami van, az jórészt abból adódik, hogy az atlanti kultúrkör nem hajlandó feladni képmutató álláspontját ezzel az alapvető szabadságjoggal kapcsolatban. Ragaszkodik a romantikus kapitalizmus idején született eszményhez, holott a világ (bár még elnevezni nem sikerült az új világrendszer) érzékelhetően túllépett a szabadversenyre alapuló tőkés berendezkedésen. A tévedés azon alapul, hogy összekeverik e demokratikus intézmény erkölcsi célját (a nézetek szabad közlését és áramoltatását) a gyakorlati céljával (a tőke helyébe lépő információs hatalom minél hatékonyabb érvényesítésével). Tény, hogy az ezredvégi sajtót – miközben esetleg továbbra is többé-kevésbé hasznosan szolgálja a politikai demokráciát – inkább az utóbbi szempont uralja: olyan vállalkozási ággá vált, ami által nem tárgyasítható haszonra lehet szert tenni. Különleges jellegét az autógyártáshoz vagy a krumplitermesztéshez képest tehát továbbra is őrzi; de mára nemcsak a munkaeszköze, hanem a termék profitja is más, mint száz vagy százötven éve. Ebből következik, hogy a sajtószabadság polgári eszméje immár utóvédharc: nem számít az adott orgánum, nem számít az újságíró sem – csak ez a különleges profit, amelyet az új uralkodó világosztály zsebel be. Kapuvári tehát – aki egy „sajtószabadságos” főszerkesztői fórum kapcsán mondta, amit mondott – pontosan „lefördította” a helyzetet a mindennapok nyelvére. Mindenki pótolható e szisztémában, s mindenkit móresre lehet tanítani, aki csökönyösen kitüremkedik belőle. Valami jó persze elvész a világból – de ki emel szót a sajtómunkás szabadságáért?

(2000. március 16.)

Mi a teendője a csakrameditációnak a piros-fehér-zöld gyertyákkal?

(Smidtné dr. Holló Bözsi a Bp Tv-n, március idusán)

Lehet-e nemzeti jellege a fehér mágiának? Az ember jól elvan évtizedekig anélkül, hogy ilyesféle kérdések fölmerülnének benne. Aztán a március 15-iki sokadalomból hazatérve, gyanútlanul szörfözve a tévécsatornák között (miközben a közszolgálati adókon mogorva magyar huszárok tipródnak, a kereskedelmieken meg bővérű latin szépségek szenvedlegnek) rálel Bözsi doktorra, aki a csakra, a fehér mágia és a nemzetiszín gyertyák egy gondolatba fűzésével egy merőben új világot nyit meg előtte. Elképzelhető persze, hogy a meggyújtandó mágikus gyertyák színe csupán véletlenül egyezik a trikolóréval – a piros állítólag a szerelmet, a fehér a munkát, míg a zöld reményeink beteljesülését hivatott jelképezni. Jó volna pedig hinni, hogy a magyarságnak inkább a fehér, mint a fekete mágiához van köze. Sajnos, az ilyesfajta kategorizálásnak elejét veszi a következő produkció. A készséges – és meglehetősen bőbeszédű – doktornő ugyanis kártyát vet a betelefonáló nézőnek, akit ugyanaz a futurológiai probléma izgat, mint Tevjét, a nótás kedvű tejesembert: mikor lesz már végre-valahára hullagazdag. Történetesen a piros ász kerül elő a pakliból, így kézenfekvő az optimista jóslat: a nevezetes fordulat még tavasszal, azaz május végével bezárólag következhet be. Az egyetlen feltétel, hogy lépten-nyomon azt kell ismételgetni: szerencsés vagyok, szerencsés vagyok... Ha ez a szajkózás elmarad, az főbenjáró hiba, hiszen esetleg észre sem vesszük, ha belénk botlik a vakszerencse. A magyar kártya tavasztündére ez esetben nem jót, hanem rosszat hoz a fejünkre – minden külön értesítés nélkül átáll a fekete mágia oldalára. Nem árt tehát beindítani az imamalmot, mert hipp-hopp itt a nyár. S elő a varázsgyertyákkal is; azonkívül jó lesz mihamarabb utánanézni a csakráknak. Mennyi esély sorsunk alakítására! Hát ne mondogassuk a doktornővel: szerencsések vagyunk, szerencsések vagyunk?

(2000. március 17.)

Fiatalkoromban a marxizmus egalitárius utópiájáért lelkesedtem.

(Demszky Gábor a Profil című osztrák lapban)

Hogy viszonyul a marxizmus a maoizmushoz? Jobban kellett volna figyelni tudszoc órán – akkor rávágthatnánk, hogy egyik a másiknak változata, tagadása vagy elhajlása. Az osztrák olvasók (akik pedig ideológiailag még nálunk is képzetlenebbek) ebbe nem is kaptak beavatást az októberi Demszky-interjú alkalmával – így azt szűrhatték le maguknak: az egalitárius szenvedély oka az, hogy „közel volt 1968”. Arra nem kérdezett rá a két újságíró sógor, hogy miként viszonyul e fiatalkori lángolás a városvezetéshez – igaz, Cohn-Benditet nem is választották meg párizsi főpolgármesternek. Régi ügy – legyinthetnénk a féléves interjúra, ha nem tartalmazna egy árulkodó mondatot: „Jelenleg én vagyok a kormány fő ellenfele.” (Kérdés, tudják-e ezt a szocialisták is.) Ez a tudat ugyanis az országos politikus önérzete – ezért gondolhatja úgy, hogy a beszédét nem elég a fővárosi körzeti adásban sugározni a közszolgálati televíziónak, hanem országosan kellene. (Külön tanulmány, hogy a Petőfi-szobornál elmondott március 15-iki beszéd állítólagos televíziós cenzúrázását élő egyenesben jelentheti be: a tévé közvetíti, mikor épp azt mondja, hogy a tévé nem közvetíti. De például a Magyar Hírlap sem a szemének hisz, hanem inkább a Washington Postnak, amely előre megírta, hogy a tévé nem fogja közvetíteni.) Ez a tényektől elrugaszkodott kommunikációs gyakorlat is mutatja: a főpolgármesterség csupán ugródeszka Demszky számára a kormány elleni harcban – Budapest nem is érdekes, az ügyis „megvan”. Márpedig ez a harc problematikus, ha a Profilnak is kénytelen elismerni: „léteznek demokratikus intézmények”, „a létrejött politikai struktúrák stabilak és normálisak”, „az ország sikeres”. Amit tehát „a fő ellenfél” hangoztatni tud, az a veszély – hogy a kormány „mečiarizálja”, illetve „tudj-manizálja” az országot. Talán attól félt, hogy az osztrákok félreértenék a „haiderizálni” kifejezést?

(2000. március 18.)

Meggyőződés: ha Petőfi ma élne, nem lenne fideszes.

(Szili Katalin a Pilvaxban)

Vajon árnyaltabban fogalmaz-e a parlament alelnök asszonya, ha már ismeri Orbán Viktor operaházi mondatait a márciusi hölgyekről? Tudjuk: történelmietlen a felvetés. Az a méltóság azonban, amit a Pilvax szónoka betölt, arra indít, hogy komoly kijelentésnek tekintsük az ő történelmietlen felvetését is. Nem lehet az ügyet elintézni a népi bölcsességgel, ami kissé szalonképesítve úgy szól, hogy „ha a nagyanyám más elsődleges nem-i jegyekkel rendelkezett volna, ő lehetett volna a nagyapám”. A világszabadság költőjét és a Fideszt diszjunkt (egymást kizáró) halmazba utaló „meggyőződéses” kinyilatkoztatás matematikailag feltételezi: az alelnök asszony minden kétséget kizáróan tudja, Petőfi melyik párthoz tartozna manapság. Mivel eme tudást nem osztotta meg a nyilvánossággal, kénytelenek vagyunk találgatni. Talán a Békejobb 2000 gyűjtő hangú szónoka lenne a Bem-szobor tövében? Netán MIÉP-es? Jó, a márciusi ifjak is követelték az Uniót Erdéllyel (apropó: idén megint a tizenkét pont hamisított szocialista változatát terjesztették a szórólapokon, Erdély nélkül), de nem a ciánra hivatkozva. Vagy szabad demokrata, aki verset ír „száz metrót, sőt ezeret” felütéssel? Esetleg szocialista, aki kézzel a privátizálja a fél magyar sajtót? Még ez a legvalószínűbb, ha Szili Katalin észjárásába behelyezkedünk. Ám akkor hogyan értékeljük a háta mögött feszítő Földes György jelenlétét, aki nem is olyan rég nyilatkozott arról, hogy itt az ideje a keblükre ölelni a szélsőbaloldali Munkáspártot? Ezt talán úgy kell behelyettesíteni, hogy Thürmer voltaképpen maga Táncsics, akit ki kell szabadítani a gonosz fideszes helytartótanács börtönéből? Megannyi talány. S a legfőbb: kapna-e ma Petőfi a szocialistáktól Sajtószabadság-díjat, ha felszólalna amiatt, hogy volt cenzorok, gyakorló zsarnokok masíroznak fáklyával a kezükben Pest utcáin a sajtószabadság nevében; sőt nem átalják a Pilvaxot sem kibérelni?

(2000. március 20.)

Pomádé király új ruhájának látványos anderseni meséje immár a magyar közélet minden színpadán párhuzamosan zajló nagy szellemi vetkőzőmutatvány.

(Wisinger István a Pulitzer-klubban)

Remélhetem, kedves gyerekek, hogy ágyban vagytok már? Akkor most egy Pulitzer-díjas magyar mondatról mesélek nektek. Talán hallottatok már azokról a kísérletekről, melyekre vagyonokat költenek a módos államok: lőjünk ki jeleket, beszédes ábrákat, apró tárgyakat a világűrbe, hátha beléjük botlik egy másik civilizáció. Ami annyira persze nem értelmes, hogy megértené a földi nyelvet – ezért kellene a férfi–nő sémák meg a Beatles-lemez a Yesterday-vel. De tegyük fel, hogy értik, amit beszélünk – ám helyszűke miatt csak egyetlen mondat fér bele a kapszulába, amiből kihámozhatják: milyen is a mi világunk. Nos, gyerekek, legyen ez az a mondat. Könnyebbséggént engedjük meg azt is, hogy az ufók ismerik Andersent, és tisztában vannak a teljes Pomádé-problematikával. Aztán tegyük fel kérdéseinket. Mi a látványos Andersen meséjében? Netán a ruha hiánya? Ha az, akkor miért törekedne a király a kevésbé látványos „ruhás” megoldásra? Miért kellene e mesét párhuzamos színpadokra állítani? De ha már kell, helyénvaló-e a produkciót közéletinek nevezni? Amennyiben a műfaj (sztriptíz, orfeum, kabaré) mégis inkább magánéleti, mi értelme a párhuzamos vetkőzésnek? Ki az, aki vetkőzik, s ki az, aki nézi? Nincs-e egyetlen ép érzékű színpadbérlő vetkőző, aki rájönne: azzal tűnhet ki a mutatványok áradatából, ha öltözik? Ez az egész örület egyetemes emberi jellemző, vagy speciálisan magyar közéleti sajátosság? Ha igen, akkor miként kell értelmezni, hogy mindez szellemi síkon történik? A szellemi vetkőzés miért volna megvetendő? E mutatványnak – hogy megmutatjuk a póre agyunkat, mit gondolunk erről vagy arról – nem éppen a leplezetlenség a fő erénye? S hogyan kell elképzelni a párhuzamos szellemi sztriptízt? Mindenki egyszerre beszél? S ennyi meztelen király között mit kiált a vékonyka Pulitzer-díjas hang?

(2000. március 21.)

Igaza van-e Torgyán Józsefnek, hogy Szekeres Imre parlamenti bizottsági elnök „csak a feleségét számoltathatja be”, őt nem?

(A hét szavazása a Vasárnap Reggelben)

Lehet-e erre a fölvetésre igennel vagy nemmel voksolni? A kérdés korántsem költői, ha egyszer alkalmasnak találták telefonos közvélemény-kutatás tárgyává tenni. Az olvasók meg csak tárcsáznak rendületlenül, határozott igeneket és nemeket mondva, miközben legkevésbé sincs tisztázva, mi az igen és mi a nem. Mert ugye, ha igen, akkor Szekeres beszámoltathatja a feleségét, de Torgyánt nem. Ha viszont a válasz nem, akkor homályban marad: Torgyánt számoltathatja-e be Szekeres, vagy a feleségét nem. Az is lehetséges vélemény, hogy egyiket sem számoltathatja be, de akkor végképp nem tudni, igaza van-e Torgyánnak vagy sem; illetve ha a kettős beszámoltatási tilalom mellett vagyunk, akkor igent vagy nemet kell-e mondanunk a telefonba. Azért is nehéz nyilatkozni arról, hogy a miniszternek igaza van-e, mert a lap kérdése nem tér ki a beszámoltatás természetére. A polgári jog például nem rendelkezik arról, beszámoltathatja-e a férj a feleségét (vagy a feleség a férjét), hogy hol járt háromtól ötig. Igaz, azt sem tudjuk, megteheti-e ugyanezt egy parlamenti állandó bizottság. Bonyolítja a helyzetet, ha a feleség a férj alávetettje a frakcióban (ez történetesen a Torgyán-házaspár esete, és nem a Szekeres családé); bár elképzelhető, hogy a beszámoltatás ilyen esetben konszenzusos alapon, oda-vissza történik. Ha viszont a beszámoltatás tematikáját (lévén, hogy költségvetési bizottságról van szó), költségvetési ügyekre szűkítjük, Szekeres akár be is számoltathatná hitvesét az általa vezetett bizottságban némely zavaros szállodaügylet örvén, amelynek feltételezhetően költségvetési kihatásai is vannak. Ez legalább olyan izgalmas telefontéma lehetne, mint Torgyán igazsága (mely ez esetben jelző nélküli, nem úgy, mint a Csurkáié); nem is szólva arról, hogy a bizottság azt is fölvehetné: ki számoltatja be a beszámoltatót?

(2000. március 22.)

Amit én ott (a Heti Hetesben) malackodom vagy flörtölök, az mind színdarab.

(Verebes István a Vasárnapi Blikkben)

Vajon szó szerint gondolta-e Shakespeare, hogy színház az egész világ? Jó volna hinni benne – ez ugyanis a színház atyámenterétől elvárható minimum. De ha tényleg csupa színész és színésznő nyüzsg e golyóbison, a színi képességeket tekintve meglehetősen mérsékelt az átlagszínvonal. Ez a profikra nem vonatkozik – bár profija válogatja. Ám jó tudni, hogy időközben a világot jelentő deszkákat felváltották a világot jelentő frekvenciák. Szerepet formál a tévémaci épp úgy, mint a politikus. Sőt, a jelek szerint színészkedik a színész is: azt játssza, hogy nem is színész. Ehelyett például kapuzárás előtti macsó, aki már-már azonosul saját nemiszervével, férfiúi potenciájával. Ez azonban még kevés volna egy megíratlan „játékhoz” – kell valami más is. Mivel a lépten-nyomon való zsidózás ízetlen, és nem is tölti ki a műsoridőt, jó figura lehet a megfélemlített, mégis muszájherkulesi „kisember”, aki leleményesen dacol a szólásszabadság sejtetett hiányával: ajkára tett, „pszt”-et formázó ujja még „a humor nagygágyúit” felsorakoztató óriásplakátról visszaköszönve is ahá-élményt csíhol. „Lehet, hogy másoknak sem tetszik a miniszterelnök modora, nyilatkozatai, de én kimondom” – közli a nála házaló riporterrel. Pedig nem mondja ki – ez is a színdarab része. Igaz, nem is tündököl a hofisan bátor udvari bolond szerepében – ő is tudja: ehhez zsarnok is kellene. Ezért fordít is egyet a tarkabarka köpönyegen: „Azok az orgánusok, amelyek éppen talpnyalnak, de alátámasztják vélt vagy valós érvekkel azt, amiben nem hisznek, na az a bátorság. Ahhoz kell a kurázszi.” Bujkó bolondnak megvan a magához való esze – a miniszterelnökön kívül semmi konkrétumot nem állít: ki (éppen!) a talpnyaló; honnan tudja csaltatlannul, hogy ki miben hisz; miért elhanyagolható szerinte a különbség vélt és valós tények között. Vagy lehet, hogy ez az utóbbi a Heti Hetes esztétikai alapvetése?

(2000. március 23.)

Hát a keszeg mit eszik, ha a hálónba teszik? A halbiológusok nyilván kápásból rávágják a kimerítő választ; bőbeszédűbben, mint a népdal, amely a petrezselyemgyökérre szorítkozik. S ha egy folyóban öt tucat halfaj él, hatvanszor lehet fölteni a nép ajkán született kérdést is: a Szamos halfaunájára ez a szám volt a jellemző a ciánszennyeződés előtt. Ezt az utóbbi hetek legfelkavaróbb „publicisztikájából” tudni, a Metro újságból. Az idézőjel indokolt, ugyanis egyszerű felsorolásról van szó. Íme: keszege, angolna, bodorka, leánykoncér*, amúr, vörösszárnú keszeg, domolykó, jászkeszeg, balin, küsz, karika keszeg, dévérkeszeg, lapos keszeg, bagolykeszeg, szilvaorrú keszeg, garda, paduc, compó, márna, fenékjáró küllő, kínai razbóra, szivárványos ökle, kárász*, ezüstkárász, ponty, fehér busa, pettyes busa, harcsa, törpeharcsa, szivárványos pisztráng*, csuka, menyhal, naphal, pisztrángsügér*, sügér, vágódurbincs, süllő, kőszüllő, tarka géb. (A csillagozottak alkalmanként előforduló szamosi halfajok, melyek 1950 és 1985 között bukkantak fel a folyóban.) Vannak aztán a védett fajok: tiszai ingola*, viza*, vágótok*, vaskos csabak*, fűrge cselle*, kurta baing, sújtásos küsz*, állas küsz*, Petényi-márna*, halványfoltú küllő, homoki küllő, kővi csík*, réti csík, vágó csík, törpe csík*, pénzes pér*, lápi póc*, széles durbincs, magyar bucó, német bucó. A névsor koronája pedig a fokozottan védett galóca*. Ha eddig nem tudtuk volna, mit veszítünk, most képet alkothatunk róla. Lám, még keszegből is hétféle van, nem is szólva a többi halról, melyet nemcsak a habokból, de a magyar nyelvből is könnyen kiirthat a cián. Unokáink nemcsak a magyar meg a német bucó között nem tudnak majd különbséget tenni, de azt sem sejtetik, mitől volt fűrge a cselle, sújtásos vagy állas a küsz, s oly vaskos a csabak. Hát csoda, ha az embernek – akárcsak néhány hevesebb vérmérsékletű politikusnak – a tehetetlen dühtől szivárványos lesz az ökle?

(2000. március 24.)

Nagyon hatásos volt az ön bejátszott félmeztelen képe, rajta a súlyos testi sértésekkel.

(Aczél Endre a Nap-keltében, Karancsi Tibor BBC-szerepléséről)

Hogyan lehet hivatalos helyről vasdorongot bérelni? Ez foglalkoztatott, mialatt Karancsi Tibor, az olajügy kapcsán elhíresült obsitos szeghalmi rendőrtiszt arról tartott élménybeszámolót, miképpen vált főszereplőjévé a Magyarországot maffiaparadicsomként bemutató BBC-riportfilmnek, Az apokalipszis négy lovasának. A dorongbérletre való utalás szó szerint elhangzott a Keresztútban. Elképzeltem, amint „hivatalos helyeken” az e célra kiképezett dorongtartóban – akár a laktanyák hét lakattal zárt fegyverszobáiban – ott sorakoznak a szolgálati vasdorongok, amiket kizárólag renegát rendőrtisztek megrendszabályozására enged „kibérelni” a hivatali szabályzat. De ez valójában nem is tartozik a tárgyhoz: maga Karancsi szerint is egész más ügyben verték meg, mint a BBC a világnak sejtetni engedte. Ez már a forgatáson is kiderülhetett volna, ha nem egy készséges magyar kereskedelmi tévétől veszik át „a hatásos félmeztelen képet”. Karancsi egyértelműen közölte: nem volt tudomása arról, hogy ezt a felvételt a BBC felhasználja. Márpedig ha a BBC híres etikai kódexe szerint ez rendjén van, nyugodtan eljátszhatunk egy fordított gondolatkísérlettel. Tegyük fel: a Magyar Televízió az IRA londoni véres terrorcselekményeiről készítendő dokumentumfilmjében (Apokalipszisek most címmel) bemutat egy brit rendőrt fedetlen felsőtesttel, jól felismerhető korbácsnyomokkal a bőréen. Nem említi meg, hogy az amatőr felvételt egy szadomazochista klub bocsátotta a rendelkezésére, hiszen amúgy is csak vágókép – a történet arról szól, hogy a rendőr azt próbálja bizonygatni: tekintélyes angol polgárok („tovább a lennoni úton”) tekintélyes fontösszegekkel támogatják az ír terrorizmust. Ugye, furcsa volna a Karancsi-féle precedensre hivatkozni, ha személyiségi jogainak sárba tiprása miatt a közszemlére tett brit rendőr beperelné a magyar tévéseket?

(2000. március 25.)

Nem hiszem, hogy le kellene koppantani ezt az intézetet.

(Pető Iván az Aktuálisban)

Kell-e nyelvészkednie egy gyakorló politikusnak? Talán elegendő, ha tisztán beszél magyarul – ez utóbbi a választóival való kapcsolattartás érdekében is célirányos. Ám a nyelvészkedés tudatosíthatna benne olyan jelentéstani mélyrétegeket is, melyek nagyban gazdagíthatnák érvkészletét. Ha az kerülne szóba, hogy mit kell tenni a bejáratí ajtókra szerelt régimódi koppantókkal, kapásból rávágna a megfelelő igealakot; ellenben ha azt szeretné kifejezni, hogy egy jelenséget egy az egyben lemásolunk (copyright: „lekopizunk”), a „lekoppintani” meghatározást alkalmazná. De hát ez a legkisebb baj az Aktuálisban! A szövegösszefüggésből ugyanis egyértelműen kitér, hogy ez a lekoppintásra méltatlan Pető-intézet maga az ORTT, amely – mivel „az utolsó pillanatban kibújt a büntetés alól” – nem szolgálhat mintaként a médiakuratóriumok felállításkor. (Legfeljebb akkor – árnyalta később az álláspontját a szabad demokrata médiaszakértő –, ha minden kurátor voksa arányosítva van az őt delegáló párt parlamenti súlyával. E javaslattal sikerült képletesen lesöpörnie az asztalról a hatályos alkotmányt, visszacsempészve jogrendünkbe a cenzusos választójog intézményét.) Baló Györgyöt alighanem csakis azért szerződtették vissza az MTV-be, hogy a kuratóriumosdiról aktualizáljon. Nincs is nála alkalmasabb ember erre: moderátorként csak minden tizedik mondatban van személyesen érintve. Láhattuk Sasvárit Lendvaival, Lendvait Szalaival, Sasvárit Petővel – ugyanarról. Változatosságot inkább a balói mondatok nyújtanak. „Kínos ügy, eszkalálódik a konfliktus.” „Sokkal mélyebben fekszenek a válság okai.” „Folytatása következik.” Pető szerint viszont az a legnagyobb veszély a hazára, ha „a csonka kuratóriumok elkezdenek buzgólkodni, elnököt jelölnek”. Sőt: „úgy tűnik, a kormánypártok elhatározták, hogy ezt a balhét elviszik”. Jó volna tudni, mikor fullad ki egy téma vagy egy szerződés. Folytatása következik?

(2000. március 27.)

Még több zene. Ez nem duma.

(A Danubius Rádió plakátja)

Vajon mi szól a fülhallgatóban? Abban, ami a pap fülén van, míg a gyónatószékekben időzik. A plakát szerint a Danubius Rádió; ez azonban nem valószínű: e csatornán viszonylag ritkán adnak közvetítést az egyházzenei fesztiválról. Bár lehet, hogy az itt ábrázolt atya lázadó típus, s kifejezetten a szelleműs Capuccinót meg a hatvanas, hetvenes stb. évek slágereit kedveli (különös tekintettel a Nem vagyok én apáca című örökbecsű szerzeményre), s még erre az intim helyre is képes behúzódni, csak hogy átszellemülten hallgathassa a produkciót. Nincs is ezzel semmi probléma: ismerjük a mondást az ízlésekről és a testi fenyítésről. Ám a folytatás („ez nem duma”) a hely szelleméből adódóan a gyónás szertartását is üres fecsegésnek minősíti. Nem komoly az egész megbánás-misztérium – sugallja –, miként a feloldozás sem; aki ezt állítja, az képmutató. Én (a pap) már csak tudom – elvégre nekem kell mindezt nap mint nap végighallgatnom. A „duma” alternatívája pedig – közli az autentikus forrás – a „zene”, amelynek fő ismérve, hogy „még több”; azaz nem is a minőségével, hanem a mennyiségével csábít. Nyilván a bűnre is – amelynek erkölcsös társadalmakban bűnhődés az ára. Van, ahol e „pofon” mai „ízlésünk” szerint eltűlt: mohamedán diktatúrákban fatvát mondanak ki arra, aki a vallási tételket profanizálja, netán nevetség tárgyává teszi. Ám ha a katolikus egyház századokon át élt is az ideológiai megtorlás eszközeivel, a pápa épp a napokban kért bocsánatot mindezt az érintettektől. Sőt, szentföldi zárándoklatán a tolerancia jegyében izraeli harci helikoptert vett igénybe, és palesztinai miséjén is türelmesen megvárta, míg a szomszédos minaret kihangosított műezzinje befejezi imáját. Tény, hogy sokat „dumál” Wojtila: megköveti a holokausztot elszenvedő zsidóságot, az erőszakos térítések és az inkvizíció kárvallottjait. Vajon a többséget képviseli-e a Danubius, mikor úgy gondolja: jó volna ehelyett „még több zene”?

(2000. március 28.)

*Még egy Göncz-kaliberű, múltú, jellemű, erkölcsű elnökünk
úgysem lesz egyhamar.*

(Fencsik Flóra a Népszabadságban)

Nem kellene elkeseredésünkben mindjárt be is zárni a boltot? Lehúznánk a redőnyt, aztán elmennénk mindnyájan szépen haza. Csakhogy a hazából nincs hová hazamenni. Ezért aztán kénytelenek vagyunk túltenni magunkat a csillapíthatatlan fájdalomon, amelyet az az alkotmányos tény okoz, hogy egyvalaki legfeljebb kétszer öt esztendeig lehet a Magyar Köztársaság első embere – elvégre Clinton is csak két ciklusra volt hitelesítve. Célszerűbb elgondolkodni inkább a fönti kijelentés valószínűsége felől. Rendben van, fogy a magyar, de elméletileg azért a rendelkezésre álló viszonylag szerény, tízmilliós káderállományból is lehetséges az államfő-utánpótlás. Persze okozhat bonyodalmakat, ha a jelölés során a Fencsik-féle kritériumokat próbáljuk érvényesíteni. Azt ugyanis nem könnyű egzakt módon megmondani, hány kaliberes a leköszönő elnök; de itt talán a műfordítói kaliberre kell gondolni – az pedig messzemenően helyeselhető, hogy magas fokon ismerjen az utód világnyelveket. A „múlttal” már nehezebb lesz megfelelni a követelményeknek: egyre kevesebb közöttünk az ötvenhatos veterán, a szoborrobbantó meg még az ő soraikban is olyan ritka, mint patkányméregben a vitamin. A jellem is meglehetősen képlékeny kategória: sokszor nem egyszerű dönteni, hogy például ugyanolyan ügyben mikor ír alá egy papirost az ember, s mikor veszíti el az államelnöki tollát. E feltételrendszer értelmében kötelező erkölcsi kíváncsi lehet, hogy az új államfő is függessze fel hivatali idejére szabad demokrata párttagságát. Ráadásul ha kerülne ilyen jelölt, akkor is bajosan nyeri el az üveggömbbe meredő Fencsik Flóra tetszését, mert szerinte egy évtizeden át „Göncz Árpád testesítette meg legjobb énünket”. (Nem tudni, a többes számot a pártra vagy a nemzetre vonatkoztatja.) Ám nem csökkenti-e megállapítása hitelét, hogy picit korábban Kövér Lászlót vizionálta potenciális kisgazdavezérként?

(2000. március 29.)

*Úgy éreztük, nem nézhetjük kívülről, tétlenül a saját „hoppo-
maradásunkat”.*

(Haraszi Miklós a Szabad Demokrata Hírlapban)

Át tudja-e lépni egy kuratórium a saját árnyékát? Örök dilemma. Ha közalapítványról van szó, erre az esetre a törvényhozók meghatározták a működési kereteket, a megválasztás módját – azaz mindent, ami egyáltalán képes árnyékot vetni. Úgy is lehet mondani: nemcsak a média napos, de az árnyékos oldaláért is a magyar parlament a felelős. Ehhez képest egy SZDSZ-árnyékkuratóriumot felállítani nagy vakmerőség: azt sugallja ugyanis, hogy ennek a pártnak semmi köze a médiatörvényhez – bár az ő képviselői is megszavazták azt. Ráadásul fogalmilag is zavaros ez az intézmény: nyilvánvalóan az árnyékkormányra játszik rá, mely tudvalevőleg kétpárti demokráciákban van szokásban. Ha viszont a miénk kétpárti demokrácia, akkor némiképp zavarbaejtő, hogy az SZDSZ áll az összes többi párttal szemben. Egy árnyékkuratóriumban így csupa árnyékkurátorok ülnek (kérdés, hogyan nevezzük magyarul az ő árnyékukat), akik társadalmi munkában végzik a kurátorkodást: árgus szemmel figyelik, botlanak-e a tiszteletdíjas kurátorok. Árnyékként követik továbbá a műsorkészítőket is, amivel könnyen elvehetik a Nyilvánosság Klub kenyerét. (Az átfedésekért fölösleges aggódni, hiszen az nem a nyilvánosság előtt, csak a szavazófülkék mélyén konvergál a száz százalékhoz.) Haraszi árnyékszóvivő szerint a „Haider-félékkel” összefogó kormányokat ért retorziók dicséretesen korlátozzák az Egyesült Európában a nemzeti szuverenitást, ami dupla öröm: egyrészt nem lehet csak úgy ukk-mukk-fukk nemzetieskedni mindenféle alkotmányos berendezkedésre hivatkozva; másrészt szabad a tér az Egyesült Európán kívül is „haiderfélézni”. Így, az Unió árnyékában eurokonform voltunkat semmivel sem bizonyíthatjuk jobban, mint hogy nekünk is vannak „Haider-féléink”. S hogy kik azok: majd megmondja a bölcs árnyékkuratórium. De miért nem térnek ki e hoppmesterek a „Sztálin-félékre” és a „Mao-félékre” is?

(2000. március 30.)

A kereskedelmi rádiók és televíziók esetében még nem ismeretes gazdasági kudarcról szóló hír, ezek működése egyre inkább jövedelmező.

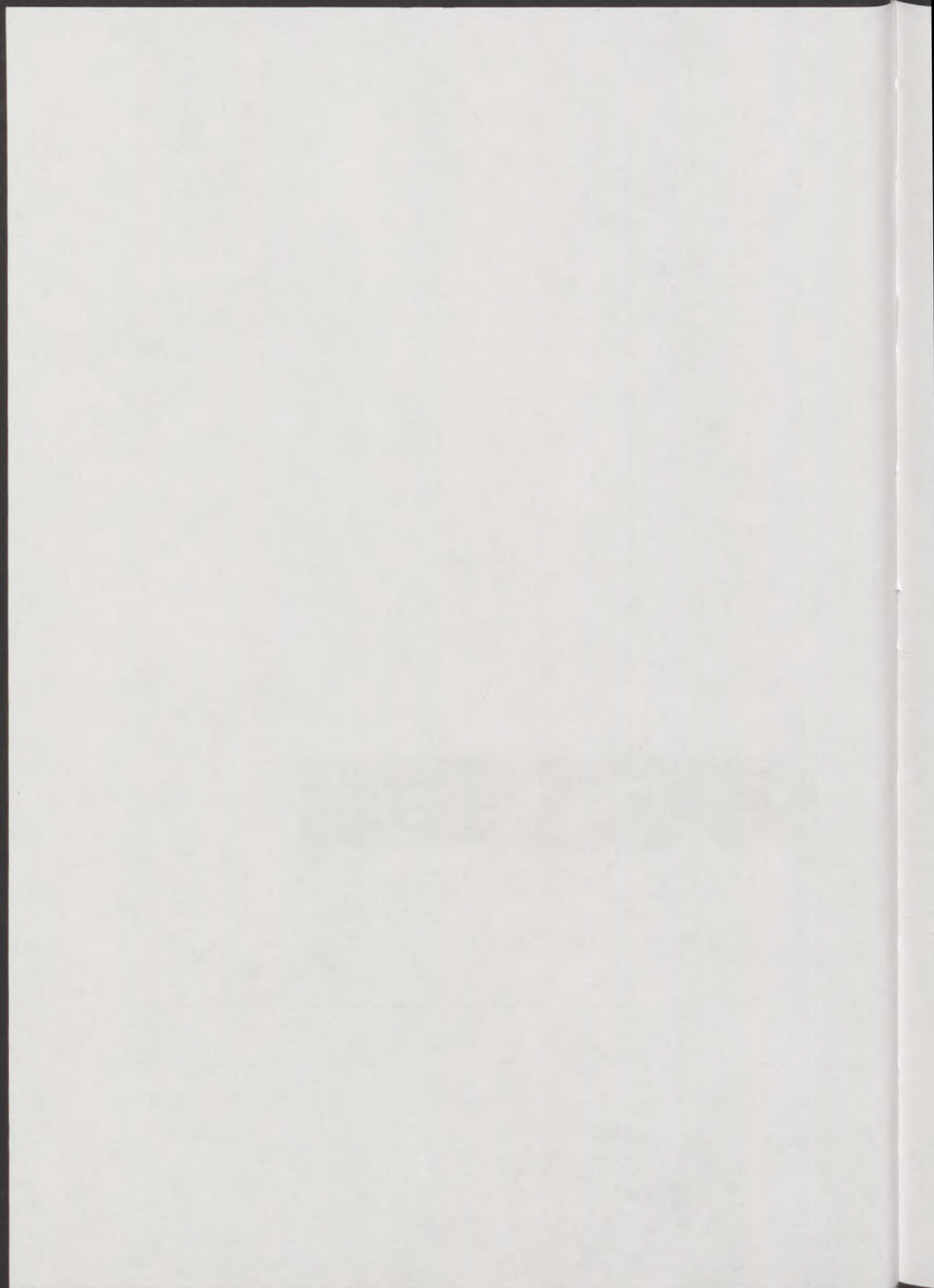
(Krecz Tibor a Hajdú-Bihari Naplóban)

Hol a sajtószabadság mostanában? Talán ott, ahol a sajtó szabadságát már a tények sem fenyegetik. Érdemes hát megszívlelni minden sort, amit olyasvalaki vet papírra, akinek közvetlen befolyása van a tények csoportosítására. Így gondolhatták ezt Debrecenben is, amikor az RTL Klub hírigazgatóját, az újság hajdani gyakornokát kérték fel március idusán a sajtóról való elmélkedésre. Nyilván nem minden büszkeségtől mentesen: lám, milyen sokra vitte „a mi fiunk” – nemcsak a Sláger Rádió interjúvolja rendszeresen; egyszer bravúros beugrásával még a Heti Hetest is megmentette! (Szó szerint véve a József Attila-i intést: „A hetedik te magad légy...”) Ilyen hiteles szereplések láttán az olvasó a kálvinista Rómában nyilván készpénznek veszi azt is, amit Krecz doktor sajtóügyben kinyilvánít. Igaz, azt a Piacz utcáról nehéz ellenőrizni, hogy a kereskedelmi médiumok esetében azért nem ismeretes-e gazdasági kudarcról szóló hír, mert olyan jól zárnak a párnázott irodaajtók, vagy azért, mert nincsenek is ilyen kudarckok. Nyilván a Tv 2 sem azért kótyavetyélte el az ölébe pottyant Tv 3-at (amivel pedig tervei voltak, hiszen már igazgatót, hírfőnököt is kinevezett), hogy fizetni tudja a horribilis EBRD-hitel törlesztőrészleteit; s az RTL Klub esetében is kifejezett nyereség, hogy a tulajdonosnak a koncesszióért adott nyolcmilliárd mellé a kellemetlenné vált Tv 3 megszüntetésére újabb kétmilliárdot (de ha igaz, hogy a Tv 2 részét is az RTL fizette, akkor négyet) le kellett perkálni. Bajos továbbá a Tv 3 ismert kivásárlását is akként értelmezni, hogy azt ne lehetne a totális gazdasági kudarccal összefüggésbe hozni. Ezek után nyilvánvaló, hogy az „egyre jövedelmezőbb” kitétel azt fedi: egyelőre nincsenek újabb kiadások. De mi lesz e jövedelmezőséggel (és a hitellel), ha a köztelevízió egyszer mégiscsak talpraáll?

(2000. március 31.)

kétezer

április

***T. Ügyfeleink! Az ATM automata nem minden esetben ad bizonylatot!
Megértésüket köszönjük!***

(Cédula egy Bosnyák téri bankfiók kirakatán)

Mikor leszünk Közép-Európa pénzügyi központja? A hozzáértők szerint egyhamar nem: Budapest banki potenciálja nagyjából Innsbruckénak felel meg. Ám vakok között félszemű a király: e felzárkózó régiónak azért jó eséllyel lehetne financiaális centruma fővárosunk. Kérdés, hogy ilyen szolgáltatási kultúrával meddig marad merő illúzió ez a nemes célkitűzés. Az még csak hagyján, hogy egy banki alkalmazott, az idézett cédula szerzője az „automata” szót magától értetődően az „autó”-ból származtatja, az viszont ép ésszel feldolgozhatatlan: miképp nyugodhat bele, hogy a kártya ellenében való pénzkidadás ilyen esetleges, ennyire szeszélyes legyen. Az ugyanis, hogy a gépezet „nem minden esetben ad bizonylatot”, korántsem holmi rögtönzés, hanem huzamos tapasztalás eredménye: statisztikusan állítható, hogy az automata hol ad bizonylatot, hol nem – ahogyan éppen kedve szottyan. Ezt tudja is már mindenki a bankban, s bizonyára valóságos zaklatásnak veszik, ha aznap a tizedik kuncsaft is betér reklamálni az elsikkasztott bizonylat miatt. A cédula e retorikai üresjáratoknak veszi elejét: hadd tudja csak a kliens, mire számíthat. Megértését kérik, ezzel az ügy elintézettnek is tekinthető. Ám az embert (talán mert nem banktisztviselő) mégiscsak izgatja ez a bizonylatmizéria. A műveleti díjat ugyanis minden alkalommal akkurátusan levonják, s az árba alighanem belekalkuláltatott a sárga papírfecni meg a rányomtatott számjegyek is. Ehhez képest az ügyfél soha nem tudhatja, hogy miben lesz osztályrésze: izgalmasabb ez a szerencsejáték, mint elegáns kaszinókban rulettezéssel mulatni az időt. Ha szerencsénk van, az automata még valami vidám tavaszi versikét is nyomtat a papírszeletkére, netán borraivalót is ad a rokonszenveseknek. De kérhetjük-e vajon a fantáziátlan Nyugat megértését, ha kirakati hirdetményekkel igyekszünk pótolni a garanciális szervizt?

(2000. április 1.)

Az elmúlt tíz év azt mutatja, hogy minden problémája mellett a Munkáspárt befelé igyekszik a demokráciába, míg a MIÉP szűknek találja azt.

(Földes György a Népszabadságban)

Szentírásnak kell-e vennünk, amit egy országos választmányi elnök állít egy „tisztázó” lapinterjúban? Pártpreferenciája válogatja. Ám ha a legnagyobb ellenzéki párt választott tisztségviselőjéről van szó, illik legalábbis komolyan megvizsgálni a közzétett politikai tételt. Lehet ugyanis legyinteni a „Gyulák” (Horn és Molnár) Munkáspárt-barát kirohanásaira, miként arra is, hogy a harmadik Gyulával (Thürmerrel) Kovács László csuklás nélkül együtt kampányol a keleti végeken; egy befolyásos választmányi elnök azonban mégsem engedheti meg magának, hogy félrebeszéljen, esetleg a lojális szocialista sajtót belső pártharcok terepasztalának tekintse. Ezért is megdöbbenő, amikor Földes ilyen leplezetlen szerezsenmosdatást megenged magának. Tán abban reménykedik, hogy a Népszabadság olvasói nem ebben az országban éltek „az elmúlt tíz évben”, s el lehet velük hitetni, hogy az „a demokráciába való befelé igyekvés”, ha egy párt Miloseviccsel cimborál, amikor éppen hadban állunk Szerbiával; vagy a moszkvai kommunista puccsot üdvözli, amely restaurálni kívánja a Magyarországot 45 éven át megszállva tartó Szovjetuniót. Ezeket a gesztusokat kevésbé tágkeblű országokban nem „problémának”, hanem hazaárulásnak nevezik. A szavazatmaximálás elve persze e relatív erkölcs szerint szalonképesíthet, „demokráciába igyekvőnek” tekinthet nyíltan diktatúraszimpatizáns szélsőségeket is. „Mi sohasem kokettáltunk a Munkáspárttal, amíg ugyanezt a Fidesz megteszi a MIÉP-pel” – közli Horn többes számban, s itt már tényleg megáll az ész. A parlamenti MIÉP-nek a szociáldemokrata olvasat szerint szűk a demokrácia, nem úgy a parlamenten kívüli Munkáspártnak – utóbbival ettől függetlenül „nem kokettál” az MSZP, legfeljebb választási szövetségre lép vele. Összenő, ami összetartozik: a vagyon, az ideológia, a sok mérsékelt Gyula?

(2000. április 3.)

Április 4-e – a legnagyobb nemzeti ünnepünk.

(Idézet Az írás és az olvasás története képekben című könyvből)

Olyan-e az olvasás, mint a biciklizés: aki egyszer megtanulta, nem fogja elfeledni? Ilyesmi magától nem vetődik fel az emberben – csak ha olvasástörténeti forrásmunka akad a kezébe. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (a feledékenységek egyik lehetséges ellenszerekeit) szemlét tartva az olvasókönyvek fölött, Az egykönyvű világ című fejezetben Oldal Anna és Vargha Tamás közös, 1949-es művének néhány olvasmányát is előzékenyen közreadja. Nem árt felfrissíteni, miféle mondatokon tanulta a betűvetést a nagy generáció. Nos, a Szovjet Hősök Emlékművét (így, csupa nagy kezdőbetűvel) az úttörők tiszta fehérben (!) koszorúzzák meg, elől a nagyfiúk pedig a vörös lobogó mellett nemzetiszínűt is visznek – nyilván ez legitimálja „legnagyobb nemzeti ünnepünket”. A felszabadulás bizonyos Korolenkó elvtársban személyesül meg: ő és társai nemcsak a vörös zászlót tűzték ki, de „szétverték az elnyomó fasisztákat, elűzték a gyárosokat és a földesurakat” is. Kicsit összezsúsznak a harcok az utána következőkkel – nyilván terjedelmi okokból. Emiatt a kisdíjak ebből az olvasmányból nem értesül, hogy közben két választás is volt – az elsőt például a kisgazdák nyerték, bár Korolenkó elvtárs nem is az ő színeikben indult. Ez azonban apró részletkérdés ahhoz képest, hogy azóta boldog és szabad az ország – ezt a nyomaték kedvéért háromszor is megismétlik a szövegben. „Én is megköszönöm azt, hogy tanulhatok, s azt, hogy ilyen boldogok és szabadok vagyunk” – mondja a mintaúttörő, aki persze nem tudhatja, hogy április negyedikén még javában tartották magukat a németek a Bakonyban, s „legnagyobb nemzeti ünnepünket” utólag kreálták a korabeli piárosok (akkor propagandistának hívták őket), akik akkor még nem sejtették, hogy a főellenségnek, a NATO-nak is épp ez lesz a születésnapja. Később ez a nebuló megtanult a sorok között olvasni – de tanult-e vajon a hajdani olvasmányból?

(2000. április 4.)

Aki fanyar, velünk tart!

(A Citrom című Dáridó-betét jelmondata)

Búvópatakként itt csörgedez-e a magyar ugar alatt 1956 öröksége? Ha eddig kétségeink lettek volna efelől, most íme a bizonyosság. A forradalom szállóigévé lett felszólítása („Aki magyar, velünk tart!”) annyira ott él az ifjú szívekben, hogy még reklámszlogen anyagául is alkalmasnak találják. Az időjós, akinek kitelt az ideje, nem sokáig ette a munkanélküliek komiszkenyerét: a Tv 3 likvidátora, a Tv 2 rekordidő alatt saját műsorlehetőséget ajánlott neki. Ebből is látszik, hogy a hazai kereskedelmi televíziózásban a tehetség nem vész el, csak átalakul. (Persze szépek az analógiák, de ezt azért mégse hívjuk a tehetségmegmaradás törvényének.) Annyi gatyaletolós, lócán-hullámszós, neobunkó kabaréprodukció után – amelyek együttesen már bizvást kimerítik „a képtudók árulása” médiaértelmiségi bűnét – pedig kézenfekvő, hogy egy családi csatorna is a humor finomabb formái felé tapogatózzék. Ha Lagzi Lajcsit, a kolbászcsászárt Zámbo Jimmy, „a király” hivatott ellensúlyozni az öldöklő nézettségi háborúban; a „citromos” Horváth II. Szilárd meg talán Galla Miklóst. Aki ugye „abszurd” – magyarul fanyar. Valahogy úgy, mint a „magyar narancs”, ami elegánsan összerántja a kulturális ízlelőbimbókat – ellentétben a „manccsal”, ami odasújt, ahova köll. A citromozás meg ’56 közös asszociációs mezőbe való helyezése némiképp mégis túllép a fanyar értelmiségi humorizálás hatókörén. Nem biztos, hogy a „családi tévé” jól dönt, mikor a „forradalmamat egy ponénért” üzletet megköti. A porosz uralkodó, miután ráunt Voltaire udvari szolgálataira, azt találta mondani a felvilágosult abszolutizmus uszályába került filozófusról: kifacsarom, mint egy citromot, azután eldobom, mint a héját. A kulturális piac mechanizmusának e mélyreható ismerete azóta is intő példa minden alkalmazott értelmiségi számára. (Ezt nevezzük „felvilágosodásnak”). Már csak az a kérdés: a mindenkori mecénás milyen elbánást eszel ki a citrompótlókkal szemben?

(2000. április 5.)

Talán egy, talán két év adatott még arra, hogy eldőljön, a Márai Sándor értelmében vett polgárok vagy a Móricz Zsigmond által megírt, még ma is elemi erőként jelenvaló barbárok útját követjük.

(Csepeli György a Népszavában)

Önök milyen tételt húztak az érettségén magyarból? Arra elég jó az esély, hogy Móriczot; Máraiból azonban történelmi okokból csak a fiatalabbak vizsgálhattak. Annyit azért értelmiségi berkekben is illik tudni róla: ő az eszményi polgár megtestesítője. Nem a parasztpolgáré, nem a hivatalnok polgáré, még csak nem is a zsidó polgáré – általános etalonként fogadja el a közmegegyezés. Móricz írói nagyságát csupán feltűnési viszketegségtől űzött nímándok vonják kétségbe, „ideológiaiilag” mégis kevésbé szokás hivatkozni rá. Ám így – és ilyen felszínesen, egy választó mondaton belül – még senki nem vette a bátorságot szembeállítani a két óriást. Ráadásul Márai a saját jogán került az értelmiségi (politikai) válaszút példázatába, míg Móricz csak azért, hogy a „polgársággal” felelheszen a „barbárság”. Aki nem ismeri, nem olvasta a hivatkozott elbeszélést, még el is hiszi, hogy egy (talán két) éven belül ez a két alternatíva nyílik a magyarság előtt. Csepeli képletében a „barbár” a meghunyászkodó értelmiségi, aki feladta legfőbb értékeit a túlélés érdekében; ellentétben Márai polgári eszményével (aki viszont, ne feledjük, az emigrációban őrizte a lángot). Móricz atavisztikus példázata azonban nem a meghunyászkodásról szól; épp ellenkezőleg: a Káinig visszanyúló konokságról, a civilizáció „vívmányainak” (legfőképp a zsidó-keresztény erkölcsnek) a semmi-be vételéről. Az írást záró, megvető „barbárok” megnevezés a hivatalnok polgáré, a kívülállóé. Itt nincs túlélési taktika, nincs vagy-vagy. Amikor tehát Csepeli fölveszi a kívülálló ítéssz szerepét, félreérti Móriczot (s talán a Márai-etalt is): az ítélmester itt maga is épp olyan „barbár”, mint akiket megítél. S nem barbár eljárás-e az is, ha örök morális dilemmáinkat választási ciklusokhoz kötjük?

(2000. április 6.)

Orbán Viktoron azért volt garbó, mert ki volt szíva a nyaka.

(Padödőék a Vitriolban)

Melyik ártalmasabb az egészségre: a vitriol vagy a cián? A halakat nem tudjuk megkérdezni; ők nem néznek tévét. Ennélfogva olyan műsorokat sem, amiket eleve „botrányosnak” hirdetnek – kifogva a szelet a kritikusok vitorlájából, akik így már nem minősíthetik a produkciót botrányosnak. Ha a Heti Hetes lényegében a Demokratikus Charta, csak más eszközökkel (a történelem mindig parodisztikusan ismétli önmagát); akkor a Vitriol a Kiskegyed reinkarnációja a Heti Hetesből lopott eszközökkel. Nem tudni, vannak-e itt titkos franchise-szabályok, mint a McDonalds-nál, de ha vannak, akkor a vitriolos hamburgert Farkasházy-módra úgy kell sütni, hogy a műsorvezető lehetőleg dislexiás legyen, valamint az összes szereplő zsigeri ellenzéki. Itt a konstruktivitást nem lehet számonkérni, a profi gátlástalanok pedig a butácska dekoratív színésznőket is magukkal ragadják. Az ember azon kapja magát, hogy nosztalgiázik Váncsa után, ha Kányát hallja; értékeli Bajor ripacskodásait, ha Lang korántsem derűkeltő hőstette van terítéken, mint szaggatta le veleszületett erkölccsel naponta a lépcsőházban a MIÉP-plakátot. Szóval az ingerküszöb alakul, mint a borsabányai derítő gátja. Mégis van egy szint, ahol a metaforagyártó rutin is csődöt mond: nem lehetséges a küszöb alá bújni. Ez a garbós poén például ez a kategória. Humorzsákék előbb azt közlik, hogy Orbánon azért van garbó, mert Tony Blair is azt hord; majd módosítják a magyarázatot az idézett szexuálpatológiai megfogalmazásra. S hogy nem valami honi Monica-sztorira céloznak, azt egyértelművé teszik, mikor asszociatívén közlik, hogy „Anikó, az egy sajt”. A három gyermeket nevelő miniszterelnöki párnál már csak szegény Hankiss Elemér jár rosszabbul, aki annak a szemléltető alanyává válik, hogy az intelligencia és a nemi vágy fordított arányban áll egymással. Vajon e logika alapján hogy viszonyul egymáshoz a csókszíta kormányfői nyak és az orbáni IQ?

(2000. április 7.)

Oroszországban a tizenéves fiatalok 27 százaléka gengszter szeretne lenni, minden negyedik lány pedig prostituáltként képzei el a jövőjét.

(Hír a De Jure jogász társasági magazinban)

Tervez-e Putyin elnök országimázs-központot felállítani Moszkvában? Ha igen, akkor e centrum tevékenységének főleg a határokon belülre kell koncentrálnia. A művelt Nyugat (melynek az ölébe hullott a hidegháborús győzelem, jószerével anélkül, hogy akár egy szalmaszálat kereszthez tett volna ennek érdekében), ha a szép szóból nem is ért, a statisztika nyelvén talán igen: nagyobb a baj, mint Brezsnyev idejében. Akkor lehetett a közös atomfenyegetés ernyője alá húzódva a Gonosz Birodalma ellen mozgósítani a szabad világot – azóta azonban papíron ez a birodalom is a szabad világ része lett, így a régi taktika nem követhető. Az az átmeneti megoldás pedig, ami Gorbacsov furcsa bukása óta jellemzi a tanácstalan győzteseket (amely hozzáállás minél több tirádával, s minél kevesebb dollárral próbálja megúszni a világgraszoló diadalt), hamarosan azért mond csődöt, mert a szabad orosz földön egy szűk évtized alatt felnőtt egy ideológiamentes generáció, amely már a tirádáknak nem hisz, csakis a dollároknak. Az orosz gyerekek körében végzett felmérés szerint – melynek eredményét az ifjúsági bűnözéssel foglalkozó juzsno-szahalinszki tudományos konferencián hozták nyilvánosságra – a fiúk kilenc százaléka eltökélt szándékkal akar bérgyilkos lenni. A zsenge korú oroszok – akiket nem lelkesít többé a Nagy Honvédő Háború, nem akarnak csecsenföldi veteránok lenni, s még csak az Artyek úttörőtáborba szóló beutalóval sem lehet megzabolázni őket – pontosan tudják, mi a kiemelkedés és önmegvalósítás rapid módja az ezredfordulón ezen az égtájon: ha málcsik vagy, fegyver kell hozzá és jó célzóérzék; ha gyévuska, akkor meg bájos pofika a hozzá tartozó extrákkal. A Nyugat tömegesen először a bájos pofikákkal fog találkozni; utóbb azonban az elszánt bérgyilkosokkal. Hány tonna dollárba fog ez kerülni neki?

(2000. április 8.)

Sajnos, nem tudok jó Trabantot festeni.

(Szűcs mester a Kossuth Krónikában)

Lehet-e a Trabant a művészi kifejezés adekvát tárgya? Bevallom, ez az esztétikai probléma korábban soha nem foglalkoztatott. De hát mindennek eljön a maga ideje. Az ember azt hallja a nemzeti főadón, hogy itt van ez a festőművész, aki paradigmaváltáson esett át, s azóta kizárólag lakótelepeket fest. A művészettörténészek meg letesznek a nagyesküt, hogy nemcsak a hazában, de világszerte egyedülálló ez a témaválasztás. Pedig a téma itt hever az utcán, csak épp nem vettük észre: vagy mert benne lakunk, vagy mert még a környékét is igyekszünk elkerülni. Már eddig is gyanús volt nekem, hogy a (nem absztrakt) festők még mindig a naplementéknél meg a legelésző szarvasoknál tartanak; de még a kevésbé „piacképesek” is mindenféle tájba helyezik a mondanivalójukat. Pedig időközben szétmálolt körülöttünk a világ: elhasználódott, mint a sokat futott gumiabroncs – de a képeken makacsul ott maradt a természet. Szűcs mesternek igaza van: a lakótelep a mi természetünk. Ebből következik, hogy feltétlenül kellene az utcasarokra az a fránya Trabant is. Dicséretes önkritikai képességről tanúskodik, ha a művész bevallja, hogy nem tud jó Trabantot festeni – rosszszat meg nyilván nem érdemes. Ám érdekes filozófiai probléma, hogy létezik-e egyáltalán jó Trabant. Amíg benne ültünk, nyűttük és hajszoltuk, padlógázzal kilencvenig tapostuk, menetközben lehajolva, a mitfárerülés előtt kotorászva tartalékra tettük, addig efféle minőségi kérdés az eszünkbe sem juthatott. A négyütemű változatot később lelkesen üdvözlöttük, de nem jósoltunk neki nagy jövőt. (Igazunk lett.) A posztrabantiánus korszaknak kellett elkövetkeznie, hogy farkasszemmel nézzünk e megkerülhetetlen dilemmával. Köszönhető ez elsősorban a vászon művészenek, akire (a sors igazságtalanságaként) épp kiállításának vernisszázsa előtt rogyott rá a kelenföldi alkotóház. Miközben minden együttérzésünk az övé, kizárható-e vajon, hogy ez a lakótelep bosszúja?

(2000. április 10.)

Akasszátok fel a kazánkirályokat!

(Mező Ferenc a Parnasszusban)

Gondoltak már arra, miért nem január elsején van a magyar költészet napja? Nem arról van szó, hogy Petőfi Sándor egyetemesebb vagy eredetibb poéta volna, mint József Attila. Mert ugye József Attila világgraszoló költő – Petőfi viszont Petőfi. Igaz, ama másik születésnap a fél országnak másnaposan telik (ami korántsem „az” a hajnali részegség) – most meg tavasz van, gyönyörű. (Bár ennek ellene szól, hogy a tavaszi szél a kanyargó Tiszánál – ott, hol a kis Túr siet beléje – vizet áraszt.) Megjelent a Parnasszus kikeleti száma is, amely folyóirat a maga nemében ugyancsak világgraszoló így, a pragmatikus ezredvégen – egy lap, ami kizárólag korszerűtlen és célszerűtlen irományokkal: versekkel van tele. Most meg ráadásul „barguzini versekkel”: bármelyiket „Petőfi is írhatta volna”. A főszerkesztőben, Turczi Istvánban a jelek szerint jól megfér a test és a lélek poézise: a „P” kezdőbetűs márkanevekre koncentrálna, nem mindennapi pozícióhalmozással ő jegyzi a magyar Playboyt is. A versköltés playboyai, a Petőfi-utódok ellenben a magyar mélylélek rejtett zugaiba is bepillantást engednek – nem annyira költeményeket, mint sajátos küllemű, frappáns publicisztikákat hozva létre. Nem elhanyagolható fejlemény ez – az ember már kezdte azt hinni, hogy végképp vége azoknak az időknek, amikor heteken át áradtak a levelek a redakcióba egy Pityofí című jegyzet nyomán. Némi leletmentésként a posztvilágosi korszakból: „A bőség kosarából kinek ez, kinek az jut. / Szállnak a röpcsik, a darvak, a hattyúk” (Kántor Péter). Megkapja a magáét annyi év után az exhumáló buzgalom is: „Az ember polimorf Petőfi, / Bár néha megamorf” (Szilágyi Ákos). De a leg-ezredvégibb citátum tán mégis Vörös Istvántól emelhető ide: „Nincsen nevem, se hazám, / se ügynököm, se anyám”. Lehet-e találóbban visszacsatolódni a félig szlovák, félig szerb magyar zsenitől a félig tót, félig román (vagy tán székel) magyar lángészhez ezen a poétikus napon?

(2000. április 11.)

*A rendszerváltás tolvajokról, gazemberekről, kisemmizettekről
szól.*

(Farkasházy Tivadar a Nap-keltében)

Ébredjünk vidáman? Ha netán túl vagyunk már a Vasárnapi Újságon, akkor – fájdalom – elkésett a felszólítás. Sándor György szófacsarásain úgy elszontyolodott a „koránkelő csurkista”, hogy délig sem heveri ki. Aztán az ember azt hiszi, hogy rosszul hall, amikor a délelőtti háttértelevízióból megüti a fülét a jól ismert raccsoló hang (a mikrofonengedély a múlt rendszer csökevénye), s már-már arra gondol, hogy talán új műsorszám debütál a Gyárfás-show-ban: a „későnkelő élcelő”. De nem: ezúttal élnek nyoma sincs. Farkasházy halálkomolyan fejtegeti, hogy a magyar kabarét elsősorban Tőkéczi Lászlótól kell féltetni. (Akinék nevét ipszilonnal írják ki, talán a kiegyensúlyozás jegyében.) A félelem pedig azért indokolt, mert a konzervatív politológus állítólag a rádió elnöki székének várományosa. A várományos ezt nem erősíti meg (az elnöki pályázatot egyelőre még ki sem írták, így az információ megelőző csapásnak tekinthető); de nem győzi ismételni: a hivatkozott írásában a Heti Hetest kritizálta, nem a rádiókabarét. Ám Farkasházyban a két műsor egybefolyik: nem várható el tőle a skizofrénia. Kabaré az, amihez őneki köze van: ha őt bántják, a kabarét bántják. S igaza is van: nincs olyan területe ma a humoriparnak, ahol ő és (elv)barátai ne volnának jelen. E monopolhelyzetet nem is vitatja (humoros is volna) – viszont történelmi okokkal magyarázza: a kabaré a Kádár-rendszer „belső ellenzékéből” lett azzá, ami. Márpedig mára a politikai agitka szintjére süllyedt, így a közrádióban a kabaré részrehajlása épp olyan aggályos, mint a Krónikáé. Amíg a rózsaszín inges kabarékirály maga a megtestesült szerepzavar a közszolgálati kabaré és a kereskedelmi bővli közt félúton, lesz dolga az új rádióelnöknek – legyen az Tőkéczi vagy akár Mester Ákos. S vajon milyen szót facsarna e helyzetről Sándor György, akit Farkasházy egyedülként fogad el jobboldali humortekintély gyanánt?

(2000. április 12.)

A Magyar Nemzet és a Napi Magyarország összevonása a polgári oldal öncsonkítása.

(Csapody Miklós az Aktuálisban)

Elképzelhető-e a Magyar Nemzetben egy Szekeres Imre-cikk Búcsú a Népszabadságtól, vagy a Napi Magyarországból egy Pető Iván-esszé Búcsú a Magyar Hírlaptól címmel? A legutóbbi időig ugyanilyen képtelenségnek tűnt volna egy lepedőnyi Csapody-írás is, amit a Magyar Hírlap tesz közzé Búcsú a Magyar Nemzettől címmel. Csapody – ha a választók százalékos bizalmát tekintjük – az MDF leghitelesebb politikusa, véleményét a lapfúzióról pártja nevében fejtette ki, így cikke aligha tekinthető szellemi rövidzárlatnak. Az sem valószínű, hogy – mint évtizedek óta hűséges Magyar Nemzet-olvasó – ő is megkapta hazulra a Magyar Hírlap kecsegtető születésnapi előfizetési ajánlatát, s annyira fölleskálta az ötnyelvű biblia-CD (ennyi verzióban lehet olvasni például a feledhetetlen Júdás-sztorit), hogy rögvess beállt a Magyar Nemzet konkurenciájához a siratóasszonyok karába. (Amikor a Kurir megszűnt, előfizetői másnap egy másik bulvárlap előfizetési ajánlatát találták a postaládájukban. A listakereskedelem a jelek szerint nem egyszeri jelenség: korántsem fedezhető fel benne öncsonkítási jelleg, viszont ezúton ajánlható a versenyhivatal, az adatvédelmi biztos és általában a bűnüldöző hatóság mindig éber figyelmébe.) Csapody többször elmondta: ő nem ért az üzlethez, nem érdeklik gazdasági megfontolások. Maradnia kellene a két újságnak a polgári oldal érdekében, és kész. Ilyenkor szokták a Parlamentben mondani, hogy „rendelje hozzá képviselőtársam a forrást is”. Mert ha nem, külön-külön az egyik lap vagy a másik – esetleg mindkettő – az „ötszázalékos küszöb alá” kerülhet, s nem rúg labdába. E párhuzam azért jó, mert megvilágítja: hátha egyszerű Fidesz–MDF rivalizálás rejlik-e az aggodalom (meg az öncsonkítás metaforája) mögött; ami elég leleplező volna. Ugyan milyen címmel ír majd cikket az egyszer már elbúcsúzott tékozló (hon)atya, ha megtér szellemi otthonába?

(2000. április 13.)

Nem éli túl a korpa.

(Samponreklám)

Belegondolunk-e olykor, mit sulykol a tudatunkba egy-egy reklámszlogen? Valljuk be: ritkán. Az ismétlés nemcsak a tudásnak az anyja, hanem a fogyasztásnak is: ha sokat és magabiztosan állítják valamiről, hogy jó, akkor idővel hajlamosak vagyunk ezt olyan evidenciának tekinteni, mint Newton törvényeit. Pedig néha nem árt a nyelvkritikai elemzés. Ha például – közös platformon a sampongyártókkal – a korpa haladéktalan halálát kívánjuk, voltaképpen egy halottat akarunk kivégezni. A korpa ugyanis nem más, mint elszarusodott, halott fejbőrdarabka, afféle fölöslegessé vált hámréteg, vagyis a testünk szerves (azaz hogy épp szervetlené váló) része. A halálára spekulálni pedig nem annyit jelent, mint az egészséges fejbőrt eszményíteni. Ha a szlogengyárosban ez tudatosul, azonnal vissza is riad tőle: az Egészséges Fejbőr a közelmúlt egyik olyan punkzenekara volt, mely nem minden rasszizmustól mentes dalszövegeivel szerzett kétes hírnevet magának. Nem tudni, ezt a műlvezetet vajon „túléli-e a korpa”; de ha nem, akkor további problémák merülnek fel. A legszembetűnőbb ezek közül az, hogy ha a korpátlanítás elsöprő sikerrel jár, akkor maga a sampon intézménye is fölöslegessé válik. Vagyis a reklám – miközben elérte célját – egyúttal túl is lőtt a célon. Ha most valamelyest elszakadunk a hajmosási tematikától, s a vizsgált reklámszlogent nem valamiféle kozmetikumra, hanem például a politika nevezetű árucikkre vonatkoztatjuk, jogos a gyanú: miközben a pártok és eszmék szinte kivétel nélkül gazdasági és morális megtisztulást hirdetnek, amit „nem él túl semmi korpa”, vajon nem éppen önmaguk ellen dolgoznak-e? Kénytelenek – már csak a reklámtradíciók jegyében is – a lehető legszebbet és legjobbat állítani magukról, valamint a közeli jövőről, miközben abban érdekeltek, hogy a politikai korpa minél tovább peregjen a vállunkra és a kabáthajtókánkra. Vajon érvényes XXI. századi közmondás lesz-e, hogy aki korpa közé keveredik, felfalja a sampon?

(2000. április 14.)

Háborús modell-e a labdarúgás? Sokak szerint igen: egy futball-világbajnokság például e felfogásban nem más, mint a meg nem vívott vagy meg nem vívható katonai összecsapások játékos küllemet öltött pótszere. Minden ilyen viadalban ott van a szarvasbikák rivalizálása a vezető pozícióért, a területért, a szarvastehénért. Ez a konfrontáció ráadásul külsőségeiben is hasonlít a katonásdira: a csapatok „egyenruhát” öltenek, van védő és támadó, összekötő és fedezet, s mindezek tetejébe a kapitány a „tiszt” méltóságot jelképező karszalaggal. Mindez azért érdekes mostanság, mert a „Szurkolj, ne háborúzz!” mozgalmi jelszava úgy állítja szembe e két férfias tevékenységet, hogy látszólag tudomást sem vesz róla: egy és ugyanazon virtusról van szó. A hangsúly persze az árnyalatokon van: ha úgy tetszik, a „kulturált szurkolás” afféle polgári szabadidő-tevékenység, hétvégi családi program; a „háborúzás” meg a lumpenizálódott társadalom válságtünete. Az ugyanis krízis a javából, ha már az agresszió elfojtása (azaz a foci) is az agresszió közvetlen kiélésére szolgáltat ürügyet. Valami megint felborult; s talán nem áll messze a valóságtól azt állítani, hogy a „szurkolói kar” önbecsülése. Emberek, akik nem jutnak sikerélményhez munkában, családban, gyarapodásban; nagyobb tömegben összeverődve, „csoportot képezve” erősebbnek érzik magukat. Olykor meg túl erősnek: ezért kell a kluboknak annyi rohamrendőrt bérelniük egy szimpla bajnokihoz is, hogy már-már abba mennek tönkre. S mindez nem magyar sajátosság: a brüsszeli televízió kétszer olyan nagy terjedelemben számolt be a belga-holland barátságos válogatott mérkőzés hős rendfenntartóiról (a drukkerok alig néhány kirakatot törtek be, s a letartóztatottak száma is csak tucatnyi volt), mint magáról a mérkőzésről. Kizárt az, hogy a passzív fogyasztásra és tévézésre kárhozottatott tömegek az arénák karéjában próbálják visszaperelni a cselekvés elveszített jogát?

(2000. április 15.)

Az ország XVI. századi története helyesen nem ítéltető meg sem úgy, ha csak az osztrákok részéről tekintenénk, sem úgy, ha csak a mi részünkről tekintenénk.

(Habsburg Ottó a Zárórában)

Szabad-e derülnünk a kurzusváltások kötelezően elsütött poénján, hogy „ezután minden másképp volt”? A mindenkori hatalom a jelenbéli befolyását nemcsak a képlékeny jövőre, de a képlékeny múltra is kényszeresen ki akarja terjeszteni, az ellenzéke meg igyekszik ezt meggátolni. Ezt tudván jól tesszük, ha pusztá önvédelemből felkapjuk a fejünket minden furcsaságra. Amennyiben a történelem az élet tanítómestere, nem árt, ha a polgár vállalja a szakfelügyelői teendőket. No már most, a XVI. században annyi minden történt ebben az országban (Dózsa, Mohács, Buda el-este, Eger megvédése), hogy hirtelen nem is tudjuk, mire gondoljunk. Elég csak az alapképletre utalnunk: az ország mindjárt három ország lett. Keleten Erdély, délen a török, északnyugaton a Habsburgok uralták. Habsburg Ottó kijelentése azért zavarbaejtő, mert nem világos, hogy a mohás fa melyik oldalán áll, amikor az égtájak között tájékozódni szeretne. Ha osztrákként beszél, akkor logikai bukfenc, ha a „mi”-tudatot magyarságtudatként értelmezzük – ha viszont a „mi” névmás valamiféle Habsburg-identitást jelöl, az a szokatlan, hogy ebbe nem tartozik bele az „osztráktudat”. Ez még akkor is furcsa, ha igaz az anekdota, hogy a királyfiból lett eurodiplomata a volt Monarchia területén mindig aszerint nyilatkozik nemzeti önazonosságáról, hogy éppen milyen nacionáléjú hallgatóság előtt emelkedik szólásra. Túl a kuruc–labanc romantikán, ez nem is igazán róható fel neki. A történelmet soha nem szabad ugyan végképp eltörölni, de az életképtelen Monarchiából kinőtt életképes régió gondolatát (amelyet egyelőre Habsburg Ottó szinte egy személyben fémjelez) nem tanácsos rögtön elhárítani. De vajon nem áztatjuk-e magunkat, amennyiben a XXI. század történetét „a mi részünkről” úgy ítéljük meg, hogy az egyetlen nagy páneurópai piknik lesz?

(2000. április 17.)

A Tisza tízezer-húsz-tízezer-negyven centiméter között tetőzik; ilyen csak ötszáz évenként fordul elő.

(Hírek a Sláger Rádióban)

Mit ér a közszolgálat, ha kereskedelmi? A kérdés első pillantásra költői-nek hat, de nem az. A frekvenciák odaítélése előtt ugyanis a médiahatóság komoly pályázati feltételül szabta, hogy az országos kereskedelmi rádióknak az egész napot betöltő lemezlovas-tevékenységet adott időközönként és időtartamban hírszolgáltatással kell megszakítania. Ez volna az üzletben a közszolgálat. A kiírás nem tért ki a hírek minőségére, de feltételezhető, hogy hallgatólagosan beleértette: a hírolvasó informálás közben nem állíthat valótlanságokat. Ilyenkor mindenki reflexszerűen a politikai csúsztatásokra gondol (ezek kiküszöbölésére hozták létre többek között a közszolgálati médiumokban a kuratóriumi elnökségeket, általában véve pedig a panaszbizottságot), holott a dezinformáció oka olykor csupán az egyszerű tudatlanság vagy a figyelmetlenség. Képzeljük el például ezt a száz méter mély Tiszát! Nem bárdolatlanság-e az árvízszújtotta emberekkel, a gátakon vitézkedő köznapi hősökkel szemben, ha úgy ülünk be híreket olvasni, hogy a szorzótáblát ennyire liberálisan kezeljük? A mértékegységek átváltása pedig törzsanyag az általános iskola harmadik osztályában – igaz, a mikrofonengedély sehol a világon nincs IQ-teszthez kötve. Az viszont komor történelmi tény, hogy a vízállás-jelentések az 1500-as években nem voltak szokásban: a krónikások sajnálatos módon a török harcokkal voltak elfoglalva. De hát ne csináljunk a bolhából elefántot (bár a tízzel felszorozott vízállás ez a kategória): előfordul ilyesmi jobb rádióknál is. A hallgató azonban ilyen kis tévesztések hallatán óhatatlanul elgondolkodik: hátha ilyen aprócska bakik napjában többször is előfordulnak – csak éppen nem lehet őket tetten érni egyszerű matematikai ellenőrzéssel? Hátha a jó kedély meg a napi hírek alá úsztatott dinamikus zene olyan információkat is elültet a tudatalattinkban, amelyeknek hamis voltára soha nem derülhet fény?

(2000. április 18.)

A japánok megbecsülését mutatja, hogy a magyar államfő látogatását a cseresznyevirágzásra időztették.

(Nagy Navarro Balázs A Hétben)

Állíthatjuk-e, hogy otthonosan mozgunk a diplomácia útvesztőiben? Ami ugyebár abszolút internacionális tudomány, ám azon belül mégis inkább európai ravaszság – a „nemhivatalos” hivatalos nyelve például az amerikai világhegemonia ellenére is változatlanul a francia. Ám ilyen eredettel bizonytalan, milyen etikettet ír elő cseresznyevirágzás idejére. E jelenség ugyanis az atlanti világban csupán egyike a tavasz tüneteinek (mi magyarok ezt Vámosi János behízsgáló hangján véljük hallani); míg a felkelő nap országában valósággal szakrális jelentőséget tulajdonítanak neki. Nagy tisztesség hát, ha a magyar delegációt a szentséges időszakra invitálják meg. Szinte látni, ahogy összedugják fejüket a tokiói bölcsek: milyen nagyhatalmat hívjunk meg idén a mi tradicionális virágkarneválunkra? Aztán a homlokukra csapnak: itt vannak ezek a magyarok – milyen karakánul felgöngyölítették a nagy Suzuki-összeesküvést! Meg aztán itt ez a derék Göncz szan, aki Japánban is orrhosszal vezeti a magyar politikusok népszerűségi listáját. Kár, hogy ő már nem éri meg a lajstrom élén a következő cseresznyevirágzást – hadd tobzódjék illatban és látványban! Így tanakodtak a japán időztítők, és nyilván eszükbe sem ötlött, hogy épp a magyar vízáradás idejére időzítenek. Elvégre a cseresznyevirágzáshoz órát lehet igazítani, a Tisza meg e tekintetben is fölöttébb megbízhatatlan. Egyébként is: attól, hogy a fél ország (beleértve néhány tucat kormánypárti képviselőt is) a gáton éjszakázik, a diplomácia szekerének még mennie kell: van úgy, hogy a köztársasági elnök épp a Föld túlfelén teheti a legtöbbet az országáért. Az államfő a korára való tekintettel amúgy is csak személyes kisugárzásával, töretlen népszerűségével tarthatná a lelket a küzdőkben – mint ahogyan hazatérte után a Népszava szerkesztőségében tette. S ki vitatná, hogy az emlékiratokban jobban mutat a cseresznye- virág a tiszavirágnál?

(2000. április 19.)

Te egy klasszikusan rejtett macsó vagy?

(Ernyey Béla Fábry Sándorhoz a Hölgyválaszban)

Milyen macsó az, akin nem látszik? Kézenfekvő a válasz: rejtett macsó. Ez olyan lehet, mint a néma sikoly vagy a befalazott freskó – s annyi is az értelme. Ám komoly fejtörést okozhat, hogy lehet megkülönböztetni a rejtett macsót attól, akitől távol áll mindennemű macsóság. Külső jegyeikben ugyanis a megtévesztésig hasonlatosak lehetnek: az egyik nem az, a másik meg tagadja. (Hogy különböztessünk meg egy alvó ügynököt egy éber civiltől?) A titok a leplezésben rejtőzhet – ám akkor további dilemma, hogy miben tér el a klasszikus meg a nem klasszikus rejtőzés. Próbáljunk elképzelni egy nem klasszikusan rejtett macsót! Nem könnyű. Támponatunk csak annyi lehet, hogy nem hasonlít Fábry Sándorra. Azt már bajos megmondani, hogy miben nem hasonlít: több vagy kevesebb-e rajta a borosta, nincs olyan mértékű szómenése, hogy arra biztos egzisztenciát lehet alapozni, esetleg nem megrögzött agglegény. Az is lehet, hogy Ernyey arra gondolt: a rejtőzés biztos módszere, ha valakit – sokak szerint kakukktojásként – érdemes művészként kompromittál a galád polgári kormányzat. Ekkor viszont szó sem lehet kakukktojáról: a galád polgári kormányzatnak mindene a népszaporulat, logikus tehát, hogy a kitüntetéseknel a macsókat vegye előre, akik ugye köztudomásúlag elsősorban azért macsók, mert az utódnemzésben fölöttébb jeleskednek. Kérdés, ilyen megközelítésben érdemesnek minősülnek-e a megtisztelő címre az agglegény macsók. Akik ugye az említett műveletben felmutathatnak kivételes kvalitásokat, viszont esetükben papírforma szerint a kakukktojásból csak a kakukk marad. Ez esetben kezdjük kapiskálni, mi a rejtett macsó, és azt is, hogy a macsólényeg elrejtésének melyek lehetnek a klasszikus és az újszerű változatai. (Bár például a naptármódszert elég nehéz besorolni.) Mindenesetre macsó legyen a lepedőn, aki – Ernyeýt is beleértve – eligazodik ennyi színlelésben. De vajon hogy választanak a macsópolémiából kihagyott hölgyek?

(2000. április 20.)

Ilyen nagy átlátszó marhaságot egy publicista akkor talál ki, ha már végképp elfogytak az eszközei, hogy kifejezze magát, legjobb lenne tehát, ha bányásznak állna vagy fonónőnek, akkor legalább nem lennének nyelvi korlátai.

(R. Székely Julianna a Magyar Hírlapban)

Mennyit bír el egy magyar mondat? Tapasztalatból tudni, hogy igen sokat. Elbírt a Rákosi nyelvi szörnyedményeit, a kádárista suksükölést, a rendszerváltozást követő parttalan liberalizmust – a publicisztikai bravúrokat is túl fogja élni. Ez a mondat azért érdemes különösképpen a figyelmünkre, mert – függetlenül attól, hogy mi volt az az „átlátszó marhaság”, amit a publicista előbb laza vonásokkal felvázolt, majd beletörölt a krétaporos szivaccsal – pontos pszichés kórisméjét adja annak, hogy a valóság, illetve papírra vetett mása milyen ambivalens viszonyba tud kerülni egymással. A konzervatív földhözragadtság csökkent módon ragaszkodik hozzá, hogy az írás a valóságból indul ki, és nem fordítva – bár maga sem állítja azt, hogy nincs neki valóságformáló ereje, különben nem is születnének konzervatív publicisztikák. Odáig azonban soha nem merészkedne el, hogy a publicista bármit csak úgy „kitalálhat”. Olyat meg aztán be nem merne vallani, hogy „elfogytak az eszközei” – ez a vőlegény ócska mentegetőzése a balul sikerült nászéjszakán: ha tudta, hogy ez lesz, nem kellett volna nőszülni. Persze lehet úgy érteni, hogy a valóság minden képzeletet – és íráskészséget – felülmúl; erre hivatkozni azonban mégiscsak szegénységi bizonyítvány. Mert hát mitől publicista az, aki nem képes minden helyzetben szabatosan kifejezni magát? S hogy jönnek ide szegény alulfizetett, semmiről nem tehető fonónők, meg a manapság végképp utcára (természetes fényre) tett bányászok? Ők – akárcsak a kohászok – bizonyára a zajos textilgyárban meg a tárnabeli fejtés közben is képesek kifejezni magukat; sokszor igen kifinomult jelbeszéddel. Miféle elitértelmiségi gőg és korlátoltság kell ahhoz, hogy önkényesen őket tegyék meg a nyelvi korlátok megtestesítőinek?

(2000. április 21.)

Mindenki a középpártiságra van felcsavarodva.

(Kuncze Gábor a Nap-keltében)

Alaptalan-e az a közhiedelem, hogy a politikát csakis csavaros eszű embereknek szabad művelniük? Aligha. Egyesek szerint a politikusok azért élnek túl minden kulturális és gazdasági forradalmat, mert képesek a jöghézagokat betapasztani. Ennél persze bonyolultabb a dolog – a politikai csavaroknak (duplacsavaroknak, triplacsavaroknak) mégis nap mint nap tanúi, olykor pedig szenvedő alanyai lehetünk. Ám a Kuncze-féle freudi elszólás túlmutat az általánosságokon. Egy tekintélyét, súlyát, befolyását és jövőjét veszített pártalakulat kirakatpolitikusa nyilván sokkal érzékenyebb a „középpárti” terminológiára, ha annak parttalanná válása a háztáji szómágiát látszik fenyegetni. Az ő szemében nyilván ugyanilyen „felcsavarodó” a tíz évvel ezelőtti nagy vetélytárs, az MDF is, amely – talán nem véletlenül – hetek óta a liberális sajtó kedvence. (Ilyen volt nyolc éve a Fidesz is, amelyet aztán „visszaküldtek a papírkosárba”, ahonnan – úgy mond – előszedték. A véleményformáló monopólium csodálkozott a legjobban, amikor az ejtett kedvenc akaratuk ellenére előmászott a süllyesztőből.) Az MDF és az SZDSZ a „középpártiságban” egymásra vannak utalva – egyelőre azonban még szabódnak ezt megvallani. Békejobb-rendezvényeken már együtt szerepelnek, aminek ugyan semmilyen jelentősége nincs, de hát a Charta-tüntetésekén sem volt az MSZP–SZDSZ közeledésnek. Van fórumos politikus, aki lassan jeles baloldali publicistává női ki magát – ám Dávid Ibolya és Magyar Bálint egyelőre nem tárgyalnak, vagy ha igen, nem verik nagydobra. Annyi rendszerváltó gyűlölködés után furcsa is volna, ha egymásra csavarodnának fel – ez nemigen találkozna választótáboraik akaratával. A „középpárti” szövetség még érdekesebb színben tűnne fel, ha a világoskék thürmerizmus szabad utat kapna a békebalba; nem is szólva arról, hogy Schuster Lóránt szerint a feloszlatott győri MIÉP-alapszervezet Csurkát jobbról támadta. Hát hogy is ne csavarodna be az ember ennyi csavartól?

(2000. április 22.)

A romák és a rendőrök viszonya nem mindig felhőtlen.

(Győrffy Miklós a Csak ma! tévémagazinban)

Hová álljanak a roma rendőrök? Igaz, egyelőre ritka szerzet az ilyen, de előfordul. Ha viszont nem (mindig) felhőtlen a viszonya saját magával, az maga lehet az uniformist öltött skizofrénia – ami aligha tesz jót a szolgálati fegyelemnek. Aki azt hiszi, hogy a cigányság (ami ugyebár egy népes etnikum) meg a rendőrség (ami pedig köztudomásúlag egy fegyveres testület) egy az egyben szembeállítható egymással, arra csúnya jelzőket szoktak aggatni a demokrácia felkent védelmezői – s mi tagadás, teljes joggal. Győrffyt e logika alapján a decens fogalmazásmód ellenére is megilletnék e keresetlen jelzők – ha történetesen nem egy konkrét riportból indult volna ki, amelynek során cigányok és a rendőrök tényleg szervezett módon összezsaptak egymással. Nem csigázom tovább az olvasói kíváncsiságot: a televíziós forgatócsoport Örkénybe látogatott el, ahol tanúja lehetett a roma–rendőr barátságos focimeccsnek. A fanyalgók, akik már a cigányválogatottban is a faji diszkrimináció ékes példáját látták, most bizonyára haladéktalanul tárcsázzák az ombudsmani hivatalt. Pedig fölösleges buzgalom: a tudósítás szerint mindkét gárda képes volt lezserre venni a figurát a zöld gyepen. Ennél valamelyest izzadságszagúbb volt a sportesemény hivataloskodó meghatározása („a rendőrség és az etnikai kisebbség közötti konfliktusmegelőző kispályás labdarúgótorna”), amiből az is kitűnt: a végeredmény épp oly mellékes, mint a gólarány. Ez a konfliktusmegelőzés azonban (amely konfliktusforrás is egyben) árulkodó momentum, még akkor is, ha (polgárbarát jelszavak ide vagy oda) a lakosság egészére – azaz a nem roma maradékra is – áll, hogy nem felhőtlen a viszonya a rendőrök részhalmazával. Alighanem alapvető bajokat jelezne, ha felhőtlen volna e viszony: ez esetben az egyenruhások vagy végtelenül korruptak lennének, vagy teljességgel fölöslegesek. Miért van az embernek olyan érzése, hogy e sportszerű kezdeményezés örkényi toll után kiált?

(2000. április 25.)

Ha valaki szeretne egy klubba belépni, már a portán le kell adnia a nagykabátot.

(Galló Béla a Magyar Hírlapban)

Behelyettesíthető-e Moszkva Brüsszellel? A honi sajtómunkások némelyikének minden akadály nélkül. Szervilizmusuknak legfeljebb az iránya változott meg – a természete és az intenzitása nem. Ám az ember még e szomorú tapasztalat tudatában is meghökken a dühödt offenzíván, amivel egyes baloldali lapok Orbán Viktort vagy Kövér Lászlót veszik célba csupán azért, mert alkalomadtán bírálni merészelik az Európai Uniót. Senki nem gondolhatja komolyan, hogy Brüsszelt – amikor már a pápa sem csálhatatlan – nem illetheti kritika. Az Unióban (amely Európa egyedüli túlélési esélye a globális iszapbirkózásban) korántsem klappol minden: egyelőre nem képes saját reformjára sem; a „szövetségi kormánynak”, az Európai Bizottságnak pedig nem is oly rég szégyenszemre ordító korrupciók miatt kellett leköszönnie. Nem csoda, ha mismásol az új belépőkkel kapcsolatban is, egyre kifelé tologatva a határidőket. Ha egy érintett állam vezetői felszólalnak egy ilyesfajta hitegető magatartás ellen, nem tesznek mást, mint hogy választóik érdekeit védik. Stílusról persze lehet vitatkozni, de Kövér egri kifakadása is jobban érthető, ha belegondolunk: az a gyerek, aki a vasfüggöny lebontása idején született, az atlanti időérzék szerint akár ivarérett korba is léphet, mire egyenlő jogokkal rendelkező európai polgárrá válik. Ha 1985-ben a kommunizmus ellenszolgáltatás nélkül felajánlja a Nyugatnak Közép-Európát, vajon nem kapott-e volna rögtön, határidők nélkül az ajánlaton? Orbánéknál kevés eltökéltebb híve van az integrációnak – ezt bírálók is tudják. Nemrégiben azért támadták őket, mert túl hamar (még a 2002-es választások előtt) szorgalmazták a belépést. Most meg – azoknak, akiknek a nemzet érdeke sem drága, ha egy kicsit előkampányolhatnak – ők a „MIÉP-es sercintők”, valamiféle ultrajobbos euroszeptikusok. És nem szakad le az ég! Vajon a fanyalgók az előző klubjukban belépés előtt mindig leadták-e a pufajkát?

(2000. április 26.)

A Ryan közlegény megmentése szép – amilyen csak egy mészárszék lehet.

(Az MTV-hez igazolt Prokopp Dóra a Rajongó című moziájánlóban)

Van-e értelme a mai magyar televíziózásban a klubhűségnek? Körülbelül annyira, akár a mai magyar fociban. Mint ahogy a gyepon sem csupaszív játékosok, hanem két(bal)lábbon futkározó forintmilliók láthatóak immár, a tévés „arcok” is különösebb nehézség nélkül behelyettesíthetők. A polgárt – ellentétben a rászoruló bulvárlapokkal – jó ideje nem hozza különösebben lázba, hogy éppen hol adja el munkaerejét az egyre haloványabb Vágó István vagy Friderikusz Sándor: a kommercializálódás lassan, de biztosan tönkreteszi még azokat az egyéniségeket is, akiket a pártállami tévé kitermelődni engedett. Maradnak a „sztárocskák” – akik nemzetközi összehasonlításban körülbelül annyit érnek, mint a PNB „húzónevei” az első európai kupasejtezőben. Ami új jelenség, az a lassú, de határozott visszaáramlás a „királyi” tévébe. Bukott tévécézárak (Baló) épp úgy vannak e „tékozló fiúk” között, mint profi iparosok (Obersovszky) meg kereskedelmileg nem eléggé méltányolt riporterzsenik (Szilágyi). Mester Ákos nemrégiben egy különösen félresikerült jegyzetében bennük (no meg az olimpiára visszainvitált, közszolgálati etalonnak számító Vitrayban) vélte felfedezni a sokat emlegetett egészséges vidéki arcokat, egy gyöngye poénért attól is eltekintve, mi történik valójában: a sokat szidott, leírt, politikai hitbizománynak bélyegzett köztévé szívós munkával egyre többet visszahódít abból a presztízsből, amit a pártok a médiatörvényben odaajándékoztak a burkolt kartellként működő országos kereskedelmi társaságoknak. Némely jel szerint a dolgokat megint a Magyar Televízió hírműsoraiból lehet leginkább megtudni, s mellékesen a lökött stílusú filmajánló is itt ért partot. „Három hónapja arra biztattam önöket – nem itt, hanem egy másik dimenzióban” – hadarja a háromgyerekes mentőorvosnő, húsvétí slagos locsolások prédája. S ki merné állítani, hogy a tévéképernyő nem kétdimenziós?

(2000. április 27.)

Mi, a Magyar Köztársaság polgárai...

(Az Új Generáció internetes kiáltványából; feladó: Haraszi Miklós)

Miért nem locsolkodik inkább húsvétkor az új generáció? Talán azt teszi: igyekszik eláztatni mindent – csak épp virtuális eszközökkel. Legfőképp a miniszterelnököt szeretné teli vödörrel szembeönteni – fiatalos szemtelenséggel, ám öreges vezényszóra. Villanypostás játékkukat „Magyarország történetének első internetes politikai akciójaként” aposztrofálják. Mivel a kancellária szerverét körülményes lefagyasztani, jobb híján (a személyiségi jogokat fölöttébb lezserül kezelve) boldog-boldogtalannak elküldik azt a levelet, amelyet eredetileg (bájos egyszerűséggel a Magyar Köztársaság polgáraiként azonosítva magukat) Orbán Viktor-nak címeztek. Tiltakoznak benne, hogy a magyar kormányfő fogadja Schüsselt kancellárt, pedig a bölcs Európai Unió kitette az ajtajára a jelet: vigyázat, kanyaró! Azt, hogy kanyarós, onnan lehet tudni, hogy attól tartanak, az. A számítógépes körlevél egy füst alatt – egyfajta kapcsolt vírusként – a jól ismert Orbán-ellenes vádat, a hazai szélsőjobbal való állítólagos együttműködést is felmelegíti. Felszólítják továbbá a kormányfőt, szakítson mind a hazai, mind a külföldi politikai szélsőségekkel. Lapzártáig nem érkezett hír arról, hogy a kormány az Új Generációval szakított volna, bár internetes akciójuk meglehetősen szélsőségesnek tűnik. A bátor tiltakozók akár anonim módon is levelezhetnek a kormányfővel az SZDSZ-es honlapon keresztül a Schüssel-vizit napján. Számukra nyilván az a szélsőséges, aki az osztrák kormányt nem tartja szélsőségesnek. (Ismétlés: Ausztria az EU tagja, amely megvétőzhatja EU-felvételünket. Az elhibázott EU-bojkott ostoba voltát pedig már a német szabad demokraták is pedzegetik. Igaz, nekik nincs is internetérzékeny új generációjuk.) Van-e annál elegánsabb, ha a Magyar Köztársaság kanyarófelelős polgárai Haraszi Miklós elektronikus postacímén, a Közép-Európai Egyetemről akciónak, míg a Schüssel-barát Orbán gumicsizmában a szolnoki gáton lebzsel?

(2000. április 28.)

Aki Magyar Nemzetbe csomagolja a parizerét, annak nem mérik bele.

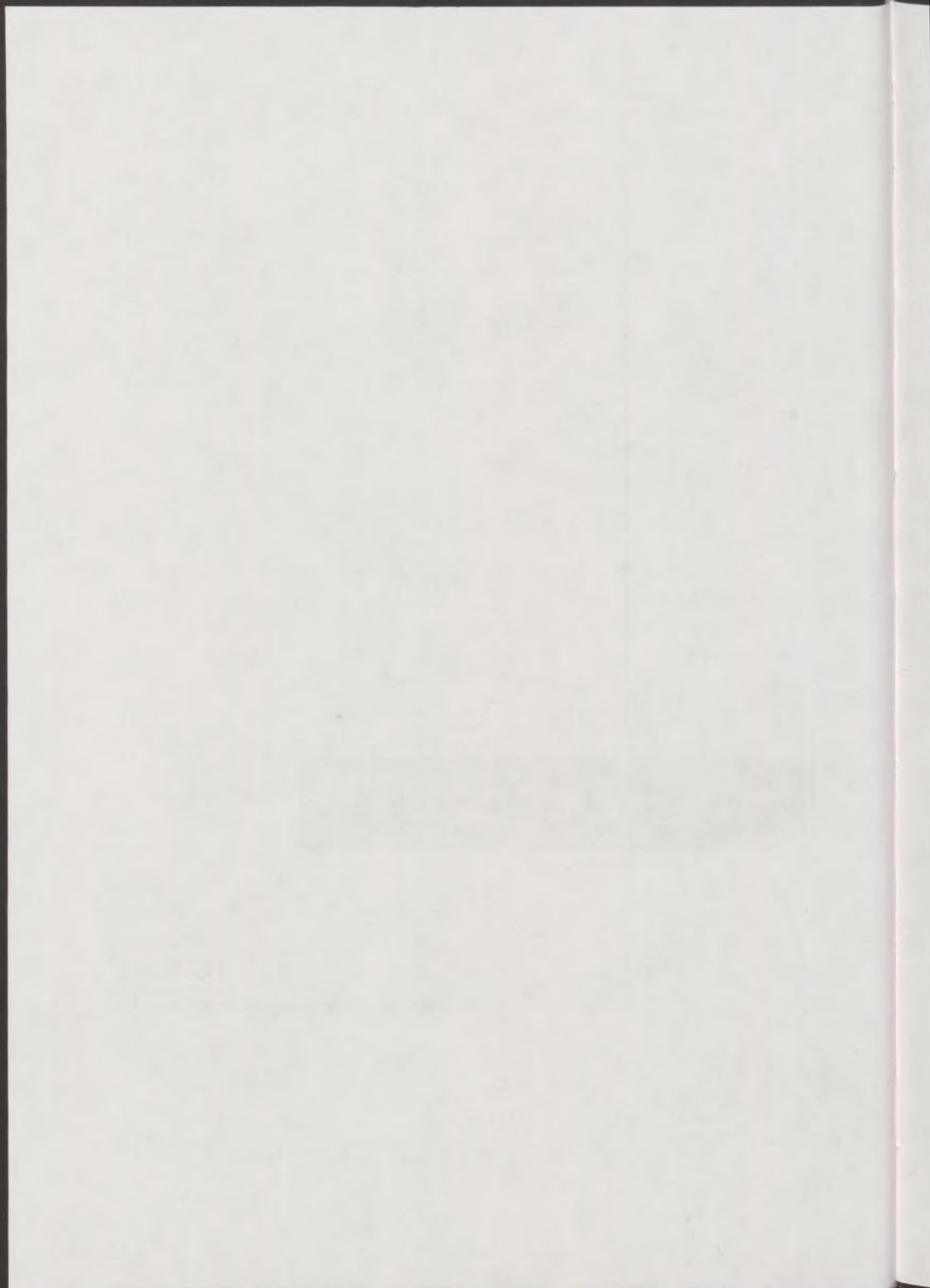
(Farkasházy Tivadar a Hócipőben)

Mit kíván a Magyar Nemzettől? Aki e sorokat (is) olvassa, többé-kevésbé tudja a választ. Akik a Nemzetet írták vagy írják, azoknak is van (volt) erről elképzelésük. Sokan, nagyon sokan írták akár az utóbbi húsz évben is a Magyar Nemzetet. Jelentős hányaduk jelenleg a konkurenciát írja. (Sajnálatos módon a frissen utcára került „nemzetesek”, régi jó kollégák nem elhanyagolható része nem kompatibilis a konkurenciával. Ennek nem annyira szakmai, mint világnézeti kizáró okai vannak. Ahogy a hamisítatlan Fradi-szív sem képes tetszőleges klubszínéért dobanni.) A már-már sorscsapásszerű „utánpótlás-nevelő” misszió abból is látszik, hogy mostanában tucatszámra tartottak siratóbeszédet az újság fölött a konkurens orgánumokban a valahavolt munkatársak közül. Ez az epitáfiumdömping épp olyan elevenjébe vágott a (néha keresetlenül, s talán némiképp igaztalanul leárusuló) továbbsszolgálóknak, mint a friss obsitosoknak, akikért – nagy hirtelen ráébredve a mértékadó polgári sajátó nélkülözhetetlenségére – a baloldali „szimpatizánsok” szapora krokodilkönnyeiket hullatták. (Ennek politikailag korrekt megnevezése újabban – az index.hu internetes csevegőfórumának szíves közlése szerint – „lámpakönnny”.) Akik a közelmúltban egyazon redakcióban dolgoztak, egyöntetűen nem tapasztalhatták ezt a kívülről jövő féltő aggodalmat. Merő bizonytalanságban kellett leledzeniük munkájuk nívóját illetően is. De olyat nemigen vétettek volna, mint az ÉS-ben a Nemzet-temető exnemzetesek, akik a „sermo super sepulchrum”-ban, címben és szövegben egyaránt c-t írtak ch helyett. Igaz, az aláírók közt akad olyan is, akinek egy árva sora meg nem jelent e lapban, vagy akit soha nem vettek fel ide. Ám mindez bocsánatos amatőr botlás a profi parizerézőkhöz képest, akik agyontámogatott lapjaikkal maguk a politikai árukapcsolás és az összeférhetlenség megtestesítői. De hát kívánhat-e tőlük akárcsak négy polgárit is a magyar nemzet?

(2000. április 29.)

kétezer

május

Biztosan ez a kis szabadgondolkodó Horváth lány szédítette meg az uramat: vénségére kilépett a kiscgazdapártból, és átment az eszdéeszbe!

(Lehoczki István karikatúrája a Népszabadságban)

Szorítja-e penzumkényszer a karikaturistát? Öreg hiba, ha igen. Ül az asztalánál, rágja a tollát, s nem jut eszébe semmi mulatságos, pedig sürgeti a lapzártá: nevetetnie kell szakmányban. Node sebaj: elő egy régi rajzot a talonból – kanyarítunk hozzá valami aktuálpolitikai képaláírást, s már meg is menekült a haza. Itt van például ez: miniszoknyás leányzó vonul a gangon, két nénike utána sandítva összeség, az ablakon bajszos öregúr kandikál ki. Mondja azt az egyik asszony, hogy... (lásd mint fent). Úgyis benne vannak a kiscgazdák a levegőben a sorsdöntő nagyválasztmány miatt – senki nem fogja kiszúrni a kegyes csalást. Valahogy így okoskodhattott a humorista kisiparos – csak hogy az elkészült Kispolitika című alkotás az egyik kérdést a másik után veti föl. Ha a torzkép mindig valami tipikusát mutat föl paradoxonba bugyolálva, e képes információközlés révén arra a Népszabadság által sugallni kívánt tipikus politikai preferenciaváltozásra kellene következtetnünk, hogy a kiscgazda párttagok tömegesen átvedlenek szabad demokratákká? Ezt a megvilágosodást országos tendenciaként kell értelmezni, vagy – mint a gangdíszlet utal rá – nagyvárosi, netán fővárosi elmozdulásként? Ha igen (vagyis az urbánus kiscpolgárság színeváltozásáról van szó), nem meglepő-e, hogy a gangok népe eddig ilyen tipikusan kitartott Torgyán mellett? S vajon mi az oka (tán a tavasz), hogy ez a hűség immár odavan? Amennyiben a miniszoknyás a kis Horváth lány, akkor a szabad testfelület vagy a szabad gondolkodás nyomott többet a latban? (Ha mégis a formás lábak, akkor ez burkolt Liebmán-kritika?) Lehet ezt politológiaiilag úgy értelmezni, hogy a másodvirágzásukat élő férfiak fogékonyak az Új Generáció üzenetére? De ha még mindez tisztázott is, vajon hányadik kerületi tájszólást akart imitálni e remek tréfa a „kiscgazdapártból” szóhasználatával?

(2000. május 2.)

Horribile dictu, Orbán Viktor híres temetési beszéde is giccs, szimpla szemfényvesztés, önpropagandával szidolozott belpolitikai gagyi.

(Vágréti László a Magyar Hírlapban)

Hogyan szervezzünk magunknak olcsón ellenzéki disputát? Vegyünk egy Vágvölgyi B. András nevű szerzőt, s közöljük tőle – ősfideszes voltára hivatkozva – minél gorombább kitételeket a vezető kormánypárttól. Aztán közöljük válaszként – no meg a vágvidéki szimmetria kedvéért – egy Vágréti László nevű szerzőt, aki vita címén megkísérli überelni a korábbi gorombaságokat. Sugalljuk ily módon erre amúgy is fogékony olvasótáborunknak (nem annyira érvekké, mint a polémia formalizmusával), hogy a Fidesz nem egyéb, mint elvtelen, köpönyegforgató, machiavellista érdeklklub, amely csupán azért jött létre, hogy „lenyúlja” a pluralista ifjúsági cirkuszra elkülönített KISZ-pénzeket, később meg nyilván ennek mintájára a Magyar Köztársaság államkasszáját. Ne foglal kozzunk eme állításhalmaz ingatag voltával: ez itt a szabad vélemények Hyde Parkja – a szent híreket más oldalakon tessék keresgélni. Így kerek a szabad világ; de legalábbis tetszőlegesen lekerekített. Ám van egy határ, amit a még oly szabad véleményalkotóknak sem ildomos átlépni. Gyarló módszer, de úgy lehet nagy valószínűséggel megtudni, ki beszél igazat és ki félre, ha a többségi elvet érvényesítjük. Ez sem mindig csalhatatlan (a többség sokáig szentül hitte, hogy a Föld lapos), de többnyire irányadó. Márpedig a többség úgy emlékszik: a Nagy Imre-temetésen elmondott híres beszéd nem volt „gagyi”. Ha az lett volna, gagyinak minősíthetnénk magát a rendszerváltozást is, amely – bár nem számoltatta el a kommunistákat – mégiscsak felszámolta a hazug konszenzussal takaródzó diktatúrát. Ez a történelmi tett pedig az „előreszaladó” Orbán-beszéd alatt tudatosult a „giccsre fogékony” népben. Amely nemhogy elvesztette volna szeme fényét: ekkor nyerte vissza tisztánlátását. Hol volt akkor a mai piárbajnokok kezéből a szidol? S horribile dictu: hogy mondjuk, ha a Birodalom visszavág? Gáv?

(2000. május 3.)

Ez kisebbfajta jubileumi gól volt: az idei első találat.

(Az Aloha-produkció a Telesportban)

Felkészültünk-e a parttalan jubilálásra? Bizonyára nem, különben nem akadnánk fenn ilyen könnyed kinyilatkoztatásokon. Horváth Ferenc remek kis gólt rámost be az észak-íreknek, nyert is vele idegenben a nemzeti tizenegy – igaz, előtte két meccsen impotensnek bizonyult a magyar csatársor. De hogy ez „kisebbfajta jubileum” volna... A jubileumokkal amúgy is van elég bajunk – itt van például ez a „Tíz éve szabadon” kampány. Ünnepelte magát az Országgyűlés, előbb az Operában (ahová Bauer Tamás tüntetően nem ment el, nyilván az Új Világ szimfónia miatt – talán jobban kedvelte a régit), aztán meg a Parlamentben. Itt mindenféle beszédek hangzottak el – többek között arra is kitérve, hogy ez a törvényhozás mihez képest lett szabad. Aczél Endre televíziós moderátorként ezt rögtön „agyagba döngölésnek” értékelte, amivel Horn Gyula messzemenően egyetértett, s azonmód kifejtette: ezeknek a hálátlanoknak nem is volt érdemes vértelenül rendszert váltani. Ráadásul összezsengett hangvételében Kövér, Torgyán és Csurka – még az sem elképzelhetetlen, hogy ugyanarról a rendszerváltozásról beszéltek. A többiek is, csak nyilván másként emlékeztek – ez a fő baj a jubileumokkal. Minél nagyobb fesztávú egy jubileum, annál több vele a gond. Itt van például a fél évszázados Esterházy Péter, akivel csak a Duna tévé meg a Nap-tévé interjúzott, a királyi nem. Meg is mosta az illetékesek fejét Mészáros Tamás – teljes joggal. Bármekkora a pénzhiány, másorra tűzhatték volna például az Ezredvégi beszélgetések Esterházy-darabját. Merthogy a Magyar Televízió készített portrét a nyolcvanas évek – Nádas Péterrel megosztva – legjobb magyar prózaírójáról. A Tillmann-féle produkció máig a legjobb e műfajban – igaz, nem „nagyobbfajta” jubileum okán készült. De miért nem verte az asztalt Mészáros a kilencvenes évek – Bodor Ádámmal megosztva – legjobb magyar prózaírója, Fehér Béla miatt, aki észrevétlenül és filmetlenül lett ötvenéves?

(2000. május 4.)

Tölgyessy Péter nem egy jó reklámhordozó.

(Verebes István a Magyar ATV-n)

Hogy kerül Tölgyessy a reklámparba? Garantáltan véletlenül: egy alteregószolgálat meginterjúvált vezetője hozta szóba. A cég hasonmásokat ad bérbe – többek között politikusokét is. Van nekik Tölgyessyjük is, de a zsúrokon jobban kapkodnak a Torgyán-imitátor után. Erre tette meg Verebes a megjegyzését a reklámhordozással kapcsolatban. Ám ezt nem támasztotta alá valamiféle felmérési eredményekkel – holott Tölgyessyről a paktum tizedik évfordulóján sok szó esett, így „horderejéről” negatívan nyilatkozni erősen szubjektív értékítéletet sejtet. Verebes ilyesmitől más-kor sem igen ódzkodik: könnyedén kivonja magát bizonyos tévés konvenciók alól. Például gyakran és ízesen zsidózik. Ha más tesz ilyet, arra joggal ront rá a honi sajtó – úgy tűnik, neki szabad. Nem tudni, miért e kivételes helyzet, noha mindent megtesz azért, hogy sejttesse. A jóérzésű néző azonban ezt az identitástüntetést óhatatlanul ízetlennek érzi. Azt még csak feldolgozza valahogyan, hogy egy átlagon felüli, sokoldalú tehetség már huzamosan ripacsot alakít – legfeljebb fanyar szájjal megjegyzi magának: úgy látszik, a Nemzeti Színház leendő igazgatóját nem a Heti Hetes szereplői között kell majd keresni. (Különben is: lehet, hogy a nyíregyházi direktorság is csak egy volt a sok felvett szerep közül.) Ám a kóserviccek és a kósza asszociációk már egy ártatlan sportműsort nézve is gyanakvóvá teszik a befogadót. Azt mondja például Gulyás László bari-katekintettel: „Biztos vagyok benne, hogy a következő hírnek hovatar-tozástól függetlenül örülnek a sport- és a labdarúgóbarátok. A tizenhat éven aluliak válogatott mérkőzésén Magyarország–Izrael 3:1.” Ezek után hogy kell értenünk, hogy „hovatar-tozástól függetlenül”? Nem valószínű persze, hogy Gulyás Lászlót az alteregószolgálat küldte Verebes Istvánként. De lehet-e többé ártatlan köszönetnek venni, ha a bazitai híresség így rekesz-ti be a Nap-kele adását: „Ez volt a szombat”?

(2000. május 5.)

Belefér, hogy az ország miniszterelnöke legyenek.

(Thürmer Gyula a Népszava Szép Szó mellékletében)

No és melyik országé? Mert ha a Magyar Köztársaságé, akkor szögezzük le mindjárt: nem fér bele. Már a korabeli pufajkadivatot követő Horn Gyula is csak úgy oldalvást ért bele, hiába írja immár több kötetre rúgó mosakodó memoárjait az „utam a karhatalomtól a szociáldemokráciáig” témakörben. Ő (nem lacafacázva, mint Tamás Gáspár Miklós, aki lopakodó orbáni államcsínyről vizionál) egyenesen diktatúrának titulálja, ami-ben élünk – márpedig ha valaki, akkor a reformkommunista Horn aztán tényleg diktatúraszakértő. Az MSZP demokratikus voltát sokáig azzal bizonygatták, hogy létezik tőle balra egy másik kommunista utódpárt: a Munkáspárt örökölte a forradalmi lángot, a szocialisták az átmentett vagyont. Sokáig volt is köztük mezsgye; csak mostanság kezdtek el megint „közeledni”, együtt kampányolgatni. Vezető MSZP-s politikusok fáradoznak Thürmerék szalonképesítésén, hogy újból összenőjön, ami tán mindig is összetartozott. Enélkül legyinthetnénk: csak Thürmer helyezkedik, elvégre nagy a szavazótábor természetes fogyása, 2002 az utolsó alkalom, hogy becsusszanjon a Parlamentbe. Ám mások nem bagatellizálnak: ha nem sikerül középről a kellő számú szavazót elhozni, marad a bal-szél biztos három-négy százaléka: Lám, a Népszava is Thürmerrel ünnepli május elsejét! Az immár európeér elnök (aki saját értékelése szerint „pártszélre tette” a nagy öregeket, a radikális, szélsőbalos erőket) simán leszélsőjobbozza a MIÉP-et, de kommunista becsületszávara el kellene hinnünk, hogy ő nem szélsőbalos. Meg aztán a Szocintern sem bünteti meg Kovácsot, Hornt meg Vitányit, mert a Munkáspárttal „kokettálnak”. Egyenes út vezet tehát az emberarcú szocializmushoz, a közvetlen demokráciához, a miniszterelnöki székhöz. A politikai pojiácák nevetsége-sek; de ha a hiteles és befolyásos kokettálók felkarolják őket, könnyen ar-cunkra fagyhat a mosoly. Kérdés, értünk-e a Szép Szóból?

(2000. május 6.)

*Nem láttam okát annak, hogy Budapestről ne jöjjenek Bécsbe –
talán Párizsból nem jönnek.*

(Kertész Imre a Népszabadságban)

Megfér-e egymással sorstalanság és oktalanság? A jelek szerint szerencsére nem. Kertész Imre, a Sorstalanság című remeklés szerzője – más, Bécset bojkottáló magyar művészekkel ellentétben – felment a volt császárvárosba, hogy átvegye a Herder-díjat. Ez az elismerés a szerencsés Nyugat ritka gesztusa a balszerencsés Kelet felé, egyfajta kontinentális lelkipurdalás eredménye. Persze nem minden álszentségtől mentesen: ha Közép- és Dél-Európa értelmisége nem marakodik egymással, a vén földrész jóléti fertályát sem riogatja annyira a balkanizálódás réme. A Herder-díj mégis vitán felül nagy tisztesség annak, aki méltónak bizonyul rá. (Jóllehet mi, magyarok mindig egy kis fenntartással gondolunk a névadóra, aki nevezetes jóslatában belátható időn belül – hál'Istennek tévesen – a nemzetek süllyesztőjébe utalt bennünket.) Ezt az elismerést el is fogadta Kodálytól Csoorin át Konrádig megannyi jeles honfitársunk – úgy is, mint akiket az e tájon összetorlódtott népek közeledésének előmozdítóiként tartanak számon. Kertész Imre is minden bizonnyal némi lelkipurdalásból lett német nyelvterületen az egyik legolvasottabb magyar író: nagy témája, a holokauszt, a XX. századi nyugatosság legnagyobb kisiklása, s egyben újjáéledésének kútforrása. Ha valaki, Kertész bizonyára tudja, mi a veszélyes Közép-Európában. Tudja, hogy Bécs (amelynek Budapesttel szemben sikerült kicsusszannia a szovjet felszabadítók halálos öleléséből) számunkra sokkal beszédesebb vonatkoztatási pont, mint a magyar fejlődést békeszerződéseivel két ízben is visszavető Párizs. Ausztria nemcsak Hitler szülőhazája, de (jóvátéve valamiképpen sokszázados vétkeiből) a mi faltörő kosunk is a várába húzóódó Európa kapuján. Kertész (mint sorsszakértő) képes különbséget tenni valós antiszemita fenyegetések és mulandó klimaxos eurohisztériák között. S lehet-e az ő tanácsánál bölcsebbet ajánlani: olvassanak többet a politikusok?

(2000. május 8.)

Egy hallgatóm a Szegénylegényeket akarta újrafilmesíteni indián környezetben.

(Jancsó Miklós a Népszavában)

Kialszik-e bennünk valaha a vágy, hogy indiánok lehessünk? Aki soha nem öltött toll díszet, nem fabrikált magának nád vesszős íjat meg tomahawkot, nem aggatott magára mágikus beszélő neveket, nem fulladt meg kis híján az első, tüdőre leszívott békepipától, az aligha sejtí, miről is van szó tulajdonképpen. Az indiánság több annál, mint hogy publicisztikai rutinba kövesedett sápadtarcúak dakota élceket gyártsanak szakmáiban: indiánnak lenni a szabadság megkísértése. Kicsit belegondolva, ép ésszel megmagyarázhatatlan e metafora vonzereje. Az indiánokat, az amerikai földrészt első, mongoloid meghódítóit páratlan hatékonysággal irtotta ki majd' egy szálíg a második, immár európai gyarmatosító hullám. Honvédő hősiességük – eltekintve némely vérszomjas, a telepések számára végzetes epizódtól – az áldozati báránnyé: a legyűrt rézbőrűek így igazán nem mutatnak követhető mintát e farkascentrikus új világrendben. Igazából azt sem tudhatjuk, hogy a Cooper-féle, majd az ezt képregényesítő May Károly-i vadromantika nyomán bennünk élő indiánimázs milyen mértékű meghamisítása a rideg valóságnak. Mégis kell gyermeki lelkiünknek a nyomolvasás meg a bölényvadászat, a hadiösvény meg az elásott csatabárd. S valahogy a tengerentúli Jancsó-tanítvány ötlete sem tűnik olyan képtelennek: a Szegénylegények mint western. E remeket nemrég kiáltották ki a XX. század magyar csúcsműjének – miért ne meríthetne egyszerű mibőlőlünk a feneketlen bendőjű globalizáció? Találgathatjuk, hogy festene Rózsa Sándor harci festékkel, a pandúrok seriffjelvényével, s milyen környezetbe helyeznék a nevezetes vesszőzést – de aligha ez a lényeg: inkább az, hogy mennyire vagyunk mi, magyar szegénylegények Európa indiánjai. Nem tudni, amikor az Itáliában is sokat filmező Jancsót rangos díjjal tisztelte meg Trieszt városa, gondoltak-e erre az ítések. Kell-e vajon az új rendnek a mi hitünk és kultúránk – vagy csupán a földünk és a skalpunk?

(2000. május 9.)

*Ezt nevezik úgy halálosan komolyan a francia törvényhozásban,
hogy szabadabada.*

(Párizsi tudósítás a Krónikában)

Pénz számolva, asszony választva jó? Közmondásaink óhatatlanul átalakulnak a változó időben. A patriarchális viszonyokat fokozatosan alámosza a csörgedező emancipáció – ám a szüfrassetek alighanem leglidércebb álmaikban sem gondolták volna annak idején, hogy ez ennyire lassú víz. Amikor a nők elnyerték a választójogot, a korabeli feministák önfeledten ünnepeltek. Mint kiderült, kicsit korán: noha egyben választhatók is lettek, a politika továbbra is a „még egyenlőbb” férfiak vadászterülete maradt. Leginkább északon olvasztgatták a jeget: a skandináv országokban az évtizedek múltával hétköznapi jelenséggé váltak a női miniszterek és kormányfők – kevés hazardírozó fogadott volna azonban arra, hogy a nagy matematikai áttörés színhelye épp a bohém Párizs lesz. A választójogi forradalom lényege az, hogy Franciahonban pártlistát csakis Claude Lelouche kultikus filmjének címe – az Egy férfi és egy nő – alapján szabad felállítani. (Ennek filmzenéjéből való a közjogi fogalommal előlépett szabadabada.) Ezzel garantáltatik a teljes egyenjogúság, véget ér a nemek közötti sok évezredes harc. (Az más kérdés, hogy az inga mindig átlendül – a „védett férfiak” képlete viszont még jó ideig marad az utópiák birodalmában.) Legalábbis gall földön így van. Nálunk a szocialisták kemény húsz százalékos szorítanának ki a hölgyeknek – persze csak a távolabbi jövőben. Szintén kevesli a képviselőnők százalékos arányát Dávid Ibolya (már csak azért is, mert a honatyákkal ellentétben a honanyák állítólag inkább hajlanak a kompromisszumra), de rögvest hozzáfűzi: a kvótarendszer nem oldja meg automatikusan a gondokat. Ebben lehet is némi igaza, bár aligha hallhatta annak a kanadai városvezetőnek a panaszát, akinek remek jelöltjei voltak egy fontos posztra, de a kvóták miatt egy ázsiai származású mozgássérült nőt kellett találnia. Miközben csodáljuk Párizst, hitelesen hangzik-e vajon a szánkából a szabadabada?

(2000. május 10.)

A kőbalta egy Európai Unióba igyekvő országban tömegpusztító fegyver.

(Kozák Márton a Magyar Hírlapban)

Összefügg-e a hadtudományi dezinformáció a sorkatonaság azonnali megszüntetésének óhajával? Talán igen – ám azokkal a fránya metaforákkal akkor sem árt csínján bánni. A szabad demokrata árnyékkurátor nem tudta átlépni saját árnyékát, amikor kinyilatkoztatta: „A Fidesz-kormány kőbalta finomságú műszerrel gondolja építeni a demokráciát.” Mindezt arra alapozza, hogy a kabinet felrúgja az első két ciklusban kialakult szokásjogot. Ez új kritikai elem: eddig a jogállam volt a mérce, most meg a szokásjogállam. Sziporkákkal amúgy is ellát bennünket: nála például a MEH nem más, mint Magyarságteljesítményt Elbíráló Hivatal, s a MIÉP értendő rajta. Ez a letaglózó humor kell nekünk, nem a kőbalta! Ami ugye (ismét egy új elem!) tömegpusztít. E témakört érintve egy némiképp szellemdúsabb és élcérzékenyebb liberális elme, Szilágyi Ákos nyilatkozott a közrádiónak: „Az elgázosítás rendkívül civilizált kivégzési mód, csak a XX. századra jellemző.” Oroszhon szerinté eddig barbár eszközökkel akart civilizálódni – hozzátehetnénk: most talán civilizált eszközökkel fog barbarizálódni (lásd Putyin esetét Csecsenfölddel). Nagy Pétertől Jelcinig ravaszul nyugatias trükkökkel védekeztek az elnyugatosodás ellen. A Nagy Péter-i „tűzzel-vasal civilizálni” modelljével tehát a „kőbaltával tömegpusztítani” modellje áll szemben (az EU-ban a még oly korszerű gázkamrák természetesen szóba sem kerülhetnek). Ám – örök harcban a metaforákkal – ez a tömegpusztító kőbalta mégiscsak talány. A kőbalta a fejlődés korabeli fokán nyilván valóságos technológiai forradalommal ért fel – ám tömegpusztító fegyvernek csak akkor volt tekinthető, ha egy nagy tömegű mamutot sikerült leteríteni vele. Az „egy az egyben” való viszony azonban nem vitatható e kézfegyverrel kapcsolatban, így tömeges dülást véghezvinni vele elavult szakaszában is kivitelezhetetlen. Márpedig lehet-e rettegnünk olyan fenyegetéstől, aminek az égvilágon semmi értelme?

(2000. május 11.)

Az István halála után trónra kerülő Orseolo Péter – aki ambiciózus fiatalemberből lett, nem éppen tiszta eszközökkel, uralkodó – rossz király lett, megosztotta az országot, és zűrzavaros idők következtek.

(Bródy János az Ahogy tetszik magazinban)

Hány bőrt lehet lenyúzni az államalapításról? Ha egy állam oly sok vizsály közt kihúzza ezer évig, nem lehet eleget. Szörényi Levente és Bródy János történelmi tettet vitt végbe, amikor – egy velejéig hazug korszakban – első rockoperájukkal a magyar államiséget, a történelmi kontinuitást szinte „a hátsó ajtón át” visszacsempeszték a közbeszédbe. A siker messze túllépett a műfajon, amiben alkottak. Ám ennek természete olyan, hogy szinte áhítja az újrázást: miként a hollywoodi kasszasikerek sem menekülnek meg a folytatástól, az István, a királyt is követi a Veled, Uram! című opus. Szent királyunk itt már uralkodása végén jár, az utódlással viaskodik. Bródy szerint míg az első műben mindenkinek igaza volt, itt senkinek sincs. Emelkedő éra helyett dekadens korról van hát dolgunk – igazi kihívás lehet ezt művészileg érvényesen ábrázolni. Orseolo Péterben épp úgy aktuálpolitikai utalást kell keresnünk, mint annak idején az „államalapítás” programjában. Bródy az aktualizálás felől nem is hagy sok kétséget: „Annyiban tehát azonosság akkor és most között, hogy akkor is egy nagyobb rendszerbe való beilleszkedés követelménye feszült a hagyományokat védőkkel szemben. Akkor ez a nagyobb rendszer a keresztény Európa volt.” Abba belegondolni sem mer az ember, hogy – ismerve a szövegíró szabad demokrata elkötelezettségét – kiből látja korunk Orseolo Péterét, aki előbb ambiciózus fiatalember volt, majd tisztátalan eszközöket bevető rossz uralkodó. Egy évezreddel korábban nyilván más jelentette a zűrzavart, a megosztott országot – így az intézményes többpártrendszer is ismeretlen volt. De nem furcsa-e, hogy Bródy világképében a Szent István-i – tehát európai – „hagyományvédők” a kerékkötői „egy nagyobb rendszerbe” (az EU-ba? a világfalu?) való beilleszkedésnek?

(2000. május 12.)

Mi van a lánggal, amikor nem lángol?

(Kőszegi Gábor a Petőfi-reggelen)

Van-e helyénvalóbb, mint költői kérdéseket feltenni a lánglelkű Petőfiről elnevezett adón? Ez még akkor is szép gesztus, ha tudjuk, hogy hivatásos poeta leleménye a nyelvi prototípus: „Mit csinál a szél, amikor nem fúj?” A tűnődésre történetesen a Sydneybe szánt olimpiai láng hellászi fellobbanása szolgáltatott okot. (Az élő adás pillanatában még nem tudni: az ókori szent helyen borús az idő, technikailag kivitelezhetetlen a napsugarakat nagyítólencsével összegyűjtve tüzet csiholni. A görögök azonban tartani akarják a menetrendet: pár ezer év alatt eléggé eltávolodtak a természettől ahhoz, hogy az időjárás anomáliáihoz, az olümposzi istenek szeszélyeihez igazodjanak. Hiába: az útba eső településeken felajzva várják a vándorfáklyát, a legvégén az ausztrál olimpiai bizottság alelnökének leánykájával, aki rátermettsége folytán egy közönséges diáklányt túrt ki a staféta befutójából, a sportszerűség és az olimpiai eszme nagyobb dicsőségére. A görög lánglobbantóknak napsütés híján be kell érniük egy antik cserépedényből átnyújtott tűzzel. Arra nem tértek ki a tudósítások, hogy ezt gyufával vagy öngyújtóval állították-e elő.) A rádióműsorban megszólaló Török László férfiasan megvallotta: sirva fakadt, amikor az olimpiai játékok ideje alatt szünet nélkül égő kandelábert egy ízben tüzes nyílvezzővel lobbantották lángra a megnyitó ünnepségnek a hatáskeltésben korántsem utolsó ceremóniamesterei. Miközben megértjük a sportriporter törekvését, hogy pénzközpontú világunkban még valami eszményi tisztaság iránt mutat nosztalgiát – nem lehet e hagyomány mögött nem érzékelnünk lappangó piromán ösztöneinket. (Némi történelmi empátiával gondolhatunk persze a lángoló nyílvezzővel felgyújtott zsúpfedelekre is – ám ekkor a síráshoz feltétlenül társul a fogak csikorgatása is.) Lehet, hogy a tűz és a poézis Nérorban, a véres költőben találkozik össze, aki az ihlet érdekében felgyújtatta Rómát, ahelyett, hogy olimpiát rendezett volna?

(2000. május 13.)

Ez olyan, mintha azt mondanánk: a farkas történelmi tette, hogy Piroskát bevezette a hard pornó rejtelseibe.

(Tompai Imre a Magyar Hírlapban)

Milyen mese az, aminél ki kell rakni a piros kört a képernyő sarkába? Természetesen korhatáros. A figyelmeztető jel pedig kétszeresen is ideillő: egyrészt Piroška, másrészt a piros lámpa miatt. A gyerekek amúgy sem értenék a történetet: nemcsak azért, mert nem világosították fel őket az óvodában, hogy mi fán is terem az a hard pornó (némi pedofiliával és szodómiával súlyosbítva); hanem azért is, mert nincsenek elképzeléseik a „történelmi tett” mibenlétéről. Persze az is lehet, hogy rohamosan liberalizálódó világunkban nem a hard pornó a korhatáros, hanem a szoft történetírás. Mindeme problémakör meglepő módon a Piroška és Torgyán cím alatt került a balpolgári napilapba. Tompa Szabó Miklóssal vitázik, aki korábban azt állította: Torgyán József történelmi tette, hogy mesterségesen társadalmi bázist épített a kisgazdapárt alá, és arcot adott neki. Ez valóban megkérdőjelezhető állítás: ha így lenne, Torgyán méltán megkaphatná a fizikai Nobel-díjat, mert képes volt falat húzni a lebegő tető alá. Ugyancsak nem mindennapi bravúr lehetett az arculatváltást a kemény pornó eszközeivel nyélbe ütnie. (Hírhedt mondását a vőlegényről meg az ő szerszámáról talán mégsem kellene egy komoly lapban szó szerint venni.) De ha mindezen túltettük magunkat, még mindig meseszerű elem, hogy az FKGP-nek „van egy jövő nélküli társadalmi bázisa az előregező, leszakadó, korszerűtlenül termelő, alacsony iskolázottságú agrárius világokban, ezért van meg a biztos hat százaléka”. Az még csak hagyján, hogy (a fiatalos, felzárkózó, korszerűen termelő, magas iskolázottságú értelmiségi gőg által) különbség tételük szavazat és szavazat között a „jövő” szempontjából – ám a „világok harca” már nem is fabula, hanem sci-fi: H. G. Wells tollára való. Minek van több létjogosultsága: egy szépreményű, ám bázisát csupán ezrelékekben kifejezhető politikai pártnak vagy a korhatáros esti mesének?

(2000. május 15.)

Nagyon szívesen megszerveznék egy taxisblokádót.

(Farkasházy Tivadar a Vasárnapi Blikkben)

Indulhat a tapsgép? Ha igen, a jól idomított nézőtér engedelmesen derül. Lényeges a szövegkörnyezet is: pár forinttal megint emelték az üzemanyag árát. Hasonló tehát a kiindulási helyzet, mint egy évtizeddel korábban. Igaz, három éve is emelték, meg öt éve is emelték, ám akkor nem lett volna ildomos elsütni egy ilyesfajta poént. Most viszont ildomos, mert „ezek” szakasztott olyanok, mint „azok” – igazán megérdemelnének hát egy megbénított országot. Bár „ezeknek” meg sem kottyanna egy blokád – olyanok, mint Schwarzenegger az eszement forgatókönyvekben: átgázolnak árvízen, háborún és gázkitörésen, mégis bosszantóan épen és sértetlenül jönnek ki belőle. Asszociációnak mindenesetre frenetikus ez a blokádszervezés – ha humornak álcázzuk, senki nem fogja majd komolyan venni. Fő, hogy működik az ahá-élmény, s a publikumnak érkezése sincs eltűnődni rajta, hogy ha nem Farkasházy szervezte az Antall-buktatást célzó blokádót, akkor vajon ki a csuda. Azt ne tessenek mondani, hogy a falkaösztönt követő taxisok, akik igen hatékonyan képesek ugyan meglincselni egy taxisgyilkost, de az országos (Ferihegyen is túli) kitekintésnek, pláne szervezőkészségnek ordítóan híjával vannak. (Erre a legjobb bizonyíték az elmúlt évtized: volt azóta néhány tucat benzináremelés, de a taxiscéh úgy lapított, mint a kutyát hergelő kisfiú, mikor hirtelen elfogy a kerítés.) Viszont valaki megszervezte – mire épült volna különben a nemzetmentő liberálemnőki tévészózat? Ki volt képes azóta még egy ilyesféle spontán utcai szervezésre? Bizony, épp Farkasházy és ügyvivő eszmetársai, a Demokratikus Charta nevezetű happening során. Zengett a „Ha én (vörös) rózsá volnék”, csak úgy röpködtek a raccsoló poénok – tapsgép és habozás nélkül, önként választotta a publikum a piros-kék szappant, vele együtt meg Bokrost és Tocsikot. Később a röhögés elenyészett, ám a szervezők nem fogadtak el reklamációt: lejárt a poénok szavatossága. Tényleg lejárt?

(2000. május 16.)

Mi a legfőbb ügy Magyarországon? Nyilván az, amivel a legfőbb ügyész foglalkozik. Igaz, az utóbbi időben vele (velük) foglalkoztak a legtöbbet, a találgatások sportágában még az államfőjelölés talányait is megelőzve. A legfőbb ügyész helyetteseire érthetően vékonyabb nyaláb jutott a reflektorfényből, egészen a turnusváltásig. Most viszont – jobb későn, mint soha – megismerkedhettünk Fábián János távozó helyettes legfőbb ügyész nevével is, aki a fáma szerint beáll ügyvédnek a fia mellé. Fábián Ákos Clodo mellett a sorozatgyilkossággal vádolt Erdélyi Nándor védelmét is ellátja. „Így az is előfordulhat, hogy Fábián János, aki még a legfőbb ügyész helyetteseként a vád oldalán állt a bombagyáros Dietmar Clodóval szemben, a jövőben a védelmet erősíti majd” – fogalmaz a főnakságokra kétségkívül érzékeny bulvárlap. Az érintett nem akar szóhoz jutni, az egyszerű polgár meg a meglepetéstől nem tud. Az összeférhetetlenség ugyanis – mondjanak bármit a jogszabályok – nem most fog létrejönni, hanem eddig állt fenn. Szép eszme az ügyvédi titoktartás, de a családi ebédeknél bármi elhangozhatott a Clodo-ügyben, mely információcsere folytán a vádlott érdeke épp úgy sérülhetett, mint az államé. Nincs konkrét ok kételkedni a Fábián jogászdinasztia tisztességében, hacsak az nem, hogy ezt a status quót eddig nem érezték tarthatatlannak. Lehet ugyanis, hogy ebben az országban másutt vannak az összeférhetetlenség határai (a két – állítólag konkurens – országos kereskedelmi tévécsatorna üzleti menedzsere például egyaránt Árpá névre hallgat: apa és fia), ám az igazságszolgáltatáson belül e határoknak sokkal szűkebbnek kell lenniük, mint az „öldöklő” versenyszférában. Nem ártana kikötni: ügyész ne igazolhasson át „a másik oldalra” a fejében lévő adatokkal, összefüggésekkel, netán államtitkokkal egyetemben. A Mai Nap címében pedig legyen kötelező az „és” szócskát „vagy”-ra cserélni. Az érintett kamarák szerint ez vajon pusztán nyelvtani vagy megkerülhetetlen etikai kérdés?

(2000. május 17.)

Karriert csinálsz vagy vacsorát?

(Óriásplakát reklámmondata)

És mihez kezdjen az, aki történetesen gasztronómiai karierről álmodozik? Talán egyszerűbb, ha nem olvas óriásplakátokat. Mindezt persze aligha lehet így elbagatellizálni – a szlogengyárosok szellemi dömping-terméke mögött ugyanis komoly társadalmi értékzavarok húzódnak meg. A karrier, mint az önmegvalósítás és érvényesülés lenyomata, úgy kapott bérelt helyet a közhelyszótárban, hogy menet közben elfelejtődött, mire is szolgál voltaképpen. Kihullott az emlékezet rostáján, hogy a sikeres élet-pálya nem öncél, hanem csupán eszköz – az ember eredetileg nem minél tökéletesebb robot akart lenni, hanem egyszerűen és keresetlenül: boldog. A boldogságkeresés kifejezetten emberi vágy – ennek megfelelően olykor szeszélyes és csapongó formákat is képes öltetni, így érthető módon útjában van a sültacionálisan fogyasztáscentrikus közgazdaságmítoszoknak. A boldogságra való éhség (legyen bár evilági megelégedettség vagy túlvilági üdvözülés) menthetetlenül avított fogalom a földhözragadt mechanizmusok működtetői szemében, bosszantó homokszem a gépezetben. Csupán addig érdekes, amíg reklámozható javakhoz és szolgáltatásokhoz lehet kötni – márpedig ez csupán a felszín. A „karriert vagy vacsorát” mint választási lehetőségpár tehát nemcsak azért hazug, mert önös érdekből rátelepszik az emancipációs mozgalmak eredményeire, hanem azért is, mert lényegében megismétli a kádári éra kispolgári dilemmáját, amely úgy hangzott: „Kicsit vagy kocsit?” A lehangoló demográfiai statisztikákra és a permanens forgalmi dugókra pillantva láthatjuk, hová vezetett ez a kérdés. A karrier kizárja a vacsorakészítést, az otthon duruzsoló melegét, kizárja a családi életet – sugallja ez az óriásplakát, megfedkezve arról, hogy a munka, a hivatás nem is olyan rég még szervesen összekapcsolódott a morális kötelelemmel, hogy az ember „tisztességesen eltartsa a családját”. Nem lehetne az önzést prédikáló reklámcéget arra büntetni: a „vagy” kötőszót mindenütt ragassza felül egy „és”-sel?

(2000. május 18.)

*A sokszor emlegetett külföldi kancelláriák nem hasonlítanak
vegyeskereskedésre.*

(Tamás Ervin a Népszabadságban)

Beszélhetünk-e kormányátalakítási illetanról? Beszélni beszélhetünk, csak éppen nincsen sok értelme. A kormányátalakítás stabil rendszerekben ritka esemény, fiatal demokráciákban pedig még a normái sem tudtak igazán kialakulni. Így aztán a tárcaátszervezések, minisztercserék dolgában legfeljebb vélekedések fogalmazhatók meg, kötelező elvárások alig-ha. Katona Kálmán távozásakor még a mértékadó sajtó sem azt firtatta, hogy – a megszokáson kívül – vajon mi indokolná a hírközlő hálózatok, a vasúti szárnyvonalak és a nyúlgátak összevont felügyeletét az idők végezetéig (nyújtsa fel a kezét, aki eddig is értette ezt a társbérletet); hanem az, hogy a birodalmát oly szimpatikusan őrző-védő miniszter eljut-e a kenyértörésig miniszterelnökével. Az ellenzéki orgánumok ugrásra készen álltak, hogy Katonát (az „oszd meg és uralkodj” ősi parancsa jegyében) rekordidő alatt kénytelen médiasztárrá avassák – még az sem zavarta őket, hogy a szétválasztott minisztérium bármelyik felét tálcán kínálta fel neki a kormányfő. Hogy ezt azért tette-e, hogy osztozzék Katona hirtelen népszerűségében (Tamás Ervin szerint „a köz lássa: akit ők szeretnek, azt szereti a kormányfő is”), az már csak azért is kétséges, mert – mint azt már a haladékos jelentő árvíz előtt is rebesgették – a koncepcionális változtatás igénye született meg előbb, nem a személycseréé. Persze ez a motívum szükséges logikai láncszem ahhoz, hogy illusztráltassék: Orbán Viktornak semmi sem drága, ha a hatalomkoncentrációról van szó: „lassacskán egy komplett kormány áll össze a kancellárián”. Mivel a kormányzásért így is, úgy is egyszemélyi a felelősség, nehéz értelmezni ezt a szatírhasonlatot: egy kormánynak – még a sokszor emlegetett külföldön is – az a dolga, hogy mindenfélével foglalkozzék. Ez tehát tiszta sor – de mit kezdjünk „az SZDSZ-hez közel álló vállalkozó” mintájára megalkotott „távozó Békejobb-közeli emberek” nyelvi leleményével?

(2000. május 19.)

I-MÁDL-AK, FERI!

(Graffiti egy pesti tűzfalon)

Hol kezdődik a személyi kultusz? Ott-e, ahol kötelezően előírják a kultikus hódolatot mindenféle földi istenségek előtt, vagy ahol spontán módon tör elő a nép ilyen természetű közlésvágya? Messzemenő következtetéseket persze egy kósza falfirkából nem érdemes levonni – jobb, ha ezt a poént is akként kezeljük, ami: besoroljuk az egyszeri szóviccek közé. Szóviccek azonban ritkán születnek úgy, hogy ne lapulna mögöttük valamiféle tömeglélektani tartalom. Ez esetben viszont aligha a Mádl Ferenc iránti háttérrel való rajongás inspirálta az idézett falfirkát – inkább az a képmutatástól sem mentes politikai közeg, amelyben Kovács Lászlótól Demszky Gáborig hirtelen mindazok elkezdtek rajongani a leendő államfőért, akik öt éve még diszpintynek tartották amiatt, hogy a biztos vereség tudatában is kiállt a pástra Göncz Árpád alternatívájaként. (A „Torgyán József verbális nyilaitól ments meg Uram, minket!” fohásza, úgy tűnik, csodát művelt. Ezért aztán elmondható, hogy Mádl a nemzet egységét és a MIÉP kétségét testesíti meg.) A hajdani Göncz-pártiak nem csinálnak titkot belőle: azzal, hogy Mádlra szavaznak, morális bérletet remélnek váltani arra, hogy befolyásolhassák a köztársasági elnök állásfoglalásait. Ez a politikai számítás pedig igencsak messze áll a személyi kultusz pszichológiájától – a parlamenti baloldal előtt inkább egy öt esztendőre tervezett marionett-előadás vágyképe lebeg. Ez a forgatókönyv persze nemigen jönne be, mint ahogy az sem, hogy az „Árpi bácsi” ideáltípus mintájára – hogy ezúttal mi is a graffiti-népköltészet modorával éljünk – előálljon a „Feri bácsi”-szerű másolat, a grószfateralizmus folytonossága jegyében. Ez már csak azért sem fog menni, mert – bár Árpád honszerző volt, Szent Ferenc meg Isten szabad madarainak prédikált – egy köztársaságot nem lehet esetleges névmágiára építeni. Nem volna helyénvalóbb a személyi kultusz helyett végre – demokrata republikánusokhoz illően – megpróbálkoznunk a közjogi méltóságok polgári kultuszával?

(2000. május 20.)

A kiszemelt áldozatok – kommunisták, liberálisok, zsidók, romák, Hit gyülekezetiiek vagy akik ellen a keresztény eszme s a magyarság sorsküldetése nevében éppen uszítanak – nem emberek.

(Popper Péter a Népszavában)

Vajon milyen lélektani fedőnévvel illetik az összemosást, a sanda árukapcsolást? Egy pszichológus nyilván kapásból vágja rá a választ. Így Popper is, akinek órái egy bő évtizede valósággal élményszámba mentek az (akkor még monopolhelyzetet élvező) újságíró-iskolában. A lelkes tanítványok akkor kezdték csak el ráncolni a homlokukat, amikor a közkedvelt guru kültelki stílusban beszállt az aktuálpublicisztikába. Amikor pedig megjelent az értelmiségi díszpintyek között Horn tanácsadói karában, végképp elbizonytalanodtak: az emberi psziché mechanizmusának beható ismerete egyben bölcsés is teszi-e a tudás birtokosát. (Egy volt karhatalmista mellé szegődni ideológiai famulusnak: valósággal mengelei sors.) Ám ez az erkölcsi-eszmei elborulás nem kötődött kormányciklushoz – sajnálatos módon tartósnak bizonyult. Azt még némi elnézéssel lehetett egyszeri kisiklásnak elkönyvelni, amikor Orbán Viktorban Mussolini reinkarnációját vélte felfedezni, ám az, hogy évek múltán ezt büszkén meg is ismételte a 168 Órában, már komoly mentális és szakmai dilemmákat vet föl. Aki ugyanis képtelen megkülönböztetni egy korpulens despotát egy szilfid demokratától, az élesben is képes félrediagnosticszizálni. Ezúttal a politikában használatos állathasonlatokat kárhoztatja, feledve, hogy ennek a hazai politológiában komoly hagyománya van Eötvöstől Lengyel Lászlóig. Tétele szerint ez ad fegyvert a szélsőségek kezébe, hogy „elállatiasított” ellenfeleiket szabad prédának tekintsék. A gond a felsorolással van. Hogy kerülnek egy gyékényre nagy kultúrájú, tiszteletre méltó etnikumok (zsidók, romák) és vitatott szerepű kisegyházak (Hit Gyülekezete) egy totalitárius eszme híveivel? Aki – legyen bármely hatalom tanácsadója – felfedezi más szemében a fasizmus szálkáját, hogy tekinthet el a sajátjában a kommunizmus gerendájától?

(2000. május 22.)

Mikor fogja Orbán Viktor a kormányzati ügyeket a konyhaasztalon intézni?

(MSZP-aktivista a Beszéljük meg! rádióműsorban)

Mondható-e a józan többség nevében: reméljük, soha? A gondosan szervezett, Németh Miklóst újfent „helyzetbe hozó” sajtókampány némely hatásvadász eleme nélkül e konyhakérdés föl sem merülhetett volna. A betelefonálónak ugyan ez csupán konyhakész mirelitmotívum a „Lenin hazatér a nyugati emigrációból rendet csinálni az elkanászodott Keleten” típusú érveléshez, a tékozló bankárt otthonáig kísérő tévéstáb ténykedése nélkül azonban a vulgárpropagandista demagógia legfeljebb elnéző mosolyt fakasztana a szájszegletben. Így viszont rá van mutatva a konyhaasztalra (csak azt a giccses terítőt tudnánk feledni!): íme, itt intézte Németh anno az ország ügyeit. Ez a szerénység kell min nekünk, nem a kormányfői rezidencia gőgje! Minden bizonnyal emiatt sikerült úgy jó néhány átmeneti sarkalatos törvény, ahogyan sikerült – a spontán privatizációnál például egész biztosan ráfröcsögött a dossziéra a pörköltsaft. Ez a „szocialista politikus proletár otthonában” típusú (a kádári kirakatpuritanizmusra hajazó) áltudósítás persze nem új lelemény a pártatlan televíziózásban: még emlékezhetünk Csintalan Sándor téblábolására az elszlömösödött kerület szerény otthonának konyhájában – mackónadrágban, atlétatrikóban, ahogy a lumpen szavazóbázis a leginkább „komálja”. (Sietni is kellett a forgatással, mielőtt elköltözik a budai luxusvillába.) Ez még a nevezetes cigánykezezés előtt volt, amit a hat évvel ezelőtti szocialista hegyomlás örömére produkált a Hősök terén a fotósoknak. Azóta „marginalitásba vonult”, s legfeljebb holmi óbudai iskolaalapítási engedély kapcsán magyarázkodik a Nap-keltében: kért-e tényleg húszmilliócskát a közbenjárásért. Azt állítja: nem, s bizonyítékként kilátásba helyezi, hogy rágalmazójának orrváladékát tettelegességből kifolyólag az amúgy is szennyezett Dunába tervezi folyatni. Lehet, hogy ez már a stíláriss visszacsatolás a baloldali országglást jelképező konyhaabroszhoz?

(2000. május 23.)

Bármennyire is népi demokratikus eredetű a jelenlegi név, a mai Oroszország nyilván ellene irányuló flottatüntetést látna abban, ha a Moszkva tér nevét megváltoztatná.

(Szabó Miklós a Mozgó Világban)

Mitől lesz valaki történész? Elvégzi a történelem szakot, ledoktorál, s vas-kos könyveket ír a múlt rejtelméről. Ám korántsem törvényszerű, hogy aki egyszer történész volt, mindhalálig automatikusan az is marad. Meg kéne fontolni a történészi passzus periodikus megújítását a jogosítvány-hoz szükséges orvosi vizsgálatok mintájára. Akkor még a történetírás szempontjából irreleváns folyóiratokban sem lehetne olyat megkockáztatni, mint a Moszkva tér ügyében feltételezett flottatüntetés. A „népi demokratikus” egy rothadó illatú virágnyelven annyit tesz: kommunista – „a mai Oroszországban” pedig jelenleg nincsen kommunizmus. Flottatüntetést ily módon legfeljebb a megboldogult Szovjetunió vizionálhatna, azonkívül maguk az oroszok sem átalloztak a névváltoztatás bűnébe esni: így lett például (nem kifejezetten népi demokratikusan) Leningrádból újfent Szentpétervár. Moszkva maradt ugyan, de számunkra ez – szubjektív történészi értelmezésektől függetlenül – már mindig egy megszálló hatalom fővárosa lesz, amely hatalom negyvenszer annyi ideig állomásozott az ország területén, mint a németek, akiktől „felszabadított” bennünket. E logika szerint már csak egy török flottatüntetéstől kellene jobban tartanunk, mert nem kereszteljük át a Hősök terét Konstantinápoly térre. (Mussolinit meg az olaszokat talán hagyjuk.) Nincs szomorúbb, mint egy szabad demokrata történész, akinek tíz évvel a rendszerváltozás után is moszkovita a lelke! Mindez persze csak azért fontos neki, hogy a Moszkva tér ne Antall József nevét viselje. E célból még Széll Kálmánt, a tér korábbi névadóját is idecitálja „a dualizmus jelentéktelen miniszterelnökeként”. Igaz, Szabó egy Németh László utca ellen nem emelne kifogást – feltéve, ha Rejtő Jenőről is elneveznek egyet. Lehet, hogy történészünk nem magyar-történelem szakon végzett?

(2000. május 24.)

A tehó – az talán tahó adó?

(Kvízkérdés a Gordiusz Pluszban)

Így múlik a világ dicsősége? Nem is szólva a világ bosszúságáról. A közrádióban – ahol még nem adták fel a népnevelés avított eszményét – a nyolcvanas évek második felét megidéző fejtörők közé egy, a tehóra vonatkozó kérdés is bekerült. A kvízmester hasztalanul próbált a versenyzőknek a fontosabbnak leírt módon segíteni – a delikvenseknek fogalmuk sem volt a kései kádárizmus válságtüneteként is értelmezhető adózási leleményről, a településfejlesztési hozzájárulásról. Pedig akkoriban másról sem szólt a közbeszéd, mint a tehóról (e korfestő hangulatú kifejezés még egy korabeli rockopera szövegkönyvében is helyet kapott). Ám úgy látszik, az új korok és új rendszerek új adónemei menthetetlenül kisöprik a régieket az emlékezetből – az adóhoz nem feltétlenül járul a vevő. Ezzel együtt a közvélemény aligha vitatkozna a rádiós szóviccgyártóval: közteherviselés magasztos elve ide vagy oda, a maga módján minden adó tahó. Főként abban az esetben, ha egyesek minden számottevő jogkövetkezmény nélkül megkerülhetik – ekkor pedig a közteher magánüggévé silányul. A tehó pártapparátcsik kiötlői még csak elképzelni sem tudták, hogy valamikor az ezredvégen, még a grósz kibontakozáson is túl, milyen leleményes metódusai lesznek majd az adóelkerülésnek. Talán még az ifjú Kupa Mihály, a személyi jövedelemadó atyja is lidérces lázalomnak tartotta volna, ha azt jósolják neki: az üzemanyag adó- és áfatartalma előbb demokráciabuktató szándékú taxisblokádot, később pedig parlamenti olajbizottságot indukál majd. Nem is szólva arról, hogy az olajügyekről még az is kiderülhet: noha Horn Gyula szerint egy csepp olaj sincsen bennük, szőke olajmaffiózók és őszi legyekként hulló rendőrnymozók annál többen. Az adófizető persze közbevetetheti: mi köze a szervezett bűnözésnek az adómorálhoz – pedig nemcsak a bankrablás számít a közösség megkárosításának, hanem az a fázis is, amikor a pénz még meg sem képződött. Miért van az, hogy egyesek mégis tahónak nézik az adózó népet?

(2000. május 26.)

Az úgynevezett szoclib médiában a nőikkel kapcsolatos összekacsingató, nemegyszer sunyi célozgatások olykor nagyon is beleférnek a közbeszédbe.

(A szerk. a Magyar Narancsban)

Minden dicséret büdös? Ha igen, akkor most óvólag szíveskedjenek befogni az orrukát: le a kalappal a Magyar Narancs előtt! (Remélhetőleg nem ebbe a megbecsülésbe mennek tönkre.) A különben szabadszájú hitelapnak is szemet szúrt, hogy a Népszava áttételesen leriherongyozta az országos médiatestület elnök asszonyát. A szerk. úgy látta: „bármit megengedhet magának a publicista”, ha fiatalság és kormánypártiság együtt van. A „női közszereplők” védelmében azt vélelmezte: a férfi politikusok esetében ugyanaz a „bűn” e részrehajló nyilvánosságban akár pozitívumként is feltűnhet. „Nőkről így beszélni gyalázat” – szögezte le, mi pedig azt szögezhetjük le: úgy tűnik, mégiscsak létezik valamiféle íratlan erkölcs, amihez mérhetjük tetteinket, függetlenül attól, hogy a „konzervatív” vagy a „liberális” jelzőt biggyesztjük eléje. A közbeszéd persze ettől még sunyi marad; erről „a szoclib média” ezúttal maszkulin terepen, a csöppnyi Deutsch Zalán kapcsán tehet tanúságot. Fiatalság és kormánypártiság ezúttal is adott, s a Blikk címlapsztorijában nincs hiány a nőikkel (itt mindjárt kettővel) való orbitális érzéketlenségnek sem. A Magyar Narancs fölvetése – mennyire tartozik egy közszereplő magánélete a nagyközönségre – ezúttal is égetően aktuális. Akár fogadások is köthetők rá, hányszor fogják elsütni „a miniszter félrelép” poénját, hányszor olvassák majd Deutsch Tamás fejére a polgári erkölctant – talán épp ugyanazok, akik az Orbán házaspár monogámiáján élcelődtek, születendő negyedik gyermeküket pedig Blair-majmolásnak minősítették. Az önkormányzati választások idején fotózási célra kölcsönként Demszky-nebulók, az idegen kerület ingatlankezelő cége által pazarul felújított Andrassy úti szerelmi fészek iránt nem mutatott ilyen érdeklődést sem a Blikk, sem egyéb fórum. A kérdés makacsul ugyanaz: hányféle mérce, hányféle etika létezik?

(2000. május 27.)

Először hozott nyilvánosságra a magyar média egy, a magánélet intim szférájába betekintést nyújtó és egy vezető politikust kényesen érintő ügyet, amikor Deutsch Tamás sportminiszter házasságon kívül született gyermekéről írt a Blikk – vélik a médiaszociológusok.

(Vasárnapi Blikk)

Csalhatatlanok-e a médiaszociológusok? Hogy rövid emlékeztűek, az biztos. Az első – politikai hátsó szándékkal megszellőztetett – hamisítatlan intimpistáskodás áldozata ugyanis Horn Gyula korabeli kormányfő volt, akinek egy külhoni szerző a feltételezett alkoholfüggőségét feszegette. A koalíciós partner pillanatnyi érdekből minden követ meg is mozgatót, hogy helyet találjon a cikknek (először a Magyar Nemzettel próbálkozott), majd miután ez sikerült (másutt), mosta kezeit. Előállt a paradox helyzet, hogy Hornt saját elvbarátaitól etikai alapon a konzervatív sajtónak kellett megvédenie: egy vezető közszereplőt ne a magánélete, hanem politizálása alapján ítéljünk meg. Tisztességes konzervatív ma sem mondhat mást: Deutsch meghurcolása (is) aljas eljárás. A Vasárnapi Blikk hiába üt meg szenvtelen hangot, ha főnöke azonos a „sima” Blikk főszerkesztőjével. Ne hallgassuk el személyét: Pallagi Intim Ferenc valóban sajtótörténetet írt, amikor a pártpolitikát beeresztette a hálósobába. Övé a kétes érdem, hogy ezután az övön aluli érvek is mindennaposak legyenek a politikai közbeszédben. (A fegyvertárs Magyar Hírlap már bűnbakot is talált Orbán Viktor személyében: szerintük ő engedte be a sajtót intim környezetébe.) Kökény Mihály (akinek a nejét pedig sajátos autóvezetői stílusa miatt ugyancsak „kiszerveztette” a bulvársajtó) a Vasárnapi Blikkben máris közvetlen összefüggést lát Deutsch családi élete és miniszteri alkalmassága között. Mindeközben Pallagi egy hasábbal odébb, Tízezer perc című rovatában a világszövetségről szólván elegánsan „a Csoóri alatt összegyűjtött szélsőjobboldali moslékról” értekezik. A szélsőbulvár sertéstápról nem ejt szót. Lehet, hogy a témabővítés érdekében tízezer pert kellene a nyakába akasztani?

(2000. május 29.)

A Fideszszel ellentétben a szocialisták nem a polgárokat, hanem a polgárosodást támogatják.

(Kovács László a Népszabadságban)

Sejtik önök, ki az a Nibor Dooh? Hasztalan keresik a lexikonokban: nem fogják megtalálni a róla szóló szócikket. Ő ugyanis Kovács László szocialista pártelnök egy másik frappáns mondatának a hőse, amiben szintén a Fidesz vezette koalíciót ostromozta. Ebben úgy fogalmazott, hogy a kormány fordított Robin Hood: amit elvesz a szegényektől, odaadja a gazdagoknak. Igazán tetszetős aforizma – kár, hogy a valóságtartalma egyszerű logikai úton is megkérdőjelezhető. Eme kritikában ugyanis látens módon az is benne foglaltatik, hogy az ellenzék épp ennek a fonákját tartaná méltányosnak: azaz elkötelezett Robin Hood-párti. Ha viszont megvizsgáljuk, hogy milyen a fordított Nibor Dooh, azaz a szocialista újraelosztás a szegényeknek juttatta-e azt, amit elvett a gazdagoktól, felöltik bennünk a Bokros-csomag, ami ezek szerint a bérből és fizetésből élő gazdagokat sarcolta meg, hogy az akkori szegény miniszterelnök uszodás budai villába költözhessen – és rögvest sötétség borul erre a kelet-sherwoodi erdőre. Persze így már az is sokkal jobban érthető, hogy mit kell értenünk e „polgarológiai” kinyilatkoztatáson: a szociálliberális csomagolás a polgárt valóban nem támogatta egy pennyvel sem – annál inkább az elvtársak erőltetett polgárosodását. (Arra már gondolni sem mer az ember, hogy a Fidesz-ellenlábás szociáldemokrácia e folyamatban a burzsoák helyett a naplopók oldalára kíván-e állni.) Kevesebb rébusz, tagadó definíció talán jobban segítene felfejteni, mi is az állítás voltaképpen. Igaz, e furcsa divat mostanság igencsak elharapódzott a bal fertályon: a 168 Órában a minap például két szemközti oldalon két remekbe szabott példát is találhatunk e jelenségre. Előbb Jolsvai András minősítette Nikolaj Szadsztrij mikroszobrászt negatív Leonardónak, majd Bölcs István kockáztatta meg, hogy Peter Greenaway afféle fordított Móricka. Csoda-e, ha a Fideszről Kovácsnak is mindig az jut az eszébe?

(2000. május 30.)

Kihaszíratlanság miatt megszűnt a Balkán Expressz.

(Mávinform)

Most sírjunk vagy ne vessünk? Az egyik szemünk feltétlenül sír, elvégre ilyen gyér utasforgalom mellett bajosan leszünk a Balkán kapuja (ahol természetesen mi szednénk a kapupénzt), nem is szólva az eszmék és a csencselők szabad áramlásáról. Sőt az is könnyen lehet, hogy a Balkánt egyáltalán nem tudjuk felizgatni: a vasúti kihaszíratlanság egyszerű turisztikai érdektelenséget takar – Budapestnél jobban ingerli a félsziget utazóközönségét Velence, London és Párizs. Ez esetben is kinkeservvel válunk régióközponttá, hiszen ki látott már olyan régiót, amelynek a szélén van a centruma? (No jó, minden tengerparti metropolisz ilyen; de mi nem jöhetünk a tengerrel.) A másik szemünk viszont nevet, mert ha a Balkán Expressz kihaszíratlan, az közvetett bizonyíték arra, hogy Magyarország – néhány nagyvonalú nyugati földrajzkönyv vélekedése ellenére – nem a Balkán szerves része. Akkor pedig nem vonatkoztatható rá a „puskaporos hordó” állandó publicisztikai titulus sem, amitől ijedősen elszigetelődik a kontinens békeszerető módos fele (ahol legfeljebb északír és baszk szeparatisták vagy holland petárdagyarak gondoskodnak a pirotechnikai változatosságról). Mi persze tudjuk, hogy a Balkán nem esik a MÁV fennhatósága alá, ám annyi minden begyűrűzik a határokon, hogy sosem árt az óvatosság. Itt vannak mindjárt a szapora balkáni gerlék, amelyek szívós következetességgel szorítják ki tereinkről a mi turbékoló galambjainkat. (Egy rendszerrel előbb még az egyetemről való kicsapátás réme is fölsejlett, amikor egy műkedvelő poéta – nyilván merő rímkenyszerből – úgy vélekedett egy diáklapban: „a Balkán / megjön majd a saját láncfűtője...”.) Ráadásul a Balkán elátkozott voltát sem igen értjük: Skandinávia legalább annyira csipkézett, Ibéria legalább annyira kopár, s az Appenninek is legalább annyira kínálják magukat a permanens partizánharcnak – miért épp itt fenekednek ilyen kitartóan egymás ellen a népek? S ha terjed a ragály, résen lesz-e a Mávinform?

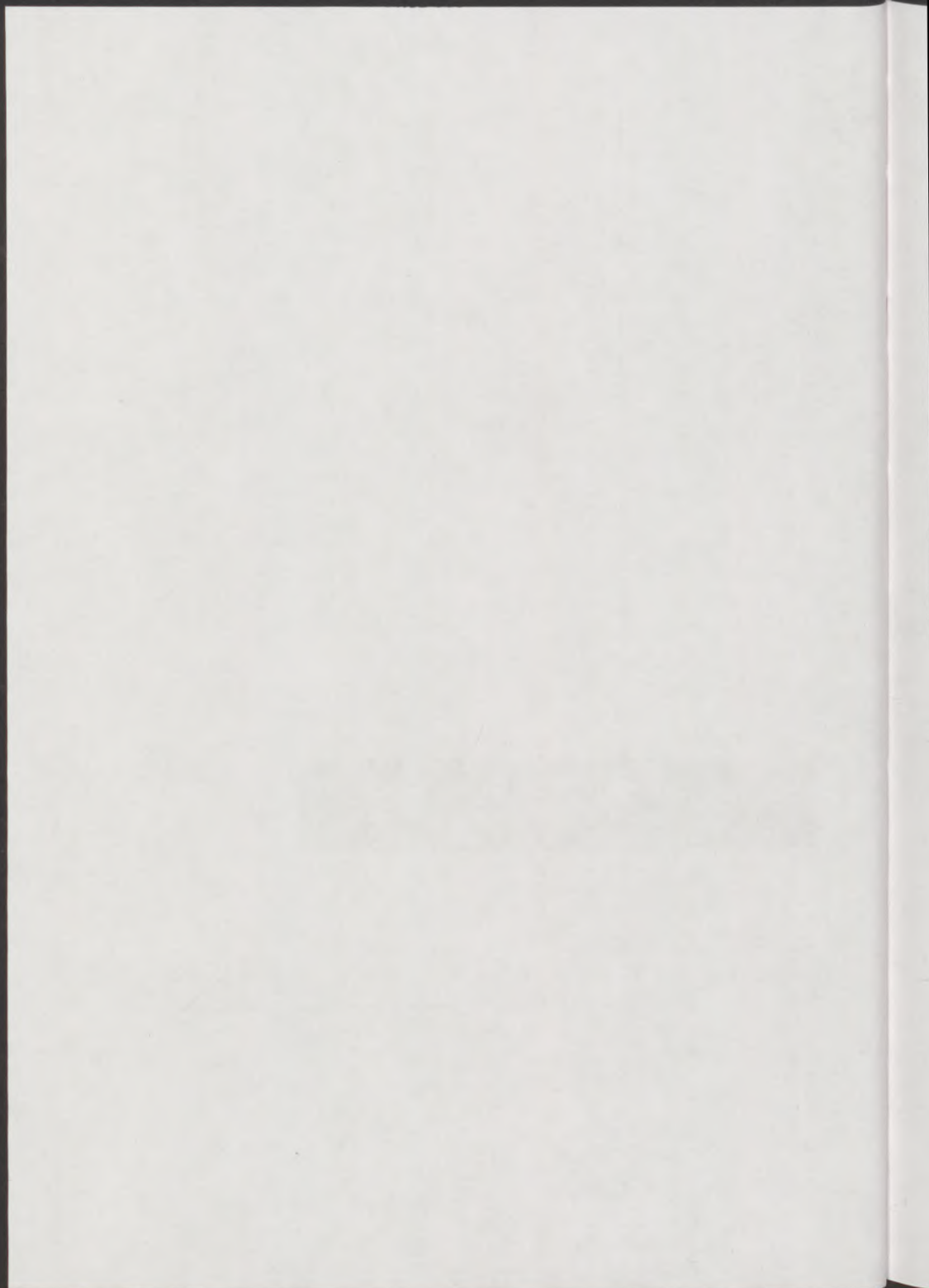
(2000. május 31.)

kétezer

június

Trianon a magyarság legégőbb sorskérdése.

(Csurka István az MTV Híradóban)

Mi különbözteti meg az égőt az égetőtől? Ennek csak egy kifinomult stilszta a megmondhatója. Aki persze adott esetben a papírra vetett szavak embere, hiába ácsingózik folyvást telt ház előtt előadott nagymonológokra. Olyankor viszont szükségképpen vét az élő beszédben, ha már a következő kínos gondolatra figyel. Most például arra, hogyan tudná magát a legcsekélyebb vérvesztéssel elhatárolni saját országgyűlési frakciójának hebrencs természetű tagjától, Gidai Erzsébettől. Gidai (aki hat éve még Pozsgay Imre kéréséreletű pártjának, a Nemzeti Demokrata Szövetségnek egyik fő ideológusa volt, s akinek most a Magyarok Világszövetségében többek között maga Pozsgay is látványosan hátat fordított) kihasználva az elnökválasztás körüli eufóriát, hatékony partizánakcióval hivatalos álláspontként fogadtatta el az atomjaira hullott közgyűléssel saját irredenta nézeteit. Nem csoda, ha Csurka, a kiváló dramaturg, sietett ledorongolni a képviselőnőt: senki nem hatalmazta fel, hogy Trianonból szenzációhajhász nyilatkozatot csiholjon. A MIÉP június negyedikén, a nyolcvanadik évfordulón, a Hősök terén fejti ki álláspontját e kardinális kérdésben – szögezte le a főrendező, komolyan aggódva, hogy az MVSZ-es kéretlen közjáték rontani fogja a megtervezett hatást. Patrubány Miklós, az új elnök meg azt hangsúlyozza: nem is volt a teremben, amikor az állásfoglalás történt – amit később (ráébredve, hogy a deklarált irredentizmussal a költségvetési támogatás is odatesz) egyöntetűen morális programként értelmeztek. A morális határrevíziónak persze semmi értelme: Trianon bűnét a hajdani vétkesek utódai még akár igazolva is láthatják, ha a kárvallott nemzet ilyen ostoba gesztusokra képes. (Az MVSZ-ben önmagát túlnyert erdélyi blokk persze nem azonos Erdéllyel: a szövetségnek szánt pénzt fordíthatnánk egy az egyben a kolozsvári magyar egyetem felállítására.) A határokon kívül rekedt hárommillió kárpát-medencei magyar nevében kérdezhetjük: hát nem égő?

(2000. június 1.)

A vörös csillag senkit nem sért, mert benne élünk a rendszerben.

(Thürmer Gyula a Hétben)

Önöknek is ízlik a Heineken sör? És önök is bojkottálják? Ne szégyelljék, ha így van – a legízletesebb árutól is elveszi a kedvünket az ízléstelen csomagolás. Lehet persze azzal érvelni, hogy e márka védjegye, a vörös csillag „történelmileg alakult ki”; mégis szöveget üt az ember fejébe: miért nincsen szerte Európában egyetlen bor- vagy pezsgőmárka sem, amelynek „történelmileg” a svasztika díszelgne a címkéjén? Thürmer érdektelen és súlytalan figura (egyelőre?) ahhoz, hogy komolyabban foglalkozni kelle-e érvelésével, miszerint a náciizmus ellen ma is kérlelhetetlen harcot kell folytatni, míg a kommunizmust elnéző nosztalgia illeti meg. Könnyen belátható, hogy e paradox gondolatmenet – mivel egy és ugyanazon törvényről van szó a kétféle „jelképcsáládót” illetően – a holokausztot elszenvedett és túlélte magyar zsidóságot is alapvetően megalázza. Nem is szólva arról, hogy a horogkereszt sem csak azokat sérti, akik fizikailag benne éltek a nyilas rendszerben: nosztalgiának itt helye nincs. Ideje volna megbarátkozni a gondolattal: a különös vágású és a különös génekre hivatkozó szélsőségek között nincs különbség. Az önkényuralmi jelképeket tiltó törvény – valljuk meg – ennek az erkölcsileg támadhatatlan elvnek csupán halovány visszfénye, parodisztikus megnyilvánulása: az önkényuralmi kádereket kellene tiltani. Alighanem minden jóérzésű polgár őszinte örömmel köszöntene például egy olyan hazai szociáldemokrata pártot, amely mindennemű érdemekre való tekintet nélkül kirekesztené soraiból a valahavolt kommunistákat. Amíg ez (huszáros elhatározással vagy kihalásos alapon) meg nem történik, a már-már rutinszerű „antifasiszta” buzgalom őszintesége is megkérdőjelezhető. Addig pusztá voks vadász ravaszkodás a rendszer igazságtalansága ellen tüntetni a Parlament előtt, a háttérben volt állampárti központi bizottsági tagokkal. Ha rájuk szavazunk, bízhatunk-e benne, hogy május elsején Heinekent szervíroznak a virslihez?

(2000. június 2.)

A politikusnak a zsebe legyen üvegből, ne a hálószebafala.

(Majtényi László a Nap-keltében)

Közérdekű adat-e az orgazmus? Akik amellet érvelnek, hogy a választott politikus minden rezzenése választóira tartozik, azok számára nyilván igen. A nyilvánosság – főként klubkeretekben – remek hivatkozási alap arra, hogy a politikacsinaló média jogosítványait mindinkább bővítsük, a közszereplők intim szféráját pedig mindinkább szűkítsük. Már csak egy arasznyit kell a falakat tologatni, s máris olvashatjuk a sajtóban a napi orgazmushíreket: melyik vezető politikusunk kivel, hányszor, milyen intenzitással. Az ugyan még kidolgozásra vár, hogy a felfokozott szerelmi aktivitás károsnak tekintendő-e a nemzet meg az emberiség üdve szempontjából (a túlon túl kielégült politikus lanyha lehet közéleti erőfeszítéseiben) vagy éppenséggel hasznos (egy kis lanyhaság sosem árt) – de ezt majd megtárgyaljuk a laza tévémagazinokban, s megszavazzuk a szennylapokban a „sajtószabadosság” nagyobb dicsőségére. (Kellene egy civil szervezet is e tevékenység koordinálására – nevezhetnénk stílszerűen Nyilvánosház Klubnak.) Innen már csak egy lépés, hogy az orgazmusrovat tények helyett szóbeszédet adjon közre: elvégre nem elég demokratikus, hogy van, aki tud titkot tartani, s van, aki nem – különben is, miért magasztosuljon fel épp az, akinek egysíkú, monogám a szerelmi élete? Tekintsük negatív etalonnak a Tilos Rádiót, amelynek „megérzése” szerint az ORTT elnök asszonya a miniszterelnöktől fogant gyermeket. (Bár egy genetikai vizsgálatot talán megérné három-négy év szabadságvesztés három ártatlan ember megrágalmazásáért.) Ezt az etalont máskülönben a kormány is megdicsérte, amiért civil kurázsiról téve tanúságot a betiltott belgrádi ellenzéki rádió adását sugározza. (Nem kizárt, hogy hamarosan hallani fogunk Milosevics balkézről való állítólagos utódairól.) Miért érzi úgy mégis az ember, hogy a magyar sajtó morális megrontása, paparazzósítása egy valóban lényeges társadalmi nyavalyáról, a politikusi üvegzsombok hiányáról tereli el a publikum figyelmét?

(2000. június 3.)

Amiből hiányzik a piros, a rózsaszín meg a narancssárga, azt hívjuk szomorúhímzésnek.

(Romsics Lászlóné homokmégyi hímzőasszony a Petőfin)

Rabjai-e önök a színmisztikának? Ha igen, akkor most nem szívesen lennék a helyükben. Mert, ugye, mit kezdhet az ember – akinek agysejtjeit hovatovább átszínezte a pártpolitika – egy effajta autentikus közléssel? Kétségbe nem vonhatja: a népművészet mestere mégiscsak jobban tudja a körüti spekulálóknál, hogy mi ad okot szomorúságra Homokmégyen! Főként ha az adatközlő önbizalomtól telten azt is hozzáteszi: a fél falu viseletét ő írta. Nem rajzolta, hanem írta: a gépies másolás helyett ugyanis a kreativitás illik inkább arra, amit csinál. Voltaképp minden ambíciózus politikusnak ez a törekvése, hogy ő írja a fél ország viseletét – még akkor is, ha egyetlen eredeti motívum sincsen a programjában. A „risöliő”-hímzés példázata azonban őket is elgondolkodtathatja: hogy is állunk a pártszínekkel? A szocialisták pirosa, a szociáldemokraták rózsaszínje meg a fideszesek narancsa maga lenne a derű; a szabad demokraták kékje, a zöldek zöldje, a MIÉP-esek fekete bocskaija meg a búvalbéleltség? Miféle csoportosítás ez; milyen lehetetlen koalíciókat feltételez? Ám mielőtt mulatnánk e képtelenségeken, gondoljunk csak bele: nem éppen ilyesfajta képtelen társulásokot vizionál-e némelyik szomorú szívű politikusunk? Igaz, a pártpaletta risöliőmodellje szerint nem lehetséges elhelyezni az MDF-et meg a kiscsárdákat sem – ennél fogva példázatunk erőltetettnek tűnhet. Ám ettől korántsem kell búra hajtani a fejünket – éppen ellenkezőleg: örvendezzünk, hogy ha a politikai küzdelemben nincs is minden szituációra érvényes logika, a hímzés tudományában van. Talán ez az oka, hogy még véletlenül sem osztogatják „a politikaművészet mestere” címet: zsűri legyen ugyanis a talpán, aki megbízható kritériumrendszer híján meg tudja ítélni, ebben a szivárványos pártkavalkádban ki a mester és ki a kontár. S nem öröm-e, hogy a kommunisták vöröse meg a náci barnája szóba sem jöhet Homokmégyen?

(2000. június 5.)

Hetente milliókról döntünk.

(Jakupcsek Gabriella a Színes RTV-ben)

Milliók egy miatt? A történelmi dilemma mára – a korszellemnek megfelelően – végletesen leegyszerűsödött: milliók egynek. Az átlagos médiafogyasztót, akit tíz éve még a közelmúlt fehér foltjainak feltérképezésével lehetett leginkább lázba hozni, mára elfásult: némely esetben csak a mind harsányabb nyereményjátékok képesek kizökkenteni a jelenidő valósága iránti, szappanoperákkal táplált közönyéből. Legyen ön is milliomos, ücsörögjön negyedmagával egy autóban két hétig, aztán menjen vele haza – ilyesmivel tudják felcsigázni a tömegérdeklődést a reklámdiktátorok. Számíthatnak is mindazokra, akik csak ilyesfajta újraelosztási csoda révén tudnak kilábalni ideig-óráig reménytelen helyzetükből. Ez a vérszesen kettészakadó társadalom épp ellentéte annak a polgári országesszménynek, ami a tehetség- és tudásalapú felemelkedéssel tenné átjárhatóvá a szociális emeleket. Aki szellemiekben nem tehetséges, anyagiakban meg nem tehetős, annak kínálnak „tudásalapú” korrekciót ezek az importált média-vetélkedők. Ez a tudás azonban többnyire áltudás: az egyik moderátor feladata az, hogy elbizonytalanítsa a játékost, a másiké meg az, hogy nevetőségessé tegye. A globalizációs egyenkultúra kereskedelmi tévés tombolása idején már az is nagy eredmény (ezt is Jakupcsektől tudjuk), ha egyáltalán a magyar játékmester is kiötlhet valami játékot, s nem az ostoba licencketrecbe zárják be a pénzéhes oroszlanokkal. (Az amerikai mintát persze nem egy az egyben honosítják: az ottani nyereményeket alapul véve a forintövezetben „Legyen ön is milliárdos!” volna a megfelelő cím. Az ORTT ennél is maradt, amikor úgy döntött: a gagyitévék is fizessék be a Révész-korszakban átütemezett áfát a koncessziós szerződéseik után. Így aztán nem is fognak emelkedni a kvízjutalmak.) Miközben a műsorgyárak „hetente milliókról döntenek”, eszünkbe juthatnak a hasonló cipőben járó politikusok is. Ők vajon szintén idegen licenc alapján dolgoznak, vagy ránk szabott ötleteik is vannak?

(2000. június 6.)

Tíz év óta Magyarországon fehér (és most már elbarnuló) ellenforradalom folyik, Bibó és a magyar progresszió vetését egy bitang úri középosztály banda pusztítja el.

(Szalai Pál a Népszabadságban)

Láttak-e már szárán sütőtököt? Akkor válik ehetővé, ha már megcsípi a dér és kifehéredik. Ám ha túl soká' hanyagoljuk, helyenként barnára fagy és zamatát veszti. Szalai aligha venne a szájára ilyen kisgazdagyanús hasonlatot, de ha már vetésről beszél, nem árt tisztázni: a sütőtököt ültetni szokás. Lehet persze, hogy „a magyar progresszió” másképpen tudja – Bibó tudtommal nem foglalt állást a kérdésben. Szalai Pál figyelmét meg elkerülte, hogy a jelenlegi vezető kormányt „kemény magja” a Bibó István Szakkollégiumból indult. Menekítsük is ki innét Bibót, aki Pilátusként került e szélsőbalos credóba, és szögezzük le mindjárt: ebben az országban legutóbb Grósz Károly fehérterrorozott (igaz, annál többen náciztak), és Berecz János ellenforradalmazott. Szalai példaszerű libertáriusként még azt is megengedi: „tisztességes alapállásból nem helyeselhető a málenkij robot” – s ez emberarcú gesztus, csak ne tenné hozzá rögtön: „ami ellen bizony még Rákosi is harcolt”. Ez a „bizony” igen árulkodó, Rákosi ugyanis annyi minden ellen harcolt, ami normális (bár nem emberarcúnak mondott) társadalmakban erénynek számít. Ez a „bitang úri középosztály banda” akár egy négyek bandáját leleplező pekingi tacepaón is megállná a helyét. Szalai emberarcú szocializmusáról így leginkább a küklöpsz-ábrázat ugrik be – de már azután, hogy Odüsszeusz megfosztotta egyetlen szeme világától. Az ilyen mértékű történelmi inkompetencia ugyanis nem mentegethető az időskor romló látásával – ez maga a politikai vakság. Hagyjuk is szegény Szalait meg a baloldali pálfordulásokat, s forduljunk inkább a másik Pál felé. Amikor Eötvös Pálról megírja a vonatkozó bekezdést a jövő sajtótörténete, vajon hinni fog-e a szemének, hogy az általa szerkesztett lapban ilyen, minden alapot nélkülöző, anakronisztikus gyűlöletbeszéd nyomdafestéket kaphatott?

(2000. június 7.)

Jobboldali Gyásmagyarok Világszövetsége – ez a szervezet valódi neve, a Magyarok Világszövetsége csak fedőnév, amelyet a csórában egyébként is jártas csórikák csórtak maguknak.

(Eörsi István a Magyar Hírlapban)

Ez itt egy író mondata volna? Ennyi lötytös indulat szorulna egy ezredvégi magyar literátorba? A politikai elfogultság, amely a Lukács-bölcsőde óta kíséri Eörsit, még csak elviselhető valahogy, ám a nevekkel való ilyen, alantas szándékú játszadozás semmiképpen. Nehéz lehet persze azzal a tudattal élni, hogy a „népi-nemzeti troglodita” Csoóri Sándor esetleg maradandóbb író (sok jel erre mutat), mint ő; s a szakmai féltékenységet sem először most konvertálják át politikai gúnyirattá. Ez a becsületsértő „csórikázás” azonban túlmegy az alkotói személyiségzavar belső körein. Sajnálatosan ráerősít erre a sokkal jobb tollú Megyesi Gusztáv is, aki ez idő tájt ugyancsak – ráadásul címben – alkalmazta a „csórikáim” kifejezést Csór polgármesterére, aki (zámolyi) cigányellenes médiakijelentést tett. Az nem tűnt ki, irodalmi asszociációs mezején (amiben hallgatólagosan benne foglaltatik, hogy Zámoly történetesen a leköszönt MVSZ-elnök, Csoóri szülőfaluja is) mindez milyen szellemi kapcsolatban van Arany János csóri vajdájával. A világszövetségi blamáznál viszont (amelyre különben igen találó a „gyásmagyarok” kifejezés) nagyobb égés, hogy Eörsi pubertáskori blaszfémiával úgy említi „a magyarok és a kozmopoliták istenét”, mint akiknek (!) „Orbán Viktor lopott útleveleket ígért arra az esetre, ha emberi alakban óhajtanának hazánkba látogatni”, sőt „azt fontolgatta, ne ültesse-e Boross Pétert az egyezményesegő Isten trónusára”. Közli: „A jelenlegi végletesen változókéony időjárást annak tulajdonítom, hogy a mi vereséget nem tűrő miniszterelnökünk megfenyegette a már említett isteneket, és ezek rémületükben elvesztették ellenőrzésüket a klimatikus viszonyok fölött.” Lehet, hogy Eörsi féktelen ateista gyűlöletében elvesztette ellenőrzését a józan ész s a legfőbb liberális erény, a tolerancia fölött?

(2000. június 8.)

Ossziánt sajnos nem ismerem, pedig tudok vagy tízezer lónevet.

(Farkasházy Tivadar a Hócipőben)

Aki nem jár ügetőre, honnan ismerje fel, ha kilóg a lóláb? Jól teszi, ha figyel azokra, akiktől e rutint ellesheti. Jó publicista holtig tanul (s olykor holtaktól), így hálásnak kell lennie minden visszajelzésért. Az meg a lehető legnagyobb megtiszteltetés számára, ha fakszimile hozzák az írását egy olyan komoly lapban, mint a Hócipő. Ám az ingyenreklám fejtörést is okoz: a pusztá szöveg után jár a honorárium a másodközlésért, vagy a beszkenelt „kép” után? (Baj, ha a ló kérdez?) A kívágot ugyanis – bár-hogy is vesszük – a tipográfus szellemi terméke is. Igaz, én is idéztem Farkasházytól, s tekintettel a tévés toplistán elfoglalt eltérő helyünkre (ő hetedik, Osszián meg nem is futott a derbin), az én kétezer karakterem meg az ő mondata nagyjából csereszabatos. Tekintsük hát a tranzakciót barternek; amúgy sem ismerem most a piaci árakat. (A Tallózó másodközlései nem mérvadók: mióta a jogdíjakból a Szabad Nép-es veteránokat segítyezik, a cikkenkénti kétszáz forintos honor sem jön meg. Tán az segítene, hogy mit fizet Farkasházynek a közszolgálati rádió, mikor egy privát hócipős poént a kabaréban is elsüt.) A névtelenség amúgy eddig nem aggasztott, de most, hogy a mester felnyitotta a szemem (478 újságíró és egy humorista van a Ki kicsodában!), rájöttem, hogy – bár a zsokék közt nem kerestek – itt az ideje regisztráltatnom magam a Nemzetközi nyiha-ha ki kicsodában, ha a Hócipő látókörébe akarok kerülni. („A Magyar Maó nem éppen Pethő Sándor stílusában fogant jegyzetírója” kifejezéssel nem tudok mit kezdeni. Pethő Sándortól egyetlen jegyzetíró fogant: Pethő Tibor, ő meg életrajzi okokból nem lehet a Magyar Maó szerzője. Megjegyzem, a Napi Nemzet után ez már a második alliteráció – hiába, igé-nyes stílusú fórum ez a Hómatyi!) Az írás címe egyébként: „Nem értem”, alcíme: „Ellenség ha elődbe áll”. Pedig ha a Pethő-féle hivatkozást jól értem, akkor a szerző értem haragszik, nem ellenem. Vagy lehet, hogy nem értem?

(2000. június 9.)

Annyira sem az éppen hatalmon lévő kormány, sem az ellenzék nem nyerte el a tetszésemet, hogy érzelmileg bármelyikhez kötődnek.

(Konrád György a Vasárnapi Hírekben)

Illendő értelmiségi magatartás-e sorsára hagyni egy süllyedőfélben lévő párthajót? Ez csak ama értelmiségiek számára dilemma, akik egyáltalán felszálltak egy ilyen vízialkalmatosságra. Konrád Györgytől, az SZDSZ országos tanácsának oszlopos tagjától például furcsa olyasmit olvasni, hogy nem is kötődik érzelmileg ahhoz az ellenzékhez, amihez szervezeti-
leg igen. Sőt, skizofrén módon nem is tetszik neki az egész szabad demokrata párt, holott többek között ő hozta létre. Ez a rugalmas elszakadás gyaníthatóan a gyarló emlékezetre alapozó visszatérési kísérlet a független értelmiségi cserbenhagyott mítoszához: ha erodálódik, elenyészik az általa is regnált politikai erő, a befolyásról akkor sem kíván lemondani. (Elvégre – az interjú tanúsága szerint – „az igazság épp úgy terjed, mint a hazugság, a nemes eszmék és a gyűlölet”.) Lássuk csak, milyen menüt kínál ez az újfüggetlenség! Megtudjuk például: „az irodalomnak nem árt a mértéktartó elnyomás”, hiszen „számos bebörtönzött jó kedéllyel szabadult”. Erre Eörsi István hozatik fel példaként, aki feljavította cellatársai hangulatát (igaz, a jelek szerint az ő kedélyén súlyos nyomokat hagytak a „kedélyes” börtönévek). Mindez azonban lényegtelen is, hiszen „a hülyeség a diktatúrákban és a demokratikus társadalmakban egyformán diadal-maskodik”, de legalább „itt négyévenként elbuknak az épp kormányon lévők”. Így aztán nem csoda, hogy egy ilyen mechanikus politikai váltógazdálkodásban „mindenkinek megvan a maga lagzidala”, ám a globalizációs nyomulással szemben némi reménysugár, hogy „Lagzi Lajcsi ugyanolyan sikeres, mint Esmeralda”. Lehet, hogy avítas felfogás a mértékletes elnyomással szemben a mértéktelen értelmiségi szabadság, lagzidalmesztett nivó és politikai méltányosság mellett érvelni – de melyik hit-hű liberális vet rám követ, mert érzelmileg nem kötődöm eme újfüggetlen jövőképhez?

(2000. június 10.)

A Tisza nem kormánypárti folyó.

(Szekeres Imre a Népszabadságban)

Ha nem kormánypárti a Tisza, akkor talán ellenzéki? Amennyiben az Alkotmánybíróság állásfoglalását vesszük tekintetbe, amely kimondta: minden párt ellenzéki, amely tevőlegesen nem vesz részt a kormányzásban, a Szekeres-féle geopolitikai axióma csakis így értelmezhető. Ennek tudatában az elmúlt egy év számos keszekusza momentuma is világosabbnak tetszik. Azt ezúttal talán hagyjuk, hogy van-e politikai meggyőződése egy folyónak, s ha van, nem kellene-e mindjárt választójogot is adni neki – figyeljünk inkább arra, hogy ezt egy prominens ellenzéki politikus nyilatkozattá ki. Egy olyan párt – az MSZP – másodhegedűs kádere, amely erő négy éven át (bízván az aszályos esztendők örökkévaló voltában) gyakorlatilag semmit nem tett az árvízveszély megelőzésére, a gátrendszer megerősítésére. Tiszta sor: a Tisza nem tudott parlamentáris eszközökkel kormányt buktatni – megkísérelte hát a polgári engedetlenség eszközeivel. (Bár ez esetben a Tiszát polgári folyónak kellene tekintenünk, ez pedig logikai ellentmondásban van azzal, hogy a sikert sikerre halmozó szocialista kampányfőnök korábban a polgári kormányzat ellenzékének minősítette.) Amennyiben a Tisza ellenzéki – s itt most nem az Istvánról, s nem is a Kálmánról van szó –, vízhozamának alkalmi csúcsrajáratásával valóban hatékonyan lépett fel a kormányprogram zökkenőmentes megvalósítása ellen, hiszen számottevő forrásokat sikerült elvonnia azok teljesítésétől. Az elciánosodás viszont kifejezetten túllép a politikai harc törvényes keretein, nem is szólva arról, hogy az össznemzeti érdekeken kívül csoport-érdekeket is sértett: nemcsak a kormánypárti, hanem az ellenzéki vezetőségű városok választópolgárainak életét és egészségét is komolyan veszélyeztette. Lehetséges persze a Szekeres-féle meglátásnak egy olyasfajta olvasata is, miszerint a Tisza parlamenten kívüli folyó – akkor viszont újabb, homályban hagyott probléma, hogy minek tekintsük a Dunát, amely a Parlament fundamentumát nyaldossa?

(2000. június 13.)

Akik a tippmixen a norvégok győzelmére fogadtak, 1,15-szörös pénzhez jutnak, és szégyelljék magukat.

(Máté Pál a Telesportban)

Lehet-e a közszolgálati hírolvasó egyben elfogult szurkoló is? E kérdésben egyelőre nem foglalt állást sem a médiatestületi panaszbizottság, sem az Alkotmánybíróság. Válogatott összecsapásokon, ahol az egyik fél a magyar csapat volt, nem is lehetett kétséges, hogy a riporternek elfogultnak kellett lennie: Knézy Jenő akkor is a „mieink”-ről beszélt, ha dicsérte, s akkor is, ha ostorozta őket. A norvégok elleni férfi kézilabda-vébéselejtező, amelyen egy árva góllal estünk el a továbbjutástól, illetve a fönti módon való kommentálása nem is a kötelező nemzeti elfogultság miatt tévé történeti jelentőségű, hanem azért, mert a gyászmagyarba borult műsorvezetői szív egyúttal egy, a nemzeti érületnél manapság sokkal védetebb tabut, az üzlet szentségét törte meg. Eddig legfeljebb magában füstölöghetett a néző, hogy a közszolgálati sporthírekbe galád módon belecsempészik a fogadási reklámot (ami stílusosan még akkor sem oda való, ha különben a költségvetést gyarapítja) – most viszont jó volna tudni: vajon hogy reagál erre a „tréfás” mondatra a korrekt üzletben reménykedő Szerencsejáték Rt.? A feltételek ugyanis formailag teljesültek: a kézilabda-eredmény kapcsán elhangzott a játék neve, sőt a mézesmadzagként szolgáló nyereményszorzó is – csak épp az lett lényegében lehazaárulózva, aki a tippmixen a szabályos kereteken belül a magyar válogatott ellen fogadott, és mellékesen (sajnos) neki lett igaza. Amennyiben a szégyen jogos volna, akkor ebben osztoznia kellene annak is, aki olyan mérközésre ajánl fogadást, amelyben magyar csapat nemzetközi porondon szerepel – ekkor ugyanis mindig fennáll a veszélye, hogy az álnok fogadó a nemzet gyászából húz kicsinyes hasznot. Továbbfejlesztve e logikát, szégyellnie kellene magát annak is, aki a tőzsdén magyar cégek részvényeinek árfolyamására spekulál. Hát nem öröm, hogy a „mieink” a közelében sincsenek a futball-kontinensbajnokságnak?

(2000. június 14.)

Íróembernek valahol a baloldalon a helye.

(Görgey Gábor a Népszabadságban)

Ismerik Görgeyt? Gondolom, igen: azonkívül, hogy gazdag literátori életműve van, hosszú éveken át volt a Magyar Nemzet közkedvelt tárcaírója is. E futamaiban egyszerre mutatkozott mértékletesnek és gondolatserkentőnek, sokat adva hozzá ama értelmiségi ideálképhez, amit leegyszerűsítve polgárnak szokás nevezni. Stílusa és tartása őszintének hatott: erőt lehetett belőle meríteni reménytelen periódusokban is. Egész másnak hat viszont minapi hitvallása a szocialista napilapban. Hogy a Nagy Imre temetésével elföldelt pártállam arra indította: immár szabadon, ne „világnézeti turnészámként” legyen baloldali. Mert addig is így érzett, csak nem tolakodott vele. S ez nem csak egyéni meggyőződése volt – általában is úgy gondolja, hogy íróembernek „a mérsékelt baloldalon”, sőt „a polgári baloldalon” a helye. Kiváló stilisztaként maga is érzi, hogy ez bizony olyan vaskarika, amit szerves anyaga miatt nem vonz a mágnes, így zavaros magyarázkodásba fog. Hogy a baloldaliság (mint a társadalmi együttérzés, a felelősség és a szolidaritás kizárólagos tenyészhelye) szimbiózisban van az irodalommal. Ezek szerint jobboldali író nincs: mert ha mégis van, akkor vagy nem jobboldali, vagy nem író. A rendszerváltozás után a „baloldali” szidalomszóvá zuhlott, a „polgári” kiüresedett. A rendszerváltozás előtt a „polgári” volt szidalomszó, a „baloldali” ellenben nem üresedett ki. Görgey szomorú, mert nem lehet polgár a fogalom jobboldali eredetű inflációja miatt. Felháborodása a saját nézetrendszerén belül jogos, miután evidenciaként közli: „túlnyomórészt a polgári baloldalon hozták létre a XX. század legfőbb eszmei és művészi értékeit”. Szép, klasszikus kirekesztő világmagyarázat: Lukács György is megirigyelhetné. (Egyébiránt, ha így is volna, a „polgári baloldal” aligha büszkélkedhet ezzel a századdal.) Ezek után már csak az izgat: miért nem éreztem ki mindezt a régi tárcákból? Van-e kínosabb, mint e hősi családnévvel együtt a köpönegysuhogás?

(2000. június 15.)

A szabadúszás gondolata teljesen kiakasztotta a zenészeket.

(Az Anonymus riportcsoport az ÉS-ben)

Belegondoltak-e már, miért épp feltárni kell a tényeket? A téma az utcán hever – hallhattuk évtizedekig, azt sugallva: az igazságért nem kell mélyre ásni; csupán szólásszabadság szükséges, hogy írott formát kaphasson, ami amúgy is nyilvánvaló. A tényfeltáró kultusz ellenben a régészetre hajaz: az igazságot vastag földréteg fedi, amit el kell hordani, hogy közelebb férközhessünk a közérdekű titokhoz. Ez roppant demokratikusan hangzik, ezért a tényfeltárók misszióját leplezetlen rokonszenv kíséri – egészen addig, míg csúnyán vissza nem élnek vele. Ha például az ember időt és fáradságot nem kímélve végigrágja magát egy kolumnás nyomozati jelentésen, ami a tetszetős Fesztivál a zenekarnál címet viseli, s botorul azt reméli, hogy most majd megtudja, milyen feltáratlan tények vannak a Fesztiválzenekar botrányos házatáján – némi indulattal konstatálja, hogy a növéndék riportkommandó semmi olyat nem ástott elő, amit eddig a napisajtóból tudni ne lehetett volna. Ami viszont „új”, az tendenciózus. „Voltak olyanok, akik a hátunk mögött SZDSZ-zenekarnak meg zsidózenekarnak nevezték a BFZ-t” – tudták meg például a kuratórium jó hallású elnökétől, akinek hátul is van füle. Ennél már csak a névtelen informátorok mondanak vadabbakat (mint például a szabadúszástól „kiakadt” zenészekről), ám az anonimitás – ami miatt pedig parlamenti vizsgálóbizottságok esetében joggal dühös a sajtó – szerves részét képezi e botcsinálta régészskultúrának. Anonim a csapat is (bár a cserfes szerkesztő kiadja mind a tizenöt másodéves médiaszakost). Tanáraik a hetilap riporterei (ők tárták föl az Orbánbányákat külszíni fejtéssel, hasonló eredményességgel), így sejthető, milyen úton-módon kerülhetett az újságba ez a harmatos évfolyamdolgozat. Ám hogy minek, az még így is érthetetlen. Csak nem azért, hogy Nyugaton visszaszemlézzék: az öntörvényű, túlköltekező Fischer Iván antiszemita üldöztetésnek van kitéve Demszky Gábor városában?

(2000. június 16.)

Nekünk, szocialistáknak nincsenek megfelelő közgazdászaink, akik meg tudnák fogalmazni, hogy mi is a baloldal teendője.

(Hegyi Gyula a Népszabadságban)

Vajon tudja-e még a rendszerváltozás óta eszmélt ifjú nemzedék, ki is volt a *Mi a teendő?* című alaplíra szerzője? Lenin persze körülbelül annyira nevezhető közgazdásznak, mint Sztálin mondjuk vegyésznek – noha mindketten sokat publikáltak e tudományokban. Most bezzeg – tudjuk meg autentikus forrásból – a honi baloldalnak nincs egy árva teoretikusa, aki a magyar *Sto* gyélaty?-ot megalkothatná. Ez egyszerre jelent vészes káder- és programhiányt, márpedig ha e kettőben szűkölködik egy párt, kétséges, hogy rászolgál-e még egyáltalán erre az elnevezésre. Hegyi persze jót akar, de a tüzet és a vizet, a piaci versenyt és a krisztusi szolidaritást ő sem képes összeházasítani. „A Németh-kormány vezette be a kapitalizmust” – sematizálja a rendszerváltozást. Árulkodó szóhasználat ez a spontán privatizáció fedőnevű vagyonátmentésre – s e közgazdasági nonszensz elfogadásával már az is kijelenthető, hogy „a baloldal szerepet tévesztett”, holott „nem a szocialisták feladata a kapitalizmus menedzselése, hanem a tőkés lobbistáké”. A képlet világos, mint a lenini Goelro-egyenlet (proletárhatalom plusz villamosítás egyenlő kommunizmus), pusztán azért nincs köze a valósághoz, mert a szocialisták és a tőkés lobbisták – köszönhetően nagyrészt a kapitalizmus Németh-mintájú „bevezetésének” – markáns átfedésben vannak egymással. Így aztán a szocialista közgazdaságtannak a Hegyi által idézett közhelye (miszerint az elszegényedés a rendszerváltozás ára) a kettészakadt ország érdekeltvi megideologizálása, amely jövedelmi szakadék nem jöhetett volna létre a szocialisták – illetve az így nevezett lobbisták – áldásos közreműködése nélkül. Nehéz is e háttérrel multiellenességet, markánsabb újraelosztást, erősebb államot hirdetni. Csoda-e, ha a költő és közgazdász Hegyi vers-kötetcímbe is fogalmazott vágyakozása ötlük az eszünkbe: de szép volna vattacukrot kapni a kijáratnál?

(2000. június 17.)

A felvételeket Gergely Marianne nevű kedves olvasónktól kaptuk.

(M. L. a Mai Napban)

Olvas-e vajon budapesti bulvársajtót az Interpol? Ha igen, mostanára már biztosan akcióba lendült a nemzetközi gépezet. Sajtótörténeti kuriózum ugyanis, hogy egy orgánum a saját hasábjain tesz önfeljelentést a szerzői jogok sárba tiprásának dolgában. A minapi címlapsztori szerint Sophia Lorennek magyar menyleltje van, akivel a Ponti fiúnak igen bensőséges a viszonya. Egy pletykalapban ennek mindenképpen van hírértéke, de hitellessé csak akkor válik a sztori az erre kiéhezett olvasótábor szemében, ha képet is lehet prezentálni hozzá. Ezt produkálja Jürg Marquard magyarországi csapata (a fiatal pár a leendő örömanya háta mögött szerelmes csókban forr össze), miután a szemfüles lap már korábban „kinyomozta” az ifjú hölgy kilétét. Csakhogy a fotókhoz most meg a szöveg volna kevés – így aztán jobb híján elfecsegik, miként került hozzájuk az illusztráció. Nos, a hivatkozott forrás légikísérő, legutóbb Londonban megvette a Hello magazint, hazahozta és átadta kedvenc lapjának az abban talált magyar vonatkozású fényképeket. Azok meg minden további nélkül lehozták, s még meg is köszönték a dolgot a fürkész tekintetű stewardessnek. Ha a Mai Nap táviratilag már el is postázta a honoráriumot a Hello magazinnak a másodközlésért, előre is elnézést kérek – ez esetben viszont a cikkekcskében félreérthetően fogalmaztak. A római randevű lesifotósait a „külföldi kollégáink” titulussal illeti a közlemény, így feltételezhetően már csak betyárbeccsületből is tiszteletben tartják azok szerzői jogait, s le róják nekik a Nyugat-Európában szokásos, ám hazai viszonyaink között csillagászati összeget. Márpedig sok ilyen számla lehet: egy bulvárlap tele van a globálsztárok fotóival, fotós rendszerint nincs feltüntetve, azt meg feltételezni sem meri az ember, hogy légikisasszonyok poggyászából szerkesztődik egy országos sajtótermék. Elképzelhető-e, hogy egy nyugati médiamulti keleti leányvállalatainál ne az európai normák érvényesüljenek?

(2000. június 19.)

Ha Antallt Móricz írta, Hornt Moldova György, Orbánt meg a megyei Bret Easton Ellis-hasonmásverseny bronzérmese, akkor Gönczöt minimum Krúdy.

(A szerk. a Magyar Narancsban)

Ha létezik permanens forradalom, van-e permanens szüret is? A Magyar Narancs esetében feltétlenül. S most nem az általuk honosított „hülyék oldaláról” van szó (melyen sok „köztörvényes” ostobaság mellett politikailag rendre az a hülye, akit a csalhatatlan szerk. annak tart), hanem arról a belső szüreti bálról, ami évszaktól függetlenül a szabadszájú hetilap oldalain dühöng: a murcigőz egyaránt deformálja fölül az agyműködést, alul pedig a levegő összetételét. Valahol valakik azt mondták a fiúknak: ha ilyen frankón és keresetlenül megmondjátok az őszintét, ti viszitek végbe a honi sajtó rég esedékes forradalmát. A laza stílus azóta is tobzódik, a szavahihetőség köpönyege alól azonban mind többször villan ki a pártos lóláb. Az eredetiségekényszer pedig egyre képtelenebb nagyotmondásokba hajszolja a stábot – ezúttal például a semmiről sem tehető magyar irodalom lett az áldozata a politikai elfogultságuknak. „Antall úgy tudta adni a dzsentrit, Horn a nép kisöccsét, Orbán az eltökélt yuppie-t, hogy az embernek kinyílik a bicska a zsebében a ripacséria láttán: Antall dzsentrije rigolyás vénemberre sikeredett, Horn prolija üzemi szarkára, Göncz régi magyar ura viszont hibátlan” – szól az alapvetés az irodalmi konzekvenciához. Azt most hagyjuk, hogy miért moldovázzák le Hornt és hornozzák le Moldovát, aki egy tévényilatkozata szerint még most is feltétlen Kádár-hívő. Az is érthető, hogy a gyűlölt Orbánt, akit – tetszik, nem tetszik – évtizedekig kell még csepülniük, a végletekig lefokozzák (bár a bronz is szépen csillog). De miért nem ismétlik át a középiskolás irodalomanyagot? Akkor tudnák, hogy Mikszáth, Móricz és Krúdy ugyanazt a dzsentrit írta újra és újra – utóbbi már nem is nevetve, csak nosztalgizva e típus lassú agóniáján. Azt sugallnák a víg betakarítók: Göncz „hibátlan régi magyar ura” e paródián túli tartomány lakója?

(2000. június 20.)

Lékó Péter Frankfurtban remizett a Fritz nevű számítógéppel.

(Molnár Dániel a Krónikában)

Bízhatunk-e a történelmi igazságszolgáltatásban? Jóllehet ez csupán a romantikus világfelfogás valóságidegen segédfogalma – néha mégis elmélázik az ember: hátha hosszabb távon érvényesül a históriában valamiféle méltányosság. Ha például ilyen örömteli sporthírt hallunk, hogy Lékó remizett Fritzel, nehéz ellenállni a spekulációnak, hogy ez a fegyvertény nem a német megszállás szerény kései világtörténelmi korrekciója-e. Hogy lám, Fritz azért mégsem felsőbbrendű, mint állította, hiába ügyködött rajta munkamániás mérnökök, elmés német (vagy Némethonban kvalifikált vendégmunkásként dolgozó) komputerzenik hada – a mi tehetséges fiunk kizárólag a saját szürkeállományára hagyatkozva is partiban van vele. A sikeren felbuzdulva a módszert intézményesíteni is lehetne. Hasonló nemzeti jószolgálati célokra a többi zseniális sakkjátékosunkat is bevethetnénk. A Polgár lányok például megmérkőzhetnének az orosz Ivánnal, a török Juszuffal és a mongol Batuval. A gyerekcipőben járó számítástechnika korában talán nemcsak a döntetlenre volna esélyük e masinákkal szemben, de itt-ott még meg is fordíthatnák a számunkra oly gyászos gólarányt. Igaz, ehhez némiképp sietniük kell: a robotagyak egyre leleményesebbek, lassan nem csupán a logikus gondolkodást viszik tökélyre, de eltanulják tőlünk a rögtönzést, a játékosságot, az emberi szeszélyt is – mindazt, ami miatt nem a csipek és a nyomtatott áramkörök bitorolják a törzsfejlődés legfelsőbb grádicsát, a teremtés koronája címet. Lékó és társai persze aligha tűnődnek ilyesmin. Számukra a következő lépés (vagy a következő őt, a következő tíz) a lényeges: a játszma kimenetele mellékes hozadék. Ha játék közben az állás helyett a történelmi igazságszolgáltatás esélyein tűnődnének, könnyen elnéznék a futót vagy a királynőt, s a pillanatnyi rövidzárlatot a szenttelen Fritzek könyörtelen logikával büntetnék. S van-e zavarbaejtőbb, mint egy még oly tökéletes abakusztól kapni mattot?

(2000. június 21.)

Kiszámoltam: 23 milliárd szó van minden újszülöttnben.

(Müller Péter Sziámi az Alaphangokban)

Lehetséges, hogy közöttünk él az új Wigner Jenő, csak eddig nem tudtunk róla? A Magyar Televízió – amúgy értékes – monológssorozatának legújabb darabja kellett hozzá, hogy erre a titkos matematikai zsenire felfigyeljünk. Az ezredforduló egyébként (a nemzeti história és a szám-misztika szempontjából egyaránt) eléggé kitüntetett pillanat ahhoz, hogy szellemi életünk néhány fontos és/vagy érdekes alakja otthagyja „agynyomatát” a lassan, de biztosan befalazott XX. századon, az alkotóknak pedig szívük joga, hogy ebbe a mementószeriába az elhíresült könnyűzenészt, szövegíró és okkultistát, a Pepsi Sziget atyját is beleszerkesszék. Azért azonban már ők is felelősek, ha a híresség „önmagunk megismerése” örvén „népnevelés” helyett népbutításra használja fel a megtisztelő alkalmat. Honnan jön ez az elképesztő 23 milliárdos szám, és milyen algoritmussal lehet kiszámolni? A kémiából ismerős Avogadro-állandó történetesen hatszor tíz a huszonharmadikon, de hogy hozható ez össze az újszülöttnbe kódolt szavakkal? Ezek az élete során kimondott szavak, vagy szótári alakjuk van? Ha az utóbbi, akkor milyen nyelv az, ami minden ismert idióma szókincsén nagyságrendekkel túltesz? A sziámi ikrek-nél automatikusan 46 milliárddal kell számolni? Nem folytatom. Ha a nyilatkozó tartott már a kezében újszülöttet, maga is belátja, hogy némi lila bölcsességért kár egy emberi lényt így vérig sérteni. Amikor minden egyes hangért és szóért heroikus küzdelmet folytat egy pöttöm gyermek, méltánytalanság holmi ezoterikus örületből kifolyólag olyasmit vágni a fejéhez, hogy ennyi meg ennyi „szót” viszont elfelejtett. Persze lehet, hogy Müller Péter Sziámi már a homo novus, aki többet tud életről és halálról, lélekről és genetikáról (nem is szólva az általános nyelvészetről), mint a többi csökött halandó. Nyilván úgy megismerte már magát, hogy a biológiára nem is maradt ideje. Ám ha ilyen fals az alaphang, milyen az erre épített kompozíció?

(2000. június 22.)

A legnagyobb hazai civil tömörülés, a Civil Fórum tagjait mélységesen megdöbbeníti, hogy a közszolgálati rádióban rasszista megnyilvánulás elhangozhat.

(Hanti Vilmos soros elnök nyílt levele a rádióelnökhöz)

Ki a civil? Az, aki annak mondja magát? Vagy akinek ez szerepel a nevében? Ha az utcán találomra megszólítanánk száz civilt, vajon hányan vágnák rá kapásból, kicsoda az a Hanti úr, aki őket sorosan képviseli? A tudatlan többség kedvéért eláruljuk: ő a magyar gyermekbarátok elnöke (nem keverendő össze a pedofilekkel), közel a szocialistákhoz, s távol az elfogulatlanságtól. Amúgy pedig ilyen gyermekbarátként társadalmi rádiókurátor, aki egy ernyőszervezet mögé bújva aligha zaklathatná nyílt levelekkel a Magyar Rádió elnökét, elvonva őt napi munkájától. Igaz, nem ő az egyetlen meghasonlott, összeférhetetlenségben feredőző funkcióhalmozó a közrádió házatáján. Lakatos Pálnak sokan felróják, hogy a Vasárnapi Újság főszerkesztőjeként MTI-kurátor is. Bolgár György vagy Farkasházy Tivadar kirándulásait a közszolgálatból a véleményipar fellegvizeire viszont az alkotói egyéniség szabad kiteljesítéseként interpretálja a baloldali sajtó. Hajdu István, a nyílt levél címzettje nem lép fel a „rasszista”, Orbán-interjúvoló Vasárnapi Újság ellen – cserébe viszont a cigányságon előszeretettel poénkodó rádiókabaréval egy tálból bonbonmeggyezik. Pedig ő volna a kulcsfigura: ha valaki rasszista megnyilvánulásokat enged meg magának, a munkáltatónak kell példát statuálnia. Igaz, minden irányban, nemcsak úgy, ahogy az álcivilek sugalmazzák. Ekkor Aczél Endre, a szintén halmazati újságíró sem vulgarizálhatná a Népszabadság kolumnistájaként Orbán a MIÉP-rádióban cím alatt a pusztá tény, hogy a miniszterelnök rendelkezésére állt a közrádió egyik műsorának. S nem tehetné fel Aczél a kérdést – ezúttal a Nap-kele moderátoraként – Orbán elődjének sem, hogy ő rendelkezésre állna-e. (Nem állna. Nyilván ilyen alapon csak az MSZP-tvének áll.) Nem az volna-e a civilizált megoldás, ha mindenkiről tudnánk, hogy kicsoda?

(2000. június 23.)

A névsorolvasás politikai analfabétizmus.

(Gál Zoltán a Népszabadságban)

Milyen tantárgyakat kell favorizálniuk a szocialistáknak az őszi tisztújításhoz? Az olvasást nem – tudtuk meg a volt házelnököktől. Akkor talán a matematikát? Kovács pártelnök szerint „csak úgy jelenhet meg egy-egy új arc az MSZP vezetőségében, ha onnan a jelenlegi tagok közül valaki távozik”. Ez kristálytiszta – bár nem túl eredeti – logika; Jánosi tanár úr mégis „butaságnak” minősítette. Ebben lehet némi része annak is, hogy a generációváltással takaródzó spekulálók a fáma szerint néki is (korosodó ifjútörökként) a távozók között szorítának helyet, míg a boldog maradó egyharmadban csupán két név volna a biztos: természetesen Kovácsé, no meg a sherwoodi erdőből hazatért népfíé, Némethé. (Ehhez persze még az Orbán-vita kísérletével magát „kalapos MSZP-királyként” feltüntető, a privatizációról cinikus módon konferenciát rendező, reaktiválódott Hornnak is lesz néhány szava.) Csoda-e, ha Jánosi szerint a listázás huszadrendű kérdés? „Legnépszerűbb politikai erőtl” választási félidőben szokatlan ez a kicsinyes kiszorítósdí, amiről nehéz eldönteni: a karrierizmus vagy a kétségbeesés jele-e. A taposásról a pártpropagandisták egyelőre nem vesznek tudomást, ám a Hazai pályán fedőnevű uborkaszezoni kampányolás négyszer hármas fotórácsa (amelyben tizenkét – csupa régi – „apostoli arcot” rendeztek el) talán kapaszkodót nyújt a meccs állásához. Az átlók végpontjaiban Kovács és Horn, a lehető legmesszebb. A másik két sarkon a „fiatalok” – a múltkor megintett Molnár (egyedülként) kifelé néz a kompozícióból. Felsőházi ideológusként Kiss és Földes borul össze, alul Kósáné és Kökény szerénykedik. Németh és Lendvai szélről keretezik a két abszolút védett, teljesen körbefogott kádert, Csihát és Nagyot, félreérthetetlen üzenetként, hogy ez a párt még a korrupcióban tetten ért, VIP-hiteles elvtársait is megóvjá, ha hüek az eszméhez. Lehet, hogy Gál téved, amikor a képes beszédet értő politikai analfabétákat hibás célközönségnek ítéli?

(2000. június 24.)

Tudomásul kellene venni, hogy ezt az országot nem mi, kicsike kis „III/III-as ügynökök” tettük tönkre.

(Név és cím a Népszava szerkesztőségében)

Ismernek önök mélynövésű III/III-asokat? Nem kizárt – csak épp nem tudnak róla. Azért nem, mert szemüket kitakarja a törvény: a besúgók személyiségi jogai vérlázító módon azonosak a besúgottakéval. Mivel pedig ama besúgások egy velejéig antidemokratikus rezsimben történtek, amikor az áldozatok jogai a nullával voltak egyenlők, a tisztázásnak meg egy demokratikus rendszerben kellene megtörténnie, amely félreértelmezi a jogállamot, szabad elvonulást engedve a vétkeseknek (jelentésíróknak és jelentésvasóknak), a következtetés egyértelmű: úgy kell az áldozatoknak! Az ember, aki nem volt besúgó (se kicsike, se nagyobbacská), nyel egyet és azt mondja: ha már ezek az álarcos zombik büntetlenek maradnak, akkor legalább magas hivatalt ne viselhessenek. Tíz éven át még ezt az elemi igényét is folyvást lesöpörte az asztalról a sumákoló politika, amikor pedig mégis fellép egy purifikátori erő, hogy végre cselekedjék, azzal próbálják leinteni: kit érdekel ez egy évtized múltán? A legyintők ott tévednek, hogy összekeverik a jogi és az erkölcsi terepet. Egy büntett a paragrafusok világában elévülhet, az erkölcsökében soha – míg csak meg nem neveztetett, meg nem bánták, s így fel nem oldoztatott. (Más kérdés, hogy e szolgálatot egy etikusabb világban bátran tekinthetnénk akár polgárháborús bűnnek is, ami büntetőjogilag sem évül el.) De hát nincs megvallás, nincs megbánás, így nincs mód penitenciára sem. A jogvédett „ártatlan” III/III-as ügynökök ehelyett olvasói levelet írnak a Népszavába, az meg siet lehozni, gondosan óva a sajtólevelező inkognitóját. Ehhez a kapitális szemtelenséghez nyilván a lelepleződött Tar Sándor esetéből merítenek bátorságot: az ő könyveit „büntetésből” – állami támogatással – nemcsak kiadják, de még meg is filmesítik. A kérdés amúgy jogos: ha a proletárdiktatúrában nem a titokszervezők, akkor talán a titokgazdák tették tönkre az országot?

(2000. június 26.)

Ez egy szabad ország, de legalábbis egy szabad Akadémia.

(Glatz Ferenc a Krónika tudósításában)

Milyen élceket engedhet meg magának egy koronaőr? Az intézmény még annyira „új”, hogy egyelőre ki sem alakulhatott a hozzá kapcsolódó friss etikett. Mindenesetre igen tekintélyes szimbolikus méltóságról van szó, hiszen nincs még egy grémium, ahol együtt foglalna helyet ennyi közjogi és társadalmi méltóság: a köztársaság, a parlament, a kormány, az Alkotmánybíróság és a Magyar Tudományos Akadémia választott feje. Ott van tehát a koronaőrségben a nemzet egységét jelképező államfő mellett mindhárom hatalmi ág legmagasabb rangú képviselője – ráadásul pedig a magyar tudóstársadalom delegáltja. Ez utóbbi megtiszteltetésnek a kivételes volta akkor világlik ki igazán, ha belegondolunk: a nemzeti identitás szempontjából legalább olyan megkerülhetetlen művészi elit nem érdemesült e gesztusra. Mint ahogy a média sem, holott a sajtót előszeretettel emlegetik negyedik hatalmi ágként. Igaz, az akadémiai elnök ugyanezt állítja a tudományról – jóllehet e kijelentésével épp olyan poénözönnek tette ki magát, mint amilyet koronaőrként kellett kollektíven elviselnie azok részéről, akik totálisan érzéketlenek az állami szimbólumok és a néplélektan iránt. Glatz Ferencnek azonban kétségkívül jól jött legitimációs harcában ez a felkérés, s még a Németh-kabinetben betöltött miniszteri pozíciója és törtenészként vallott baloldali nézetei sem tántorították el attól, hogy éljen a felkínált lehetőséggel, amely a Tudományos Akadémiát képletesen a mindenkori kormányzat mellé, nem pedig alá rendeli. Érthetetlen tehát, miként hagyhatta el ilyesféle mondat a száját, amire az szolgáltatott apropót, hogy nemzetiségi vendégek anyanyelvükön szólaltak fel az Akadémián. Komo-lyan gondolná, hogy ő egy, a nemzetiségeket rabságba taszító ország koronaőre? Vagy hogy a Magyar Köztársaság nem szabad ország? Miniszter-sége – és a szovjet megszállás – idején az volt? Nem érne-e meg egy röpke mondatot: pardon, rossz tréfát tettem a tűzre?

(2000. június 27.)

Hajszál választ el attól, hogy az ásványvizet flakonostul nyomjam magamba, mert úgy gyorsabban hat.

(Sándor Tünde a Népszabadság Budapest mellékletében)

Szégyen-e, ha meglett férfiként is elpirul az ember? Pedig már azt hitte, a honi sajtó nem tud neki meglepetéseket okozni. Lehet persze, hogy a könnyű kis kánikulai tárca első mondata csak tapasztalatlanságból sikeredett ilyesformán, és semmi köze nincs ahhoz, hogy a szerző történetesen nő-nemű, s főleg nincs köze e vallomásból kiolvasható maszturbációs késztetéseihöz – ám akkor szerkesztői balfogás volt az írás fölé a Forró vágyak címet biggyeszteni. A véletlennek ellentmondani látszik a folytatás: „Nem vágyom haza sem, ahová bokáig érő olvadt aszfalton keresztül visz az út...” Ez esetben ugyanis az önkielégítéshez halmazatilag még az exhibicionizmus igénye is társul, hiszen a panelfalak között nem oly izgató a forró vágyak kielégítése. Mindez tán szót sem érdemelne, ha aznap ugyanennek a lapnak Hétvége című mellékletében Tölgyessy Péter, a Fidesz-frakció tagja Háborús észjárás igazgat című könyvrészletében nem azt írta volna: a Fidesz irányítói a Magyar Nemzet régi polgári hagyományának harciasra cserélésével „jórészt feladták a mértékadó újságírás területét, maguk juttatva lassan piaci monopóliumhoz az általuk igencsak nem kedvelt Népszabadságot”. Az még csak hagyján, hogy Tölgyessy szerint a lapot, amely ennek a sorozatnak is helyet ad, „a Fidesz irányítói” szerkesztik, s ezt épp a konkurenciától kell (bár feltehetőleg mértékadó forrásból) megtudnom. Ám Tölgyessy egyúttal azt is állítja, hogy a Fidesz nem mértékadó, noha épp a kormánykerekereket forgatja. Így, a polgári mértéktelenségben tobzódva és a lassú agóniától fojtogatva azonban harminc Celsius fok fölött is jeges rémület lesz úrrá az egyszerű, korántsem harcias polgári hírlapírón: Úristen, mi lesz, ha a Népszabi-monopólium idején a „flakonos újságírás” válik mértékadó normává? Hogy vezekli ezt le a Fidesz? Vagy a kolleginának volna igaza: „hamis az a város, ahol mi, a házigazdák nem érezzük jól magunkat”?

(2000. június 28.)

Mégis, a derék magyar honpolgárban már csak azért is felmerül a gyanú, így, a művészeti díjak politikai szempontú osztogatása, a nagy hagyományokkal rendelkező Magyar Nemzet megszüntetése és bizonyos Ezüsthajó Kft. gyanús csillogása után.

(Burány Sándor a Ferencváros című önkormányzati lapban)

Felmerül-e vajon a derék magyar honpolgárban, milyen gyanú merül fel benne így stb., stb.? A burányi mondatfűzés ugyanis erről elmulasztja informálni a ferencvárosi olvasót, aki díjmentesen kapja postai úton az ehhez hasonló stílárius gyöngyszemeket. Én beszélni kicsit magyar (szocialista) – intézné el legszívesebben az ember (aki a „már csak azért is” felvezetés után hasztalan várja a „mert” kezdetű magyarázó mellékmondatot), de nem teheti, hiszen a fogalmazási ügyetlenség bocsánatos bűne nem fedheti el a szándékos hazugság és rágalmazás megbocsáthatatlan vétkét. Nem tudni persze, hogy „egy korszerű európai szociáldemokrata párt” politikusának mennyire kell alkalmazkodnia a Tízparancsolathoz, a valóltan tényállítás azonban egyszerű logikai úton is belátható: ha a Magyar Nemzetet (aminek „nagy hagyományait” annyit csempülte a baloldal és ugyancsak nagy, bár más jellegű hagyományokat ápoló sajtója) megszüntették volna, önök most nem időzhetnének itt e szerény fejtegetéssel. Ezek után a ferencvárosi honpolgár (amely csavaros megszólításban a „hon-” előtag feltehetőleg fosztóképzőként funkcionál) igencsak elbizonytalanodhat igazságtartalmát illetően is, hogy a művészeti díjakat politikailag osztogatták-e, illetve hogy miközben az ezüst szépen csillog, az ezüsthajó gyanúsán. (Aki nem tudná: az ilyen nevezetű kft. számos kormányzati piárfeladatot hajtott végre. Bezzeg az agitprop-osztályokat nem keresztelték el ilyen fellengzősen!) Füllentős Burány cikkének mégis talán a címe a legalantasabb: K. É. J. – ez a magánéletében meghurcolt Körmeny-Ékes Judit szignóját rejti. Most mondjuk azt egy megszüntetett lapban, gyanúsán csillogó szemmel, a művészeti díjról politikailag elnevezett József Attila szavával: sekély e kék?

(2000. június 29.)

A Neurománc című cyberpunk kultuszregény egyik szereplőjétől vett Yonderboi művésznév mögött egy 19 éves fiatalember bújik meg az 1500 lakosú Mernye községből: ifj. Fogarasi László, aki 12 éves kora óta barkácsol zenét számítógépén, és a technótól a hiphop érintésével jutott a belassultabb zenéig, a triphopig, majd a napjainkban reneszánszát élő easy listeningig.

(-dzs- a Pesti Estben)

Megélhető-e minden ízében az ezredforduló? Ilyen mondatok olvastán efelől erős kétségeink támadhatnak. Yonderboi korunk hőse, talán az új század Kodály Zoltánja, akiről száz év múlva márványtábla emlékezik meg a mernyei polgármesteri hivatal falán: „Itt élt és alkotott ifj. Fogarasi Yonderboi László, a magyar zene megújítója, a hiphop és a triphop muzsika zseniális ötvözője. Állította a hálás vajtűfülű utókor.” Anélkül, hogy megbántani kívánnék egy bizonyára tehetséges, egy híján húszesztendő fiatalembert, kétségeimet szeretném kifejezni, lesz-e valaha ilyen márványtábla. Mondom ezt még akkor is, ha -dzs- csodálatát méltán vívta ki, hogy Yonderboi szerepelt a Jazz+Az remixalbumán, sőt még Kamarás Iván CD-jéhez is „tőle kértek easy listeninges ötleteket”. A „bámulatos eleganciával és könnyedséggel, ésszel és érzéssel” megkomponált szólóalbum állítólag az év legjobbjá, sőt tarol Németországban is. A mernyei génius legközelebb a hatvanas-hetvenes évek esztrádzenejét feldolgozandó vonul stúdióba. Ha tényleg olyan jó ez a fiú, elképesztő, hogy fogalmunk sincs, mit csinál! Aki nem olvas cyberpunk kultuszregényeket, annak a Neurománcból a románc helyett csak a neurózis jut. Az ifjú Fogarasi pedig, aki 1993-ban szabadult rá a számítógépre, de már fél Európát átprogramozta, természetesnek tartja, hogy zenét nem szerezni kell, hanem barkácsolni. Útja a belassult zenéig vezetett, de a mi felfogásunkhoz nem sikerült belassulnia. Viszont evidens számára, hogy nemcsak műfajait, de címeit is angolul kell megfogalmazni. Ám ha ő volna a megtestesült mernyei globalizmus, mi a szándéka az esztráddal meg Alla Pugacsovával?

(2000. június 30.)

kétezer

július

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
PRESS

For a complete list of titles in this series, see the back cover.

Megvetették-e vajon a maguk idejében a finom, habzó seritalt a hitükért vértanúságot is vállaló, révült szentek? Ilyesmire nem tér ki a hagiográfia: az emlékezetes tettek és beszédes szimbólumok taglalása során a minden napok érdektelennek tetsző mozzanatai jobbra rejtve maradnak előttünk. Mindenesetre a középkorban mind a bor, mind a sör mértékletes élvezete határozottan javallott volt azok számára, akik hosszú életűek szerettek volna maradni az árnyékvilágban: az időről időre Európára rontó pestis- és kolerajárványok idején a fertőzött ivóvízzel szemben valamelyest védettséget jelentett a szomjoltásban a főzés és forralás tisztító művelete. Nem csoda, hogy a világtól elzárt kolostorok kreatív közösségeitől nemcsak fenséges sajtreceptek, de máig használatos sör-, sőt pálinkafőzési lelemények is jócskán maradtak a hálás utókorra. Mindazonáltal nem állíthatjuk, hogy a madaraknak prédikáló Szent Ferencnek, a szegénységet fogadó szerzetesrend alapítójának bármiféle köze volna az ezredvégi magyar sörreklámokhoz. Hacsak úgy nem, hogy a két felirat a fenti módon egy dunai hajón olvasható, amely a pesti oldalon horgonyoz: a vízi alkalmazhatóság tején a habos oldal dicsérete, alul meg – mintegy aláírásként – a hajó neve: Szent Ferenc. (Ezúton is elnézést kérünk, hogy a fogyasztói társadalmat már csiráiban tagadó gondolkodót a frappírozás kedvéért átmenetileg hirdetésiszlogen-íróként tüntettük fel.) A posztmodern ámokfutással szétzilált ezredvég a legkritikább esetben ügyel olyan, évszázadokon át tiszteletben tartott finomságokra, hogy össze nem illő dolgokat illik távol tartani egymástól. Soha nem tapasztalt mértékben keverednek a minőségek, az üzletnek rendelődnek alá máskülönben tiszteletre méltó gesztusok is. Miközben ez a hajó a dunai habokat szeli (s történetesen mindkét oldala habos), a Szent Ferenc nevére odatelepedő madarak értik-e vajon, mi történt az emberek életével az elmúlt századok alatt: miért lettek ilyen habzsolók, egyik napról a másikra élők?

(2000. július 1.)

A Belügyminisztérium rendkívüli támogatását élvezzük, ezért bármikor rendelkezésünkre áll a rendőrség, az akciócsoporth, a vámosok, a katonaság.

(Hollósi Frigyes a Telehírben)

Kis országnak Kisváros dukál? Bizonyára, különben aligha élne túl minden televíziós válságot ez a sorozat. Pedig még a Szomszédok sem érte meg az ezredfordulót, holott e végtelenített szappanoperából ügyesen „depolitizálva” mindig megtudhattuk, mit gondolnak a dolgokról a Köztársaság téren. Míg a gazdagréti sztoriban csupán „hétköznapi” színezőelemként volt jelen a bűn, a szigetvári filmfűzérnek a kriminalitás az összetartó ereje. A Szomszédok alkotói még igyekeztek megőrizni a valóság illúzióját – a Kisváros készítői már nem bajmóldnak ilyesmivel. Ha egy tízezres nagyságrendű településen ennyi emberrablás, csempészet, gyilkosság és egyéb erőszak történne, mint amit a szórakoztatás jegyében élénk tálnak, a honi bűnözési statisztika a valóságoshoz képest is az egekbe szökne. Ezekben az akciókban a rossz oldalon állók rendre lebuknak, kötelezően elnyerik méltó büntetésüket – az egyetlen „realitás” a katonaság, a határőrség és a rendőrség gördülékeny, példászerű együttműködése. Nem meglepő hát, hogy e kriminek álcázott propagandaműsor a fegyveres testületek kedvenc tévéprodukciója, és – amint a rendőrnymozót alakító Hollósi közkinccsé teszi – időt és pénzt nem kímélve patronálják a filmművészet e sajátos ágát. A rendőrvicceket meglegelő Belügyminisztériumnak úgy kell ez a pozitív ellenpólus (ahol minden csirkefogó lakat alá kerül, a felderítés pedig száz százalékos), mint egy falat kenyér. Igaz, még ekkor is meglepő, hogy a belügy a katonaságot is mozgósítani képes, pedig az egészen más tárca és kormánypárt alá tartozik. S valóban nagyon érdekes lehet, „amikor Szigetvárra bevonul a rendkívüli kommandós akciócsoporth”; de mi van akkor, ha épp Mátészalkán volna rájuk „élesben” szükség? S mikor mondhatjuk el, hogy az említett testületek hasonló készségességgel az egyszerű adófizetőnek is bármikor a rendelkezésére állnak?

(2000. július 3.)

Ne ölj – időt abba, hogy fizetésedből letagadj, mert feleséged jobban ismeri fizetési besorolásod, mint tenmagad.

(Horn Gyula a Story magazinban)

Lehetséges-e plagizálni a tízparancsolatot? Sokan megkísérelték már a történelem során, de rendre mosolyt fakasztottak vele. A volt kormányfőnek meg nyilván ez a kifejezett célja, amikor az egyik legolvasottabb női lapban közreadja „tízparancsolatát a hetvenes évekből”. A tréfás szabálygyűjtemény – már a műfajválasztással is megelőzve a korát – a reformkommunizmus előhírnöke: tíz pontot fogalmaz meg akkor, amikor ideológiaiilag csupán a hat meg a tizenkettő volt kanonizálva. A Story magazin olvasóinak elsősorban azt hivatott bizonyítani, hogy Horn élete a felesége körül forog – igaz, ennek némiképp ellentmondani látszik az a kép-aláírás, miszerint „mindene a politika”. (Mellékes kérdés, de ha Horn Gyula ennyire analfabéta a pénzügyekben, hogy még a fizetését sem volt képes naprakészen számontartani, csakis a politikai zsenialitásának köszönhető, hogy fedett úszómedencés villába húzódhatott vissza öreg napjaira.) A Deport '56 például alighanem szívesebben olvasná Horn politikai tízparancsolatát – s bizonyára felszisszenne, ha az egyik parancsolat így kezdődne, mint ahogy főttebb. De hát hagyjuk is most, hogy a Vörös Csepelen ki vezette (illetve biztosította fegyveresen) a harcot – bár hogyha a fővárosi katonai főügyésznek alapos kételyei támadnak Horn szava-hihetősége felől egy munkásmegmozdulás szétlövésével kapcsolatban, kétkedéssel kell fogadnunk gasztronómiai jellegű megnyilatkozásait is. Márpedig a Story magazinból az is megtudható, hogy nem a felesége, de még nem is a politika a mindene, hanem a főzőcske. „Csipetkéje messze földön híres” – adatik tudtukra az apolitikus hölgyválasztóknak, s az ember szinte látja, amint Debreczeni József már nyálazza a ceruzáját: ha a baloldal politikai intimkampányait abból vezette le, hogy az Orbán család megjelent a Story magazinban, elfogulatlan elemzőként most vajon milyen képzettársításokra ragadtatja majd magát?

(2000. július 4.)

A biztonsági örök hideglelést kaptak, összevissza rohangáltak, nem értették, miképpen lehet az, hogy egy miniszterelnök csak úgy sétálgasson meg szórakozzon egy étteremben.

(Dr. Budai Gyula a Mai Napban)

Tudnak önök marokkózni? E türelemjáték több politikai elemzõn is kifo-
gott. Homlokráncolva firtatták, mit keres a magyar diplomácia Marokkó-
ban: komolyan gondolja-e a kormányzat, hogy Rabatba kell áthelyezni
„arabpolitikánk” súlypontját. (Akkor még nem jelent meg a hannoveri hi-
vatalos vásárújságban, hogy Magyarország fővárosa Rabat.) A talányra
lassanként derült fény. A tévéhíradó ugyan szemérmesen elhallgatta, hogy
Orbán Viktor a Marokkó–Franciaország összecsapásra időzítette hivata-
los látogatását (csupán „egy sporteseményről” tett említést), arról meg
csak jóval utána értesülhetett a sportszerető polgár, hogy a kormányfő
mellékesen Marrakeshben vb-ezüstérmet szerzett az ügyvédválogatottal.
Talán azért volt a hírzárlat, nehogy a kritikusai kikezdjék a miniszterelnö-
köt, hogy nem is ügyvéd, mit keresett akkor a címeres mezben – ám ez
fõlõs óvatosság volt, hiszen két „nem ügyvéd” jogász is kerettag lehetett,
mint ahogy valaha a tapasztalt Bálint is erősíthette az utánpótlás-tizen-
egyet. Orbán az argentinok elleni elõdöntõn játszott, s amint Zombori
Sándor, a régi futballista a csapattárs Budaitól megtudta: a francia bíró
egy sárga lapot is kiosztott kormányfõnknek. „A meccs után fogta a fe-
jét... Mi poénkodtunk, hogy na, hamarosan a francia idegenlégióban talál-
ja magát...” – szól a beszámoló, amely aztán a testõrizzasztó bankett le-
írásával zárul. A francia bíró persze nem került az idegenlégióba (oda
franciák – nem lévén maguknak „idegenek” – amúgy sem kerülhetnek),
pedig a sárga lapos diszkréten elintézhette volna az Eb-diszpáholyban
Chirackal a dolgot. (Hajdú B. nem is észlelte, hogy Orbán már megint
protekciónal jutott be a legjobb helyre, pedig az EU soros elnöke állítólag
ki nem állja a magyarokat.) Ősszel a grúzokkal játszottunk idegenben. Le-
het, hogy esedékes egy tífiszi kormánytalálkozó?

(2000. július 5.)

Mit ír elő a protokoll kánikula esetére? Az államférfiak manapság állítólag indokolt esetben már felmentést kaphatnak az öltöny-nyakkendő viselése alól: a Parlamentben akár rövid ujjú ingben is ücsöröghetnek – csupán demonstratív szándékú tiszai vízilabdázás esetére kötelező az úszósapka még a házelnök Áder Jánosnak is. Szegény Göncz Árpádot viszont kravátlitul parancsolta fel expártja a hálálkodó óriásposzterre, s miközben a hús uszoda műkék vize bársonyosan nyaldossa a politikára fittyet hányó strandolók bőrét, a leköszönő államfő (áthágva a látványtechnika elemi szabályát) sóvárogva kifelé sandít a képből, a Duna felé. Szemmel láthatólag feszélyezi a szabad demokrata piárosok zsarolásízű szlogenje, miszerint „Magyarország továbbra is számít önre” – ennyi idősen dehogyis szeretne ő már afféle „árnyékelnök” lenni. Inkább írogatná otthon a hűvös szobában, ingujjban életműve koronáját, az elnöki emlékiratokat – de már annak a gondolatára is kiveri a víz, hogy miféle grémiumok vizsgálják majd át a kéziratot, megfelel-e mindenben a „politikai korrektség” kívánalmainak. Az apparátus azonban, amely a mítoszt megalkotta és működésben tartotta, nem engedi el egykönnyen előkelő túsát; hiába szabadkozik, hogy a világ minden kincséért sem akar többé pártpolitizálni, ha arcátlan módon szabad madaras szendvicsemernek használják, Gizella utcai honlapot reklámozva vele. El kell túrnie az olyan hipokrita mondatokat is, miszerint „Árpád, magasra tetted a mércét” – miközben az őt ünneplő szocialisták némelyike állva átsétál e mérce alatt. De nem szólhat azért sem, hogy a népszerűségi listán a bennfentes grafikongazdák „véletlenül” a második helyre szerkesztették be az utódját, Mádl Ferencet: elvégre az államfői mítoszt nem lehet „sokadik helyezéssel” lerombolni, ha a régi méltóságot ellentekintélyként akarjuk működtetni. Jó stilisztára létre elképzelhetetlen-e, hogy a Dagályról a körülötte keltett aktuálpolitikai dagályosság ötlük az eszébe?

(2000. július 6.)

S az sem biztos, hogy a filozófus jó népbiztos: Lukács György csendbiztos korában lövetett.

(Kerényi Imre a Népszabadságban)

Biztos, hogy tudjuk, ki a jó népbiztos? Filozófus legyen a talpán, aki kapásból vágja a vonatkozó kritériumokat. Igaz, ebben az országban filozófusok hada nevelkedett Lukácson, sőt fent nevezett egész óvoda mellett működött dadusként – úgy látszik azonban, Kerényit annak idején nem ide írták be. Lukácsnak (aki csupán a lövetés dolgában azonos a hasonló fedőnevű tábornokkal) nem mentsége, hogy ilyen látványos módon akart túllépni örökölt polgári osztálykorlátain – sőt, a tudatlanok és cinikusok „parancsra cselekedtem” formulája sem mentheti fel az értelmiségi gyalázat alól. Hű tanítványai azzal szokták „menedzselni”, hogy ő a XX. század egyetlen világszerte ismert, „piacképes” magyar filozófusa. Ha csakis Eörsi Istvánra hagyatkoznánk a kiválóság megítélésében, minden bizonynyal még szobrot is kéne állítanunk neki. Egyetlen vonatkozásban mindazonáltal kétségkívül hervadhatatlanok az érdemei: esztétikájába önálló fejezetként vette fel a kertművészetet. Ez olyannyira kilóg a vulgármarxista örületből, hogy szinte idézőjelbe rakja az egész erőszakos, mániákus szisztémát, mely sortűzkultúrának még napjaink politikájában is vannak eleven, aktív hívei. Ami Kerényinél pusztá színező elem (amúgy azzal foglalkozik vitáirában, hogy a színházművészetnek kellene-e befogadnia azt a néhány tucat színkritikust, vagy fordítva), az a legújabb kori magyar történelemben centrális kérdés: megúszható-e büntetlenül a magasztos elvekkel takarózva elkövetett, Lukács-mintájú „csendháborítás”? Ha maradt volna a „művelnünk kell kertjeinket” szelíd bölcsességénél, nem kerülhetett volna a Nemzeti Múzeum átfogó magyarságtörténeti kiállításának legszégyenletesebb zugába sem, ahol a lukácsi népbiztosság azt szemlélteti a tanulni hajlandó utókornak: vannak filozófusok, akik előbb lőnek, és csak azután töltenek. Lesz-e valaha kurázi a tanítványokban, hogy egyszer megírják e véres színjáték kritikáját?

(2000. július 7.)

Nézz ki az ablakon: ha nem látsz felhőkarcolókat, akkor ez nem New York.

(Garamvölgyi László, Kettesben Szilágyi Jánossal)

Függ-e a hivatali morál a földrajzi hosszúságtól? A rendre keleti irányban növekvő korrupciós mutatók épp olyan vitathatók, mint hajdan a déli irányban megpezsztülő vérmérsékletéről szóló elmélet – noha mindkettő alján zaccként leülepszik a köznapi tapasztalat. Ez pedig azt mondhatja velünk: Kelet-Európában lazábbak a közerkölcsök, nagyobb a hatalommal való visszaélés iránti késztetés, mint a művelt Nyugaton. Más kérdés, hogy e felméréseket rendszerint a nyugatiak készítik, s miközben keletre terjeszkedő nagyvállalataik otthon nem egyszer legitim költségként számolhatják el a megvesztegetési összegeket, mozifilmjeikben olyan mérvű hazai hivatali bűnökről tudósítanak, amilyeneket mi, diktatúrán edződött keletiek olykor még elképzelni sem tudunk, nemhogy kivitelezni. Mégis meglepődik az ember, ha egy magyar főrendőr (ez esetben az ORFK szóvivője) nem palástolja, hogy adott esetben nem mér egyenlő mércével. Szilágyi János tanmeséjére (miszerint egy amerikai seriff nem is értette a rendőri korrupciót firtató kérdést) Garamvölgyi nyíltan megvallotta: ő bizony segít a barátainak, ha bajba kerülnek. Az indok egyszerű: ez itt nem Amerika; amire a legjobb bizonyíték, hogy az ablakon kinézve nem láthatunk felhőkarcolót. Ne legyünk naivak: botorság volna feltétel nélkül hinnünk a megkörnyékezzhetetlen amerikai seriff mítoszában. Mint ahogy nyilván az is erős túlzás, hogy minden magyar rendőr lekenyerezhető, megvásárolható volna. A különbség abban mutatkozik, hogy míg New Yorkban – akár képmutatás árán is – fenn kell tartani az etikusság látszatát, Budapesten ez könnyed csevegés keretében is negligálható. Még meg is dicsérhetnék a szóvivőt, mennyivel őszintébb, milyen emberi – ha nem épp a normák fellazítását emelné normává. A rendőrpalota tőszomszédságában egyébként a fáma szerint hamarosan megépülnek az első pesti felhőkarcolók. Mit mond majd hősünk, ha kinéz a sajtóiroda ablakán?

(2000. július 8.)

Ha a városatyák áldásukat adják a javaslatra, akkor ezentúl Pesti, illetve Budai alsó rakpartnak fogják hívni a pesti, illetve a budai alsó rakpartot.

(S. G. a Népszabadságban)

Minek nevezzük a spanyolviaszt: spanyolviasznak? Kreativitásunk nem ismer határt – mégis megесik, hogy a legkézenfekvőbb megoldás egyben a legoptimálisabb is. Mennyivel könnyebben összehangolható az ellenzéknek és az ellenzék ellenzékének a véleménye rakpartügyben, mint például abban: legyen-e Antall tér a Moszkva térből vagy sem! Nem kell saját magukkal sem szembenézniük azoknak, akik előbb kortársai voltak Antall Józsefnek, azután meg az utókora lettek. Nem tudni meg a főpolgármestertől sem, hogy pártja, amely kartácstűzet vezényelt, blokádepítő taxisokat tüzelt a halálos betegséggel küzdő kormányfő ellen, mitől dőbent rá hirtelen az elhunyt történelmi nagyságára. Talán ha egy jelentéktelen terecskéről volna szó az egyik buszjárat fordulójában, csont nélkül át is ment volna a javaslat, még az elhalálozást követő negyedszázados moratórium ellenére is. (Igaz, Szent Lászlót a sokszor negyedszázad sem érdemesíti a Lágymányosi híd névadói tisztességére.) De hát épp a Moszkva teret átkeresztelni! Metró-, villamos- és buszvégállomással! Temérdek helyen és formában leírva az Antall nevet, rögtön a Kossuth meg a Batthyány tér után! Mindennek van azért határa... Meg aztán – amint Endrédy István, a várostervezési és városképvédelmi bizottság elnöke emlékeztet rá – „Budapesten hagyománya van annak, hogy külföldi nagyvárosokról neveznek el közterületeket”. Csak úgy nyüzsgönek külföldtisztelő fővárosunkban a London, Párizs, Berlin, Washington, Brüsszel terrek. (Arról nem is beszélve, hogy a névadás nem minden esetben jelent pozitív várospropagandát: Párizsban például a Budapest út a vöröslámpás negyed szinonimája.) A sok ipi-apacs és paragrafusbújócska szünetében valóságos felüdülés a rakpartok dolgában született konszenzus. Örökény nyomán azonban – aki a háborúról kérdezett így – nem árt firtatni: mikor ér véget egy megszállás?

(2000. július 10.)

Amióta nincs ott a kép a Kálvin téren, mindig felnézek rá.

(Pataki Ági az RTL Klub Reggelben)

Lejárt-e a bálványimádás kora? Sok jel mutat arra, hogy a legkevésbé sem. Mai bálványaink azonban vészesen mulandók, már-már egyszer használatosak: mozisínészek, centercsatárok, topmodellek. Utóbbiaknak már a nevét sem igen érdemes megjegyezni arra a rövid időre: úgyis jön a következő ügyeletes idol, aki borítékolhatóan megdönti elődjeinek gázsirekordját is. Persze nem mindig volt ez így: Pataki Ági például (tudják: „Fabulon a bőre őre, ezt használja nyakra-főre”) állócsillag tudott maradni – igaz, egy társadalmi állóvíz tükrében. A fél ország volt belé reménytelenül szerelmes (érthetően a maszkulin fele), de a kamaszok feltétlenül. Pedig tényleg csak a „nyakat és a főt” mutatta meg magából – no meg a legendás hátat, amire pihent agyú esztéták külön elméletet alapoztak a szocialista erotikáról. Ám a hivatalos prűdéria csak a kezére játszott, hogy a jelző nélküli erotikát sugalmazza: ez ugyanis mindig többet sejtet, mint amennyit közöl. Erdély Miklós, az avantgárd pápa óriásfreskója a Kálvin téri tűzfalon még a Fabulon-plakátoknál is visszafogottabbul – s ezért izgatóbban – hatott: nosztalgikus, ovális polgári keretbe illesztette az elérhetetlen divát. Az ugyan kétséges, hogy művészeti alkotásnak volt-e tekinthető (noha Andy Warhol Marilyn Monroe-nyomatai után ez a kétely vaskalaposnak tűnhet), de mindenképp kitüntetett helye lett a városnak, amiről jobb bédekkerek is megemlékeznek. Hogy műemléki gyanúba keveredett, annak sokkal inkább a mester, mint a modell az oka. Utóbbi évtizedeken át járt a Kálvin tér felé, de soha nem nézett fel az idejétmúlt hirdetésre. Mióta nincs ott, felnéz. A mozaik nem dacolhatott az építő kedvvel – csakis a szocializmus bízhatott ugyanis a foghíjtelkek és tűzfalak örökkévalóságában. A kép (régi bálványimádások tanúja) most zsákokba csomagolva várja sorsát. Ha valahol újra összerakják, vajon a puzzle-darabokkal együtt mi, régi bálványimádók is előkerülünk-e a zsákból?

(2000. július 11.)

Életben maradt és jól érzi magát a vésztőmágori háromlábú csirke.

(Szellő István az RTL Klub Híradóban)

Miről ismerszik meg az uborkaszazon? Az újságíró-iskolák közhelygyűteménye szerint arról, hogy a máskor véresen komoly sajtótudósításokban egyszeriben megjelennek az ötlábú tehenek. Könnyű belátnunk, hogy a rendhagyó vésztőmágori csirke ennek csupán egyszerű variánsa, így a hírapály alighanem már be is következett. Még egy kicsit szörnyülködünk az oktogoni ámokfutó sorozatgyilkoson, rágódunk a kormány félidei bizonyítványán, az olajbizottság tagjai is tépik még kicsit egymás haját, ám a kabinet, a parlament meg az olajmaffia megmászhatatlanul elvonul nyári szabadságra – legfeljebb a szocialisták kampányolgatnak a tűző napon és mennydörgős zivatarban is, a világeért el nem ismerve, hogy ezt legkevésebbé sem a politikai vetélytársak, hanem kifejezetten egymás ellen művelik az őszi sorsdöntő tisztújítás előtt. Manapság azonban már az uborkaszazon sem a régi: Szellő például egymás után konferálja fel, hogy a krisnások a Tabánba szekereznek, a jehovisták a Népstadionban merítkeznek, a kádáristák meg a Fiumei úti temetőben nosztalgiaznak. Sőt még annak is hírértéket lehet tulajdonítani, hogy a leköszönő Pepó Pál visszaadta hivatali mobiltelefonját (már miért ne adta volna vissza?), ám a marginális témák között lavírozva még a műsorvezető is beismeri: e „hírszűkében” az RTL Klub legszebb álmai váltak valóra a vésztőmágori nyomorék baromfival. Ne becsüljük alá e vallomást! Ez a freudi elszólás sokat elárul ugyanis a Bárdos András-féle műhely Magyarország- és világméppéről. Tehát nem csupán arról, hogy a rendelkezésre álló időt akkor is ki kell tölteni, ha nincs mivel (árulkodó fordulat: „ennyi fért műsorunkba”), hanem arról is: a jehovisták, krisnások és kommunisták e szenzációközpontú interpretációban tökéletesen egy szinten vannak a vésztőmágori „biológiai csodával”. Talán maga az ország is egyetlen nagy Vésztőmágor, ami csak akkor érdekes, ha egy végtaggal több vagy kevesebb híreket produkál?

(2000. július 12.)

Ezt a büntetőcédulát azért kapod, mert buta fejjel megpróbáltál a legjobb képességeid szerint leparkolni, ezáltal elfoglaltad húsz számár, két elefánt és egy marhacsorda helyét.

(Büntetés szabálytalan parkolásért)

Találtak már önök sárga mikuláscsomagot a szélvédőjükön? A válasz nyilván több okból is nemleges: nincsen szélvédőjük; illetve a mikuláscsomag köztudomásúlag piros, még akkor is, ha nem szaloncukorral, hanem büntetési csekkel béleli ki valamely szigorú parkolási társaság. E személytelen módszerrel mindenesetre elérték, hogy az autós gyomra akkor is összerándul, ha egyszerű szórólapot lel az ablaktörlő alatt korszerű meseszöveggel: ócska tragacsát kiemelt áron, azonnal megvásároljuk. Mint abban az esetben, amikor a citromsárga büntetési fecnire bukkan: először ösztönösen vér tolul az agyába, majd képzeletbeli védőbeszédet gyárt arról, hogy de hiszen kivételesen (tényleg) tökéletesen szabályosan parkolt – s csak harmadszorra nézi meg alaposabban, voltaképp mit is tart a kezében. Hatóság kétségkívül nem tegeződik – jómagam még az IKEA-tól is zokon veszem a csendőrpertut. (Ez is biztosan ősi skandináv népszokás, utána meg mindnyájan elmennek lottózni.) Itt tehát humor esete forog fenn, de igen harmatos minőségben: a Suzuki helyére elég bajos volna azt a marhacsordát bezsúfolni. (Talán, ha elefántok helyett oroszlanokat írna. Akkor is lassanként, a gyomrukban.) Marad az, hogy szélsőséges zöld tréfálgodással van dolgunk: minden autós egyben szemárgyilkos is. A felsőbbrendűség gőgje alább kioktatásba megy át: „A jövőben gondolj másokra is, ne csak magadra! Bár ez lehet, hogy túl nagy kérés az ilyen önimádó, egyszerű agyú vezetőtől, mint amilyen te vagy.” Eme értékrend szerint az autós alsóbbrendű állatfaj, míg a környezetvédő már-már félisten. Meggyőződése, hogy minden vezető egyszerű agyú, s nem kétséges, hogy adott esetben ezt a politikai vezetőkre is automatikusan kiterjeszti. Vajon Magyarország első zöldpárti miniszterelnöke is kapna ilyen sárgalapos figyelmeztetést hivatali járgányára?

(2000. július 13.)

Járom az országot, s látom: kinyílik az emberek szeme, kitörlik belőle a csipát.

(Kéri László a Nap-keltében)

Csipás-e mindenki, aki nem ellenzéki? A kérdésfeltevés csak látszólag gyermeket: Kéri (aki nemcsak abban tanult Horn Gyulától, hogy járni kell az országot, hanem abban is, hogy mondandónkat az átlagos szellemi nívó alá célozva tanácsos metaforásítani) igen lényeges kérdést pedzeget. Ha jól érteni, neki meg Petschnig Mária Zitának a legteljesebb családi egyetértésben azért van elégük az Orbán-kormányból, mert túl jól kommunikálnak: azt a kevés sikeres kormányzást óriásira felfújják, azt a sok-sok nem kormányzást pedig, amit a mulasztásaikkal okoznak, észre sem veszi a balga nép, úgy eltereli a figyelmüket a tematizálási kommandó. Vagyis hát így volt ez a nagy csipatörlésig, amihez nyilván a kormányzat leleplező szándékú félévi bizonyítványa is hozzájárult. Igaza lehet Lengyel László tanár úrnak, aki ennél az osztályozásnál Orbánt mellékesen a legtehetségesebb magyar politikusnak nevezte: igen nagy tehetség kell egy ekkora, elsöprő tematizálási sikerhez, ha egyébként a sajtó kilencven százaléka az ellenzék rendelkezésére áll. Ugyancsak ügyes lehet az a „hatalommegerősítő” technika is, amit Kéri a polgári oldalnak tulajdonít, főleg annak a tudatában, hogy a versenyszféra túlnyomó része (az ismert privatizációs előtörténet jóvoltából) változatlanul szocialista és szabad demokrata érdekkörben mozog. A legtalányosabb azonban a Bokros-csomag körüli polémia. Ezúttal nem az a kérdés, hogy szükség volt-e rá vagy sem (ez nem kérdés), hanem hogy ez a kormány is végrehajtotta-e a maga bújtatott kiigazítását, azaz „csomagolt-e” a legteljesebb titokban. Ha így volt, az a tehetség csimborasszója, és hatost érdemel a kabinet. Úgy csinálni sokkterápiát, hogy nem értesülünk a sokkról – ezt szabadalmaztatni kellene! Fordulat a megítélésben alighanem csak akkor lenne, ha Petschnig volna a gazdasági csúcsmíniszter, Kéri meg a kancelláriagazda. Hány kiló csipát kell még addig kitörölnünk a szemünk sarkából?

(2000. július 14.)

Fantasztikus író.

(Jancsó Miklós Tar Sándorról a Találkozások magazinban)

Tudják, ki a fantasztikus író? Például Stanislaw Lem. Nem mindig „tudományos”, ám még akkor is az emberről vall, amikor elképzelt, nem humanoid kultúrát elemez a Solarisban. Tar Sándorról viszont finoman szólva megtévesztő azt állítani, hogy fantasztikus – bár besúgóként való lelepleződése, majd kulturális megdicsőülése valóban sci-fibe illik. Jancsó pontosabban fogalmazott volna, ha azt mondja: „Tar Sándor ügynökök közt a legjobb író, de írók közt nem feltétlenül a legjobb ügynök”. Bár akkor nem érezhetnénk át minden részletében a helyzet romlott eleganciáját: a válogatott és új novellákat Nóra jön címmel történetesen épp a besúgott Kenedi János szerkesztette. (Mindazonáltal nem lehet eléggé értékelni a visszafogottságot, hogy a Jancsóra a turulmászás ingerével ható könyvnek mégsem a Nóra jelenti címet adta a valaha etikusabb Magvető Kiadó.) Szót érdemel továbbá a lap, amely – az egyik nagy mobiltelefonos cég ingyenes előfizetői kiadványaként – „az emberi kapcsolatok magazinjaként” határozza meg magát. Az ilyesfajta „kulturpláza”-ajánlat olvastán azonban óhatatlanul arra gondolunk, hogy a diktatúrán belüli kedélyes besúgó–besúgott viszonyt e vállalkozás hírverésre és követésre érdemes „emberi kapcsolatnak” tekinti, alighanem több százezer jelenlegi előfizetőjének erkölcsi és politikai érzékenységét taposva sárba. Eddig úgy tudtuk, hogy egy profitorientált nagyvállalkozás nem foglal állást a társadalmat megosztó kérdésekben – az őszi számban (már csak józan üzleti megfontolásból is) bizonyára olvashatjuk majd a bocsánatkérésüket, hogy merő figyelmetlenségből átlépték e kényes határt. Maga a jelenség azonban aggasztóbb annál, hogy a telefonálók egy része átpártolhat a konkurenciához. Azt mutatja, hogy egyes értelmiségiek (legyenek bár kiváló szabadságharcosok vagy filmművészek) úgy gondolják: a megbocsátás nem az égi vagy földi igazságszolgáltatás reszortja, hanem az övék. Önök tudják, kitől vették ki a közerkölcsöt gebinbe?

(2000. július 15.)

Néhány év múlva talán így imádkoznak a fejlett Nyugaton: a magyarok madaraitól ments meg Uram, minket!

(Murányi Marcell a Hócipőben)

Befolyásolja-e egy poén szalonképességét a szövegkörnyezet? Ha például Schuster Lóránt MIÉP-es rockzenész „róth-weisz-grünözik” a Fővárosi Közgyűlésben a nemzetiszínű szabad demokrata szárnyasok ürügyén, az ízetlenség; ám ha egy liberális satirikus kéthetilapban bukkan fel a motívum, az ízes tréfa? A Necckampány 5.0 című „honlapkritika” szerint a párt új internetes mozgó logójában „az SZDSZ három madara beleröpült az Európai Unió jelképébe. A szokásos hármas kötelékben támadtak. A tizenkét csillagot alulról érintették, de micsoda svunggal! A csillagok körkörös elrendezése oválissá változott.” Még belegondolni is rossz, mire asszociál e sorok olvastán a hiperérzékeny Eörsi István! Az a minimum, hogy a Hócipőt látens antiszemitanak bélyegzi, mely szerint a liberalizmus hazai őrtállói nemcsak euroszeptikusok, de leszerelési imázsuk ellenére militánsak is, hiszen kötelékben repülnek! De ha még a csillagokba való berepülést az Unió megtermékenyítéseként értelmezzük is, akkor is dehonesztáló, hogy a kontinentális mércét alulról súrolják, sőt még deformálják is. És még nincs vége. „Az ebből következő üzenet: reszless, Európa! A következő logóba javasolnék egy kis csillaghullást.” Az epés kritikus a sorozat korábbi darabjaiban a többi (szintén webanalfabéta) pártot is sorra „kiosztotta”, ám a Sulinet Lovagjaként domborító Magyar Bálint számára duplán kínos, hogy csapata az elmaradt frissítések miatt még mindig a kormányzó párt szerepében tetszeleg. Murányi kíméletlen: „Elég humoros, hogy az informatikai fejlesztés élharcosaként akciózó párt site-ján gyakran eltéved az ember, mint óvodás a szexshopban”; sőt a lényegig hatol: „A parlamenti pártok honlapjára is rá lehet linkelni, ám a MIÉP nincs rajta a listán. No de kérem! Még önök nevezik magukat liberálisnak?” Lehet, hogy ha Murányi gitárt kap a kezébe, még a színpadon is kenterbe veri a „kirekesztett” Schustert?

(2000. július 17.)

A számítógépek, a kommunikációs berendezések valahogy nem állnak a rendőrök kezére; hogy mást ne mondjak, a zsaruk kilencven százaléka a telefont a mai napig távbeszélő készüléknek hívja.

(Pusztai László a Hírnök közéleti hetilapban)

Önök más néven hogy hívják a telefont? Ugye hogy távbeszélőnek? Ami tán némiképp tudálékosan hangzik, de hajszálpontosan „visszafordítja” magyarra, amit a telefon szó jelent. Így aztán a „zsaruk” állítólagos idegenkedését az informatikától elhibázott e kissé modoros nyelvhasználat illusztrálni, ami egy százévesnél is régebbi „újdonságot” érint. Olyan ez, mintha a bűnüldözésről a rendőrviccekből kiindulva próbálnánk képet alkotni. Pedig a szerző saját bevallása szerint nem kutyaütő: „Mint bűnügyi tudósító – aki azt képzei magáról, hogy kisebb ügyeket maga is meg tud oldani, például tyúklopás, ezer literes olajhamisítás, súlyos testi sértés stb. – még mindig csodálkozok (sic!) azon, hogy a rendőrség időnként körözött bűnözőket fog el, bonyolultabb ügyeket megold.” Eddig joggal hihettük, hogy a bűnügyi tudósítónak egyrészt a kriminalisztikához, másrészt a nyelvtanhoz is értenie kell – de maradjunk csak a bűn világánál. Ki gondolná, hogy a tyúklopás azonos elbírálás alá esik a súlyos testi sértéssel, az olajszőkítés maffiavonala pedig a tíz hektónál húzódik? További talány, hogy a bűnügyi tudósító saját kezű „megoldáson” a szóban forgó gatzetteket érti-e, avagy mindezek bravúros felgöngyölítését. Az írás tárgya amúgy figyelemre méltó (miért nincsenek fenn a körözött bűnözők az interneten?), ám a stiláris hordalék gyanakvóvá teszi az olvasót. Egyre felhősebb homlokkal lapozgatja a miskolci székhelyű, küllemében a megboldogult hőskori Reformra emlékeztető sajtóterméket, s amikor eljut a Zöldség–Gyümölcs címet viselő összeállításig, ami a laptársak kukacos terméséből szemezget, s nemcsak felfogásában hasonlatos a Magyar Narancs Szüret rovatához, hanem átfedések is mutatkoznak azzal, felvetődik benne: lehet, hogy a gyümölcslopás is a „kisebb ügyek” közé tartozik?

(2000. július 18.)

***Angi! Győztél! Engedd, hogy elbúcsúzzam a gyermekeimtől.
Szeretlek benneteket. Lubak***

(Üzenet a Tipp újságban)

Vannak-e manapság is ógörög mintájú sorstragédiák? Legfeljebb nem a könnyű nyári bohóságokat kínáló szabadtéri színpadokon, hanem az apróhirdetésekből kell keresnünk őket. Angi és Lubak történetével például akár az új Nemzeti is megpróbálkozhatna – persze csak miután letudta a kötelező Madách-penzumot. Nehéz nem felismerni: a segélykiáltáshoz mellékelt képen az objektív mellé révedő, hóna alatt szemüveges kislánnyal fényképezkedő Angi korunk Évája, míg a talányos nevű Lubak (aki akár egy kivert róka is lehetne a kis Vuk ismeretségi körében) napjaink Ádámja. Az ember tragédiájában ez az új szín valahol az eszkimók meg a falanszter között kaphatna helyet, s igencsak izzasztó feladat elé állítaná a szerzőt, ha a szükséztől, négyteteles alapművet hasonló tömörséggel kísérelné meg színpadra hangszerelni. Éva győzött – tehát kétségkívül harc volt; nem is akármilyen. Mindig sejtettük: az „anyának érzem, óh Ádám, magam” felkiáltással nem befejeződik, még csak nem is kezdődik, hanem kilátástalan labirintusba jut az egyetlen nagy emberi történet. Angi-Évának, aki megküzdött gyermekeiért és nyert, aligha telik öröme a diadalban, Lubak-Ádám pedig, aki családjával együtt elveszítette férfiúi létezésének legfőbb értelmét is, maga a testet öltött tragikum. Nem tudni, ki volt a hibás (volt-e hibás egyáltalán, vagy mindjárt kettő is), hogy így alakult: a második ezredfordulón szétszálazhatatlanul együtt él a vérlázítóan férfipárti szokásjog és a kórosan nőpárti tételes jog. A láthatás intézménye a család válságára adott kétségbeesett válasz, a humán civilizáció talán legreménytelenebb zsákutcája. Ennél már csak az a szörnyűbb, ha a láthatás pótmegoldása sem működik: Ádámnak még az egyszeri elbúcsúzásért is könnyörognie kell Évájához, mielőtt behajózik Amerikába, vagy mégiscsak felkapaszkodik ama végzetes sziklaoromra. S van-e megrendítőbb e végnél, ha nem kizárható: „egyébként” tényleg szeretik egymást?

(2000. július 19.)

Ez a film árasztja magából a szeretet érzését – na nem azt, amit egy kiskazda érez, ha ránéz a pörköltjére.

(Bakács Tibor Settenkedő az Élet és Irodalomban)

Miért nem gondoltunk eddig arra, hogy Csokonai Vitéz Mihály is kiskazda volt? Különben aligha szerzett volna szerelemdalt a csikóbőrös kulacshoz. A vonzalom tárgya egyébként is változó toleranciahatárok között mozog: van, aki szerint globalizálódó világunkban a hazához rajongó valamást intézni is avult érzés; míg mások úgy vélik, a nemzeti csökevények alól a konyhaművészet feltétlenül kivételt képez. A bordalok divatja (többek között az antialkoholista Petőfi ez irányú buzgólkodásának köszönhetően) honunkban úgyszólván töretlen, a megénekelt jóféle nedűk pedig rendszerint szimbiózisban állnak azokkal a kiváló étkekkel, amelyeket megöntözni hivatottak. Mindazonáltal a magyaros konyhát összefüggésbe hozni a szeretettel – némiképp mehökkentő asszociáció, s különösen az egy filmkritikában, ami a tibeti buddhizmus és a futball titkos lelki kapcsolatát feldolgozó alkotást boncolgatja. Mondhatjuk ugyan, hogy „szeretem a pörköltet” – ám ezt még akkor sem kapcsoljuk össze az ember és ember közötti szeretet érzésével, ha teszem azt kiskazdák vagyunk. Az ilyen filmkritikusi megnyilvánulás duplán problematikus. Egyrészt igaztalanul lefokozza a pörkölt gasztronómiai értékét mondjuk a homárral vagy a fuguval szemben – ezt a vulgáris antimucsaí gőgöt még a válogatós Wittmann fiúk is kapásból visszautasítanák. Másrészt e megvető hasonlattal azt sugallja: a pörkölt önfeledt élvezete már-már predesztinálja az embert a kiskazda létezés módra. Ez pedig nem csupán csúnya előítélet, de bűnös tájékozatlanság is: Settenkedő úr aligha kísértette figyelemmel ama politológiai elemzéseket, melyek szerint a választópolgárok ízlése és ízlelése nem feltétlenül függ a pártpreferenciáiktól. De nézzük csak, mi is a buddhista szeretet! „Arról az érzésvalóságról van szó, amit sem letartóztatni, sem megkínózni nem lehet.” Most mondjuk azt: akkor már inkább a pörkölt?

(2000. július 20.)

Láncokat, gyűrűket, fülbevalókat csináltunk a kamikáze sípcsontjából.

(Amerikai veterán a Duna Televízióban)

Változik-e kegyeletsértés megítélése attól, hogy milyen ideológiával a háttérben tevékenykednek a hullagyalázók? A náci „racionalitás”, amely a megölt zsidók földi maradványainak kézműipari hasznosítását megszervezte, joggal került „előkelő” helyre az emberi aljasság történetében. Esetükben a kannibalizmus módosult formájáról van szó, amely nem elégszik meg az ellenség pusztá halálával – a lelke után a testét is be akarja kebelelni. Ez egyes civilizációkban ölthet rituális jelleget, ám korunkban inkább profán változatával találkozni, amely a legyőzött ellenlábast egyszerűen nem tekinti embernek, ezért mindent megengedhetőnek tart vele szemben. A BBC dokumentumfilmje, ami a második világháborús Japán kamikáze harcosainak szegődött a nyomába, sajátos adalékkal szolgált a jelenségekörhöz: amerikai tengerészek is képesek voltak ékszert készíteni az ellenséges katona leszakadt lábának csontozatából. A megszólaltatott jenki nem is tagadta: valósággal kitört rajtuk a szuvenírláz. Aligha az indián „skalpolás” kulturális tradícióit emelték tehát be a modern hadviselésbe – inkább a háborúba vetett ember eláttatiasodásának (ők „megkeményedésnek” mondták) újabb példáját produkálták. A BBC forgatócsoportja (túltéve magát az angolszász elfogultságon) az amerikai bestialitást is dicséretes objektivitással villantotta fel, miközben a japán fanatizmus okait kutatta. Igaz, ez utóbbiban csak odáig jutott, hogy a Szuicsi Ota által készelt élő torpedók a szamurájkultuszra meg a zen filozófiára épülnek, miszerint a halál időpontja mellékes az örökkévalósághoz képest. Az amerikai individualizmus e szemléletet érthető módon nem tolerálta: egyik veteránjuk meg is fogalmazta, hogy semmi nem éri meg az életáldozatot. Mindezek tudatában új megvilágítást kap néhai Antall József kijelentése is, hogy ő kamikáze kormánynak állt az élén. Bizhatott-e benne, hogy áldozatát legyőzői nem csontékszerek faragásával honorálják?

(2000. július 21.)

Ne legyen nagy az ellentét az Operába érkező szmokingos vezető és az autó öltözéke között.

(Jótanács a Kerékvilágban)

Együtt jár-e a polgárosodás az autós illettanórák elterjedésével? Ha polgárosodáson a motorizáció tömegesedését értjük, feltétlenül. Hol vannak már azok a daliás idők, mikor magának a (mindegy, milyen) gépkocsinak a birtoklása is státusszimbólum, az elithez való tartozás jele volt! Az ezredvégen legfeljebb a különbözőessel, sőt a különködéssel lehet érdeklődést kelteni – feltéve, ha valakinek ez a célja: a vagyonos ember ugyanis manapság inkább óvatos, nem hívja fel magára lépten-nyomon a figyelmet, kerüli a szükségtelen feltűnést. Ez persze nem zárja ki, hogy az autógyártók és a vevőcsalogató szalonok ne bombáznák őt újabb és újabb ötletekkel: ha már pénze van, miként is kellene e kivételes társadalmi presztízsnak megfelelnie. E rábeszélő akciókban a potenciális vásárló fantomképe rendszerint a módos és igényes polgáré: nem elég, hogy Operába jár, ráadásul ezt még szmokingban is teszi. A nagy igyekezetben, hogy a szakírók megnyerjék őt az adott márka hívének, olykor még az Operába járó, szmokingos járműcsoda képzavarába is beleszaladnak. Igaz, alkalmasint azt is hozzátesszik: „fontos, hogy a hétvégi horgásztanyánál se akadjon el a jármű” – azaz egyelőre nem várják el a pénzkeresést változatos kedvtelésekkel kipihenő kientstől, hogy külön járgányt tartson fenn a műélvezéshez és a pecázáshoz. Az autós rovatoknak a felmérések szerint stabil (túl nyomórészt az erősebbik nemből verbuválódó) olvasótáboruk van, s noha szociológiailag nem fedik le egy az egyben a tényleges vásárlók halmazát, e publikációk vélhetőleg nemcsak az országúti illettanra vannak erősen befolyással, hanem az elérhető és elérhetetlen társadalmi vágyképekre is. A többség soha nem fog szmokingban az Operába járni, de talán úgy érzi majd, ez az etalon – és ha módjában van, legalább a példázatban szereplő gépkocsit beszerzi hozzá. S kit érdekel ezek után, hogy „ne legyen nagy az ellentét” lénység és látszat között?

(2000. július 22.)

Fejre tessék vigyázni!

(Felirat egy pinceborozó bejárat boltíve fölött)

Eléggé megbecsüljük-e vajon a kocsmák bölcsességét? Nem a kannás bortól meg a belőle is felhígított fröccstől mámorosak összefüggéstelen hablatyolására gondolok, hanem a közösségi filozofálás maradékára. Azoknak a megszenvedett élettapasztalataira, akik kiszorultak a politika intézményrendszeréből (vagy igazából sohasem kerültek e falakon belülre), a tudálékos újságok és az infantilis vigyorú televíziók pedig csak akkor foglalkoznak velük, ha fásultságuk, elkeseredettségük extrém formákat ölt, s átlépve a „hírérték” küszöbét, megkéselik, megerőszakolják, miszlikre aprítják vagy halomra lövik egymást. Pedig e talponállókban hasznos munícióhoz juthatnának a pártok programirói. Botorság fennhíjázón legyinteni, hogy alulnézetből úgysem képesek megfogalmazni, artikulálni érdekeiket és javaslataikat – egy idült alkoholista választójoga semmiben sem különbözik egy hét nyelven beszélő akadémikusétól. Vannak pártok, akik régen felismerték ezt az egyszerű összefüggést. Valószínűleg eszük ágában sincs felemelni, polgári nivóra segíteni a lecsúszott lumpenrétegeket – ellenben aktivistáik kíváncsian hegyezik a fülüket, milyen „dumák” hangzanak el az italospult környékén. Ha egy az egyben nem is hasznosíthatók ezek a keresetlen társadalmi diagnózisok, a néplélek kitapogatható belőlük. A nemzet kocsmái illegalitásba szorult része pedig már az érdeklődésért is hálás, azt pedig voksaival honorálja, ha saját bölcselkedéseit hallja vissza a média magasságaiban trónoló politikusoktól. A borozók népe nem tudja, mi az a demagógia, a populizmus létezéséről pedig halovány fogalma sincsen – ehelyett a szívére hallgat. No meg a józan eszére – legalábbis a borozóba lefelé menet, amikor még tényleg józan, és az aggódó feliratot is el tudja olvasni. A kifelé botorkálóknak már semmit nem érdemes kiírni – főleg a cech kifizetése után. De vajon tudják-e kricsmik világától izolált ideológusok: nemcsak az írással, hanem a fejfel is vigyázni kell?

(2000. július 24.)

Akiket le tudna cserélni, azokat nem akarja, akiket nem tud lecserélni, azokat nem tudja.

(Csepeli György Orbán Viktorról a Népszavában)

Meg kell tanulnunk e paradoxonnal együtt élni? Az elitcsere lehetetlenségét valló, leplezetlenül Orbán-gyűlölő szociológus szerint igen; míg a magyar nyelv logikájának hívei úgy gondolják, hogy ez fölöttébb bajos. Hiszen ha a kormányfő nem tudja azokat lecserélni, akiket nem tud: az nem paradoxon, hanem jelentéstani tautológia, azaz nem jelent semmit. A közlés első fele viszont megint csak a változatlanság mellett érvel, vagyis az egész „paradoxon” azt sugallja, hogy Orbán nem kíván elitcserét végbevenni, jóllehet az egész sértett hangú írás azt boncolgatja, hogy Orbán felháborító módon elitcserét akar végbevenni, holott nem is lehetséges elitcserét végbevenni. Pedig mostanáig jobbára arról folyt a vita, hogy egy vagy két elitünk van-e. Akik szeretnék magukat nélkülözhetetlennek hinni, ragaszkodnak unikum voltukhoz; akik szerint azonban kettő van (illetve feltételezik, hogy az az egy elit két markáns részre oszolva, politikai analógiára, képes lehet kulturális és gazdasági váltógazdálkodást folytatni a demokratikus játékszabályok jegyében), azok Csepeli szerint alulról szagolják az elitet. Az elit egyébként (mivel az elit ember is – igen demokratikusan – halandó) idővel óhatatlanul kicserélődik, így a nézetháború legfeljebb arra szorítkozhat: ez a váltás kihalásos alapon történhet-e, vagy vannak más eshetőségek is. Orbán szerint (akinek fő bűne, hogy „a szociológiában is jártasnak véli magát”, holott egyszerű miniszterelnökként ugyebár semmi köze a társadalomhoz – azt sem tudja, hogy „a gazdagok társadalomlélektani értelemben a mai magyar társadalom páriái”) elitváltásra van szükség; Csepeli szerint viszont (ügyes ígékötő-használattal) „az elit attól elit, hogy nem váltható le”. Igaz, később már azt állítja, hogy „az elitet le lehet váltani, de nem lehet kinevezni”. Ezek után hogy is ne lenne zavarban a kormányfő, ha a szent szociológia tanai szerint igyekezne eljárni?

(2000. július 25.)

Azon meditáltam: a „fiúk” Audival járnak, ön Ford Escorttal; ők a XII. kerületben laknak, ön meg a Pozsonyi úton.

(Forró Tamás Bócz Endréhez a Nap-keltében)

Közérdekűek-e egy riporter meditációi? Ha közrebocsátja őket, feltétlenül. Márpedig e tűnődések azt sugallják: a „fiúk” (e korrekt nyelvhasználaton ki-ki értsen azt, akit akar) életmódjukban kevésbé szerények, mint a puritán fővárosi főügyész. Noha az az előfeltevés, hogy becsületes főügyészkedésből bezzeg nem telik Audira, nem bizonyosodott be: Bócz saját bevallása szerint csak azért tart Fordot, mert statisztikailag azt lopják a legkevésbé – noha a valóság erre most rácaffolt. Hogy a tolvajlás összefüggésben van-e az olajügyek vizsgálatával, az messze vezetne – maradjunk annál, hogy a forrói világkép szerint lakhelyéről és autójáról ismerzik meg a közszereplő. Ezek szerint okos közszereplő ne költözzék a XII. kerületbe, vagy ha már ott lakik, sürgősen költözzön el onnan. Ajánlott viszont a Pozsonyi út proletár vidéke – még jól emlékezhetünk, hogy Horn is e környéken vitte le a szemetet, mielőtt átkényszerült budai villájába. Azt nem tudjuk, hogy Forró honnan és kivel jár be az Angol utcába – sokkal fontosabb kérdés, hogy képes-e élő adásban demagógiamentes moderátorként működni. A „madarat tolláról, embert autójáról” szemléletet azonban sajnálatosan táplálja Hankiss Elemérnek a Népszabadságban közreadott bulvárszociológiai dolgozata, amely a kocsimárkák mentén igyekszik feleleveníteni az osztálytagozódás régi teóriáját. E kategorizálásban az Audi többször is szerepel (a vállalkozó polgárnál, a politikusnál), a Ford ellenben nem. Az elmélet komolyságát azonban megkérdőjelezi, hogy Hankiss egy típusba szuszakolja a kis- és középpolgárságot, a Suzukit és a jó karban tartott Wartburgot. Mégis igaza volna Forrónak: ha a politikusok és politológusok kimozdulnának budai rezervátumaikból (még a Pozsonyi úton is túlra), esetleg rájönnének, hogy a kétütemű múlt és „a mi autónk” között nagyobb a szakadék, mint egy Ford és egy Jaguar között?

(2000. július 26.)

Aki szabadnak akarja érezni magát, annak a tengerre kell jönnie.

(Orbán Viktor a Jutarnji Listben)

S mit szólnak vajon e horvátországi lapnyilatkozathoz a hazai, szabadnak mondott demokraták? Ők Tudjman haláláig zsigeri ellenszenvvel viseltettek dél-délnyugati szomszédaink iránt, s rajongásuk ma sem egyértelmű, hiszen csalárd módon még a Tudjman-ellenes politikusok sem átalják követendő államférfinak nevezni Orbán Viktort. Nem csoda, ha a magyar miniszterelnök viszont otthonosan érzi magát a horvát tengerparton, e festői és barátságos környezetben, s mielőtt a genfi meg a tusnádfürdői hivatalos programjaira indult volna, családostul a közép-dalmáciai Ugljan szigetén töltötte kéthetes szabadságát. A horvát sajtónak (talán nem pusztán udvariasságból) azt nyilatkozta, hogy a világ legszebb tengerpartja az övék, amelyet szisztematikusan, északról délre haladva kíván felfedezni. (Ha ezzel végzett, nyilván jön majd Montenegró meg Albánia.) Idén a helyi halászokkal éjszakai portyákon is részt vett, s állítólag azzal nyerte meg a marcona helybélieket, hogy ismerte az adriai halfajtákat. (Hiába, a magyar iskolarendszer...) Ezt ezúttal nem lehet választási reklámfogásként elkönyvelni, mivel az ugljani halászok aligha befolyásolják a magyarországi voksolás eredményét – viszont nem kis gondot okozhatott a kormányfő testőreinek a sötétben való halászat közben foganatosítandó személyi védelem gyakorlati kivitelezése. Arról nem szólnak a tudósítások, hogy ők miként vélekedtek a tengeri tartózkodás és a szabadság összefüggéseiről, de lehet, hogy felmentést kaptak e pótszolgálat alól, és akkor Orbán a szabadságán még tőlük is szabadnak érezhette magát. Ezenkívül Széchenyi „Tengerre, magyar!” programmondata is merőben új megvilágítást kap a miniszterelnöki kinyilatkoztatástól – igaz, őt nem feltétlenül a zsákmányszerzés izgatta, ahogyan kritikusai (mint látjuk, nem alaptalanul) a kormányfő szemére vetik. Lehet, hogy Orbán hálóvetés közben is azt dudorászta: aki szabad akar lenni, tengerre kell annak menni?

(2000. július 27.)

Önmagát verték meg.

(Wisinger István a Pulitzer Klubban)

Olvas-e Jeszenszky Géza Népszavát? Bizonyára igen, hiszen a futárpostával az ő állomáshelyére is eljut a hazai napisajtó, amiből kötelessége tájékozódni: miként vélekednek az aktuális témákról a lapok abban az országban, amelyet diplomáciailag többek között ő is képvisel. Tanulva a korábbiakból, az ilyen mondatok olvastán már nem kap reflexszerűen pennához és kalamárishoz (netán laptopához), csupán mélységesen elszomorodik: lám, a népbén-nemzetben gondolkodás idealista maximalizmusa helyett immár az alanyban-állítmányban írás földhözragadt minimalizmusa sem mindig teljesül a hőn szeretett hazában. Valószínűleg Esterházy Péter sem így gondolta annak idején elhíresült példázatát a mondatrészekkel – csupán remélni lehet, hogy a stílusra oly kényes író és újságíró nem tagja a MÚOSZ-nak, s az egyes és többes szám e forradalmi egyeztetéséből nem támad a tekintélyes szövetségben fölösleges szakmai feszültség. Ha mégis, akkor javasolni tudjuk a defenzívába szoruló Wisinger elnöknek: hozza fel ellenpontként a Tizenhét hattyúk analógiáját – ha a magyar régiségben a számnevekkel ilyen latinos módi szerint egyeztettek, hátha kiterjeszthető ez a megengető szabály a visszaható személyes névmásokra is. A legjobb volna azonban ezúttal is mindent az örök bűnbakokra, a Pulitzer Klub ajtónállóira, a korrektorokra kenni. Mindez azonban még mindig nem segít washingtoni nagykövetségünk dilemmáján (írni vagy nem írni), hiszen ha még túl is teszi magát a teljesítmény és az elismerés politikai színezetű ellentmondásain, felelős diplomataként még mindig ott motoz a szívében a minőségelvű aggodalom. Egy amerikai magyarnak ugyanis még csak-csak el lehet mondani a fenntartás okát – a The Washington Post ellenben nem feltétlenül érezné át teljes mélységében a magyar igeragozás specifikumából adódó bonyolalmat. S ugyan van-e annál méltánytalanabb egy olyan ember számára, aki levelező szenvedélyével önmagát verte meg, mint hogy mások hasonló esetben sem önmagukat verik meg?

(2000. július 28.)

Mádl a jelenlegi hatalom szülőapja és dajkája, annak minden bűnéért felelős.

(Dr. Csákány György a Népszabadságban)

Lehet-e dajka egy szülőapja? Mádl Ferenc igazán sokoldalú (nemzetközi jogásként és segédvájarként egyaránt megállná a helyét), ám az anyatejelváltással lennének gondjai. Márpedig az ő „dajkaságára” épül az őt elemző (méltán) nyugalmazott egyetemi tanár gondolatmenete: „Mindkét ellenzéki párt szégyellheti, hogy legitimálja őt, s rajta keresztül a szélsőjobbra fordult hatalmat.” Hogy a hatalom szélsőjobbra fordult volna, az a Népszabadság fórumoldalán nem kíván külön bizonyítást: tényként írható le például, hogy „Orbán–Csurka–Torgyán koalíció” vezeti az országot. (Dávid Ibolya sehol, ám az ellenzéki Csurka e fantazmagóriában már a második helyre küszött fel.) A csákányi világképben a „valódi demokratikus pártok” ismérve, hogy „a fejlett euroatlanti demokráciákban” karanténba zárják „a szélsőjobboldali, neonáci, ultranacionalista áramlatokat és pártokat”. A fejlett euroatlanti demokráciákat megkímélte a létező szocializmus, nyilván azért nem olyan érzékenyek a szélsőbaloldali, neoleninista, ultraglobalista áramlatokra és pártokra. Mint ahogyan például Csákány áramoltat: szerinte a Horn-kormány naiv és dilettáns volt, amikor törpe ellenzékének jóságos óriásként jogokat adott, amelyekkel a pókhendi törpe visszaélt. A baloldal „konszenzusos demokráciáról” papolt ahelyett, hogy kétharmados többségével erőből átvitte volna az alkotmányozást, az ügyészség és a – Csákány szerint – nem eléggé elkötelezett Alkotmánybíróság törvényi megzabolázását. Most viszont csak az ellenzék jutott konszenzusra abban, hogy „Orbánék régen átlépték a demokrácia határait”, bár elismerten a jogállam keretei között kormányoznak. Ennek tudatában „a tömegdemonstrációkat, az engedetlenségi mozgalmakat, a népszavazási kezdeményezéseket, a taxisblokádot, a Demokratikus Charta tüntetéseit, a kórházi éhségstrájkokat, az útlezárásos gazdademonstrációkat” áhító sajtólevelezők ugyan miféle eszményt dajkálnak?

(2000. július 29.)

A szoclib protestszavazók becsatornázásának szándéka persze még mindig jobb, mint ha valami Zöld Igazság és Élet lenne napirenden, de ez még nem ok szeton és fazon alapos összekeverésére, a környezetvédőktől a munkanélküli romákon át a kisnyugdijasokig tartó valamiféle hazug „szívárványkoalíció” összekombinálására.

(Seres László a Magyar Hírlapban)

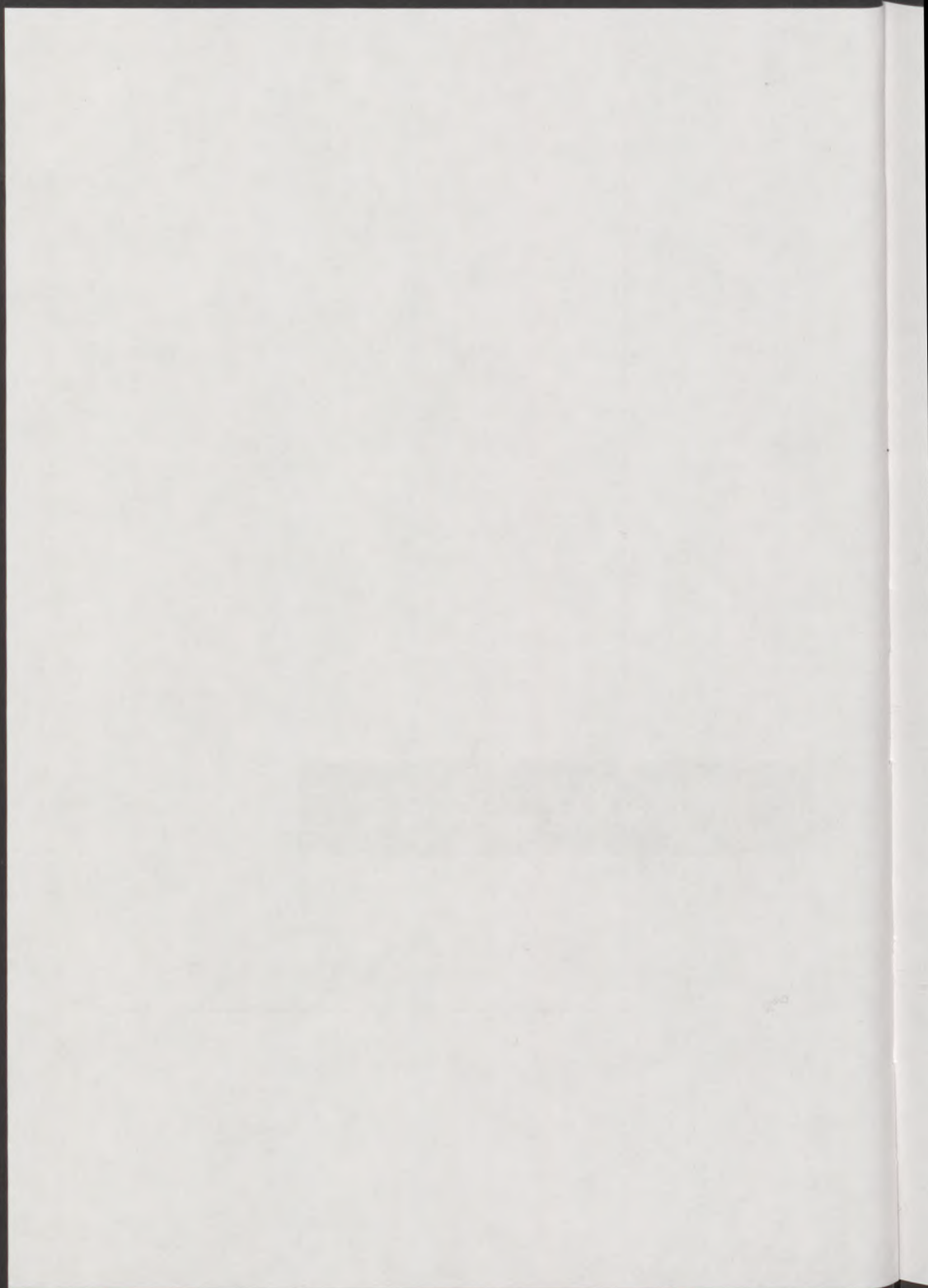
A zöld igazság és élet vajon éretlen is egyben? Az ember csak kapkodja a fejét, de annyit azért felfog az eszmefuttatásból, hogy a szerző szerint a magyar Zöld Demokraták pártalapítása nem szép dolog, mert a tagság vegyes, azonkívül megbontja a baloldali választók egységét is – de aztán már benne is vagyunk a német belpolitika sűrjében. E témában viszont ajánlatos a szerzőre hagyatkoznunk, elvégre ilyen karakánul még senki nem jelentette ki, hogy a világon két intelligens marxista gondolkodó élt (Marx nincs köztük). Megtudjuk például, hogy Németországban „az új párt leginkább arra kellett, hogy új, szalonképes, demokratikus otthont nyújtson az 1968-as újbaldali, posztmaoista fiatal német értelmiségnek, amelynek nagy része fogcsikorgatva fogadta el az alkotmányos kereteket, valójában még hosszú évekig bázisdemokratikus-tanácskommunista fundamentalizmusban utazott”. Tiszta sor: nálunk nincs posztmaoista értelmiség, a bajor tanácskommunizmus sokkal virulensebb az ilyen természetű magyar örökségnél, az alkotmányos kereteket senki nem feszegeti – így zöldpártra semmi szükség. Ha viszont Rudi Dutschke, a német zöldpárt alapítója (Rosa Luxemburg mellett a másik marxista zseni) következtetése szerint az atomenergiának a napenergiával való felváltása tényleg közelebb visz a szocializmushoz, inkább felejtjük el a Napot. Az sem viaszthat, hogy „az ökobaloldal és a magát elitnek tartó új értelmiség már nem a kommunizmusban, hanem a közelgő környezeti apokalipszisben hisz”, bár „népegészségügyet mond, amikor az egyénnek tiltaná a dohányzást”. (Mindig az egyén szív.) Csoda-e, ha Serest taszítja ennyi szívárványosan „nosztalgikus baloldali zöltség”?

(2000. július 31.)

kétezer

augusztus

Ahogy mondani szokták, rosszlányt kuncafttal, ügyvédet perrel, engem pedig leváltással fenyegetni nem lehet.

(Grespik László a HVG-ben)

Ha ismerjük a politikusok „írói munkásságának” fogalmát, beszélhetünk-e a hivatalnokok „történeti munkásságáról” is? Ha igen, akkor Grespik László, a fővárosi közigazgatási hivatalvezető teljesen helyénvalóan kezdte előadását a Kisgazdák Budapest jövőjéért című szakmai rendezvényen azzal, hogy „tízezer éve vagyunk itt a Kárpát-medencében”. A tisztviselő, akinek nevét a külföldiek budapesti ingatlanszerzését korlátozó (amúgy megfontolásra érdemes) indítványa tette ismertté, szabadidejében a szittya–magyar kontinuitás kutatója. A finnugor rokonság tagadásával egy füst alatt azonban Árpád vezér honfoglalási érdemeit is kétségbe vonja: ha saját magunktól kellett a hont elfoglalni (fehér lóval vagy anélkül), az bizony kevésbé hősieles teljesítmény. A „ki volt itt régebben” serdületlen versengése már a dákbarát románoknak sem állt jól – a Grespik-féle kerek számnak pedig még csak annyi értelme sincs, hogy felvegye a kesztyűt Somló Tamással, aki a magyar millicentenárius nagyszabású koncertjén, a Hősök terén igen ízetlenül szükségesnek tartotta deklarálni: ő viszont egy ötezer éves nép gyermeke. Öt vagy tíz – szinte mindegy: e botcsinálta történész-matematikások kártékonyága azonos nagyságrendű. Igaz, ettől Somló, a kiugrott bohóc még lehet szórakoztató – akárcsak Grespik, a kiugrott ügyvéd. „Egyszer azzal jöttem, hogy kérem megidézni a szakértőt, hogy négydimenziós valójában jelen lehessen. Az értetlenkedő bírónőnek aztán megmagyaráztam, hogy a három tér- és egy idődimenzióra gondoltam. De szeretem az olyan fordulatokat, hogy ez az autó nagyon volkswagenisztikus, az ön öltönyének szövete olyan csíkosisztikus” – sztorizik önfeledten. E sajátos stílus miatt nem kéne a leváltását követelni – ám az, hogy Kara Pál közigazgatási helyettes államtitkárt „politikusnak” nevezi, aggasztó a hivatali alkalmasságára nézve. Vagy csak az én ízlésem túlon túl aggodalmasztikus?

(2000. augusztus 1.)

Lassan az árak után a bérek is kezdik megközelíteni a nyugat-európai szintet, márpedig ez lesz a döntő, nem a Heti Hetes.

(Fricz Tamás a Magyar Demokratában)

Járatja-e vajon a jeles politológus a Hócipőt meg a 168 Órát? Ha igen, akkor jóslata a 2002-es választásokra nézve kizárólag az érdektelen tényekre alapoz; márpedig a vélemény formálására többek között e liberális orgánusok vannak kijelölve. (Ők jelölték ki magukat.) Tegyük a szívünkre a kezünket: kit érdekelnek holmi európai bérek, ha egyszer a televíziós polihisztor Verebes azt sugallja, hogy cenzúrázzák? (A tüntetően kormányellenes kereskedelmi tévében! S ezt az illető társaság büszkén, óriásplakátokon reklámozza!) Most persze nem cenzúrázzák, mert a hét „óriás” saját magát cenzúrázta nyári szabadság címén. Farkasházy azonban (nem értem, ez az ember soha nem megy szabadságra?) jó kiscserkészésként őrzi a lángot: némileg kozmás árukapcsolással, tréfásnak szánt képaláírásokkal gyerekkori portrészorozatot ad közre a Heti Hetes „sztárjairól”. (A serdülő Verebes cifraszűrben: „Még hogy én urbánus lennék?”) A 168 Óra közepén meg a „heti kettes”: Bajor és Gálvölgyi. (Utóbbinak „Szeretem a focit” poénja – figyelem, Fricz Tamás! – az első tibeti film plakátján is megjelent. Kultúrkatasztrófa még lehet politikai siker.) Ők ketten szolgáltatják a ripacsériát az izzadságszagú kormánybuktató specialisták ellensúlyozására. Ezért aztán beszédesebbek is. Gálvölgyi: „Minden szó, amit kiejtünk a Heti Hetesben, a politika ellen irányul.” Bajor: „Ha egy kabaré kormánypárti, akkor megbukott.” Majd: „A bohóc mindig ellenzéki.” Sőt: „Ha most egy másik kormány lenne hatalmon, akkor az ellen menne a poénkodás. S ha a kormánynak csak két hibája lenne, azzal a kettővel foglalkoznánk.” Vagyis tényleg nem érdekesek az európai bérek – a két hiba az érdekes. (Annál a másik kormánynál. Ennél mindegyik.) Farkasházy már végigcsinált egy „kormánypárti” kabaréciklust. De hogy derül ki, milyen a jobboldali Heti Hetes, ha 2002-től mégsem „egy másik kormány” lesz hatalmon?

(2000. augusztus 2.)

*Adjuk Csillebércet a rockzenészeknek, hogy csináljanak
rockegytemet.*

(Nagy Feró a Mai Napban)

Meri még valaki azt mondani, hogy a rock nem örök és elpusztíthatatlan? Ha az volna, az őszöreg rockerek agyából sem pattanna ki efféle isteni szikra. Hozzá kell tenni, a rocktáborok intézménye legkevesbé sem elméleti stádiumban mozog (erről az őshonos tokajiak hosszan tudnának regélni), a gitártépő utánpótlás-neveléshez pedig a hajdani beatricés bálványnak is van némi köze. Köztudomású, hogy nem érintetlen Nagy Feró az úttörő-tematikától sem: az ő nevéhez fűződik például a Mint a mókus fenn a fán klasszikus motívumának merőben újszerű feldolgozása is. Mindig szívesen kalandozott a politika területére (és itt most nem a Kényes szelek című, televíziós cenzúrárt elszenvedett nótára gondolok); sajnos azonban az idézőjeles hagyományápolást olykor maga alá gyűri az üzlet: a Best of KISZ jellegű válogatásokban egy idő után sokkal több a hamis nosztalgia az elenyészett aranykor után, mint a jópofaság. (Ez történt a Nyóc óra munka, nyóc óra pihenés, nyóc óra szórakozás zenei pamfletjével is: idővel álszakszervezeti tábortüzek kötelező mulatódarabja lett.) Csillebérc sorsa pedig – már csak szimbólum voltánál fogva is – sokkal fontosabb annál, hogy csak úgy el lehessen vele hülyéskedni. Nem fontos belegondolnunk, mi is egy rockegytem, mi lenne ott a tanterv és hány pontnál húznák meg a felvételi határt, de ha úgy fogalmazunk: vonjuk ki végre e helyet a politika érdekköréből és játsszuk át a civil szférának – azzal a gondolattal csak egyetérteni lehet. Feró persze nem hazudtolja meg magát a tananyagot illetően sem: „Az úttörők is jöhetnének: megtanítanánk őket arra, hogy hangszerrel is lehet zenét csinálni.” Ezzel pedig az elhivatott egyetemalapítók kétségkívül hézagpótló kultúrmissziót teljesítenének – bár talány, hogy a hangszer nélküli zene-előállítás területén (akár a mozgalomban, akár azon kívül) vajon mi jöhet szóba. Csak nem azon tűnődik Feró: ki tanít meg kicsodát Csillebérceken kesztyűbe dudálni?

(2000. augusztus 3.)

Kapecz Zsuzsa igen érdekes, a hatvanas évekről szóló életrajzi regénye lesz annak a nyerevénye, aki megfejtí, hogy a cím – Csudajó, gyönyörű az élet – honnan való idézet.

(Játékfelhívás a Magyar Narancsban)

Önök is beküldték? Ugye milyen nagy könnyebbség volt, hogy a szerkesztők három lehetséges választ is megadtak? A Kapecz-opusra áhítózők mérlegelhették, hogy egy régi bányásznota, egy magyar népdal vagy egy úttörőinduló részletéről van-e szó. A felkínált menü legalább olyan érdekes, mint az életrajzi jutalomregény. A Narancs törzsolvasói például hosszan vívódhattak, hogy vajon életszerű-e a jó szerencséért esdeklő hajdani bányászok kirobbanó jókedve a szénporos tárnákban, mesterséges világítás mellett, a sújtólégrobbanás veszélyétől fenyegetve. Ráadásul akkor még Schalkhammer Antal sem működött, hogy gyújtó hangú beszédeivel bearanyozza a bányásznap ünnepségeket, személyes varázsával is felvillantva a biztató jövőt, amikor a vészes alutápláltság végképp ismeretlenné válik majd a bányászgyerekek körében. A magyar népdal is sokáig tarthatta magát: a paraszt élete nyilván maga volt a megtestesült idill, egy aratás például nagyobb buli lehetett egy tanzániai szafarinál, a kazalrakás és csávázás pedig fölért a legköltségesebb mai extrém sportokkal is, amelyeknek külön tematikus csatornát szentelnek a kábeltévé-társaságok – még talán a My Fair Lady magyar változatának a szövegírója is ebből a kollektív élményből merítette, hogy „az volna csudijó”. De aztán – mintegy a semmiből – bekattantak a csillebérci szép napok, miszerint „évek szállanak a nyári fák alatt” stb., és máris körmölték a megfejtést. A szerkesztők meg elégedetten dörzsölték a kezüket: nemcsak a hatvanas éveket megidéző remekmű elfekvő szerkesztőségi példányaitól szabadultak meg ilyen leleményesen, de körmönfont módon még a csillebérci tulajdonvita tárgyában is véleményt nyilvánítottak. Miért van az embernek mégis olyan érzése, hogy – bár évek szállanak a nyári fák alatt – ugyanazzal a makacsul túlélő infantilizmussal van dolga?

(2000. augusztus 4.)

Az a magyar (albán, cigány, román, szlovák, ukrán etc.), aki a szülőhelyén önmagát otthon érzi, az gépkocsit lopni, lányokat futtatni, zsebet metszeni is otthon akar, nem mondjuk Belgiumban, és főleg nem jön csapatostul Strasbourgba, hogy közpénzen etessék.

(Váncsa István az Élet és Irodalomban)

Most akkor szégyellje magát az (albán, cigány, román, szlovák, ukrán, magyar etc.) ember, ha netán otthon érzi magát a szülőhelyén? Jusst se! Bár, ha már így benne vagyunk a témában, bevallom: mostanában fenemód akadozik az üzlet. Ócska duma, hogy öt másodperc alatt is el lehet kötni egy lemezkoporsót – kell annak néha fél perc is. Meg aztán hiába szerzi meg a családfenntartó a mindennapi betevő járgányt, ha az átvétele ár ilyen rohamosan zuhan. Erre bezzeg nem fizet kompenzációt az elmaradt bevételért az a híres Torgyán József! Csoda-e, ha romlik a kényszervállalkozó közérzete? A lányok is mértéktelenül elszemtelenedtek: visszabeszélnék, válogatósak, saját zsebre futnak. Apropos, zsebek: ha nagy nehezen sikerül egyet-egyet felmetszeni, legtöbbször nincs benne semmi – vagy ha igen, akkor is csak bankkártya, aminek a lemásolásáért vagyonokat kérnek manapság. Mennyi macera, amíg az ember hozzájut a pénzéhez, hogy egy kicsit jól érezze magát a szülőhelyén! Bezzeg másképpen van ez a gazdag Nyugaton! Vegyük csak Belgiumot: csupa vastag bukszájú eurokrata, tömött zsebekkel, menő autókkal és felfokozott libidóval. Uramatyám, mit lehetne ott kaszálni! Várjuk is már veszettül azt az uniós csatlakozást a fiúkkal meg a lányokkal: majd mi megmutatjuk azoknak az elpuhult népeknek, mi is az az echte magyar (albán, cigány, román, szlovák, ukrán etc.) vállalkozó szellem! Addig is a családot előre-küldöm Strasbourgba – mért én etessek ennyi éhes száját, ha közpénzen is megoldható? Utóirat: egyetértek Váncsa szerkesztő úrral: a „haza” szót nem kell piederstálra emelni, a haza ugyanis nem szó. De ha mégsem érzem jól magam a szülőhelyemen, mert letúrtak a piederstálról, biztos, hogy Strasbourgból nem zsuppolnak rövid úton haza?

(2000. augusztus 5.)

A kubai fiesztán az egyik ősi ritmus a cukornád betakarítására emlékeztet.

(Az RTL Klub Híradó közlése)

Ki vitatná, hogy az újlatin kultúrák két tartópillére a szieszta és a fieszta? Az egyik a napi, a másik az éves robotot szakítja meg édes (passzív, illetve aktív) pihenéssel. Merész feltevés, de kizárni nem lehet, hogy ez az elsöprően életimádó felfogás kölcsönzi e délszaki civilizációk kirobbanó demográfiai formáját is – az előrejelzések szerint a XXI. században már az Egyesült Államokban is többségbe kerülhet a spanyol anyanyelvű populáció az angolszásszal szemben. Az persze túl egyszerű magyarázat volna, hogy egy hispán embernek mind a sziesztáról, mind a fiesztáról végeredményben a szerelem jut az eszébe; s bizonyára tévútra visz az éghajlati tényező fölelmegetése is. Az már nyomósabb érv, hogy a hívő katolicizmus háttérbe szorítja az egyéni önzést, s áldásnak tartja a gyermekek világra jövetelét – a bigott világszemléletre azonban mindenképp rácsfol a pogány elemekkel bőséggel dúsított karneváli hagyomány. Kubában persze (ahol a fieszta ideje ezekben a hetekben van) ez a szertartás is másképpen zajlik, mint a kevésbé forradalmi országokban: a Castro-kormány leszögezte, hogy a rióival ellentétben ez az utcai parádé nem lehet hivalkodó (ez nyilván azt jelenti, hogy a táncos lányok keble nem maradhat fedetlen), s a vigalom ellenére is betartják a rendet (azaz a karnevál ideje alatt a kommunizmus építése zavartalanul folyik). Erős lehet bennünk a gyanú, hogy a kubai fieszta is egyfajta szieszta – csak éppen nem a napi munkavégzést, hanem a diktatúrát szakítja meg némi időre. Ami pedig az említett cukornádvágó koreográfiai motívumot illeti (s ami a kubai rumkultúra ismeretében nem feltétlenül légből kapott párhuzam), fölvetődik a kérdés: vajon Michael Flatleynél és csapatánál az egyenes térdű lábdobálás milyen rejtett összefüggésben lehet az írországi krumplitermesztéssel vagy whisky-párolással? S nálunk mi lehet a táncvárosi ősi ritmus? Talán a kukoricakapálás? Esetleg a cukorrépa-egyelés?

(2000. augusztus 7.)

„Találkoztam boldog cigányokkal.”

(Puporka Lajos a Népszavában)

Megengedi-e az idézőjel a szöveghamisítást? Tudjuk, a legendás film címe: „Találkoztam boldog cigányokkal is”. Az önelnevezés erőltetése, a korrektnek hazudott nyelvhasználat (ez is egyfajta nyelvpolitikai erőtér!) örült megoldásokhoz vezet: romakerék, romaút, romapecsenye. Mintha a valóságot úgy akarnánk kiigazítani, hogy megreformáljuk a látszatot. A szómágia (ha következetesen végigviszik) elképesztő termést hozhat. A népszavás kollégának, aki ott ült a strasbourgi különjáraton, amivel a zámolyi kívándorlók távoztak, erősen zavaros is a szóhasználat. „El kellett hagyniuk hazájukat”, „új hazát keresni”, „egész úton elhagyott szülőhelyüket, hazájukat siratták”, „Magyarországról beszélgetve azon a véleményen vannak, hogy hazájuk gyönyörű”, „remélték, leendő új hazájukban nem lesz üldöztetésben részüik”, „életük nagy elhatározása a Magyarország elleni panasz benyújtása”, „ha Magyarországon csak feleannyi szeretetben és megértésben lett volna részüik, soha nem hagyták volna el szülőföldjüket, magyar hazájukat”, „sosem térnek haza”, „ha ott sem találnak hazára”. A példaként hozott sors a Kolompár családé: a nagymama élve került haza Auschwitzból, a nagypapa munkaszolgálatos volt. „A magyarrá válás érdekében” asszimilálódni próbáltak, a nyolcvanas években Krasznaira változtattak. A strasbourgi akciót már a fiú, Krasznai József szervezi. A Népszava „a kivándorolt romák hányattatásainak kronológiájában” kissé elkeni a tavaly augusztusi zámolyi lincselést: „Verekedés robban ki, egy fiatalember meghal. A rendőrség Krasznai Krisztiánt gyanúsítja a gyilkossággal.” Nem tudni, hogy az előzetesben lévő férfi már a harmadik generáció képviselője-e. De ha igen, némiképp nem felemás eredményű-e a sajtóbravúr, hogy a Kolompár/Krasznai familiából (Szabó István filmjének tételét felhasználva, amely Sonnenscheintől Sonnenscheinig követi a zsidó sorsot, vagyis az asszimiláció kudarcára disszimilációt ajánl) afféle roma „napfény íze”-sorsot tákoljon össze?

(2000. augusztus 8.)

Jól érzékelhető, hogy Pallag Lászlóból népi hős lett, valahol Robin Hood és Micimackó között.

(Sükösd Miklós az Ahogy tetszik magazinban)

Helyes-e, ha egy népképviselő mindjárt népi hős is akar lenni? Ne feledjük, eredetileg valami ilyesmit jelent a képviseleti demokrácia: a honatya az élete árán is kiáll választóiért. A népi hős kritériumai azonban szociológusszemmel némiképp mások. „A róla készült Tv 2-portré bemutatta: egy angyalföldi albérletben lakik, ahol házikolbászt eszik, üvegből iszik sört hozzá, s alig várja, hogy a képviselőség után virágokkal foglalkozzon.” Míg Robin Hood nyilván az igazságért harcol, Micimackó a csupor méz helyett a fűszeres-fokhagymás hentesárut kedveli, s hírből sem ismeri a söröskriglit. Abban messzemenően egyet lehet érteni Sükösddel, hogy – Pallagtól függetlenül – derüljön fény az igazságra: beolajozódott-e a politikai elit Petőtől Pintérig, vagy csupán az olajfolton elcsúszott alvilág igyekszik összekenni őket. Álljon fel a Tiszta Kezek ügyészi kollektívája, ne bízzuk a politikai és közjogi igazságszolgáltatást egy angyalföldi albérletben ücsörgő, virágkedvelő műszerészre. Ám ha kiderül, hogy az olaj tényleg beszivárgott a Parlamentbe, netán a tömeges érintettség miatt az Országgyűlést is fel kell oszlatni és időközi választásokat kiírni; ne micimackózzuk le azt a békési autodidakta Don Quijotét, aki az országos korrupciótól való megtisztulási folyamatot – legyünk tárgyilagosak: nem mindig legitim eszközökkel – gyakorlati stádiumba segítette. S ha „demokratikus deficitet” emlegetünk, ne feledkezzünk meg egy másik népi hősről sem, akinek a nevéhez utóbbi tíz évünk történelme kötődik. A leköszönt államfő, a legnépszerűbb politikus országglását csak részben jellemezték a gazdasági krízisek és felívelések, a taxisblokádnak és a médiaháborúnak, a Szokai-Tocsik botrány és a vitatott privatizáció. Ha a történetírásban valami összeköti e periódusokat, nem kizárt, hogy az olajszőkítés lesz az. Lehet, hogy dédunokáink pejoratív felhanggal emlegetik majd a Göncz-korszakot?

(2000. augusztus 9.)

Zsuzsi nyolc, Zsófi hat, Judit öt nyelven beszél.

(Polgár László a Magyar Hírlapban)

Van-e más nevelési módszer, ami ehhez hasonlóan hét nyelven beszél? Polgár apuka szerint a másfél éves amerikai unoka a magyart, az angolt és a hébert egyaránt anyanyelveként gagyogja. A sakkfenomén Polgár lányok közül mára Zsuzsi New Yorkban, Zsófi Tel-Avivban él férjével (Judit egyelőre Budapesten, bár a hírhedt tengelyelmélet szerint Párizsban kéne letelepednie). A családfő – akivel 1989-ben Nevelj zsenit! címmel jelent meg interjúkötet – felidézi a megpróbáltatásokat: „Fegyveres karamizma küldtek a lakásomra (a tovább élő ÁVH?), mert engedélyt kértem a magántanulásukra. (...) Kádárnak és embereinek nem tetszett – mint ahogy egyetlen vezetőnek sem – a másképp gondolkodásunk.” Holott Kádár sakkbolond volt; ám bizonyára ezt az elmesportot is csak pártszerű keretek között tudta elképzelni. Márpedig a zsenialitás nem tűri a pártfegyelmet. Polgár papa szerint vezető és vezető között ebben nincs különbség, s az interjúvoló Pongrácz Zsuzsa – felelevenítve a „vörös farok” lassan elfeledett tradícióját – rögtön fel is használja ezt a vélekedést némi aktuálpolitikai oldalvágásra: „Polgár László könyve kilenc éve jelent meg. (Van az már tizenegy is! – Osszián.) Talán az első osztályosoknak küldött drága ajándék könyvek helyett kiadhatnák újra Polgár László művét a zseninevelésről.” Az új kiadással – akár országimázspénzen is – egyetértek; de ne keverjük össze a kisdíjaknak szánt identitáserősítő nemzeti olvasókönyvet a pedagógiai szakirodalommal. Azonkívül a világpolgárrá lett Polgár lányok kálváriája kapcsán sem ajánlatos összekutyni kurzusokat és kormányokat. A gyermek Zsuzsi és Zsófi a hetvenes években folytatott „megélhetési sakkozást” a Kulich Gyula téren, míg Polgár apuka panasza a rendszerváltozást megelőző esztendőre vonatkozik: „A kötetet elküldtem az éppen bársonyszékben ülő oktatási miniszternek. Választ sem kaptam.” Véletlenül nem ez az exminiszter jelenleg a hazai zseniket tömörítő akadémia elnöke?

(2000. augusztus 10.)

Akinek azonban nem mindegy, hogy ki méri a nedűt, az ne hagyja ki a Banán Jazz Színpad kocsmáját, ahol délutánonként sztárok csapolják a sört. A hét végén Batiz András, Bródy János, Fábry Sándor, Gryllus Dorka, a Korál együttes és a Kispál és a Borz áll be a pult mögé.

(Csontos Gabriella a Népszavában)

Tudod, mit teszel jövő nyáron? Ha Sziget-rajongó vagy, nem kétséges. Idén mindenesetre vége „Közép-Európa legnagyobb bulijának”, s úgy látszik, e népszórakoztató tradíciót (amely túlélte jónéhány óbudai polgári engedetlenségi próbatételt is) már csak egy kiadós dunai árvíz tudná elmosni. A növekedésnek azonban nemcsak a gazdaságban, de feltehetőleg a fesztiváliparban is megvannak a maga határai. Minél nagyobb egy rendezvény, annál több a vadhajtása. Ilyen ez a hírességek általi sörcsapolás is. A jelek szerint a színvonalas dzsesszmuzsika önmagában már nem elégséges közönségcsalogató vonzerő az új korosztályok számára – más érzékszerveket is izgatni kell a dobhártyán kívül: a szaruhártyát, a nyelébárársingot, a sznobériaközpontot. Utóbbit még akkor is, ha különben a szigetlakó született antiszobnak tudja magát: minden szubkultúrának megvan ugyanis a maga kultúrsznobériája. A sztártörténetekről egyébként Ómolnár Miklós, a Story magazin exkiszgazda főszerkesztője egy tévényilatkozatában azt állította, hogy ugyanazt a funkciót töltik be, mint a középkorban a szentek legendái: az egyszerű embereknek (a szakember szerint főként a hölgyeknek) szükségük van valamiféle etalonra, mintára, amihez mérni tudják magukat. A Banán-színpadon ezek szerint azt leshettük árgus szemekkel: hogyan csapolnak a sztárok – hogy aztán otthon, a saját bárpultnál ehhez mérjük magunkat. Batiz nyilván úgy csapol, mintha könyvből olvasná, Gryllusnál felderenghetnek az Érzékek iskolája sikamlósabb jelenései (internetről letölthetők!), míg Korálék és Kispálék – itt már kéretik diszkréten elejteni az erotikus szálát – kicsit szorosan vannak a kollektív csapoláshoz. Csoda-e, ha a dzsesszrajongók között annyi a sörisza torkos borz?

(2000. augusztus 11.)

S ha valóban sikerül egy pártot önmaga ellentétére átvarázsolva hitelessé tenni, a gazdagok kijáróját a szegények kiszolgálójaként eladni még egy olyan demokráciában is, ahol éppenséggel most nagyon jól mennek a dolgok, párját ritkítja a gazdaság teljesítménye, és nem tutyimutyi a sajtó, vagyis ahol a való szinte mindenben rácsfol a látszatra meg az ígéretőkre, akkor tényleg nincs többé lehetetlen.

(Avar János a Vasárnapi Hírekben)

Kell-e egy hazai hírlapírónak az amerikai demokraták mellett kampányolnia? Avart – aki sok éven át közlőről kémlelte a washingtoni politikai fertőt – alliterációmániája alapján még poétaléleknek is hihetnénk, de minapi Magyar Hírlap-beli címadása (Kedves könyörtelen konzervatívok) minden efféle gyanúnkat eloszlatja. A szerző a hazai Bush-ellenesség élére állt, s ez aligha véletlen. A tőle való idézet sem a virtuális kampányokról szól: a magatehetetlen Jelcin választási „felturbózása” óta e témában bajos újat mondani. Az ifjabb Bush magyar belpolitikai adu, mióta a posztkommunista publicisztika azt vélelmezi: Orbán azért „késlelteti” az EU-csatlakozást, mert jobboldali földindulásra játszik az atlanti térségben. A citátumot a megszokás a Fideszre alkalmazná (politikai profilváltás, „fordított Robin Hood”-szlogen, jó gazdasági mutatók, harcias sajtó), de inkább az MSZP–SZDSZ-tengelyre illik (e szegényekért aggódó „hiteles” erők a gazdag kliensek pártjai; a Rádió utcai csata hőse brandenburgi távlatból szemléli a szervezett roma exodust). Igaz, Avar szemében csak a konzervatív napisajtó tutyimutyi. „Túl buzgó közíróit” ostorozva feledi, hogy maga is évtizedeken át e konzervatív lap munkatársa volt – s ez a munkaviszonya (már jócskán benne járva az Orbán-érában) nem is az ő elhatározásából szakadt meg. Washingtoni rutinja viszont még arra is képessé tette, hogy hosszú időn át egyszerre legyen névvel jegyzett kolumnistája egy Fenyő-féle és egy Fenyővel tucatnyi perben álló lapnak. Mondja még valaki e páratlan szakmai bravúr után, hogy „tényleg nincs többé lehetetlen”?

(2000. augusztus 12.)

Az egészségesek a focit szeretik.

(Kéri László a Heti Világgazdaságban)

Ki vonná kétségbe, hogy a médiasztár politológus – ha fociról van szó – komoly szaktekintélynek számít? Az előfordulhat, hogy a politikum világa nem igazodik társadalmi kórisméihez, sőt időnként egészen mások nyernek a választásokon, mint akiket néhány órával azelőtt biztos befutóként megjósolt; az viszont kizárt, hogy mondjuk az angol Premier Ligával kapcsolatosan téves adatközlésbe bocsátkozzék. Londoni tanulmányútjain idővel még a televízióval felszerelt szurkolói törzskocsmákban is bérelt helyet vívott ki magának; márpedig ez korántsem lebecsülendő tisztesség a némiképp xenofób Temze-parti pubkultúrában. Így aztán minden e témában való megnyilvánulása fokozott figyelemre számíthat, különös tekintettel a magyar futball felemelkedését szolgáló 21 költségvetési milliárdra. Eszmefuttatásának címe meglepő módon fajbiológiai asszociációkat kelt – ám túl a kissé eichmanni hangulatú motívumválasztáson, rutinosan lavíroz a kétféle demagógia között (az egyik csakis a világszínvonalú hazai focitól várna az ország pénzügyi és mentális felvirágzását; a másik ezt az összeget egy az egyben beleöntené a feneketlen kútba, odaadva egyszeri segélyként „a beteg egészségügynek”). A „polgárok pénzéről” stílszerűen „polgári férfiassággal” (???) nyilatkozó szakértő nem mondhatja, hogy régi megtagadott tanítványa és interjúkönyv-alánya, Orbán Viktor ötlete nem pezdítheti meg a sport- és médiagazdaságot, s hatással sincs a maródi országimázs-állapotr – inkább csak arra célozgat, hogy a focirajongás a kormányfő magánélete mellett „a róla kimunkált piárképnek is” része (s így stadionfelújítóként nyilván csalárdul közpénzből, de magáncélra villog). Az „alrendszerek” harcát vizionálva Kéri szerint „a mögöttes üzenet az, hogy a jövőben sokkal gyümölcsözőbb lesz focizni, mint betegnek lenni”; s ezzel visszatér az übermenschi párhuzamhoz. A kérdés most már csak az: a focirajongó elemző az egészségesek vagy a betegek táborába sorolja-e magát?

(2000. augusztus 14.)

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma.

(Eörsi István a Népszabadságban)

Vajon hogy ment át ez az eredeti, sziporkázó poén a Népszabadság konzervatív korrektoraival? Úgy képzelem, a szerző piros filctollal, kétszer alá húzva odaírta a kéziratra: sic! Eörsi azon kesereg, hogy az ő útiköltségét – noha a baden-württembergi kormánnyal előzetesen így alkudott meg – nem fizeti ki a kultusztárca a német-magyar írótalálkozóra; miközben a kiváló költő, Balla Zsófia és a korszakos prózaíró, Bodor Ádám útiköltségét átutalja a házigazda freiburgi kulturális hivatalnak. (Mint a leökrözésből látszik, a döntést – bár utólag – igazolta az érintett: stílustörés közpénzen utaztatni egy literátort, aki egyéni sérelmeit olcsó szöviccel akarja megtorolni.) Szögezzük le: fölöslegesen és illetéktelenül diszkriminálták Eörsit holmi esztétikai meggondolásokból – ez aligha apparátusi reszort. A szabad demokrata teoretikust ez a szembesülés szerény irodalmi rangjával arra indította, hogy „üldöztetéséből” kiindulva valóságos diktatórikus piramist vizionáljon. Ebben is mesterét, Lukács Györgyöt adaptálja, ám kis „sztálinok” helyett ő kis „orbánviktorokat” lát lelki szemével minden állami poszton. Úgy véli: bár a baloldal nagy része életrajzilag, egzisztenciálisan és ideológiailag a pártállamba gyökerezve „aligha érdemel demokratikus bizalmat”, a jobboldal ma is horthysta, nacionalista, rasszista, sőt trianonista. A nemzet egyedüli reménye a közép-ágáló Eörsi lehetne – őt meg üldözik: „minthogy cikkeimben támadtam Orbán Viktort és a Fideszt, nem tartozom a nemzethez, sőt a nemzet ellensége vagyok”. Mániás megnyilvánulásában nem figyel eléggé, hogy ő maga is harcias közíróként, s nem íróként határozza meg magát – miközben az irodalmi strómanlét viszontagságait ecseteli. (Azért az irodalomtörténetnek jó volna tudni, ki mindenki dolgozott a rádióban Eörsi neve alatt!) Egy vigasztalja: pamfletje (amit a magyar és német sajtóban is elad) dupla jövedelemhez juttatja. Ugyan hogy fordítja németre a „nemzeti örökséget”?

(2000. augusztus 15.)

Nem lesz ennek jó vége, közeleg a hó vége, messze szálltak a szép mesék, mint a szappanbuborék.

(D. Nagy Lajos a Juventus Rádióban)

Nem tévedés-e azt hinnünk, hogy a tömegfogyasztásra termelő slágerszövegírók nem tartják ott a kezüket a kor ütőerén? De bizony ott tartják – még ha nem is hatolnak szociológiai mélységekbe. Itt van például az a fülbemászó popszám, amely a jól ismert odamondogatós bikinis stílust igyekszik az ezredvégi viszonyokra alkalmazni. Az idézett refrén – ahogy az a refrénektől manapság elvárható – a megjegyezhetőség érdekében kötelezően laposabb és közhelyesebb, mint a felvezetés, amely viszont „vulgárpolitikailag” meglepően naprakész. A szóban forgó dalocska ugyanis jelenidejű életképpel, ezredvégi „családi körrel” indul. Hőse (a Pesti Vigadótlól feltehetőleg igen távol) jól elvan a három szobában a három gyerekkel, de hiányzik neki a négy kerék, ezért jobb híján az asszonyt veri. Lumpen milióval van hát dolgunk, amelyben (a kormányzati ideálképpel való véletlen egybeesésként) az autó tetőzné be a kispolgárosodást – de nem tetőzi be, mert a dal főszereplője ezt a mozzanatot az állami gondoskodás körébe utalná, a kipengetett adóforintokért cserébe. Ezek az adóforintok nem lehetnek ugyan igazán számosak, de ennek is megvan a kézenfekvő magyarázata: „A zsebedből mindig kivesznek; unod már, hogy hülyének néznek.” Popdalszövegben ilyen szájbarágóan demagóg Orbán-kritikát ritkán hallani, mint itt. Éppen csak azt nem teszi hozzá a szerző: aztán máskor tessék csak rendesen a szocialistákra szavazni – négy kereket ugyan ők sem adnak, viszont nem is ígérek. Így aztán a szappanbuborék sem tud „messze szállni”, hiszen fel sem fűjták. Kérdés persze, hogy mit gondol erről az asszony, aki – miközben főz és mos a családfőre meg a három gyerekre, valamint takarítja a három szobát – mindennap megkapja a maga kék-zöld foltjait a kilométerhiányban szenvedő hites urától. Lehet, hogy a slágerszövegek és a szociálisan oly érzékeny pártok célcsoportja mégsem feltétlenül esik egybe?

(2000. augusztus 16.)

Három civil, hat–nyolc egyenruhás egy négyzetméteren; elképzelhető, mennyi lehetett a spontán ünneplő tömeg.

(Várkonyi Tibor a Magyar Hírlapban)

Mennyi ünneplő tömeg fér el egyetlen Kossuth téren? A közönséges halandó kapásból rávágna, hogy maximum egy – de egy ilyen tekintélyes hírlapíró bizonyára ismer más lehetőséget is. Neki még azt is el kell hinnünk, hogy Mádl Ferenc államfői beiktatásán kilenc–tizenegy titkos és nem titkos rendőr jutott a Parlament előtt egy négyzetméterre. E sűrű valóságból kiindulva pedig tényleg aggályos, hogy a spontán ünneplők nem szorultak-e ki a térről. Vagy lehet, hogy nem is voltak spontán ünneplők, csak az országimázs-központ töltötte fel drága pénzen a hézagokat? Talán nem bíztak abban, hogy a Göncz- és Mádl-tisztelők együttesen lefedik majd a rendelkezésre álló ünneplési területet? Egy spontán ünneplőnek azonban mindenképpen kellett lennie: annak az állatorvosnak, akit Várkonyi oly beleérzően jelenít meg. (Ahhoz nem ad támpontot, a polgári etikett hol írja elő, hogy köztársaságielnök-váltásra kerékpárral ajánlatos érkezni.) Várkonyi interpretációjában azt sugallja: az állatorvosnak azért kellett karhatalmilag lakolnia, mert egy kölcsönbe kapott Göncz-portrét tartott a kezében, amit aztán randalírozó szélsőpolgári elemek (a jelző a kreatív Tamás Gáspár Miklós leleménye) széttéptek. A hajnalig tartó, tanúként elszenvedett vizsgálati fogság ellen méltán tiltakozhat a kárvallott spontán ünneplő – Várkonyi számára azonban a színlelt empátia csupán olcsó fogás arra, hogy az állatorvosi foglalkozást összefüggésbe hozza „a rend kormányának” erőfitogtató rendőri túlkapásait illusztráló „állatorvosi lóval”. („Ezek” nem átallanak minden árva bicikli mellé rendőrt állítani!) Bezzeg a Kuncze Gábor-féle belügyi vezetés nem vacakolt megalázó vizsgálati fogsággal – sima, férfias gumibotozással tette helyre a Kossuth téren az agg ötvenhatosokat. De vajon milyen publicisztikát írt volna Várkonyi, ha a randalírozók miatt Göncz Árpád „nem mondhatta volna el” ünnepi búcsúbeszédét?

(2000. augusztus 17.)

A mai hatalom lényege szöges ellentéte a gondolkodó kultúra lényegének.

(Lendvai Ildikó a Népszabadságban)

Nem vétkezik-e saját szellemi épülése ellen a magyar polgár, ha nem jár el szocialista értelmiségi fórumokra? Félő ugyanis, hogy lemarad a legújabb világháramlatokról, a legfrissebb kultúrcelemekről. Itt van például ez a balatonfüredi aranymondás a frakcióvezető-helyettes asszonytól – valóságos agytornára serkent. Vajon miként tudhat egy lényeg ellentétébe kerülni egy másik lényeggel? Mit jelenthet a gondolkodó kultúra? Létezik gondolattalan kultúra is? Mi lehet a gondolkodás lényege: valami-féle kivonatolás, lábjegyzetelés? Ha igen, akkor miért vetjük a szemére „a mai hatalomnak”, hogy „csupán egy leegyszerűsített nyelven akar beszélni a társadalommal”? Ha már így elsiklunk a többpárti tömegdemokráciák világszerte érvényes választási „piártörvényei” fölött, vajon Lendvait is „a mai hatalom” részesének kell tekintenünk, mert olyan leegyszerűsített, uborkás kampánypoénna operál (a Fideszre alkalmazva), hogy „aki nincs velünk, az nincs”? A kulturális deficit témájában megnyilatkozó képviselőnő illetékességét azonban nincsen ok kétségbe vonni: igazgatóként a virágzó Gondolat (!) kiadó tönkretételével ő maga is maradandót alkotott e kategóriában. Ennél némiképp izgalmasabb füredi felvetés Vitányi Iváné: az információs robbanás következményeként világdemokrácia vagy világtotalitarizmus jön-e majd létre. Ha ez az utóbbi, még mindig kérdés, hogy a kemény diktatúrák mellett van-e a zsarnokságnak olyan lágy változata is, amit a manipuláció finomsága miatt észre sem veszünk. Ha viszont létezik ilyen, akkor semmi biztosítékunk nincs arra nézve, hogy nem élünk-e máris ebben a lágy világdiktatúrában. Ekkor azonban nem alaptalanok-e Jancsó Miklós weimari típusú féltelmei (nem tévedés: az évszázad legjobb filmjét jegyző rendező a jelek szerint elhagyni látszik a süllyedőfélben lévő szabad demokrata tutajt, s újabban a szegfű jegyében politizál): „Szinte már várom, ki fogja a Reichstagot újra felgyújtani”?

(2000. augusztus 18.)

Ha fölépítenék a Nemzeti Színházat, valószínűleg a nemzeti hagyományon esne csorba.

(Zilahy Péter a Bercsényi Kollégium építészfórumán)

Önöknek is elégük van már a Nemzeti-hercehurcából? Nem tartják csúfondárosnak, hogy olyanok is szerepet kapnak benne, akiknek semmi közük a kultúrához? Vagyunk páran, akik már a megboldogult Gobbi Hildától is vettünk téglajegyet; akkoriban magát a műfajt, hogy a nemzetnek szüksége van teátrumra, még a legmegveszekedettebb szabadgondolkodók sem vonták kétségbe. Azóta történt (illetve nem történt) egy és más, Schwajda György kormánybiztost számos ellenérdekelt magyar értelmiségi igyekszik bohózati szereplőként feltüntetni – igazán kár, hogy nincsenek otthon pitonjai, mint Kosztolányi Dénesnek. Így, nemzeti (állami) ünnepen a nemzeti (állami) kultúra szentélyéről értekezni különösen fájdalmas. Ugyanis ha már egyszer van egy Szörényi–Bródy szerzőpárosunk, amely a millenniumra (mások mellett) vadonatúj rockoperával készült, örvendezhetünk azon, hogy az „István, a király II.” méltó helyen, Esztergomban kerül a publikum elé – mégis úgy lenne illő, ha az opusz aztán a nemzeti kőszínházban folytatná karrierjét, hogy ne csak néhány száz kiváltságos néző láthassa-hallhassa. Végül is igen szomorú e népre nézve, hogy a színházavatással – kollektív mulasztásként – lekészte a millenniumot. Ír a sebre, hogy a sokat szidott kormánybiztos (ha már egyszer felépül a Duna-parti épület) csupán a 2002. márciusi bemutatóra szerződtet társulatot – a továbbiakat (igen helyesen) az új kormányzatra bízta. Nem minden kabinet gondolkodott így (Bálint András „bebetonozását” Magyar Bálinték szakmailag ítélték indokoltnak – valóban kiváló szakmai teljesítményt nyújtott az SZDSZ-kampányfilmben); de hát hagyjuk a múltat. (Nem úgy, mint Rajk László, aki két év után is megkísérelt Orbán Viktor „lelkére beszélni”, hátha mégis visszahozható a sírból az Erzsébet téri biznisz.) Nézzünk magunkba: érdemes – Zilahy szavaival élve; idézte a 16 Óra – ilyesfajta nemzeti hagyományápolásért könnyet ejteni?

(2000. augusztus 19.)

Dávid Ibolya nem azért öltözött úszódresszbe (kibicsaklott bokája ellenére), mert mulhatatlan vágyat érzett az 5,2 kilométer legyűrésére, nem azért töltött két és fél órát a vízben folyamatos tempózással, mert amúgy minden nyáron ezt szokta tenni, vagy mert éppen a „vasi vasember” akcióra készül, hanem mert korunk új – magyar – divatjának megfelelően azt kívánta jelezni: ő bizony a népből vététt.

(Németh Péter a Népszavában)

Korunk új – magyar – divatjának hódolt-e Bill Clinton, amikor nyilvánosan szaxofont vett a szájába, hogy jelezze: ő bizony a népből vététt? Németh nem zeneesztéta, hogy e produkciót megítélje – ám volt sportújságíróként érthetetlen az a fitymáló hozzáállás, amivel ama tényt kezeli, hogy „egy Dávid Ibolya nevű igazságügy-miniszter” átúszta a Balatont. Boka-ficamát pedig afféle MDF-es „piárficammá” úsztatja át, megállapítván: a népszerűséget nem adják ingyen. Bezzeg Orbánnak elég volt beállni a győri stadion büfésorába ugyanazért a százalékpontért! Ez is sport – de micsoda különbség... Németh ugyan nem állítja, hogy a kormányfő (e minőségében történelmünk első aktív, igazolt futballistájaként) elmerült volna a habokban; cserébe mi sem mondjuk, hogy Vastagh Pálon vagy Kovács Lászlón kevésbé jól állna az úszódressz. Ám fura, hogy a politizálóvá átvedlett sportújságírók mennyire zavarban vannak a sportoló politikusok láttán. Míg Gyárfás Tamás meginvitálja Dávidot a műsorába, Németh politikai elfogultságból igyekszik őt „lerúgni”. „Unalmas embereket nem hívunk a Nap-keltébe” – nyilatkozta nemrég a „sportos múltú” Lakat T. Károly, aki elismeri: a politikát is csak sportesemények sorának tekintik. „Ha annak idején a Népsportban Gyárfás 15 cikket írt egy hónapban, akkor én megfeszültem, hogy a következő hónapban 16-ot írjak. De már akkor biztos voltam abban, hogy ő a következőben 17-et fog, magamról meg tudtam, hogy utána én jövök 18-cal. És ez így ment éveken keresztül.” Öt év múlva úgy havi 75-nél kellett tartaniuk. Ha Némethet is beveszik, lehet, hogy ma sportszerűbben írna?

(2000. augusztus 21.)

Milyen plüssmackó?

(Fodor János a Petőfi Rádióban)

Van-e kínosabb, mint mikor a riporter civil mondandója (afféle Szabó Zoltán-effektusként, netán trágársággal feldúsítva, mint a szocialista képviselővel megesett) kiröppen az éterbe? A műsor persze az efféle spontán esetektől olykor izgalmasabb, mint egyébként remélhetnénk. Egy szolidabb verzióban például a napokban Fodor János – nem tudván, hogy már adásban van – a Petőfi Rádió nyilvánossága előtt tárgyalt holmi plüssökről a telefonban. Nagy sokára jött csak rá e tényre, de rutinosan átlendült a malőrön: tisztázta a hallgatók előtt, hogy nem ám plüssmackóról van szó, hanem egy bizonyos fotelhuzat ügyében végzett telefonos piackutatást. Szilágyi János kollégájánál volt vendégségben egy igen előkelő környéken, ahol épp lomtalanítás folyt, s így – lévén a lomok is roppant előkelőek – nem állta meg, hogy hazafelé menet fel ne szedjen az utcáról egy luxusfotel. (Nem csoda, hogy Szilágyinak telik az eleganciára. Éjjel-nappal dolgozik a királyi tévében: Kettesben; Halló, itt vagyok. Kíváncsian várjuk a Showbálvány rádiós változatát!) Fodor riporter-kollégája erre elmesélte, hogy ő viszont egy égetettcukor-színű golfütőtartót lomtalanított egy állomáshelyét felszámoló angolszász diplomata utcai hagyatékából. Ebből még volt egy kis bonyodalom (Fodor „égetettcukor-ízűt” értett), de aztán visszatértek a sokkal érdekelenebb délelőtti műsorhoz, a hallgató meg eltűnődhetett: miért mondják, hogy nincs itt a magyar kánaán, ha jól fizetett riportereinknek csakis efféle plüss- és golfgondjaik vannak? Ennél persze vannak kínosabb ügyek: a Tv 2-n alig ért véget a Vissza a jövőbe című alkotás, Szarvas László, a Tények frontembere közölte a fél országgal: „Ez k... jó, azt mondják, hogy még fél perc...” Később aztán már csak az utolsó magyar hadifogoly-riportról tudhatta meg a néző, egyszerre két Szarvast hallva, hogy „ezt már korábban felvettük”. (A felkonferálást is...) E mikrofonblamázsok elkerülésére mit nem adna egy riporter, ha fél perccel „visszamehetne” a jövőbe?

(2000. augusztus 22.)

A családi adókedvezmények tervezett emelése ellentétes az egyenlő közteherviselés elvével: vitatható, hogy egy háromgyermekes bankelnököt vagy akár egy minisztert ily módon támogatni kellene.

(Bauer Tamás a Népszavában)

Önöknek is feltűnt, hogy ebben az országban Dunát lehet rekeszteni a nagycsaládos bankelnökökkel és miniszterekkel? Bevallom, bennem még soha nem tudatosult ez a dömping. Bauer Tamásnak, ennek a hideg fejjel gondolkodó közgazdásznak kellett jönnie (nem tévesztendő össze Bauer Péter Tamás közgazdással Cambridge-ből, akinek a lordok házában nyilván kevésbé kifinomult a szociális érzékenysége, mint hazai névrokonának), hogy felnyissa a szememet: a kormányzat csalárd módon csak azért hivatkozik az adóemelésnél arra a néhány százezernyi három- vagy többgyermekes családra, hogy az idestova négy utóddal dőzsölő Orbán Viktor vagy a még nála is nagyobb természetű Nógrádi László minél többet síboljon ki a költségvetésből. (A bankelnökök személyiségi jogai tágabbak a politikusokénál – úgyhogy az ő adóbevallásukat ezúttal talán hagyjuk.) Bauer azonban nem volt elég körültekintő a kritikában: ha neadj'isten (bár minimális az esélye) a szabad demokraták még egyszer kormányra kerülnének, még rágondolni is rossz, mit kapna a fejére a családi körben fölöttébb termékeny Mécs Imrétől vagy a génjeit oly sikeresen és oly változatos módon átörökítő Demszky Gábortól, hogy az adórendszer igazságtalanul diszkriminálja őket. Szívére venné majd, hogy párttársai az örömteli gyermekáldás miatt nem tudnak elsejéig kijönni szerény köztisztviselői jövedelmükből? A közgazdász civil életében a kétgyermekes családmodell híve – otthoni tapasztalataiból is tudja, hogy a csemetékre rengeteg veszély leselkedik az életben: ha túl sokat jár a szájuk, berekednek a Parlamentben; ha meg túl keveset, könnyen letéphetik a körmüket. Nem az-e a felelősségteljes atyai hozzáállás, ha ravasz közgazdasági trükköt bevetve (szorzótábla) az utódok számának minimalizálásával minimalizáljuk e veszélyek bekövetkezésének esélyét?

(2000. augusztus 23.)

Farkas Flórián már nem is cigány, hanem egy szinkronizált rohadék.

(Krasznai Ibolya a Magyar Demokratában)

Merné-e valaki ezek után azt mondani, hogy más, velünk élő népek és kultúrák nem gazdagítják, nem termékenyítik meg a többségi magyarság szókincsét? Voltak idők, amikor – még jócskán az angol nyelv világméretű győzelme előtt – szinte egyöntetűen vallottuk a Kárpát-medencében: a magyar nyelv kifejezőképessége minden más idiómával felveszi a versenyt, szinonimákban és jelentésbeli árnyalatokban pedig úgyszólván verhetetlenek vagyunk. Igaz, ilyenkor a bölcs nyelvtudósok gyakorta szérénységre intettek: mindenki csak arról nyilatkozzék, aminek a birtokában van. Ám azt még ők sem vitatták, hogy káromkodásban, átkozódásban anyanyelvünk termelte ki a legízesebb stiláris fordulatokat. Már apró gyermekként is gyanakodtam azonban, hogy e kétes büszkeségre okot adó világelsőség nem valamiféle plágium-e: könnyen lehet ugyanis, hogy idegen tollakkal ékeskedünk. Az átokszórás terén ugyanis a falubeli cigányasszonyok vitték el a pálmát. Ha az ember elvonatkoztatott a félelmetes tartalomtól, valósággal gyönyörködhetett e nyelvi tobzódásban. Akkor nem tűnődtem azon, mit kompenzálnak az átokgazdák (akit szerettek, azt hasonlóképp barokkosan felmagasztalták); de ma sem szabadulok a gondolattól: e tirádák csupán egy hallatlanul kreatív és költői nyelv magyar tükörfordításai. Tán nem is a fordulatok, hanem a mentalitás az eredeti: csakis így magyarázható Krasznai Ibolyának – a strasbourgi utazásszervező Krasznai József leányának – a főt idézett mondata is. Farkas Flóriánt nem szívelik a zámolyi-csóriak (a politikus házat akar a fedél nélküli romáknak, a fedél nélküliek ellenben készpénzt és új hazát): kitagadják hát a nemzetségből is; megvetve őt, mert tárgyalóasztalhoz ül Magyarország választott miniszterelnökével. A „rohadék” hagyományos minősítés, a „szinkronizált” viszont új lelemény: az „idegenszerű” roma szinonimája, s így velejéig rasszista. Csak tudnánk: ez is beásról van-e magyarra szinkronizálva?

(2000. augusztus 24.)

Szent István Alcsútdobozon, a focipályán ajánlotta fel az országot Szűz Máriának, a boldogságos szűz ezt illőképpen megköszönte, majd elvégezte a kezdőrúgást.

(Váncsa István az Élet és Irodalomban)

Boldog ember-e Váncsa publicista? Hogy a dolgok állása szerint szent már soha nem lesz, azt ebből az egyetlen mondatából is sejteni – igaz, nem is igen tör efféle transzcendentális kiválóságra. Ám amikor egy ilyen bombasztikusan blaszfémikus bravúrt bepötyög a komputerébe, kezdi azt hinni, mégis van értelme az életének – elégedetten hátradől: boldog. Még az sem kizárható, hogy odahaza, magára maradva mélységesen lenézi minden honfitársát, aki ezekben az idejétmúlt klerikális hókuszpókuszokban hisz. Igaz, ez ellentétben állna felvilágosult, szekularizált olvasótáborának alapvető morális elvárásaival, azon belül is a liberális főparancssal: légy toleráns, tiszteld más meggyőződését, élj és élni hagyj. Persze lehet replikázni, hogy itt, kérem, a szabad célpontnak tekintendő Orbán Viktorral van szórakozva, Szűz Mária csak úgy mellékesen keveredett a kartácstűzbe – vigyázott volna jobban: miért nem kerül el nagy ívben Alcsútdobozt? Igaz, Szent István korában Alcsútdoboz még nem tartozott a bűnös helyek közé: nagy királyunknak ezért akkor még akár itt is lehetett politikailag korrekt látomása. A futballmotívum visszavetítése e korba azonban még poénnak is történelmietlen – olyasmi, mintha valaki tréfásan azt állítaná, hogy a Kossuth-család Németh Miklós miatt költözött Monokra; vagy hogy Váncsa szülővárosát a nagy szülőtről nevezték el Bihar-nagybajomnak. Ez a kezdőrúgás-dolog nemcsak hogy nem kacagtat, még csak igazából föl sem háborít; inkább mélységesen elszomorít: nem csodálkoznék, ha publicistánk egy bűnbánó pillanatában postán visszaküldené a Pulitzer-díját. A klubtársakkal amúgy sem árt vigyáznia – a Farkasházy-lapban például egy Habsburg Ottót és Torgyán Józsefet ábrázoló fotó ezt az aláírást kapta: „Osztrák, román: dva bratanki”. Fordíthat-e hátat az ember ezzel a Váncsa névvel az elvbarátainak?

(2000. augusztus 25.)

Ráférne már az országra egy olyan miniszterelnök, aki meg tudja különböztetni az áfát az Ifától.

(Csintalan Sándor a Hetekben)

Bukfencezik-e még Csintalan a Hősök terén? Ő mindenesetre a partvonalon kívülről is azt üzeni: „Ha szükség lesz rám, kész leszek.” Pedig tudja: ‘94 és ‘96 között ügyvezető alelnökként komoly felelőssége volt a pártfinanszírozásban – ő érintkezett a gazdasággal (kivéve persze az olajgazdaságot). Amúgy az olajügyet porhintésnek tartja: „Ha ez a játék az olajmaffiák leleplezésére menne ki, ezek az emberek – Nógrádi és csapata – már rég nem élnének.” (Azóta már robbant egy kézigránát.) Ez ügyben „a Kisgazdapárt is balek: intellektusuk nem üti meg azt a mértéket, hogy fölfogják, mivel játszanak.” Csintalané megüti, úgyhogy elhihetjük neki: Máté László 750 milliós megvádolása „azért nem életszerű, mert ennyi pénzért már kell valamit csinálni”. Nincs kétsége afelől, hogy „Közép-Európában egy ilyen projektet úgy lehet hatékonyan megcsinálni, ha színezve van egy kommunistával meg egy zsidóval.” A régió lean-tiszemítázásának indoka: szerinte Pető Ivánt azért keverték bele, mert „Mari néni számára nincs más ismert zsidó politikus”. Áttérve a jövőre, a különben hálátlan MSZP-nek nincs alternatívája: Németh Miklós és Medgyessy Péter közgazdasági műveltsége ugyanis „meghaladja az átlag Figyelő- és HVG-olvasó szintjét”, míg Orbáné és Járaié nyilván nem (lásd az áfa–Ifa párhuzamot). Orbán ráadásul nem is emlékezhet (?) az Ifákra, szerencsére „2002-ben már nem a kor és küllem lesz a legfőbb választási szempont”. Orbánnal kapcsolatban azért elismeri: „Tony Blair sem úgy keletkezett, hogy elmentek Füzesabonyba, és rátaláltak” – igaz, Némethre Londonban találtak rá. Ha Csintalan osztaná a lapot, nem is vinné be a pártelnökségbe: helyett kreálna neki egy kormányprogram-irodát, intenzív sajtóval, leválasztva a konzervatív oldalról a keresztényszociális szavazókat – Kovács László meg csak huzakodjon Hornnal a pártban. Nem luxus az MSZP-nek egy ilyen stratégiát Óbudára száműzni?

(2000. augusztus 26.)

Globális fosztogatás – lokális osztogatással.

(Petschnig Mária Zita a Népszavában)

Emlékeznek még az elhíresült jelmondatra: „Gondolkozz globálisan, cselekedj lokálisan”? Tetszetősen hangzott (ma úgy mondanánk: igen „tren-di” volt), úgyhogy futótűzként terjedt a nyilvánosságban; meglepően hamar médiaközshellyé vált. A legtöbben valami olyasmit érthettek rajta, hogy „én, a született humanista, a haladás híve, emberiségben gondolkodom, jöllehet ott teszem a dolgomat, ahová örködni állítottak, ám a leg-egyszerűbb helyi döntésemet is a globalizáció eszméjéből bontom le, az emberi nem egyetemes üdvét tartva a szemem előtt”. Ha viszont kissé a szlogen mögé néznek, akár arra a megoldásra is juthattak volna: „A tőke immár világméreteken gondolkodik, ám a lokális profitot sem veti meg – tudván: fillérből lesz a forint (illetve forintból az euró meg a dollár).” Mindez persze érdektelen volna számunkra, ha Petschnig Mária Zita – a kormányzat gazdaságpolitikáját boncolgatván – hívószóként nem ezt a „globális-lokális” ellentétpárt alkalmazza. A „fosztogatás” ugyanis kétségkívül bulvárizű (sőt történelmi remineszcenciái miatt: ponyvaízű) kifejezés a költségvetésről értekezve – nem árt hát ellentételezni valami tudálékos jelzővel. Így viszont a szerző közgazdasági ingoványra téved. Miközben felvetése amúgy figyelemre méltó (ha a kormány az árvíz miatt minden költségvetési tételből lefaragott, most – mikor megtehetné – miért nem ezeket az elvonásokat állítja vissza ahelyett, hogy újraosztaná a bevételtöbbletet), a petschnigi poentírozás félrevezeti a publikumot. A „globális” jelző szűkített alkalmazása ugyanis (azahogy szerinte nem világ-, hanem csupán országméretű fosztogatás folyik) mértéktelenül leegyszerűsíti a dolgokat: egy kormány csakis „globálisan” – az adókból és járulékokból – képes bevétele szert tenni; a rendelkezésre álló pénzt viszont kizárólag lokálisan, konkrét célokra tudja elkölteni. Sajnálhatjuk-e a közgazdasági Nobel-díjat attól, aki működőképes modellt tud ajánlani az ellenkezőjére?

(2000. augusztus 28.)

Nem szerzett egyöntetű örömet az iskolakezdés az erzsébetvárosi önkormányzat összevont évnnyitóján, amelyet a kerületben lévő bevásárlóközpont teraszán tartottak.

(Képalírás a Magyar Hírlapban Isza Ferenc fotójához)

Vajon kit gyászol a Magyar Hírlap címlapján – ott, ahol máskor a katasztrófák áldozatainak kinszenvedéseit szemlélhetjük – az a kék ruhás kislány, aki a kezébe temeti az arcát? Barátnője „csupán” fanyar arccal kifelé néz a képből. A beszédes fotópublicisztika fölött a lakonikus cím: Augusztusi becsengetés. Ugyanebben a szellemben indít a hétfő reggeli Krónika is: a felkonferálás leszögezi, hogy minden diák utálkozva tekint e napra – főleg, hogy egy héttel hamarabb jött el, mint a sokéves átlag. Aztán pedig következik a kis színes bejátszás: a megszólaltatott nebuló (minő blamázs!) történetesen iskolarajongó. Laptársunk „a nyár utolsó napjait feláldozó diákokról és tanárokról” beszél (ez az évszak amúgy szeptember 22-ig tart, úgyhogy az áldozat nem újkeletű); bár kelleetlenül elismeri: az őszi szünet (ami az előrehozott tanévkezdést indokolja) általános tetszést aratott a megkérdezettek körében. Ha a „becsengetésről” a szerkesztőknek csupa hamis kádári sztereotípiát jut az eszükbe (hogy minden diák eleve utál iskolába járni; a pedagógusok meg a nyári vakációjukkal afféle léhűtő népség: mindent elkövetnek, hogy minél kevesebbet tanítsanak), az még a kisebbik baj. Sokkal súlyosabb, ha a sztereotípián úgy akarják túltenni magukat, hogy rálicitálnak, mellékesen még egy kis politikai tőkét is kovácsolva az „elfogulatlan” tájékoztatással. Tiszta haszon, ha lehet ütni egyet a Pokorni-minisztériumon, amely végre igyekszik felkavarni az évtizedes állóvizet; racionálissá tenni, ami eddig nem az volt! Mindez mellékes: azt kell sulykolni, hogy „ezek” mindent megváltoztatnak, felforgatnak. Csak azt tudnám: mit kerestek Szabó Zoltán volt kultuszminisztériumi államtitkár – ma Kazinczy-díjas polgármester – szocialista vezetésű Erzsébetvárosának diákjai tanévnyitó ürügyén, összevontva egy bevásárlóközpontban?

(2000. augusztus 29.)

A múlt század végi millenniumon volt például szinte minden, ami most is, tűzijátéktól a várbéli sereglésig, légiparádénak pedig „luftballonok tízei”, sőt még az is, ami most nem, például harmincezer pár ingyenkolbász, hektószám az ajándék bor, csak épp Bánffy Dezső-beszéd nyomára nem bukkantam. Akkor ő volt a miniszterelnök.

(Nagy N. Péter a Népszabadságban)

„Vajon kit-mit ábrázolhat Benczúr Gyula közismert festménye, amelyen a száz év előtti millennium főméltóságai és notabilitásai láthatók?” Ezt nem én kérdezem, hanem a szemfüles olvasó, aki – megannyi más mellett – megtisztelt levelével. Így folytatja: „A trón lépcsőjén egy huszártábornoki egyenruhás idős úr, császárszakállal, vele szemben egy díszmagyaros férfiú, érzékelhetően deklamál, bár macskabajszától, szakállától nem látszik, nyitva van-e a szája. Szakasztott báró Bánffy Dezső magyar királyi miniszterelnök.” Művészettörténész nem lévén, nem tudom megítélni, hogy a deklamálás művészi ábrázolása milyen esztétikai kritériumokat kíván meg macskabajusz és császárszakáll esetén – a festészet ráadásul nem hangzó műfaj, úgyhogy a millenniumi beszéd létére a Benczúr-opus legfeljebb áttételes bizonyíték. (Lám, ha száznégy éve is rögzítették volna a miniszterelnöki szerepléseket, mint manapság, Nagy N. Péter történelmi búvárkodása is eredményesebb lehetett volna, s bennünket sem mardosna a kétely.) Ám ez mellékes motívum is ahhoz képest, hogy a szerző azt sugallja: kormányfőnek nem illik millenniumi beszédet tartania (erre szolgál az „iskolateremtő”, etalonként használt Bánffy-párhuzam). Ezek után fölvetődhet: ha a miniszterelnök nem szónokolhat, akkor ugyan kicsoda? Kovács László például ráért aznap; ha riasztják, hogy helyzet van, hí a haza, viszonylag gyorsan át is ér a Margitszigetről (legfeljebb más osztja ki a millenniumi ingyenkolbászt és ajándék bort), és így legalább a Kossuth téren is mindenki tisztába kerül vele, hogyan csatlakozott volna Szent István az Európai Unióhoz. Kérdés, mennyi idő szükséges a macskabajusz-növesztéshez?

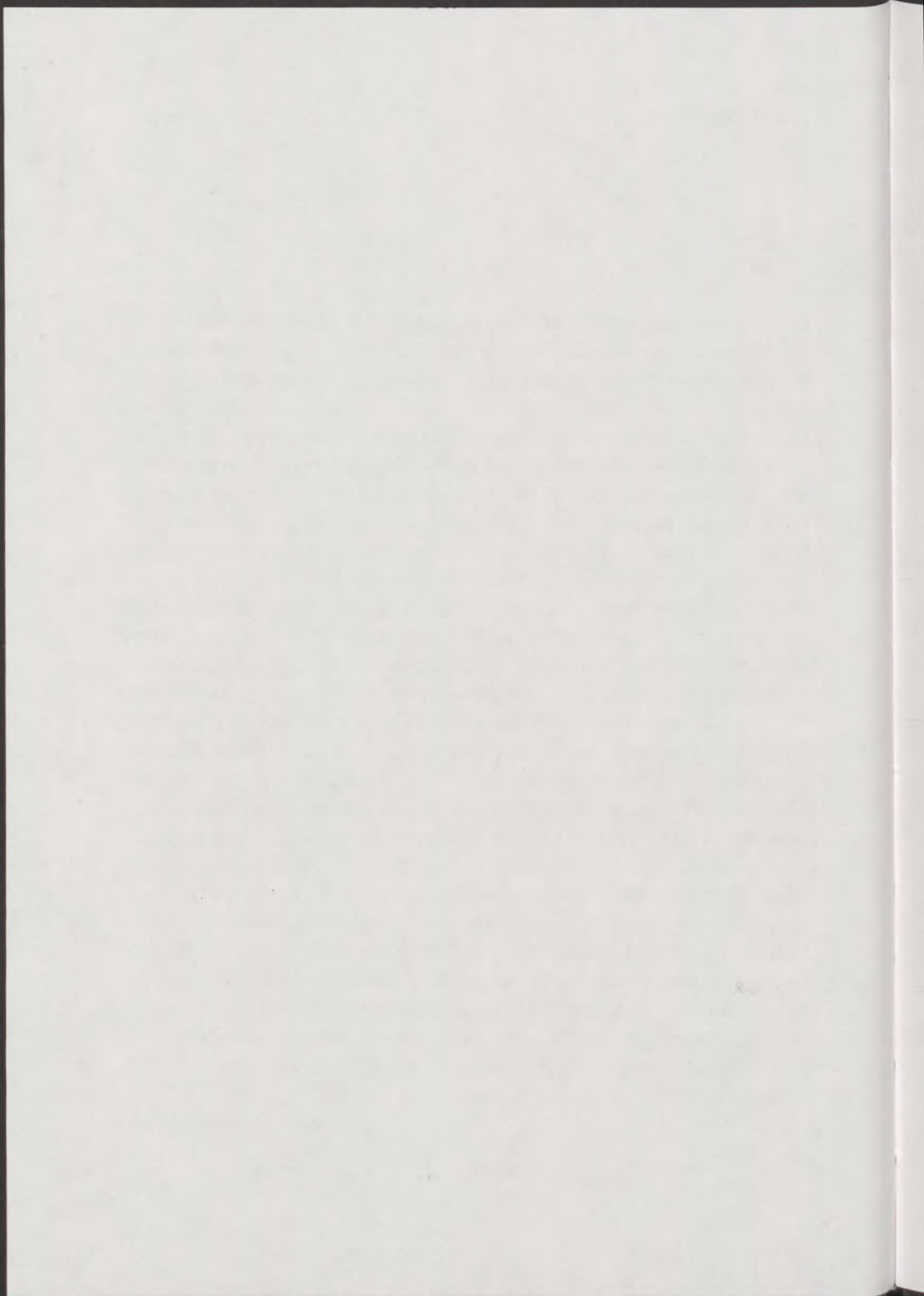
(2000. augusztus 30.)

Háromnevű ország.

(Megyesi Gusztáv az ÉS-ben)

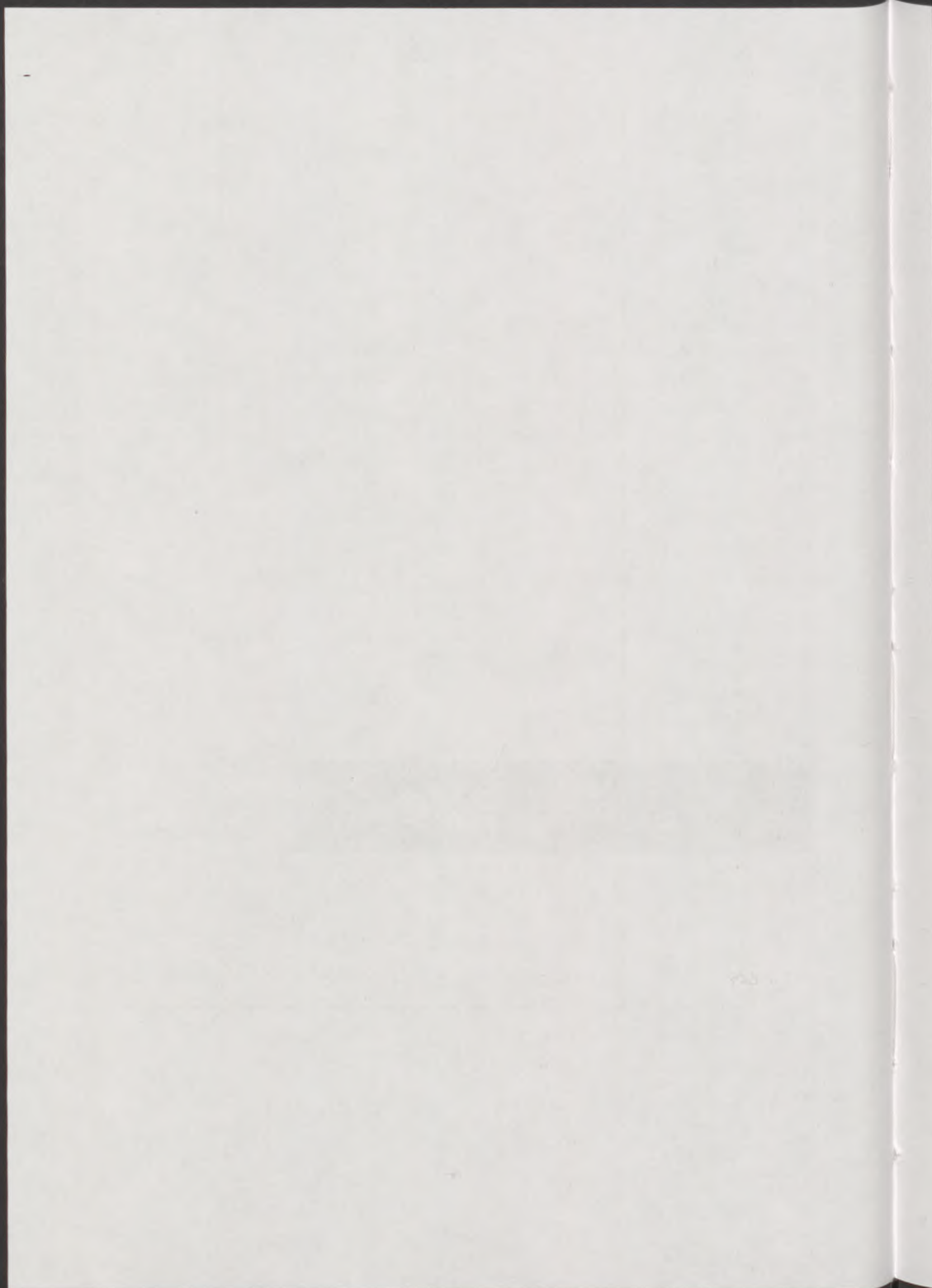
Emlékeznek még arra, amikor tényleg háromnevű volt az ország? Magyar Népköztársaságnak hívták; később kétnevűvé vált, de paradox módon a népnek mégis több lett hozzá a köze. Megyesi ama háromnevű országnak egyik neves publicistája volt a kevés közül. Egy percre se feledjük azt a hajdani civil kurázsit, amikor a mai elhibázott sorait olvassuk a „háromnevű országról”! A legjobbak is elfáradnak időnként: nagy a penzumkényszer, a politika meg ismétli magát – ilyenkor a közíró átsiklik alapvető publicisztikai parancsolatok fölött (névvel, nemzetiséggel, termettel ok nélkül nem élcelődünk); persze más az, ha tanul valaki egy újságíró-iskolán, és megint más, ha tanít. Ez esetben például az a koncepció alapja, hogy két „háromnevű” (egy tévéelnök meg egy országimázsközpont-vezető) máris új – fideszes – embertípust alkot. (Ezzel Megyesi kínos szomszédságba kerül a laposan és szellemtelenül „sasváriszilárdozó” Eörsi Istvánnal.) Nevük „természetesen” nem említetik meg (Szabó, illetve Tóth – a dupla keresztnév tehát e változó nevű országban egyébként indokolt); de nem is ők a fontosak, hanem a „jelenség”: bizonyos emberek itt olyan stílusban vezetnek tévét meg országimázsközpontot, ami Megyesinek nem kifejezetten kedvére való. Ebben még akár igaza is lehetne, ám e szerencsétlen névmágia miatt az érdemi mondandóra már nem igazán tud figyelni az ember. Előfordulhat ugyanis, hogy egy szükséges létszámleépítés „kirúgások” nélkül is levezényelhető volna (ide a receptet!), vagy hogy a millenniumi tűzijáték-költségek tételes elszámoltatása a bulvártévék, és nem a számvevőszék dolga (erre azért ne vegyünk mérget); de hogy Szadai Károly rádiókuratóriumi elnök is „háromnevű” (igaz, potenciálisan), azt azért nem árt némi fenntartással kezelni. (A koncepció – újságírótanoncok, figyelem! – itt lényegül át prekoncepcióvá.) „Ne féljünk a tűzijátéktól, nem gyullad fel semmi” – mondja az arcátlan háromnevű; s kit izgat már, hogy tényleg nem gyulladt fel semmi?

(2000. augusztus 31.)

kétezer

szeptember

Most is tudok természetesen kaszálni, ha nem is olyan hatékonyan, mint valaha.

(Mádl Ferenc az Új Emberben)

Legyen-e a polgárnak kisebbségi érzése, ha köztársasági elnöke az élet számos dolgában jártasabbnak mutatkozik nála? Semmiképp se legyen – bizonyára ellenpéldák is szép számban felsorakoztathatók volnának: miben gyengébb vagy gyarlóbb az államfő. Ám ezt a konstellációt a legkreatívabb (legdörzsöltebb) arculattervező is bajosan tudta volna összehozni: egy segédvájárként induló nemzetközi jogász, aki azért aratás idején is megállná a helyét. Együtt a munkás, a paraszt és az értelmiségi – milyen kár, hogy a professzor úr soha ki nem állhatta a kommunistákat! (Ez a kaszálni motívum azért többet ér egy poénnál: hány mezőgazdasági döntéshozó lehet, aki soha nem morzsolt szét az ujjával egy földrögöt; nem is szólva arról, hogy krumpliasáskor tévedésből egyszer sem vágta a porból kikandikáló nagylábujjukba a kapát...) Az is érdekes azonban, amit Mádl elnök a morálról mond: föléleszti a tételt, hogy „a jog az erkölcs minimuma, ami magában foglalja azokat a követelményeket, amelyeket az állammá szervezett közösség nemcsak elvár, de ki is kényszeríthet”. Ámde szemében a jog az erkölcsnek nem egyszerű részhalmaza: „a normák önkéntes követése sajnos nem volna elegendő a társadalom működőképességének biztosításához” – azaz a jogállam és az erkölcsös nép ideális esetben kölcsönösen feltételezi egymást. Tudomásul veszi, hogy államfőként olyan közösség élére került, amelynek tagjai és kisebb közösségei erősen eltérően gondolkodnak és cselekszenek. „Úgy vélem, a szeretetparancs jegyében azokra is ki kell terjedjen az államfői gondoskodás, akiknek erkölcsi értékrendje a saját skálámon kívül helyezkedik el” – vallja. Mészáros Tamás nemrég írásba adta, hogy ateisták (sőt a nem katolikus, ereklyetagadó vallásosok) nem köthetnek a Szent Jobbhoz. A Szent István-napi körmenetben részt vevő Mádl felebaráti szeretete viszont Mészárosra is kiterjed. Mikor tágítja ki ennyire határait a liberális tolerancia?

(2000. szeptember 1.)

Aczél György föl merte robbantani a régi, patinás, ám ideiglenesnek tekintett színházépületet, de nem merte soha megszüntetni a nevét, vagy akár csak elvenni azt a társulatától; Várhegyi Attila sokkal merészebb: épp a nevet meri elvenni a társulattól.

(Zappe László a Népszabadságban)

Igaz-e a régi filozófiai tétel, hogy amit megnevezünk, azt már birtokoljuk is, mert hatalmunk van fölötte? Ha igaz volna, akkor az ellenkezőjére is van némi esély: amit megfosztunk a nevétől, az megszűnik létezni. (Ez esetben az egész létező világ egyetlen nagy „nyelvpolitikai erőterré” változna, a verbalizmus erői pedig felfalnák a háromdimenziós valóságot, mint Michael Ende mese-sci-fijében, a Végtelen történetben.) E konkrét „teátrális” esetben ilyesmiről nincs szó. A Blaha Lujza téri Nemzetit (amiről Zappe is megemlíti, hogy Aczél hamisítatlan proletár kultúrforradalmi módszerrel felrobbantotta) lehet ugyan „ideiglenesnek tekinteni”, ám ez elhúzódó, több évtizedes ideiglenesség. (Eredetileg az Eiffel-tornyot is ideiglenesnek építették – igaz, a franciáknál nem is Aczél volt a kulturális tótumfaktum.) A robbantás főlemlegetése mindenestre az „ideiglenes” szóhasználatot az önbeteljesítő jóslat ismérveivel ruházza fel. Az épület körüli identitási zavarok miatt kell Zappe Lászlónak folyton a „társulatra” hivatkoznia: az valóban rokonszenvet kelthet, ha egy alkotóműhelyt megfosztanak a védjegyétől. (Más kérdés, hogy a mostani aggódók a Hevesi téri társulatot kultúrpolitikai okokból éveken át levegőnek nézték, előadásaikról nem írtak kritikákat, vagy ha mégis, akkor nemigen volt benne köszönet.) Névmisztika ide, pirotechnika oda, le kell szögezni: miközben messzemenően együttérzünk az érintett művészekkel, akiket a Nemzeti ügyének rendezése sérelmesen érint, egyetlen felelős publicista sem engedheti meg magának a mai Magyarországon, hogy egy Nemzetit építő, demokratikusan választott politikust elmarasztaljon egy Nemzetit robbantó kultúrdiktátorral szemben. A három „T” a múlté – de mondhatjuk azt: ez tűrhetetlen?

(2000. szeptember 2.)

Szeretnek anyázni a képviselőtársak.

(Isépy Tamás az Esti Krónikában)

Érinti-e honatyáink mentelmi jogát a bárdolatlan parlamenti stílus? Ha hihetünk Isépynek, a mentelmi bizottság ősz elnökének: sokkal kevésbé, mint némi kis sikkasztás vagy mondjuk a csödbüntett gyanúja. (Az Országgyűlés a statisztika szerint rendre kiadja tagjait közvédas esetekben, míg magánvádas ügyekben megbízhatóan zár a fotocellás védőajtó.) A stílus azonban – ami ugye maga a képviselő – ebben az országban nem tartozik az ingoványos terepek közé; a bizottságfő szerint választott politikusaink „az Alkotmánybíróság által megszabott tág korlátok között vidáman anyáznak”. Ez kétségtől szigorúbb verbális minősítés, mintha a házelnök kedélyes tegezéséről volna szó – ám Isépy szerint ez ellen nincs orvosság. „Az ellenzék és a kormány közötti viszony a parlamenti demokráciákban az égvilágon sehol sem rózsás: nem ültetik az ölükbé a másikat és simogatják meg a fejét, hanem szép vastagokat mondanak egymásra. Attól még nem kell kétségbe esni, hogy nem Márai stílusában tárgyalnak. A helyzet aggasztó, de azért nem kétségbeejtő” – szól a nemzetközi kitekintésű helyzetértékelés. Ez némiképp eltér Szász István kóris-méjétől, aki a Népszavában azt írta: „Horn Gyula modortalan volt” a parlamentben, midőn „Torgyán Józsefet lepubizta”, s Áder házelnök Hornhoz intézett bocsánatkérésre való felszólítását „akár méltánylandónak is mondhatnánk, ha nem akkor és ott, ugyanazon az ülésnapon hangzanak el összehasonlíthatatlanul súlyosabb, erkölcsileg és politikailag sokkalta veszedelmesebb szavak”. (Szász például ezt idézi Fazekas Sándor fideszes vezérszónoktól: „Az kiabál, akinek a háza ég!” Ez olyan trágár mondat, erkölcspolitikailag pedig annyira súlyos, hogy még kimondani is förtelenlem!) Isépynek a körön belülről más a véleménye: szerinte például az angol parlamentben a felszínen nagy a csatazaj, de „odalent” a mélyben mindig van egy bizonyos konszenzuskészség. Lehet, hogy a magyar konszenzusmondat az: „Képviselőtársak, ég az Országház!”?

(2000. szeptember 4.)

A VI. kerületi első osztályosok számára a Westend City Center tetőkertjében tartották az évnyitót.

(Trencsényi Zoltán a Népszabadságban)

Kellettek nekünk ezek a fránya római számok? Folyton csak összekeverjük őket. A VI-ost például csak egyetlen „gyufaszál” választja el a VII-estől, így könnyen felcserélődhet Terézváros Erzsébetvárossal; ami a Habsburg-monarchia utódállamában korántsem mindegy. Egy hete itt, e rovatban – a Magyar Hírlap címlapsztorija nyomán – azon morfondíroztam, mit keres a központi erzsébetvárosi tanévnyitó egy bevásárlóközpontban. A publicista jóhiszemű lény: mérvadó lapok híreiben nem kétkedik, nem ellenőriz külön minden adatot; hozott anyagból dolgozik. Lám, mégis egy másik mérvadóból kell megtudnia, hogy az alaphírben Terézvárosról volt szó – tehát önhibáján kívül igazságtalanul „asszociált”, a szomszéd kerületre zúdítva nyilait. (Bevallom, eredménytelenül kutattam emlékezetemben, mely VII. kerületi shopping centerről lehet szó. Ezúton követem meg Szabó Zoltán erzsébetvárosi polgármestert, hogy kellő forráskritikai érzék hiányában ezúttal méltatlanul hoztam hírbe. Engesztelésül a néki adományozott Kazinczy-díjat átruházom párttársára, az önfeledten torgyánpubizó Horn Gyulára.) Mindazonáltal az alapkérdés – mit keresnek az elsősök egy mégoly segítőkész kereskedelmi létesítményben – továbbra is válaszra vár. Trencsényi Zoltán szerint a terézvárosi önkormányzat illetékesei úgy ítélték meg: „csupán ott volt akkora hely, hogy elfért volna háromszázhatvan kisdíák és háromszázhatvan szülő”. (Az „apád-anyád idejőjjön” elve ezek szerint itt csak ötvenszázalékosan érvényesülhetett, vagy pedig csupa csonka család él a kerületben.) A kolléga éles szemű megállapítása szerint „az említett kerület éppen az elmúlt hetekben bizonyította be, hogy egy-egy ünnepi csujogatás alkalmával diszkókamionostul, habágyústul, uhrinbenedekestül százezrek férnek el közterein”. De gondolt-e vajon arra, hogy a tetőkertbe viszont milyen ügyel-bajjal tudtak volna felhajtani a szerelemparádé kamionjai?

(2000. szeptember 5.)

A lányommal való viszony egy médiaintézmény, nincs, nem létezik.

(Pálffy István a Hamu és Gyémánt szivarmagazinban)

Belenyugodhatunk-e a kétes bölcsességbe, hogy minden országnak olyan elitje van, amelyet megérdemel? A szaporodó elitmagazinok is csak azokat a fejeket találják meg ebből az irigylendő emberfajtából, akiket a Fábry-show-ban láthatunk unásig. Pálffy – mint televíziós „arc” – eddig engedelmesen besimult a térdig érő sztáriparba: nem tért ki a tucatinterjúk elől; ha kellett, jótékony volt, ha kellett, playboy – ahogy a csatorna érdekei megkívánták. A Bochkor Gáborral készült „szivarinterjújában” azonban oda-vissza átlépte a Rubicont: talán kimódoltan eredeti akart lenni, talán csak fáradtan őszinte volt. Pedig Bochkor gyöngé riporter: ami a kereskedelmi médiában jópofaságnak hat, az papírra vetve esetleg henye és dilettáns. Ezt a csevejt is csak úgy beöntötték szerkesztetlenül a különben tetszetős magazinba, pedig szánhattak volna rá némi időt, ha amúgy kétszer is megvacsoráztak (két étterem támogatta az interjút). Bochkor például felsoroltatja a jó élettárs tíz kritériumát – aztán kapunk kilencet. A „Pálffycion” a tévésre nézve először drogügyben lett terhelő, midőn megvallotta: „mindent kipróbáltam a heroinon kívül; egyetlen időszakom volt, amikor először rendszeresebben meg tudtam fizetni a kokaint, akkor költöttem is erre”. (Pintér Dezső magyarázkodhatott is emiatt a bulvársajtóban, pedig csak a clintoni receptet kellett volna követnie: jó, fiatalon fűvezett, de sosem szívta le a tüdőre.) Ez a médiának eljátszott apja-lánya kapcsolat viszont más eset. A drogvallomás ifjúkori botlást idéz fel, ám ez az utóbbi súlyosabb: előre megfontolt színjáték, ami egy hiteles hírmondónál főbenjáró vétség. Az embernek vagy van kapcsolata a gyerekével, vagy nincs. Az utóbbi sajnálatos, de elfogadható; a médiaszínlelés nem az. S ettől fogva lehet-e érdekes, hogy az „ikonnak” használt tehetség meg van-e rendesen fizetve – főleg ha „itt, ahol a piac beállt, tényleg semminek nincs értéke”?

(2000. szeptember 6.)

Többen voltak a pesti nyárbúcsúztató kamionosbulin, mint a körmeneten.

(Lengyel László a Magyar Hírlapban)

Sok lúd disznót győz? Olykor nem árt kételkedni a kollektív bölcsességek igazságtartalmában, ám e felvetések a legtöbb esetben figyelmünkre érdemesek. Amit a nép egyszerű fia (vagy leánya) háztáji zoológiai hasonlattal igyekezett érzékletesen megjeleníteni, azt elvontabb fogalmi nyelvre úgy lehet lefordítani, hogy a mennyiség mindig „lenyomja-e” a minőséget? Egy pénzügykutató feltehetőleg hajlik arra, hogy a kvantitatív szempontokat előtérbe helyezze a kvalitatívakkal szemben, egy politológustól viszont (aki azért mégiscsak társadalmi értékekkel, s nem egyszerűen részvényekkel kereskedik) elvárható volna, hogy a létszámbecslésen túl más, tartalmasabb vonatkozások is izgassák. Lengyel László idézett mondata egyébként is több sebből vérzik. Miért gondolja, hogy a Szent Jobb-körmenet meg a Berlinből importált erotikaparádé egy műfaj? (Ez az összehasonlíthatóság feltétele.) Talán azért, mert ez is vonul, meg az is? A motorizált vonulás felsőbbrendű volna, mint a gyalogos? A „Szeretkezz, ne háborúzz!” bulvárfilozófiai szlogenje mélyebb, mint a „Szeresd felebarátodat!” krisztusi parancsa? Lengyel kereszténynek vallja magát, de merő politikai gyűlölködésből nem átallja kijelenteni: „Aki Szent István ereklyéjével sétafikál, nevetést csal elő az új impulzusokra érzékeny ifjúságból.” Miféle tempó ez a „sétafikál”? (Igaz, polgári kormány nem érdemel polgári stílust.) Mit kell értenünk új impulzusokon? A szerelemparádén a csődület fő oka a fedetlen női keblek látványa volt – de ez az „új impulzus” nem sokkal régebbi-e, mint a kétezzer éves kereszténység? Lengyel „megöregedett fiatalembereknek” nevezi Orbánékat, amiért beállnak a körmenetbe – ő vajon megöregedett öregemberként honnan tudja, hogy min vidul az ifjúság? Hová soroljuk azokat a fiatalokat, akik beálltak a körmenetbe? (Aki ott volt, láthatta: sokan voltak.) Hová azokat, akik mindkét rendezvényen ott voltak? S hová álljon a főpolgármester?

(2000. szeptember 7.)

Az edzőtáborban az esti beszélgetések szinte már uszításszámba mentek az olaszok ellen.

(Bicskei Bertalan a Kossuth rádióban)

Létezik-e világraszóló döntetlen? A jelzőt inkább a győzelem mellé társítva szoktuk meg, a győzelmektől viszont már jó ideje elszoktunk, így a vb-ezüstérmes olaszok elleni 2:2 valóban pozitív eredmény – még akkor is, ha a románok otthon, a 89. percben legyűrték a litvánokat, s most vezetik a tabellát a selejtezőcsoportban. (Megjegyzem: olykor az Aranycsapat is remizett – de hát micsoda különbség...) Ráadásul az angol bíró megadott egy talján lesgólt, s nem küldték az öltözőbe a rugdalózó Tottit – de hát ne legyünk telhetetlenek. Nem csoda, ha a meccset követően a szövetségi kapitány is némileg felajzottan nyilatkozott: a fiúk az elején nagyon el voltak ketyyenve, hogy nincs esélyük a félelmetes azurrikkal szemben – hát egy kicsit „uszította” őket. Mint kiderült, eredményesen – mégis szöget üt az ember fejébe: ugyan mit mondhatott a hosszú tatai estéken? Rámutatott az olaszok sajátos étkezési szokásaira? Netán megjegyzéseket tett kulturális specifikumaikra? Mindezt kötve hiszem; de amit végül mondott, az vajon hogy viszonyult az „etnokorrekttség” kívánalmaihoz? Igaz, ez az amerikai eredetű, képmutatástól sem mentes társadalmi etikett, amit immár hovatovább a nemzetközi érintkezésre is kiterjesztenek, emberi használatra jószérivel alkalmatlan: virágnyelve a megboldogult NDK bürokratanémetjét is fölülmulja. Ha ezt – más nemzetek és etnikumok potenciális érzékenységének minden határon túli tiszteletben tartását – a sportra is kiterjesztenénk, semmilyen formában nem buzdíthatnánk a mieinket a lelátón, és ad abszurdum világbajnokságot rendezni is inkorrekt volna. Azzal ugyanis, hogy „pozitívan diszkriminálom” az egyik játszó felet, érzékenységében sértem a másikat – főleg a válogatott mérkőzéseken, ahol ez a veszélyes elfogultság ráadásul szükségképpen „nacionalista” színezetet is ölt. A bukaresti meccs fölveti a kérdést: vajon hogy fog „uszítani” Bicskei a litvánok ellen?

(2000. szeptember 8.)

Mi is zsidóznánk, cigányoznánk, tótoznánk, románoznánk és kommunistáznánk napestig, de nekünk most nem lehet (tudjátok, a hivatal meg a külföld!), de jó, hogy itt ezek a derék fiúk megteszik helyettünk is, nektek.

(Pallagi Ferenc a Vasárnapi Blikkben)

El tudják képzelni a jelenetet, amint Orbán Viktor a saját testével védi meg Lakatos Pált? Pallagi – aki a Vasárnapi újság főszerkesztőjét a közszolgálat „vasárnapi gyűlölet- és uszításfelelősenek” nevezi – el tudja. Biztos a dolgában: föl sem merül benne, hogy ő maga is egy vasárnapi újság hasábjain hinti az ígét. Régi mániákat ismételtet: nincs, nem lesz fideszes kormány a MIÉP, azaz másfél millió Vasárnapi újság-hallgató nélkül. (Ha hihetünk ennek a mumusegyenletnek, Csúrkáék cirka harminc százalékon állnak, s az összes közvélemény-kutató elmehet zabot hegyezni.) E rögeszme által felhatalmazva érzi magát arra, hogy lényegében jellemhibásnak nevezzen olyan – általa is tehetségesnek tudott – médiamunkásokat, mint P. Szabó József és Betlen János. (Utóbbinak a Tarnói Gizellával készült Aktuális-interjúját a Beszélő folyóiratnak a végtelenül szellemes Jani lábhoz megy címmel, az elhangzottakhoz képest mintegy százötven – köztük számos lényeges – eltéréssel sikerült írásban közreadni.) Pallaginak azért kell mindez, hogy Kondor Katalint „pártszolgálatosnak”, míg Juhász Juditot „Antall emlékéért és a maga tisztességét” védőnek minősíthesse. Mindez azonban bagatell ahhoz, hogy a hivatalban lévő kormányt miként kell antiszemitizmussal, cigány-, román- és szlovákellenességgel megvádolni egy olyan gondolatmenet végén, amiben tényszerűen nem is szerepel a kabinet. (A „kommunistázás” más tézisa, kakukktojás a felsorolásban – az épp olyan kötelessége egy demokratának, mint a náciellenesség. Ez a Pallagi-féle kitétel amúgy minek minősíthető: „ott azok vannak többségben, akik egykori kommunista múltjukat vagy mindenkori tehetségtelenségüket takargatják a buzgó pártszolgálat”?) Vajon kik helyett és milyen meggondolásból antiszemitázik Pallagi itt, nekünk?

(2000. szeptember 9.)

Madonnára a zenészeinek az utálata volt a legjellemzőbb, a gázsijukat ugyanis rendre lenyúlta.

(Bódy Magdi a Hírnök című hetilapban)

Vitatja-e ezek után valaki, hogy minden szentnek maga felé hajlik a keze? Igaz, Madonna nem nevezhető szent életűnek, a szakrális jellegű művésznevet inkább csak úgy bitorolja, s erre még olasz származása sem szolgáltat megfelelő indokot. A hívő katolikusok azonban egyre kevésbé foglalkoznak már műerotikus provokációival; bár igaz, arra felszisszennek, ha egy látványos klip kedvéért keresztre feszítetteti magát. Ám az akarnok popsztár mindig kitalál valamit, ami újraéleszti iránta a lanyhuló médiaérdeklődést. Annyit azért a profi marketingkommunikátorok is elismernek, hogy Madonnának ösztönös tehetsége van az üzlethez és a magamutogatáshoz egyaránt: ez a sajátos kevercs eredményezi aztán, hogy egy nem különösebben szép, átlagos színészi képességekkel és nem különösebben énektudással megáldott, lassan hervadásnak induló hölgy változatlanul a felszínes közérdeklődés és a poppiac öngerjedésének a középpontjában tud maradni. Ha eddig nem értettük a titkot, a pályatárs Bódy Magdi most közelebb vitt a megértéséhez. „Ismeretségi körömből Madonna vitte a legtöbbre, bár természetesen nem volt még híres, mikor a nyolcvanas évek elején ugyanabban a klubban léptünk fel” – vázolja tapasztalatszerzésének körülményeit, és nekünk (még ha belekombináljuk is a rivalizáló szakmai féltékenységet) nincs okunk kételkedni a kísértőit megkárosító dizőz jellemrajzában. Bódy Magdi nyilván nem nyúlta le a zenészeit abban a bizonyos klubban – különben aligha mesélné el annyi év után ezt a fontos részletet. Igaz, nem is lett belőle nemzetközileg ismert előadó – pedig vetélytársnője nem feltétlenül rendelkezett jobb pódiumadottságokkal. Valami egyébbel kellett rendelkeznie, hogy most őt, s nem a magyar kollegináját ismeri a világ az Evita filmváltozatának sztárjaként. Az volna a titok: aki vinni akarja valamire, annak ne legyenek különösen erkölcsi skrupulusai?

(2000. szeptember 11.)

Felajánlottam Orbán Viktornak: jöjjön a Fradiba focizni, de ő visszautasította, mert nem adta ki a Felcsút.

(Torgyán József nyilatkozata az MTV Híradóban,
a Videoton–MTK bajnoki mérkőzés szünetében)

Most akkor létezik-e vagy sem kormánypárti humor? A kabaré teoretikusai szerint nem, mert az olyan volna, mint a cirógató hóhér – ezért is hallhattunk 1994 és 1998 között annyi emlékezetes, szellemes, gyilkos élcet Magyar Bálint, Horn Gyula, Kuncze Gábor és Kovács László rovására. Igaz, kissé zavarja a képet, hogy az üldözött és cenzúrázott szerkesztő, Farkasházy Tivadar szerint őt nem is igazán a humor érdekli a kabaréműfajban, hanem a hatáskeltés, az üzenet – mi tagadás, ezzel már úttörő elődei, az igen fejlett politikai humorérzékkal rendelkező csaszuskaszerzők is így voltak. További zavaró tényező, hogy Torgyán József attól függetlenül témája, ihletője és céltáblája e műsoroknak, hogy a kiszagzók épp ellenzékben vannak-e vagy kormányon. Élhetünk persze a gyanúperrel, hogy az egész anomáliának Éles István az oka, pontosabban az ő feleségletett torgyánitisze – közelebb járhatunk azonban az igazsághoz, ha azt feltételezzük: a kiszagzda elnök rendelkezik olyan magnetikus tulajdonságokkal, amelyek nemcsak a vidéki választók tízezreinek, de a humoriparosoknak az érdeklődését is kitartóan magához vonzza. Torgyánnak – s ez nem minden politikustársáról mondható el – kétségkívül van humora. (Róla ezt el is szokták ismerni; a néha egész kommunikációs pártkommandókat egyedül lefőző, ám politikai karanténba zárt Csurka Istvánról viszont nem.) A torgyáni humor azonban keresetten kedélyes, nem „bulvárkompatibilis” – a politikai ellenszenvén túl ezért is idegenkednek tőle a „profik”. A főntebb idézett nyilatkozata például (arra az ostobácska kérdésre, tárgyalt-e Orbánnal négyszemközti találkozójukon a Ferencvárosról) ahe-lyett született, hogy „no comment”. De nem „önfertőzés-e”, hogy e megoldással ama szegényes „felcsúti” motívumkincshez nyúlt, amit a kádáriánus reflexek intézményesen mulatságosnak tartanak?

(2000. szeptember 12.)

A szocializmus vénasszonyok nyarával ért véget.

(Német vélemény a berlini szamizdatkiállításon)

Gondolták volna annak idején, hogy a „puha diktatúrát” szó szerint kell érteni? Löttyedt izmok, ráncos bőr, porlékony csontok. Ráadásul az egész korszak nőnemű, holott mi az utolsó percéig maszkulinnak képzeltük, antantszíjjal meg tányérsapkával nyomatékosítva. Magunk között az impotenciát is gyakorta emlegettük vele kapcsolatban – s utólag, a német szakértőktől kell megtudnunk, hogy a klimaxot kellett volna! (Csak tudnám, miként jutottak e következtetésre, hiszen a fogalom – der Sozialismus – a németben amúgy hímnemű.) A szamizdatkiállítás rendezői arra utaltak e képpel: nem háború vagy forradalom vetett véget a fasizmus ikerkísérletének – az élemedett mozgalmár hölgy önként mondott le a politikai hatalomról. (Le a kalappal Demszky Gábor előtt, aki – Orbán Viktor nyomdokain haladva – szembesítette a Nyugatot a ténnyel: nem ők „szabadították fel” a visegrádi országokat a kommunizmus alól, s történelmi tartozásuk, hogy már a nizzai EU-csúcson megjelöljék uniós csatlakozásunk pontos dátumát.) Ám a „vénasszonyok” csak a magyarban okoznak zavart – a német az angol nyomán „indián nyárról” beszél. (Ez esetben volna esély az érintetteket hajlott korukra komfortos indiánrezervátumba utalni.) Maga a tárlat követi a matrónatematikát: a szervezők nem értik, pár tucat magánkiadástól miként rezelhetett be úgy a proletárdiktatúra, mint egy reszkető vénasszony. Ne hagyjuk elbagatellizálni a hajdani bátor kiállást! (S ne feledkezzünk meg azokról sem, akik nem a bolsevik konspirációs hagyományt követve, hanem az „első nyilvánosságban” voltak bátrak: Nagy Gáspár két verse hatásában felér a Beszélő két évfolyamával, még ha a stencilgép jobban is mutat egy tárlaton, mint egy áthuzigált kézirat.) „Az ellenállók megtették kötelességüket” – összegez a tárlótervező Rajk László is. Ő – bár átmenetileg – egyszer már visszavonult a politikától a belsőépítészetbe. Ki vitatná, hogy Demszky is rátermett kiadóigazgató lenne?

(2000. szeptember 13.)

Ami Csurka Istvánt illeti, érdekes, amit mondott, ugyanis aznap a büfében egymás mellé sodródtunk, ő vörösbort ivott, én meg ásványvizet.

(Horn Gyula a Magyar Hírlapban)

Hány piás fér meg egy csárdában? Horn szerint maximum egy, és az véletlenül sem ő. S ha már lehet választani, inkább a borissza Csurka. Ő a parlamenti olajnapon nem pubizott ugyan, de hát sodródni és nyilatkozni is tudni kell. Ám ami ezután jön, jóval több kedélyes „pub”-i sztorinál: „Amikor a múlt héten szemrehányást tettem neki a józanságomat kétségbe vonó kijelentése miatt, azt mondta: ő ilyen kijelentést nem tett, a sajtó élt vissza nevével.” Ezzel szemben eskü alatt valljuk, hogy Csurka a MIÉP-sajtótájékoztatón úgy fogalmazott: Hornon „egyre elhatalmasodóbb alkoholmámor” lett úrrá, ami akár „üde színfolt” is lehetne; ám „ha más politikus művelné ezt”, ösztűz zúdulna rá. Tapasztalhattuk: döbbszent csend honolt ez ügyben a baloldali sajtóban. Sőt Horn feddte meg a Keresztújságban Verebes Istvánt, aki a Heti Hetesben illuminációügyben „áttörte a hallgatás falát”. (Csinált is vele mindjárt örök üldözöttként nagyinterjút a Magyar Hírlap! Marton Frigyes, a kabaré keresztapja a Horn-mozgalom oszlopa; vajon a chartaszervező Farkasházy ezúttal hova áll?) Jó volna tisztán látni: most Csurka hazudott a büfében Hornnak, vagy Horn Csurkáról (is) a nyilvánosságnak? De mindenképp szomorú, hogy akik a kamerák előtt harciasan rontanak egymásnak, a kármentők előtt meghitten fraternizálnak. (S itt most nemcsak a spontán „egymás mellé sodródásról” van szó, hanem a kedélyes pubizásról is. „Szólítottam őt pubinak máskor is; soha nem sértődött meg” – állítja Horn Torgyánról.) „A pubizásról még annyit: ha azt mondják, tilos ezt a szót használni a Parlamentben, tudomásul veszem, s nem ejtem ki többet” – fogadkozik az exkormányfő; s igaza van: a pubizást tényleg nem tiltja a házszabály. (A jómodor tiltja, tán még Rosztovban is.) Nem volna ideje írásba foglalni a parlamenti érintkezésben kerülni javallott négybetűs szavak jegyzékét?

(2000. szeptember 14.)

Csak nem gondolja, hogy politikusok támogatása nélkül az ügyészek be tudtak volna zárni más politikusokat?

(Juhász Ferenc olajbizottsági alelnök a Nap-keltében)

Emlékeznek még az ügyészségvitára? A heves polémia arról szólt: kormányfelügyelet alá kell-e rendelni az ügyészségeket, vagy sem. Először – még miniszterelnökként – Horn Gyula pedzegette az ötletet, de nem sikerült keresztülvinnie. Majd kormányra kerülve Orbán Viktor is megpróbálkozott a dologgal; ő meg természetesen nem kapta meg hozzá a kétharmados ellenzéki támogatást. Előfordult, hogy azok támadták a kezdeményezést, akik korábban mellette érveltek. Komoly politológusok, köztük jogászdoktorok is összekutyulták a bírói függetlenséget az ügyészi függetlenséggel egy kis aktuálpolitikai haszon reményében. A szocialistáknak például meggyőződésükké vált: csak a hataloméhes polgári kormányzat akar rátenyerelni egy újabb szférára. Maradt hát minden a régiben. Közben a pécsi főügyészről kiderült: hivatalos leveleket írat a polgármesterrel, hogy VIP-jogosítványok ügyében elnézőbben tudjon eljárni. Amikor ezt számon kérik rajta (naivan fölemlegetve az állampolgárok törvény előtti egyenlőségét), szenvtelenül, minden pirulás nélkül közli a sajtóval: a vállalati protekcionizmus bevett gyakorlat az ügyészi munkában. (Miskolci kollégája meg azért kerül a hírekbe, mert kárvallottja a szcientológiai recept szerint dolgozó turistairodák csődjének. Ha munkája során eléje kerül az ügy, nyilván képes lesz majd elfogulatlanul, függetlenül kezelni.) Ha az ügyészek kormányfelügyelet alatt dolgoznának, volna kire mutogatni – így gyakorlatilag le kell nyelnünk a békát: az ügyészség (amely nem hatalmi ág) formailag állam az államban. Juhász Ferenc elszólása azért árulkodó, mert eszerint a szocialisták úgy gondolják: az ügyészek a gyakorlatban mégiscsak alá vannak vetve, ki vannak szolgáltatva a politikusoknak – legfeljebb nem a kormánypártiaknak, hanem számukra „kellemesebb” eloszlásban. Így viszont nem az-e az ábra, hogy a politikusok „egymást zárják be”?

(2000. szeptember 15.)

Én annak a biztonsági őrnek nagy tisztelettel gratulálok.

(R. Székely Julianna a Magyar Hírlapban)

Biztosítás – biztonság? A pusztaszőlősi kapuőr, aki a gázkitörésnél a terepet biztosította az olajtársaság megbízásából (olyannyira, hogy még Deutsch Tamást sem engedte át a kordonon), kétségkívül jó biztosítási ügynök lenne. A jeles kolléganő azonban a civil kurázsit ünnepli benne, s ez elgondolkodtató. Ezek szerint gratuláció jár annak, aki – „a szabály az szabály” elv nevében – nem enged be oda egy minisztert, ahol annak normális körülmények között amúgy semmi keresnivalója. Deutschnak kétségkívül nem volt: a rendkívüli helyzetre való tekintettel akart bekéredzkezni, hogy saját szemével lássa a heroikus küzdelmet. Nincs ok feltételezni, hogy csupán az egzotikus látvány érdekelte volna, mint a kiskunsági katasztrófaturistákat, akiktől nemrég alig tudták végezni munkájukat a tűzoltók a többnapos erdőtűznél; bár gondolhatott volna arra, hogy biztosan kampányfogásnak fogják majd bélyegezni programmódosítását – hasonlóképp, mint amikor Orbán Viktor „átlátszó pírtrükköt” alkalmazva gumicsizmában hajszolta a népszerűséget a tiszai gáton. Deutsch nem jól tette, hogy rendkívüli helyzetben eltért a bejelentkezési előírásoktól: miniszter maradjon a kapufánál; főleg, ha nincs nála védőruha. (Ha annak idején akkurátusan követi a szabályzatot, a Vencel térről sem viszi el a rohamkocsi. Igaz, akkor még nem volt miniszter, úgyhogy a korabeli csehszlovák hatóságnak nincs mód utólag nagy tisztelettel gratulálni.) Nagy tanulság ez számára, még akkor is, ha amúgy állítólag a biztonsági őr süket rádiótelefonja közrejátszott a civil kurázsiz eme remekbe szabott megnyilvánulásában. Arról ellentmondások a hírek, hogy egyáltalán felismerték-e Deuschot. Ha nem, az igen gyászos adalék a honi nyilvánosságra nézve. Az viszont, hogy a kíséretében lévő pusztaszőlősi polgármester identitásában sem volt bizonyos a kapuszolgálat, fölveti a kérdést: hátha gratuláció előtt egy szondázást is meg kéne ejteni?

(2000. szeptember 16.)

Belátom, hogy nem minden liberális demokrata is egyben.

(Tamás Gáspár Miklós a Népszabadságban)

Hogy is van ez? Eddig botor módon úgy hittük: a liberalizmus a demokrata ideológiák egyik válfaja. Lehet, hogy leragadtunk Eötvösnél, akit rendre a „nemzeti szabadelvű” dupla jelzős szerkezettel illetünk, s akinél a nemzeti érdek, illetve a szabadságjogok piedesztálra emelése meglehetősen harmóniában fér meg egymással. Régóta gyanús, hogy pallérozott bölcselelmék alapján mást értenek nemzeti érdeken meg liberalizmuson, mint eleink. A Tamás-féle „belátás” azonban nem egyszerűen meglep, de mindjárt le is taglóz. (Így van ez még akkor is, ha az akadémiai filozófiai intézet dolgozója gyakrabban vált meggyőződést, mint más fehérműt.) Naivak voltunk, amikor azt feltételeztük, hogy egy demokráciában demokratának lenni szalonképességi minimum? Aki nem demokrata, az valami más – lehet például royalista (ez manapság nem valószínű); esetleg valamelyik, szándéka szerint világboldogító, de a szürke hétköznapiakban világszomorító totalitárius örület (kommunizmus, fasizmus) híve. Hogyan nevezzük azt a liberálist, aki elveti a népfenség elvét, és – példának okául – ennél is magasabb rendű világszervező erőben (mondjuk „az egyetlen igaz istenben”, a Piac istenében) hisz? Kis János a hazai – önmagát lejáratott SZDSZ-es típusú – liberalizmus monstre szecsenmosdatási kísérletében, az Élet és Irodalom négy (!) kolumnásában így jellemzi volt elvbarátját: „1989-ben az a Tamás Gáspár Miklós volt a jobboldali liberalizmus vezéralakja, aki újabban a liberális baloldal egyik legerőteljesebb szószólójaként polemizál baloldali fordulatához már nem csatlakozó híveivel.” Ha jól értjük, Tamás volt Eötvös örököse, de már nem az. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a liberalizmusnak vannak a demokrácián kívül eső territóriumai, végképp teljes a káosz. Mit kezdjünk például azzal, hogy „az eurománia (nemzeti) cselekvési szabadságunkban korlátoz bennünket”? Ha ezt a Magyar Fórumban olvassuk, mekkora lenne a hörgés és a fogak csikorgatása?

(2000. szeptember 18.)

Tasmániában Ürményházi Attila volt az egyetlen magyar, akit olimpiai fáklyavivővé választottak.

(Ráskövy István a Magyar Életben)

Lesz-e valaha magyar olimpia? Kevesen tudják, hogy lett volna – ostoba világháború hiúsította meg. Most már bajos: Pekinggel, Torontóval reménytelennek látszik a küzdelem. Aján Tamás, az újdonsült NOB-tag ugyan odanyilatkozott, hogy nem nyugszik, amíg Budapestre nem hozza a játékokat – szívből reméljük, hogy hosszú életű lesz ezen a földön. (Talán ha a Horn-kormány nem mondja le a világkiállítást – Sydneynek a Brisbane-ben rendezett expó egyengette az utat...) Csoda-e, ha minden magyar vonatkozású olimpiai morzsát gondosan felcsipegetünk? A közvetítésekből például azt is megtudhattuk, hogy az olimpiai láng stafétafutóinak nem kellett fizetniük a nagy tisztességért – igaz, borsos áron mindenki megvehette a fáklyát, amellyel továbbadta a tüzet. (Nem is igen mulasztotta el senki: jobb helyeken kell az ilyesmi a családi legendáriumba.) Ám ahhoz az ausztráliai magyarság egyetlen hetilapját kell fellapozni, hogy tudomást szerezzünk róla: az őslakosok szent hegyétől, Uluru óriás monolitsziklijától Sydney városáig száz nap alatt eljutó lángot magyarok is szép számban vitték Ausztrália földjén. Dél-Ausztráliából például Szalay Zsuzsanna hozta át Victoria államba, ahol része volt az élő láncnak Juricskay Vidu és Wasmer Frigyes kajakozó, Varasdy Géza atléta, Kelevitz Zsigmond és Ráskövy István birkózó, Hódy László kosárlabdázó, Jávor Zsuzsa asztaliteniszező, továbbá Szabó Miklós, Greenwood Miklós, Forrás Péter, Brehény István, Kövesdy Evan, Novák Mihály, Papp Mátyás. Olykor talán furcsák már a nevek, ám ebben a mindinkább multikulturális országban ez hovatovább természetes. Örüljünk inkább annak, hogy ennyien vannak, s hogy jó ausztrálökként jó magyarok is tudnak lenni. S figyeljünk egy apró, de árulkodó részletre: ebben a demokráciában a fáklyavivőket is választják. S ugyan ki vonná kétségbe: ez a megtiszteltetés tán még a polgármesterségnél, képviselőségénél is többet ér?

(2000. szeptember 19.)

Magyar érdekeltségű hírek következnek – a valódi hírek után.

(Palik László az MTV olimpiai stúdiójából)

Azé a hír, aki megmagyarázza? A hír- és véleményműfajok mai, szabad szerelmet idéző keveredésében e kérdés nem annyira abszurd, mint első pillantásra látszik. Szerkesztő legyen a talpán, aki a legszenvtelenebb közlésből is teljesen ki tudja iktatni a dologról alkotott személyes véleményét – miként olyan kommentátort is lámpással kell keresni, aki lélekben ne tartana igényt valamilyen mértékben a „tárgyilagoss” hírforrások befolyásolására. Óvatosabb újságíró-iskolai tanárok ezért rendszerint csak „a hír- és véleményelemek túlsúlyáról” beszélnek egy-egy sajtóműfajban vagy konkrét írásban; a politikusok pedig már egyáltalán nem is óvatoskodnak, mikor kommunikációs harcra érkeznek. Ők ugyanis tudják: a valóság uralása kevés, ha nem tudják uralni az arról alkotott képet. Ezért folyik olykor késhegyig menő – valljuk meg, gyakorlatilag értelmetlen – küzdelem egy-egy presztízsértékű helyreigazítási perben; s ezért értéklődik fel a közmédia fölötti hegemonia kérdése is (amely a valóságos társadalmi súlyához képest erősen túlreprezentáltan van jelen a végletesen átpolitizált nyilvánosságban). A Palik-féle freudi elszólás azonban, miszerint vannak „igazi” hírek meg vannak nem igaziak (ezek ráadásul magyar érdekeltségűek), arra is rámutat: nincs olyan kritériumrendszer, amely szerint a fontosat a lényegtelenről, az érdekeset az érdektelenről el tudná választani a média. (Egy olimpiai aranyérem például „felülüti-e” a költéséget?) Ezért aztán szinte határtalan tér nyílik az álhírek előtt is. Az ellenzéki tematizáló kommandóknak elegendő volt csupán egyszer kiröppenteni az éterbe, hogy a kormányzat – állítólag – el akarja törölni a nyugdíjasok utazási kedvezményeit, hogy ez a rágalom tényként fészkelje be magát sok ezer nyugdíjas tudatába. Hiába, hogy semmi alapja nincs; hiába, hogy röptében cáfolták – hírré nemesült. Vajon hol iskoláztak a körülötte bábáskodó „suttogó propagandisták”?

(2000. szeptember 20.)

William Clinton, Anthony Blair.

(Vádlottak névtáblái a belgrádi nemzetközi kirakatperen)

Van-e a diktatúrának humorérzéke? Ez az adottság jellemzőbb a despotizmus túlélési vágyó áldozataira, mint működtetőire. A központilag engedélyezett humor, a „kabarészelepelés” olykor szálnalmasabb végeredménnyel jár, mint a veseszületett sótlanság. Paradox módon a zsarnokság épp akkor fakaszt mosolyt, amikor ráncolt homlokkal, összevont szemöldökkel komolynak akar mutatkozni. A NATO által bombázott milosevicsi Jugoszlávia például nem elégszik meg azzal, hogy – nem sokkal a választások előtt, nyilvánvaló belpolitikai üzenet gyanánt, durva kampányfogásként – jelképesen bíróság elé állítsa a légitámadásokért felelősnek tartott „főkolompókat”; hanem mindjárt „helyre is állítja” polgári angol nevüket. Mivel pedig Bill Clinton a leghivatalosabb fórumokon sem William, Tony Blair pedig nem Anthony, a jogi mezbe öltöztetett túlbuzgóság inkább mulatságos, mint tekintélyt parancsoló. (Nem is szólva a fonetikus cirill átírásról; nyilván az egyszerűbb választók kedvéért.) Mindez persze nem enyhíti az érintett családok gyászát; noha az sem nélkülözi a komikus elemeket, hogy egyes baloldali magyar értelmiségiek könnyed mozdulattal egyenlőséget tesznek a ’68-as csehszlovákiai bevonulásunk meg a ’99-es jugoszláv NATO-akcióban való közreműködésünk közé. Mint ahogy komolytalannak tűnik a nyugati méz kilátásba helyezése is a lecsupaszult délszláv madzagon: ha az ellenzék nyer, szankciók helyett jön majd a segélyek kora. Azonkívül, hogy ez az ajánlat kísértetiesen emlékeztet az öreg hölgyére Dürrenmatt darabjában (bár a szerb ellenzék egyelőre nem sárga cipőben tűntet), olyan kérdéseket is fölvet: vajon mi-féle katonai diadalok azok, melyek nyomán Szaddám Huszein és Szlobodan Milosevics ugyanott folytathatja, ahol abbahagyta? Ha az utóbbit a „győztesek” háborús bűnösnek nyilvánítják – nosza, hozat ő is egy hasonló logikájú ellenítéletet. Nem komikus-e hús-vér vádlott nélkül egy hágai névtábla is, csupa latin betűkkel?

(2000. szeptember 21.)

Ez a prof azt mondta nekem, hogy megtalálta Petőfi sírját hat helyen.

(Lőrincz L. László a Magyar Demokratában)

Nyugodhat-e békében Petőfi Sándor a sírjában? Ennek elemi feltétele volna, hogy legyen neki sírja. Sírja persze szükségképpen van, legfeljebb mi, az utókora nem tudunk róla biztosat. Lehetséges, hogy mindez nem is tartozik ránk – elégedjünk meg a jól bejáratott legendákkal? A régi elmérgesült barguzini vitát fölösleges újra megnyitni – csakhogy Lőrincz L. László olyan interjút adott, ami új megvilágítást ad a történetnek. A bestselleríró – aki egy „lenézett, irodalom alatti műfaj” robotosaként úgy jellemzi pályája első felét: „nem kellett attól tartanom, hogy Aczél György behívat” – állítja, hogy ő volt a barguzini verzió szülőatyja. Három évtizede Burját föld fővárosában, Ulan Udében járva találkozott Eliaszov professzorral, aki nemcsak zsidó folklórral, hanem a helyi Petőfi-legendákkal is foglalkozott. A kutató fölvetette: nem érdekli-e vajon a gyűjtése a Magyar Tudományos Akadémiát? Lőrincz hazatérve felhívta az ugyancsak folklorista Ortutay Gyulát a több mint érdekes értesüléssel, ő azonban „abszolút érdektelenséget mutatott az egész iránt”. Az emlékezetes Morvay-expedíció mégis ezen a nyomon indult el, de nekik sem volt több szerencsájük az Akadémiával. Lehet, hogy a féltucat Petőfi-sír közül választottak rosszul; ám az sem kizárt, hogy az abszolút érdektelenség rendszeremleges jelenség e tekintetben. Az Akadémia elnöke (egyben az egyik koronaőr) manapság éppen történész – a tiszténél fogva szavának, állásfoglalásainak súlya van. Nem dolgozat nélkül minden sajtóhírekre ugrani – a nemzet, az ország szempontjából fontosak kommentálása elől azonban nem illendő kitérnie. Annál inkább, mert miközben a természettudományok területén tevékenykedő akadémikusok tekintélye változatlanul töretlen a társadalom szemében, a társadalomtudományok művelői iránt nem ilyen egyértelmű a bizalom. Talán azt gondolják: minek is bolygatni a múltat, amikor a jövő is annyi titkot tartogat?

(2000. szeptember 22.)

Azt is elmondta, hogyan lehet másfél óra alatt becsomagolni és eltűnni Magyarországról.

(A Story magazin Malek Andrea Tv 2-interjújáról)

Mi lehet a pletykasajtó számára zamatosabb csemege híres emberek házasságánál? Nem kétséges: csakis a híres emberek válása. A bemondónóként megismert Stahl Judit röppentette fel a „szenzációs” hírt új csevegőműsorának nyitányaként: Malek Andrea elválik Princz Gábortól. A szép primadonna megelégtelte a „nagyságos asszony” szerepkört, újra önmaga szeretne lenni. Máris különköltözött két gyermekével férjétől, s egy bécsi bárban rendszeresen fel is lép, hogy formába hozza magát. A bulvárnilyános-ság azonban nem képes ilyen könnyedén túltenni magát a múlton: miközben a házasság felbomlását részletezi, konokul visszakanyarodik a házasság keletkezéséhez. Malek Andrea pedig kitartóan hajtogatja faggatóinak, hogy igenis szerelemből ment hozzá az ismert bankárhoz (az esztétikai dilemmának álcázott kérdés mögött nem Princzet, hanem Malekot vádló előítélet rejlik, miszerint érdekházasságot kötött volna); s őszinteségében sem okunk, sem jogunk nincsen kételkedni: a Postabank-vezér a kilencvenes évek egyik legkarakteresebb, legelsöprőbb férfiúi egyénisége volt. Ám miközben az énekesnőnek babrálhatunk az általa feltárt magánéletével, a férje esetében (aki nem csupán színpadi, de politikai közszereplő is) merőben más kell, hogy foglalkoztasson bennünket. Például az a bizonyos „másfél óra”, ami az összecsomagolásra és az országból való eltűnésre a Princz család rendelkezésére állt. Annyian példálózhatnak ilyesmivel (legtöbbször olcsó retorikai fogásként): közlik, hogy „ebben az országban” mindig legyen a szekrény aljában egy bőrrönd útrakészen, teljes menettfelszereléssel, nem is szólva az érvényes útlevélről – eddig nem vettük őket komolyan. Ez a másfél óra viszont súlyos konkrétum. Tekintsük ezt normának, szintidőnek? Ennyit kapott volna Princz „szabad elvonulásra”? Vagy ennyi előnye volt kiterjedt információs riadólánca révén, amivel sikerült megelőznie a rapid letartóztatást?

(2000. szeptember 23.)

Előbb nyílik meg újra a Skulec korcsmája, mint akár egy liliputi trafikteátrum.

(Gróf Keglevich István – helyett Tamási Orosz János –
a Taps magazin millenniumi különszámában)

Ismerik önök a Skulec korcsmáját? Nem is ismerhetik, mert nem nyílt újra. Ellenétben a Nemzeti Színházzal, amely megannyi várospolitikai hányattatás és nemzetféltő munkáspárti akadályoztatás után mégiscsak tempósan épül. Lehet, hogy nem ott és nem úgy, ahogyan a kényes pest-budai polgári ízlés kívánná – de épül. Így aztán Keglevich grófnak sincs teljesen igaza (akit Tamási „túlvilági interjúbán” kap tollvégre, elvégre egy rátermett riportert nem akadályoz munkájában a riportalany fizikai hiánya), hiszen a Nemzeti Színház építéséről úgy nyilatkozik: „Kilencven esztendeje képtelenek dülőre jutni a tervek fölött! Urak, elvtársak, polgárok – egykutyta.” Nos, ez a közkeletű egykutyaság-elmélet másfél év múlva tán mégis megdől majd: eklektikus nemzetnek lesz eklektikus Nemzetije a Dunaparton, s vége szakad egy magyar átoknak. S a színpadon lesz mód meggyőződni afelől is: valóban „a párizsi kölni illatát és a mezőségi fokhagyma szagát kell-e egybevetíteni ahhoz, hogy magyaros kultúrához jussunk”. A képzelt párbeszéd résztvevői megegyeznek abban: az „amerikás hisztériák” éppúgy nem fognak ezen a tájon megtapadni, miként „a Krasznaja Moszkvával sem jött össze a dolog”. Ennek szellemében állította össze óarany különszámát a Sággy Ildikó szerkesztette rangos színészmagazin is (a millenniumi kormánybiztos meg a kultuszminisztérium támogatásával), Jászai Marival meg Blaha Lujzával a középpontban. A Blaha Lujza térre teátrumot, a Jászai Mari térre pártházat emelt az utókor; az előbbit felrobantotta, az utóbbit (kisebbik rosszként) a pártok házává tette. S kései elégtételként alapított „A nemzet színésze” címet is, érzékeltetve: a hajdani nemes tradícióknak manapság is vannak méltó örökösei. Egy igazi művész pedig csodát művel akár egy „liliputi trafikteátrumban” is – s mi lesz, ha a hon első színpadán kap bizonyítási lehetőséget?

(2000. szeptember 25.)

A médiahajó marad, ami volt; az arany, a hatalom és a vér lényegét számos áttétellel tükröző médiumok ünnepe, a nyers motívumokat kultúrává oldó alkalom. Olyan helyzet, amelyben a teljesítmény demokráciája munkál, ahol az új erők szabadon megmutathatják magukat, s ahol a régi értékek is megőrzik tekintélyüket.

(Enyedi Nagy Mihály főszervező önidézte a sajtótájékoztató meghívóján)

Mire jó egy definíció? Gondolhatnánk naivan: arra, hogy valamiről, amiről addig nem tudtuk, hogy micsoda, ebből majd megtudjuk. A médiahajóval soha nem lehetett ilyen gondunk: kezdettől nyilvánvaló, hogy ez egy olyan országos orcavizit, ahol a sajtó és a politika jelesei a magánbeszélgetésekben egészen mást mondanak, mint a nyilvános fórumokon; s ami főként arra szolgál, hogy informális kapcsolatokat építsenek és ápoljanak, továbbá sajátos (nem publikus) médiapolitikai alkukat kössenek a következő évre. A műfaj előnye, hogy Visegrádig nem lehet kiszállni (azonkívül ott van az ebéd is), így hiába támad valakinek esetleg hamarabb csömöre az egésztől, s tör rá a belterjes médiaunalom, nincs lehetősége (hacsak nem távúszó) a napirend-módosításra. (E programok legszellemesebbike kétségkívül a pénzügyminiszterek reggelije. Kár, hogy nem Mikszáth írta A dunai hajóst.) Az Enyedi-féle meghatározás tehát csak hab a tortán. Kissé homályos ugyan, mi lehet az arany, a hatalom és a vér lényege (hacsak nem saját maguk); de ezen talán csak azért akad fenn a sajtómunkás, mert a médiában ekkora az áttétel. A nyers motívumok azonban a hentesszakmának is folyton gondot okoznak – ezért olyan macerás nekik az alapanyagot szalámi- és kolbászkultúrává „oldani”. Azal vizsont az egész ételmiszer-ágazat sem tudna mit kezdeni, hogyan módosítja a tudatot az a médiahajó (mint helyzet), ahol a teljesítmény demokráciája munkál. Eddig úgy tudtuk: a médiateljesítmény egyéni kiválóságokra alapszik, tehát arisztokratikus. Itt a középszer is hajókázhat? Az új erők és régi értékek harmóniája pedig azt jelentené: itt szó sem eshet a sajtó átvilágításáról?

(2000. szeptember 27.)

Ha csak egy forintot kapna mindenki embertársaitól, akkor a hó végére, akárhogy számolom, a tízmillió tízmilliomos országa lenne ez.

(Makai József a Magyar Hírlapban)

Az általános műveltség részét képezik-e a kettős könyvelés alapelvei? Annyi a józan polgári ész alapján is tudható: ha mindenki ad egy forintot mindenkinek, akkor senki nem ad senkinek. A történelem örök tétjének, az újraelosztásnak a lényege – legyen szó adófizetésről vagy segélyekről – nem a kommunisztikus egyenlődsdi: abban minden őszinte közgazdász megegyezik, hogy a világot az egyenlőtlenség mozgatja. (Ez a törvényszerűség a francia forradalom hármass jelszavából a leglabilisabbat – az egyenlőséget – felülírja; kettőt pedig – a szabadságot meg a testvériséget – szűkös korlátok közé szorít.) Ezt a „forintos cserekereskedelmet” persze ne tessék szó szerint venni – a jegyzetíró is csak poénnak szánta; azt kívánva szemléltetni olvasóival, miféle sémákban gondolják el a világot meg a gazdaságot a kormánykoalíció kisebbségeként a kisgazdák. E virtuóz javaslat végén már csak le kell csapni a felpörgetett magas labdát: „Vágó és Jakupcsek áll a felkopna legott. Legyen mindenki milliomos.” Ám a hahota elültével az embernek „déjà vu” érzése támad: ezt valahol hallotta már a hazai politikában, s bizony korántsem a kisgazdák vezették elő. Megvan! – csap a homlokára a sokat megért választópolgár. Ez az SZDSZ-es privatizációs indítvány logikája, amivel annak idején Tardos Márton „égette” magát épp a reprivatizációt erőltető kisgazdák ellenében, azt szorgalmazva: adjunk válogatás nélkül minden magyarnak húszezer forintot, amiből aztán majd szépen felvásárolhatják az állami vagyont! (Élő volt még az egyenlősdit hirdető esti szemináriumok emléke, még ha a szemináriumvezetők javában spontán privatizáltak is már – egy ilyesfajta demagógia tehát jó táptalajban bízhatott.) Igaz, akkortájt a vetélkedők még a „legyen ön is húszezres” nyereménysávbán mozogtak. Csoda-e, ha ilyen feledékenység láttán – ha fel nem kopik is – leesik az állunk legott?

(2000. szeptember 28.)

...Szűz Máriának, aki feltehetően japán, és a sportminisztérium titkárságáról fog gyedre menni.

(Megyesi Gusztáv az Élet és Irodalomban)

Vajon miféle publicisztika lehet az, amelynek ez a „csattanója”? Korántsem érdektelen; ám azzá teszi ez a konklúzió. Megyesi eléggé tudatos ahhoz, hogy esetleges volna nála a poentírozás. Szűz Mária rövid időn belül másodszor esik prédájául az ÉS vezércikkeinek, s ez a tendenciózus „humorérzék” meglehetősen lelombozza az alkotmányban garantált emberi szabadságjogok (így a szabad vallásgyakorlás) illúziójával fertőzött olvasót. Ha jól érteni, a derűtség tárgya az, hogy ez a kormányzat nem gyakorolja a szeplőtelen fogantatás metodikáját. (Furcsa is volna tőle.) Megyesinek szíve joga leírni bármelyik kormányzatról bármit – a véleménynyilvánítás mindannyiunk alkotmányos kiváltsága. Szerény véleményünk szerint viszont az ilyesfajta véleményalkotás „mellékesen” sérti néhány millió katolikus polgár jogos érzékenységét. Aligha tévedünk azonban, ha feltételezzük: bár nem teológiai, de ízlésbeli okokból ízetlennek találják ezt a szöfűzést a reformátusok és az evangélikusok is. Nem is szólva az izraelitákról, hiszen egyúttal egy szent életű zsidó asszonyt ért méltatlan sérelem. Megyesi szándékaitól remélhetőleg távol állt mindennemű antiszemitizmus (valószínűtlen, hogy egyébként számon tartaná az egyes közszereplők felekezeti hovatartozását), de hát ez a zárótétel most valahogy többszörösen szerencsétlenre sikerült. (S akkor a japán motívumról még nem is beszéltünk.) E témakörben Petri György engedett meg magának emlékezetes blaszfémiát, de hát halottakról jót vagy semmit; különben is, a publicista mozgástere szűkebb a költői szabadságnál. Vajon bárminő sportminisztériumi blamázs vagy mulandó aktuálpolitikai fonákság igazolja-e, hogy évezredes hagyományokat, sokak lelkében mélyen lakozó tiszteletteljes érzéseket semmibe vegyünk? S ugyan ezek után is fenntartja-e álláspontját a katolikus Esterházy Péter, hogy ha nem volna Esterházy, akkor Megyesi Gusztáv szeretne lenni?

(2000. szeptember 29.)

Az SZDSZ elveiben, politizálásában soha nem állt közel a szocialistákhoz.

(Demszky Gábor a Mai Napban)

Vajon mennyi büntetést fog fizetni a Mai Nap, ha beperlik a Köztársaság térről? A hatályos sajtótörvény alapján félő, hogy igen sokat, hiszen a bíróság által nemcsak az marasztalható el, aki valótlan tényállítást közöl a sajtóban, hanem a sajtótermék is, amely ezt tömegesen terjeszti. A bizonyításhoz pedig két-három tanú beidézése is elegendő: elsőként mindjárt Göncz Árpádé, aki eskü alatt vallhatja, hogy államfőként 1994-ben Horn Gyulának adott kormányalakítási megbízást, aki ezt a feladatot úgy oldotta meg, hogy az MSZP elnökeként koalíciós szerződést kötött az SZDSZ elnökével. Ezután már csak egy alkotmányjogász (esetleg nyelvész) meghallgatása szükséges, aki nyilvánvalóvá teheti: a koalíciós partnerek „politizálásukban” mindenkor szükségszerűen közel állnak egymáshoz – közelebb már nem is állhatnak. (Azzal, hogy az SZDSZ „elveiben” nem állt közel az MSZP-hez, mégis kormányra ment vele, a szabad demokratáknak a választóik előtt kell elszámolniuk.) Demszky először még csak a „polgár” kifejezést irigyelte el a Fidesztől, most már az antikommunizmusát is. Machiavellista pártpolitikusként úgy retusálhatja a közelmúlt történelmét, ahogy akarja – főpolgármesterként azonban aggasztó a szavahihetőségi válsága. Egy hónapja még azt nyilatkozta a Magyar Hírlapnak: a pártelnökséget nem vállalná el, „már csak azért sem, mert nem lehet két lovat megülni egyszerre”. Sőt: „Támogatom Magyar Bálint elnökségét, vele akarok együtt dolgozni. (...) Ha az SZDSZ sikeres akar lenni, akkor minden vezetőjének az elnökkel kell dolgoznia, méghozzá az elfogadott stratégia szerint. Így magam is nagyobb kedvvel vennék részt a párt munkájában és az országos politikai közéletben. Ám ezt továbbra is csak ügyvivőként képzelem el.” Mi történhetett egy hónap alatt Magyarral meg a stratégiával? Elfelejtődött, mint a Horn-Kuncze-kormány? Lehet, hogy Demszky azt is csak álmodta, hogy azzal a kabinettel kötött metrószerződést?

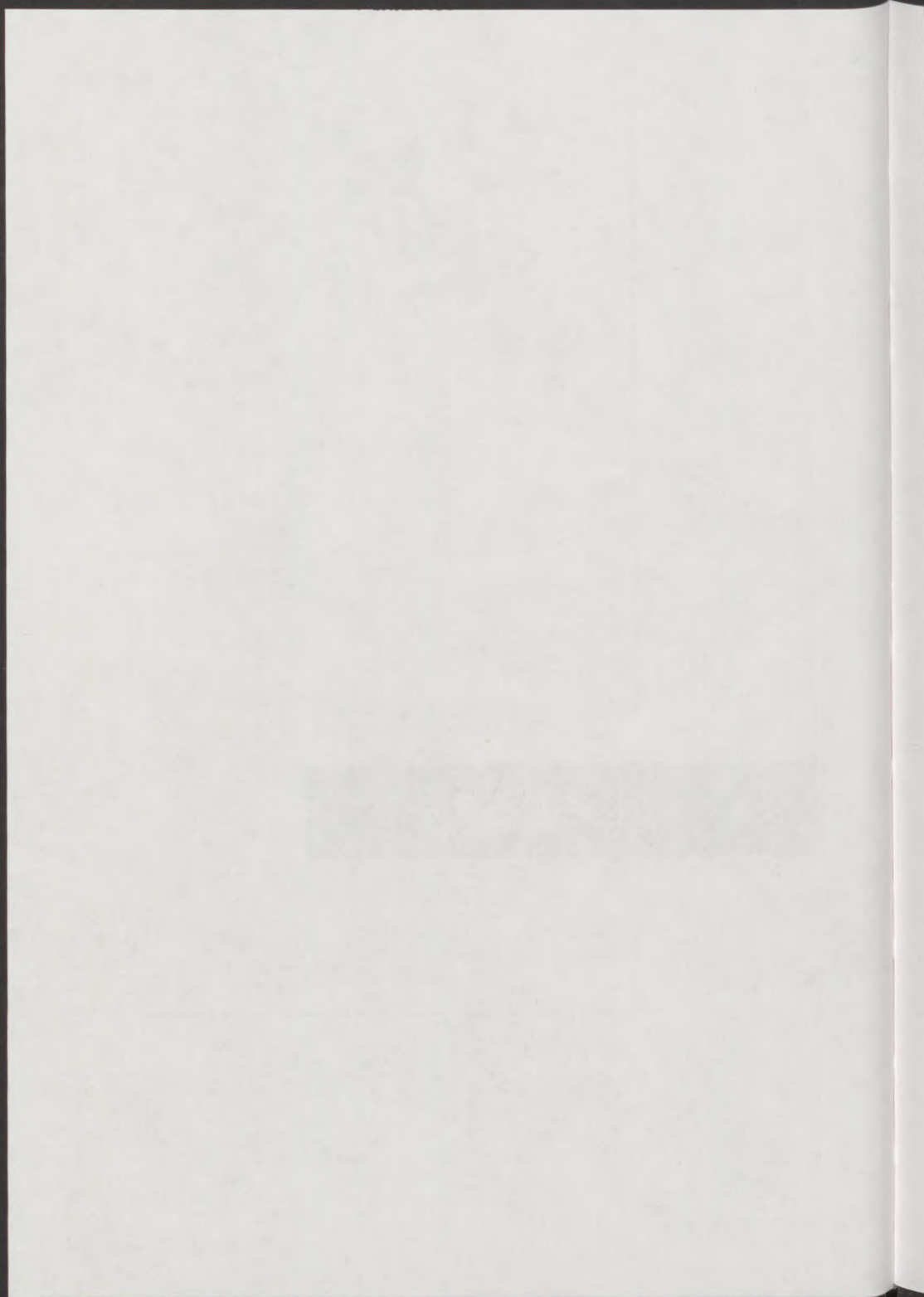
(2000. szeptember 30.)

kétezer

október

***Várjuk a tízéves Aaron Goldot, aki 1944 kora nyarán a
teniszütőjével és három labdával utazott Oswiecimbe!***

(Darvasi László az Élet és Irodalomban)

Emlékeznek még a millenniumi Orbán-beszédre, miszerint minden (vagyis az egész „röghözkötött” magyar történelem) egy asszony álmával kezdődött? Eme szónoki motívumát is hevesen bírálták kritikusai (főként akik még „mostohaanyjuknak” sem szeretnék elfogadni a legendák Eme-séjét), pedig nyilván csak a „víziót” akarta magyarosítani; hiszen akinek nincs múltképe, nincs jövőképe sem. (A szinonimahasználatban közrejátszhatott pályatársának intése is: óvakodj ama politikustól, akinek víziói vannak!) Az olimpia idején egy multicég tévéreklámja kezdődött így: „Van egy álmom.” Ez is egy asszonyé volt, és arról szólt, hogy hibátlan gyakorlattal megnyeri a műugródöntőt. Ám kiderült: a hölgy rúdugró, s még úszni sem tud. Ennél kimódoltabb poént lehetetlen kiizzadni – vélte a sportrajongó, míg a saját szemével nem látta a százméteres gyorsúszás olimpiai futamgyőztesének, Eric Moussambaninak a produkcióját. Egyenlítői-Guinea versenyzőjének két vetélytársát rossz rajt miatt kizárták, így százalmasan komikus vergődéssel, kétszáz méteres idővel evickélte végig a távot, sőt a végén majdnem belefulladt a medencébe. Mint kiderült, idén tanították meg úszni, húszméteres medencében edzett, az ötvenméteresben tériszony kínozza. A tévétársaságok tréfára vették a dolgot – feledve Coubertin báró szellemét. (A „Nem a győzelem a fontos, hanem a részvétel” jelmondatban a legkiválóbbak tisztességes helytállásán van a hangsúly. Itt egy korántsem kiváló afrikai úr méltatlan „győzelmét” láthattuk az olimpia megcsúfolásaként.) Íme a példa: az is tud (legalább futamot) nyerni, aki úszni sem tud. E paradoxon ragadta magával Darvasi képzeletét is, aki „az esendőség esztétikáját” ünnepelve megalapította az Eric Moussambani Baráti Kört, oda invitálva a borítékolható veszteseket – köztük Aaron Goldot az auschwitz-i teniszlabdáival. Vajon pályatársa, Szív Ernő mit szólna ekkora ízetlenséghez?

(2000. október 2.)

...jobb is, ha nem veszünk sajtót a kézbe (pláne az idősebb korosztály!), mert mit látunk benne: csücsöri Selmeczi (Lockheed) képviselő úrhölgy nyilatkozza...

(Lóránth Ida a Vasárnapi Hírekben)

Sajtónak számít-e a Vasárnapi Hírek? Eddig azt hittük, igen; ám akkor sajtótörténeti kuriózum, hogy egy sajtótermék a saját hasábjain igyekszik lebeszélni az olvasókat a sajtó élvezetéről. (Különös tekintettel az idősebb korosztályra: a szerzőnő vélhető feltételezése szerint ugyanis számukra különösképpen megerőltető lehet az olvasás.) Lehetséges persze, hogy Lóránth csak bizonyos sajtóorgánumokra gondolt: például azokra, amelyekben a számára végtelenül ellenszenves Selmeczi Gabriella egyáltalán szóhoz juthat. Politikai antipátiáját a szokott patronokkal (pejoratív szándékú úrhölgyezéssel, pavlovi reflexekre építő lockheedezéssel) igyekszik kifejezésre juttatni – s ebben nem is tér el militáns férfi kollégái szegényes publicisztikai eszközkészletétől és a permanens választási harc miatt véglegesen felfüggesztett udvariasságától. Ami merőben új motívum, az a „csücsöri”. Sokáig nem akartam elhinni, hogy két nő sokkal inkább képes gyűlölni egymást, mint két „harcias” férfi – bár nem ártott volna gyanakodnom, amikor például a magyar-osztrák olimpiai kézilabdameccsen Szvetlana Antics könyörtelenül letaglózta Radulovics Bojánát. (A tévériporter „honfitársnők” közötti afférnak könyvelte el a dolgot – nehéz eldönteni, hogy elgondolkodtató vagy felháborító módon-e.) A szebbik nemen belül folyó szakadatlan viadal sem magyarázza azonban a csücsörizést – elvégre itt közíró ütközik meg politikussal: a küllemnek ehhez semmi köze. (Noha a fideszes képviselőnő máskor is kivívta már hölgytársai haragját: egyikük például a „Selmeczi Gabriella kis keze által eltapsolt” hipotetikus pénzekekről értekezett.) Egy szuszra persze sok mindent képes kihozni magából az asszonyi közlésvágy (a szájmozgás papíron nem látszik) – de miért művelte mégis jobban az egyetlen óriásmondatba sűrített gondolatömlenyt Bohumil Hrabal vagy Oravecz Imre?

(2000. október 3.)

A tüntetők ekkor már az újságírókat sem kímélik.

(Rendes Zoltán riportja az Aktákban)

Zokszó nélkül felveszik-e ezek után Csehországot az Európai Unióba? A cseh országjelentésben ugyanis könnyen megjelenhet egy olyan passzus, hogy a prágai közbiztonság a grozniji nivóra süllyedt: a tüntető tömegeket állig felfegyverzett rohamrendőrök akarják jobb belátásra bírni (szám szerint tizenegyezeren), a Vencel téren pedig bezúzzák a multinacionális bankok és étkezdék drága kirakatait. Ha belegondol az ember, hogy voltak maró hazai kritikák is: miért nem Budapest rendezi a pénzügyi csúcsrandevút, hiszen ez az Arany Prágában mennyire meg fogja pezdíteni a konferenciaturizmust – most viszont örömet lemondunk erről az idegenforgalmi előnyről. Belegondolni is rossz, az Aranykéz utcai robbantás után miket írtak a külföldi lapok rólunk – nem is szólva az itthoniakról. Mindez persze a felfordulást tekintve kismiska egy luxemburgi úttorlaszhoz, egy francia kamionosblokádhhoz vagy egy berlini újfasiszta erőfitogatáshoz képest; de hát a „véleményformáló média” soha nem az elfogulatlanságáról volt közismert. A globalizmus elleni tüntetés (amelynek Seattle és Melbourne után most Prága esett áldozatul) a nyugati jólétben felcseperedett fiataloknak alighanem az osztályharcos forradalmi romantikát idézi – annak igazi tétje nélkül. S itt most nem arra gondolok, hogy a tömegoszlató vízágyú azért mégsem kartácstűz, s nem is arra, hogy a tüntetők főhadiszállásán az illegális kommunista sejtek mintájára szervezték meg a karhatalommal való összecsapást – az utcára kivitt zavaros eszméknek sincs igazán tétjük, míg a megostromolhatatlan kongresszusi paloták egységesen zártak. A beszédes nevű Johanna tüntető szerint például érthető, ha szétverik a multi gyorséttermeket, de érthetetlennek tartja, hogy barátait ezért letartóztatják. Az RTL Klub riportja azonban akkor ejt leginkább zavarba (két ellenszenves fél közül melyik a kevésbé az), amikor a tüntetők újságíró-verését taglalja. A szemükben talán a sajtó is a globalizmus jelképe?

(2000. október 4.)

Mitől tudunk mi ennyire rohadtul kajak-kenuzni, mi, a nulltengeres pusztai lúzerok, akiknek szárnyaskenujuk sincsen, mint a németeknek, a himnuszunk meg olyan, hogy sírva tallóz, aki él?

(Uj Péter a Népszabadságban)

Mi jellemzi az új globális embertípust? Először is: távol áll tőle a „műmájer eurobalkángagyí” – ami csúf dolog, főként ha ilyen kiforrott euroatlanti stílusban leplezik le. Ám a „homo novus” arról is megismerszik, hogy nem tévesztik meg szentimentális nacionalista szövegek: könnyfüggönyös tekintetén át is pontosan tudja, hogy az aranyakat nem „mi” nyertük, hanem „ők”. Így aztán a pusztai nép meglepő vízijártassága meg himnuszának indulóelemektől való mentessége kétségkívül jogos önvizsgálatra ad okot minden magyarnak, még akkor is, ha nem feltétlenül tudja, mi az a lúzer és a sírva tallózás. (A nulltenger közérthető, csak hogy a kajak-kenu az indiánoknál sem sós vízi műfaj. Ezt tudnia kell Ujnak is, különben nem írta: „Úgy kenuzunk, mint Csingacsuk fölé a Niagarán.”) Aranyérmeseink amúgy szerintem „csapatban szinte alig tudnak, és a körülményeik mindig annyira szerencsétlenül játszanak össze, hogy az már esküvés, átok, balsors (régén tép), a kataklizmatikus nemzeti vérvalóság legeslegstandardabb eleme”. (Már megint az a fránya Himnusz! Beh kár, hogy sem Rákosinak, sem Török Andrásnak nem sikerült lecserélnie!) Ez a sok nemzetieskedés az aranygéppel minden jóézésű világpolgárnak sok – meg is kapják a magukét az „aranyfiúk” meg az „aranylányok”: képesek szponzort reklamírozni, az élsportba kádári módon pénzt pumpáló politikusokkal együtt mutatkozni! Az „igazmájer” eurobalkángagyí nyelvhasználatból nem nehéz kikövetkeztetni, ki „a kemény alcsúti középpályás”; „a kereplős ember” vagy „a vidékfejlesztési mókamester”. Ők az „endékás” osztogatók, akiknél eredménnyel lehet „lejmolni”, mert tudják, hogy a cirkusz olcsóbb, mint a kenyér – ezért aztán „aktuálpolitikai cinizmus” az olimpiai eszmét emlegetni. Ki mondja meg Csingacsuknak: ne fássza magát a legendás finissel fölfelé a Niagarán?

(2000. október 5.)

A kétpártrendszer már majdnem egypártrendszer.

(Konrád György a Nap-keltében)

Történelmi kategória-e a majdnem? Tudjuk, hogy a „Mi lett volna, ha...” kezdetű mondatok messzemenően történelmietlenek. A „majdnem” azonban rugalmasabb fogalom. Bernben 1954-ben majdnem világbajnok lett aranycsapatunk, Sydneyben majdnem aranyérmesek a kézilabdás lányok. A második világháborúban majdnem sikerült kiugranunk, átállni a győztes oldalra. 1956-ban majdnem a segítségünkre sietett a Nyugat. 1990-ben majdnem az SZDSZ nyert a választásokon, 1998-ban majdnem az MSZP. Konrádnak majdnem sikerült megoldania a Fejér megyei cigánykérdést, de aztán sürgősebb dolga akadt Brandenburgban. Az Antipolitika szerzőjének szájából azonban fölöttébb furcsán hangzik egy ilyesféle mondat. Az egypártrendszer ugyanis szükségképpen diktatúra; a kétpártrendszer viszont nem. Az Egyesült Államok vagy az Egyesült Királyság nem „majdnem diktatúra”, hanem máig mintaadó demokrácia. Konrádtól tehát – aki a német ügyekben hivatalból különösképpen jártas – Ausztriát emlegetni a kétpártrendszer prototípusaként: demagógia a javából. (Főként a közelmúlt tükrében: mintha ez a korporatív, az ellenzéki és a kormánypártok között minden kulcspozíciót „igazságosan” elosztó alkumechanizmus vezetett volna el az ostoba és átgondolatlan EU-szankciókhoz. A megegyezéssel „álkétpártrendszer” csupán a Szabadságpárt megerősödéséhez vezetett el: az osztrák választóknak elégük lett abból, hogy a hatalomgyakorlás kérdései nem az urnáknál, hanem fehér asztal mellett dőlnek el.) Konrád persze érthetően mindent megtesz annak a pártnak a politikai túléléséért, melynek egyik alapító atyja. Csupán jobb híján támogatja Demszkyt, aki egyedülálló módon meghirdette a liberális diktatúra (vagy a diktatórikus liberalizmus) programját, amitől az író eredendően viszolyog – de a nyilvánosság előtt csak annyit bök ki kritika gyanánt: már jó ideje nem kéri ki a véleményét. A „háromosztatú” politikai tér legendája szertefoszlóban – de mi lesz azokkal, akik majdnem elérik a parlamenti küszöböt?

(2000. október 6.)

A sportminiszter is beszállt a párnacsatába.

(Pulai Imre olimpiai bajnok az m1-en)

Szégyenkezzünk-e a párnacsata miatt? Kevés ember van, aki bohó kamaszként ne hódolt volna ennek a renitens szórakozásnak: kollégiumi szobákban, tanulmányi kirándulások szállásain, elfajult házibulikon puffantak a vánkosok, szállt a pehely. Párnacsata nélkül nincsen gyermekkor – s ha netán felnőtt emberek művelik, az minden bizonnyal a második gyermekkor jele: a játékosságé, a felszabadultságé. A sydneyi „aranygép” több olimpikonunk egybehangzó vallomása szerint bős párnacsata dült – ami korántsem magyarázható csupán az egynapos repülőút monotoníájával: kell ahhoz valami más is. Ez a „valami más” lényegében visszhangtalan maradt a kormánypolitikusokat a nemzeti sportsikerek kisajátításával vádoló savanyújósokká élclparádéjában – valahogy nem illett a pre-koncepcióba. (A közéleti etikett szerintük talán azt kívánta volna, hogy minden politikus messzire kerülje el Feriegyet, nehogy más tollaival ékeskedő populista hírébe keveredjék. Kovács László például nyilván inkább a Margitszigeten időzött volna, Kuncze Gábor meg a Városligetben, hogy tüntető streetballozással voksoljon a tömegsport elsőbbsége mellett.) Mérsékelt baloldali harmadikutas európeérnek bizonyára eszébe sem jutott volna, hogy sportminiszter letére az aranygéppel jöjjön haza – így aztán soha nem is kerülnének olyan dilemma elé, mint Deutsch Tamás került: ha már egyszer mindenki párnacsatázik a fedélzeten, ő (miniszteri tekintélyét óva) kimaradjon belőle, szerényen üldögélve a helyén, netán lesivideóztatva a történelmi ütközetet? Nos, hát Deutsch nem ezt tette: beszállt, mint a nagymama Hajnóczy Péternél. (Lehet, hogy azért előbb még óvatosan meggyőződött róla: a két pilóta csak tartalék a csatában.) Csapásokat kapunk, csapásokat adunk – idézhetnénk egy régi politológiai klasszikust, de a rangadó végeredménye nem publikus. Vajon a máltai vasgépről miért szállították le félúton az ukrán vízipólósokat, jól-lehet a kispárnák garantáltan a helyükön maradtak?

(2000. október 7.)

Ha sikerült például a Magyar Nemzet jegyzetírőit Lenin-fiúkká tenni, miért ne sikerülhetne ez szélesebb körben is?

(Megyesi Gusztáv az Élet és Irodalomban)

Kinél maradt a Szmolnij kulcsa? Aki tudja, adja át. (Amúgy a Kun Béla-mellszobor üregében szoktuk tartani, de a legutóbbi vörösterros lincselést követő szolid polgári ünneplés során ripityára tört a házibálvány.) Borzalom: ha „szélesebb körben” mindenki Lenin-fiú lesz, mit ér akkor a leninfiúság? Persze ilyesmi föl sem igen merülne az alakias firkászban (a minősítés kollektív, a differenciálás idejétmúlt liberális csökevény), ha Megyesi – feltehetőleg a MÚOSZ-tisztújításra időzítve – ki nem pakol. Szép sorban mindenki megkapja a magáét, aki ír és mozog. A Népszabadság meg a Nap-kelte azért, mert a kisgazdák szerkesztik (?) – az utóbbi például egy alkalommal lecsérélte a független R. Székely Juliannát a függő Franka Tiborra. A Mai Nap és a Magyar Hírlap azért bűnös, mert hírt adtak svájci laptulajdonosuk olimpiai programjáról. (Azt, amikor Princz Gábor mint magánember volt az ÉS megmentője, nyilván álmodtuk.) Kővér László azért marasztaltatik el, mert a baloldali-liberális sajtó kilencven százalékos túlsúlyban van Magyarországon. (Erről azért nem ő tehet.) De van remény: itt vagyunk mi, Lenin-fiúk, a tízszázalékos totalitarizmus szabadsapata. (Már értem, mi volt a bajunk azzal, hogy az MSZP meg az SZDSZ nem akarta eltörölni Sztálin budapesti díszpolgárságát: Lenint Sztálin orvosai kezelték halálra...) Jó azért, hogy van egy orákulum a magyar ugaron, aki képes rámutatni: „az itt már a világ legtermészetesebb dolga, ha egy műsorvezető teljes empátiát játszva leáll zsidózni meg kromoszómát számolni a tévében félőrült fasisztákkal és közhivatalnokokkal, teszem azt háromszázezer forintért, hogy aztán ugyanezeket kiröhögje az esti show-műsorban ugyanennyiért.” Kizárásos alapon a napkeltés-hetiheteses Verebes Istvánra gondolhatott. Vajon káprázat lett volna a Megyesi-jegyzet a Nap-keltében meg a Megyesi-jelenés a Heti Hetesben (mindegy mennyiért)?

(2000. október 9.)

Az őszi megjelenéshez hozzátartozik a megszelídített vadmacska kinézet.

(Zizi a Hölgyvilágban)

Hogyan szelídítsünk vadmacskát? A probléma évezredek óta izgatja a férfiakat, noha koronként más és más megoldással próbálkoztak. Volt, amikor a vadmacska becserkészése, s nem a háziasítása számított vadászhoz illő tettek; s előfordult az is, hogy a nagy cica idomította a vadászt. A harc változatlanul folyik, főleg így ősszel (amely szép, mint mindig énnekem). Olykor tapasztalt államférfiak is elkövetik azt a hibát, hogy nem kísérik naprakészen a hölgysajtót – ez persze nem jelenti azt, hogy az „apa és férj házipapucsban” típusú portréikat ne helyeznék el gondosan e mindinkább burjánzó lapokban. (Arról ugyanis tanácsadóik már felvilágosították őket: a mindenkori választásokon maszkulin pártprogramok küzdenek ugyan, de a mérleg nyelvét rendszerint a női voksolók pillanatynyi szimpátiája képezi.) Nem árt tehát tudni, hogy ezen az őszön a vadmacska az ideál. Közelebbről ez állatmintás textiliákat, lángoló ajkakát, mágikus tűzben égő szemeket jelent. „Az új évezred első őszét az arcfestésben az érzéki, meleg, fűszeres színek uralják: a telt karamell, a nehéz borvörös, a vulkanikus ibolya, a teátrális, vibráló piros, a pazar szilva, a pikáns barna, és felvillan a dzsungel harsány zöldje is” – írja a szépségtanodai szakértő, s nincs okunk kételkedni állításaiban. Igaz, némiképp gyanakvóvá tesz, hogy a macskaszelídítő férfiak még mindig a régi évezred utolsó őszenél tartanak; lemaradásukat azonban rögvest feledik a sziporkázó jelzőhasználat olvastán. Nyilván kozmetikai alulképzettségük az oka, hogy eddig nemigen tudtak fűszeres színekről – ezek azonban olyan érzékiek lehetnek, hogy nem nehéz elképzelni őket. További talány, hogy miért épp az ibolya vulkanikus, a barna pikáns és a szilva pazar – ám valószínűleg ezeket sem racionálisan kell megközelíteni. Azt viszont végképp nem értik: milyen színek vannak még a karamellen, vöröson, piros-on, barnán, kéken és zöldön kívül, amikor nem a doromboló vadmacska a divat?

(2000. október 10.)

A véleményműfaj Magyarországon már csak írói eredete miatt is promóciós, weimarizáló műfaj, engedélyes elfogulás.

(Haraszi Miklós a Magyar Hírlapban)

Hallottak a dobogókői nyilatkozatról? Éles elmék szikráztak két napig, hogy a kisdedeket megóvják a médiaerőszaktól. Össze is hoztak egy jószándékú, de butuska dokumentumot, melynek egyik pontja így szól: „A konferencia résztvevői kérik a televíziók és a rádiók vezetőit, illetve az írott média kiadóit, hogy fontolják meg egy olyan testület felállítását, amely megrendelésük, illetve sugárzásuk vagy megjelenésük előtt minősíti a filmeket, műsorokat és cikkeket.” A hangsúly az „előtt”-ön van; azaz a cenzúratestületek felállítását indítványozzák. E munkára Haraszi témérdek ajánlatot kapna. Azt mondja például: „Ameddig a komoly orgánusok nem tudják minőségi standarddá változtatni a véleményműfaj kommentárjellegét, addig önbeteljesítő jóslat lesz, hogy az újságírás nem képes a közeg jellegét teljesíteni. Jelzőparádé marad helyette.” Azt most hagyjuk, mi a csuda a közeg jellege, s miként lehet ezt teljesíteni; a lényeg az: Haraszi szabályozni akarja a véleményműfajt. Merthogy túl sok benne az irodalom. Meg azok a fránya jelzők! „Az újságírónak, a publicistának is, igenis le kell csitítania promóciós indulatait” – véli a honi közírás egyik legindulatosabb, legelkötelezettebb figurája. Az eszménye: „Ha íté, a másik oldal érveit is vegye figyelembe a következtetéseiben, mi több, ismertesse is. Ezt hívják kommentárnak, szemben a magyar publi- val.” Vagyis: éljen a szürkeség; vesszen az egyéniség, a munkamegosztás! Érvelne az ember, hogy minden, ami eredeti és karakteres a magyar (jobb- és baloldali) sajtó történetében, épp ez a „publi”; de Haraszi elébe lő: „Ady, Szabó Dezső, Bálint György a weimari hagyomány óriásai, egy olyan koré, amelyben az elfogultság maga volt a szabadság. Egy működő demokráciában az ő egyébként zseniális irányuk nem alkalmas a köztér antiweimariánus berendezésére.” Weimarnak nyoma sincs – de állítunk-e valaha a cenzornak köztéri szobrot?

(2000. október 11.)

Igyekszem szalonképesen fogalmazni: az SZDSZ szűnjön meg egy saját hímvesszőjén búsongó értelmiségi pártként működni – nagyjából ez az igazi üzenete Demszky Gábor programjának, amellyel pártja élére akar állni.

(Németh Péter a Népszavában)

Szalonból nem lesz szalonna? Efelől – mint a mellékelt mondat mutatja – soha nem lehetünk biztosak. A felvázolt kép kifejezetten kínos a szabad demokratákra nézve – különös tekintettel az értelmiségi párttagokra. A képkalkotás ezen túlmenően is problematikus: micsoda akrobatikus ügyesség, egyensúlyérzék szükségeltetik egy szál hímvesszőn búsongani – főként, ha a búsongást hagyományosan csak biológiailag felajzott állapotban lehetséges művelni... Ám az a gyanúm, hogy a politikai elemző nem a cirkuszi macsóságra, hanem épp az ellenkezőjére akart utalni. Ez esetben semmi baj nincs, megmenekülhet az intézményes liberalizmus – pár napja ugyanis az RTL Klub revelatív riportást sugárzott a „nincs többé impotencia” szenzációjának a jegyében. A felvezető szöveg szerint az idősödő riportalany, aki az ország nyilvánossága előtt számolt be férfiúi tehetetlenségéről, legalább annyira „áttörte a hallgatás falát”, mint Tőkés László tette Ceausescu Romániájában. De szerencsére mindez már a múlté: megvan a csodamódszer, helyreállt otthon a családi béke, tombol a romantika. A merevedés és a romantika összefüggéseit persze aligha lehet egy az egyben a pártéletbe átplántálni; ám nem kizárt, hogy Demszky az SZDSZ megreformálásában a torgyáni utat követi. (A fiatalabbak kedvéért: a kiscgazda pártelnök közlése szerint annyit ér az FKGP Torgyán nélkül, mint a vőlegény szerszám nélkül.) Amennyiben viszont az élharcos Demszky lesz az SZDSZ szerszámja, eddig mi fölött búsongtak a szabad demokraták? S új fényben tűnik fel a főpolgármester pekingi kijelentése is, amellyel a kis termetű kínaiak tudomására hozta, hogy a magyar miniszterelnök kis termetű, s ezért nem ismeri el a hórihorgas Demszky vezető szerepét. Lehet, hogy az iskolai illemhelyek kamaszkori péniszverzenyei derengtek fel előtte?

(2000. október 12.)

Ha közmunkára ítélnének, kertészkednék, de legszívesebben ledölnék egy fa alá.

(Bajor Imre a Mai Napban)

Pénzbírság vagy közmunka? Ha a bíróság hivatalnoki magánindítványra megállapítja, hogy a Heti Hetes kollektívája a széles nyilvánosság előtt lehülyézett valakit, s megítélik a nevelő célzatú jóvátételt, annak nincs alternatívája. (Az RTL Klub például büntetésből rendezhetné milliárdos áfatartozását a magyar államnak.) A pénzbüntetés leülhető, ám a közmunkát nem lehet egy sima átutalással megváltani. Pedig jócskán telne a „Duna-parti dumaparti” résztvevőinek gázsijából – éppen ezért a pénzbírságnak semmi értelme. A közmunkára vezénylés ellenben azzal járna, hogy újabb médiaeseménynek lennénk tanúi: a bulvárlapokból, valamint a kereskedelmi médiából ömlene a temérdek „kis színes”. (Lelki szemeink előtt már látjuk az összeláncolt Bajort és Gálvölgyit a Hócipő címlapján; vagy halljuk Verebest az „Ehej, uhnyem...”-et énekelni minden hullámhosszon.) A plebs rokonszenve kétségkívül mellettük állna – ez már csak így van Kabaréországban. Azt viszont legfeljebb néhány kényes ízlésű demokrata firtatná, hogy a „szólásszabadság” e trágár ripacsai nem épp a valódi szólásszabadság esélyeit rontják-e; nem a nyilvánosság maradék hitelét emésztik-e fel. Szögezzük le: a magyar jogrend szerint a lehülyezés jogosságát, valóságtartalmát a bíróságnak nem kell vizsgálni – a becsületsértés akkor is megtörténik, ha az elmeállapotra utaló kijelentés egyébként helytálló, megfelel a valóságnak. A személyiségi jogok megsértésére „alkalmas” jogi minősítésről a köznyelv egyszerűen annyit mond: úriember így nem beszél (nem is szólva más édesanyjának félreérthetetlen szerepű emlegetéséről). Végül is egy valóságos közmunka talán nem volna minden haszon nélkül való a mértéket nem ismerő úriemberek számára – de nem feltétlenül városligeti heverészésre kellene gondolni: szóba jöhetne például a cukorrépa-betakarítás is. De mi lesz, ha a bíróság a Heti Hetest közszolgálati műsorszámmak, a műsor felvételét pedig közmunkának minősíti?

(2000. október 13.)

Növényi Norbert a hírek szerint politikai pályára készül.

(Story magazin)

Politikusnak születni kell? A kérdés más foglalkozási ágakkal – például az irodalommal – kapcsolatban is feltehető: Lampedusa például „pályakezdként” élete alkonyán írta meg az olasz regényirodalom remekét, A párducot. Arra is vannak példák, hogy valaki egy becsülettel végigmunkálkodott civil élet után, hajlott korára lesz sikeres politikus: a sors kanyarai, a veleszületett, de elfojtott készségek és a történelem szeszélyei kiismerhetetlenek. Mégsem árt kötelező fenntartással kezelni, hogyha valaki közéleti pályára lép a sport vagy a színészet világából. Vannak szerencsésebb esetek: külfonból például egy Ronald Reagan nevezetű, másodrangú hollywoodi aktor, aki aztán az Egyesült Államok elnökéként gyakorlatilag megnyerte a hidegháborút; itthonról meg Schmitt Pál, aki vívóból lett sportvezető és diplomata, potenciális közéleti karrierjéről pedig a Demszky-féle konkurens párcsapat tudna igazán ékesszólóan beszélni. De akadnak könnyebb fajsúlyú esetek is: Amerikában például pankrátor is lehetett szenátor, Itáliában Ciciolina is parlamenti képviselő. A honi névsor is hosszan sorolható volna Nagy Attilától és Grosics Gyulától Eperjes Károlyon és Pécsi Ildikón át akár a „boldogságpárti” Zalatnay Saroltáig – Növényi Norberttel azonban nem kizárt, hogy egy új minőség hág fel a politikai tatamira. Ez az ember ugyanis soha nem adta fel: mindig végigcsinálta, amire vállalkozott. Bohém természete, mackós humora, kidobóemberi múltja sokakat megtéveszthet; ám teljesítménylistája imponáló. Húsz éve birkózó olimpiai bajnok lett – bérelt helye van tehát a nemzeti panteonban. Újrakezdi, és kick-boxban nyer Európa- és világbajnokságot. Aztán ismét újrakezdi, és színészdiplomát szerez. Majd újfent újrakezdi, együttest alapít, ő lesz a fronténekes. Személyében együtt van Pelé és Cseh Mária, a sport és a sóbiznisz: minden, ami kell a posztmodern politizáláshoz – nem is szólva a tricepszes meggyőzőerőről. Hivatásos politikusok, reszkessetek?

(2000. október 14.)

Bármelyik ország bármelyik pártja összetehetné a kezét, ha olyan szélsőségei lennének, mint az MSZP-ben a baloldali tömörülés.

(Nagy Sándor a Magyar Demokratában)

Eltársak, imához? Ne tessenek ezt gúnynak venni – túlhaladott nézet, hogy a hívő szocialista olyan oxymoron, mint a bátor nyúl vagy a gyáva oroszlán. Nagy szerint „az ilyen nagy gyűjtőpártnak, mint az MSZP, természetesebb viszonyt kellene ápolnia a vallásos érzelmű, de egyébként baloldali gondolkodású emberekkel”. Főleg, hogy ő jobbfelől hódítana voksokat, s nem balszélről, ahol ezek a jámbor szélsőségek tanyáznak. A jó hívő és a jó úttörő abban is hasonlít, hogy mindkettő igazat mond – a szakszervezeti exvezérnek tehát kettős minőségében is el kell hinnünk: „Demszky Gábor furcsa dolgokat mond, és azt gondolom, hogy ez semmilyen módon nem felel meg a valóságnak. A szocialista párt nem állt, nem feküdt össze a szélsőballal”. Az elhálás vádját így elhárítva nem rejti véka alá véleményét a főpolgármesterről: „egyszemélyi uralomra épít”, s „jobb lenne, ha az energiáit a munkájára fordítaná, és nem más pártoknak a minősítését végezné naponta”. Az MSZP minősítésére itt van Nagy, aki annak ellenére Kovács Lászlót érzi befutónak az elnökjelöltek versenyében, hogy ő az egyik névsorolvasó: ki mindenkinek kéne távoznia a pártelnökségből. Erről Nagy úgy gondolja: „akik névsort olvasnak, tulajdonképpen Rejtő Jenőtől tanulták el, hogyha azt akarod, hogy a nevedet ne olvassák, te olvasd a névsort”. Ő maga nem indul el a rejtői úton, inkább hívő szocialistaként a Bibliát citálja: „sok az elhivatott, de kevés a kiválasztott”. Bonyolítja a képletet, hogy szerinte „a politikai elit a hülyülés útján jár”. Ez ugyanis felidézi a görög paradoxont, amikor a krétai azt mondja, hogy minden krétai hazudik. Nagy Sándor is a politikai elit része – így lehet, hogy a hülyülés kórisméjét a diagnosztára is vonatkozó diagnózis hitelteleníti?

(2000. október 16.)

Az a helyzet, hogy azért sokkal több szállal kötődöm a Tv 2-höz, mint a jóval dilettánsabb RTL Klubhoz.

(Friderikusz Sándor a Magyar Narancsban)

Érzik e finom eleganciát? A magyar televény sztárja visszamenőleg öv alatti találatot helyez el volt munkaadóján, miközben a jelenlegit sem kíméli. (Az idézett mondatból kitűnik: Friderikusz szerint a Tv 2 is dilettáns – csak nem annyira.) Az interjúban is említi, „haragszomráddal” vált el az előző gazdától – felírhatjuk hát a kéménybe: előbb-utóbb így járhat az, aki ekkora csillaggal szerződik. A Tv 2 amúgy azért kutyaütő a vándortéves szemében, mert csak hitegette, hogy október másodikától normális műsort is csinálhat, s nem csak külföldi mintájú, cukrosbácsis jópofizásban kell idétlenkednie. Úgy megvezették, mint egy nyeretlen kétévest: a műsorújságból kellett megtudnia, hogy mégsem indul akkortól „az ő mozija”. Pedig, mint meséli, „a műsor beharangozóját, a teljes piárkampányt erre az időpontra készítettük elő, újságcikkek, tévé- és rádióinterjúk tucatjai készültek, kollégáim kéthónapos munkája volt benne”. (E tucat-interjúk nem épp hízelgő képet rajzolnak a hazai sajtóról. A pusztá tény, hogy egy – még oly kiváló – kolléga új műsort indít, vagy inkább felmelegíti a régit, lám, sajtóközlések tömkelegét képes előidézni. Régóta gyanús, hogy a bulvársajtó e produkciós iroda zsebében van: olyan intimitásokról lebbenti fel a fátylat, amelyek csakis az érintettől származhatnak. A más orgánumokkal kapcsolatban oly lényeglátó Magyar Narancs sajnálatos módon úgy vált e piárgépezet fogaskerekévé, hogy föl sem fogta igazán: a kényszerű „második hullámos” beharangozásra használják fel.) A kampányanyag a Tv 2-höz való „több szálon kötődést” is igyekszik megmagyarázni: a csatornastratégiával meg a vezetők ízlésével érez közösséget – noha ez „nem is mindig látszik a műsorokon”; így a stratégiát meg az ízlést becsszóra kell elhinni. (Maradjunk annál: azért a kötődés, mert épp ide köti szerződés.) Lassan elfogynak a médiumok: mi lesz „az én mozimmal”, ha nem lesz „én tévém”?

(2000. október 17.)

PULYKA SANDWICH 250,- SAJTAL (sic!) 300,-

(Fotó a Pepsi Szigetről a román Playboyban)

Hol kezdődik a Nyugat? Attól függ, honnan nézzük. Azt például csak találgatni tudjuk, miért került bele a román playboyoknak szánt budapesti tudósítás képanyagába az idézett büfécédula. Az ismerős „pulyka” szó kedvéért? Nem kizárt. Tán az ordító magyar helyesírási hiba miatt? Ez azért kevésbé valószínű. A legjobb tipp még mindig az árképzésre való rácsudálkozás lehet. Figyelembe véve, hogy a romániai átlagjövedelem 15 ezer forint körül van, a playboyé sem lehet több a duplájánál – azaz akár kereken száz sajtos-pulykás szendvicset is vásárolhat belőle az óbudai hajógyári szigeten! Ezzel megoldja ugyan a napi háromszori (bár némiképp egyoldalú) étkezését – de hol van még akkor a fedezet az aranyifjú létezőmód egyéb nélkülözhetetlen kellékeire? A helyszíni tudósító nem is mulasztja el megjegyezni, hogy a krisnások egyes szolgáltatásai ingyenesek. Természetesen kitér a szigeten zenélő román zenekarokra, miként kollégája is főleg a Hungaroringen román nemzeti lobogó alatt a Ferrarinak szurkoló playboyokra kíváncsi. A képanyag kissé balkáni kavalkádot idéz, de ettől csak otthonosabb az egész. Végtére is megnyugtató, hogy a bukaresti illetőségű nyakkendőös nyuszi ilyen remekül el tudja már látni saját nyugati anyagokkal a nemzeti kiadást – legfeljebb mi, nyugatiak tűnődhetünk el a sajátos tükörbe pillantva: mennyire érezzük át helyzetünk nagyszerűségét és kivételezettségét, valahol félúton a Hungaroring és a Pepsi Sziget között? Vagy még nyugatabbra mi is csak azt vizslatjuk: mennyit kóstál ott egy sajtos-pulykás szendvics, s a gazdag őslakosok hányat tudnának legyűrti belőle egy hónapban? Megalapozott a gyanú, a playboylét mindenütt mást jelent: van, ahol nyitott Ferrarit; s van, ahol a Ferrari-csapatnak való szurkolást. A román Playboy októberi számát lapozgatva azonban egyvalami megnyugtató: az anatómia mindenütt demokratikus. S megvesse-e a playboy az evilági örömeket csupán azért, mert nem feltétlenül kerülnek pénzbe?

(2000. október 18.)

Az Öböl-szindrómát a több hónapos hamburgerelvonás is okozhatta.

(A Pesty Fekete Doboz az ml-en)

Homokvár-e az amerikai kultúra? A kérdés nem diszkriminatív – eddig minden kultúra annak bizonyult, az egyiptomiaktól a modernista Harmadik Birodalmon át a neobizánci Szovjetunióig. Amerika ezredéves léptékkel csupán annyiban különleges, hogy választ adhat arra: mekkora sikerrel házasítható össze az emberiség két nagy történelemszervező hagyománya (a harmadikon, a törzsi alapún átlépett az idő): a demokrata és a császári tradíció. Egy társadalmi berendezkedés túlélési esélyeit ugyanis korántsem csupán a törvények, az alkotmányok és az íratlan szabályok határozzák meg, hanem a rendszeralkotó csoportok, nemzetek és etnikumok szellemi és fizikai ellenálló képessége is: tudnak-e dacolni az őket fenyegető égi ideológiákkal és földi nyavalyákkal. Pesty László, az oknyomozó riporter is ezt feszegeti, amikor az „Öböl-szindróma” nyomába ered: miért betegedett meg, vált nyomorékká az Öböl-háború minden ötödik amerikai katonája. A legdélcegebbek, a legedzettebbek, a tengerentúli (test)kultúra mintapéldányai kényszerültek tolokocsiba. A riportnak csupán zavaró mellékszöngéje, hogy a Pentagon miként próbálja megtakarítani „hőseink” a tetemes hadirokkant-ellátmányt – ennyit hígult a veteránmítosz Vietnam óta. (Pedig ott vesztettek.) Ám egy magyar származású orvosvezetős szerint e titokzatos tünetegyüttes áldozatai is hadirokkantak a javából: a belélegzett különleges szemcsézettű iraki homok tette tönkre a tüdejüket, gyengítette le az immunrendszerüket. Talán nemcsak a „jenkikét”, talán az arabokét is – de erről nem tudunk biztosat. Talán azok a beduinok, akik nem bírják a homokot, már rég kihaltak, s kiválasztódtak a homokfaló tüdejűek. Ez a „homokmérgezés” nem csak arra figyelmeztet, hogy nézzük meg jobban, hová megyünk háborúzni – emlékeztet az amerikai felsőbbrendűség legendájának homokvár voltára is. Mert mit is ér az a kultúra az évezredek mérlegén, ahol a tömeges halált hamburgeres reklámcézárók is kommentálhatják?

(2000. október 19.)

Azért higgadtam le, mert a tudásom, tapasztalatom és támogatottságom megvan ahhoz, hogy úri módon, tárgyalóasztalnál megoldjak egy krízishelyzetet.

(Horváth Pál a Cash Flow magazinban)

Egy taxis a blokádon is úr? Tíz éve ekkortájt nem volt szokás feltenni ilyen kérdéseket. Ma már igen – úgyhogy a taxisvezér akár az úri modort is emlegetheti. Az anarchista („polgárilag engedetlen”) külső mára konszolidálódott, úgyhogy a riporter közbevetés csak képletes: fogatlan oroszlan-e mára Horváth; megpuhította, megvásárolta-e a hatalom? Hogy ez miféle hatalom, az persze homályban marad: az elnök szerint nincsenek neki pártkapcsolatai, tán pártokat se ismer, Kis Jánost is csak a tévében látta forradalmi szózatot mondani. Nem igazán tudja megokolni azt sem, miért kellett engedetlenkedni épp 1990-ben, s miért meghúzódni azóta, pedig a Horn-érában sem igen stagnáltak az olajárak. A mai helyzet szerint azért más, mert „most egy elegáns tárgyalási folyamat zajlik” az érdekképviseltek és két miniszter között. Később erről elfeledkezik, mert azt találja mondani: „Nem szabad indulatból cselekedni, még akkor sem, ha a hatalom gőgösen áll a kérdéshez, lekezeli az érdekképviseleti vezetőket.” Szóval egyszerre úri módra elegáns és úrhatnámul gőgös ugyanaz a hatalom? Ebből azt is gondolhatnánk, hogy megvásárlásról szó sincs, pedig csak a tarifáról folyik az alku: „Tulajdonképpen ötmilliárd forintról vitatkozunk, a központi költségvetés néhány ezrelékéről, egy nevetséges tételről.” Szóval ez a nevetséges ötmilliárd az ára az utcai békének? Ami az országkasszához képest persze bagatell, ám amúgy bődületes összeg a nélkülöző taxisok szociális támogatására. S előjönnek szépen a demagóg példázatok is a 31 milliárdos futballstadion-korszerűsítésről (amúgy nem ennyi, s főleg nem egy évben); már csak az ezermilliárdos olimpiai beruházásra való hivatkozás hiányzik. Egyébiránt „a fuvarozók egységesek, jól szervezettek, képesek akár a százhalombattai olajfinomító körbezárására is”. Ez volna a fárasztó országos blokád úri változata?

(2000. október 20.)

A fizikai IgNobelt egy brit és egy holland tudós kapta megosztva „békák és egy szumóbirkózó” lebegtetésére irányuló mágneses kísérleteiért.

(Magyar Narancs)

Savanyú a szőlőcukor? A tudományos antidíjak pszichológiája (amelynek mélyén az irigység lakozik) megér egy gondolkísérletet. Arról lehet szó, mint mikor frusztrált hollywoodiak citromdíjakat adományoznak Sharon Stone-nak és Demi Moore-nak, így állva bosszút rajtuk erotikus kisugárzásukért és bankszámlájukért. Itt egy harvardi szatirikus magazin szórakozik a tudomány vadhajtásain (Alfred Nobel tisztes nevét összeházasítva az ignorancia – tudatlanság – szógyökével). A magyar lap meg összekacsint vele: mi, épagyúak, stabil értéktudatúak tartunk össze óceánon innen és túl! Addig nincs is baj e szellemi felsőbbrendűséggel, amíg Costa Rica-i ebihalajták összehasonlító ízlelésén, a glasgow-i piszoárok összeomlását taglaló orvosi közleményen vagy az emberi táperőnek a levegőből való kinyerésén kell derülni (utóbbi teória egy „ausztrál neohippi újmédia-filozófus” irodalmi munkásságának része). Szellemes ötlet béke-IgNobel-díjat adományozni a brit királyi flottának is, mert ágyús-ütögetés helyett megmaradnak a verbális „bumm!”-nál. Ám a számítógép billentyűzetén végigfutó macskát felismerő szoftver atyjában könnyű felismerni egy nem kifejezetten tudományos erényt, a humorérzéklet – a zsűrihez képest kifejtettebb formában. Az meg nem is nevetséges, hogy a romantikus lángolás személyiségzavar, s az agy szerotonin-háztartását borítja fel; a népi bölcsesség nem a biokémiára alapul, mégis azt állítja: „szerelem, szerelem: átkozott gyötrelem”. A mágneses levitáció csak addig mulatságos, míg békákon és szumóbirkózókon, s nem Mohamed koporsóján kísérleteznek. (Igaz, az igen fatvaveszélyes.) Az aktus közben vizsgált nemiszervek delejes rezonanciaképe meg addig fakaszt mosolyt, míg vissza nem lapozunk a Magyar Narancs e témájú andrológus-interjújára. (Ott aktus helyett erotikus filmet vetítenek egy kabinban.) Mely kategóriában érdemelne IgNobelt e tudós hetilap?

(2000. október 21.)

Zavarsz.

(Járókelő cédulája a metróban, a mozgólépcső menti Fábry-plakáton)

Kockáztat-e, aki kérdez? Azt mindenesetre kockáztatja, hogy válaszolni is fognak neki. Ha például azt a kérdést teszi föl: „Remélem zavarok?” – nem kizárt, hogy azt a feleletet kapja: „De igen, messzemenően; tele van már veled a képernyőm.” Fábry Sándortól show- és sorstársa, Bajor Imre annyiban már rutinosabb, hogy kazettája borítóján nem kér, hanem közöl: „Önök kérték.” Ha úgy fogalmazna: „Kérték-e Önök?” – fennáll a veszélye, hogy alkalmasint szembesülnie kellene a rideg valósággal: „Kérte a rosseb.” Kényelmetlen kérdőjelek persze nemcsak a könnyűlovasságnál fordulhatnak elő, hanem a nehéztüzérségnél is. Nemzeti ünnepünk, a tényleg nagy októberi forradalom legkínosabb kérdése például az volt: miért nem rehabilitáljuk Tóth Ilonkát, a mártír medikát, ha egyszer Sashalmon már szobrot is állítunk neki? S egyáltalán: hogyan nevezhetjük nyugodt szívvel nemzeti ünnepünknek október 23-át, ameddig 1956 hősei a XX. század megalázottjaiként, elorzott becsületüket vissza nem nyerve, olykor minimálnyugdíjjal tengődve érték meg az őket operaházi pompával ünneplő ezredfordulót? Remek, ha az igazságügy-miniszter érzi a honi (négy évtizede halálos bűnbe esett) igazságszolgáltatás le nem rótt adósságát – ám ennél több kell a kádári kommunizmus áldozatainak: kollektív rehabilitáció, veteránstátus, tisztos életjáradék. (Projekt indul; határidő: 2001. október 23.) Máskülönben az üres koporsónál elmondott lélekemelő Orbán-beszéd pusztá retorikai bravúr marad, s idővel besorolódik a verejtékeztetően kínos történelmi emlékkép mellé: Nagy Imre lánya együtt koszorúz apja gyilkosaival. Miért kellene a történelmi elégtétel katarzisa elé helyezni a mindent – bűnöst és áldozatot – egybemosó, szklerotikus nemzeti összeborulást? Miért nem lehetséges különbséget tenni felelős politika és „réalpolitika” között? Miért stoppoljuk a zászló közepén a lyukat? Kínos kérdések, de még ebből a századból: akár Önök is kérdehték volna. Remélhetem, hogy zavarok?

(2000. október 24.)

Igazi kikapcsolódás, hogy a sportban amatőrök lehetünk.

(Biztosítótársaság reklámfilmje)

Hogyan szurkoljunk a paralimpián? A dilemma keveseket érint – a tehetősebb turisták is csak a „rendes” olimpiára repültek Sydneybe. Pedig – minden eshetőségre számítva – nem szükségtelen ismerni a nézőtéri etikettet például egy csörgőlabda-rangadón. Itt az akciókat síri csend kíséri – tombolni akkor lehet, ha áll a játék. (Mindez azért ismerős Wimbledonból.) A fogyatékosok olimpiája legalább olyan (ha nem fokozottabb) indulatokat és erőfeszítéseket vált ki a játék örömeit a maximalizmussal ötvöző versenyzőkben, mint a nem fogyatékosoké. Hasonló a győzelmi mámor, bizonyára még doppingvizsgálat is van, s a kaján hírügynökségek nem győzik hangsúlyozni: óvszerből sem fogy kevesebb az olimpiai faluban, mint egy hónappal ezelőtt. „Elvégre fiatalok és egészségesek” – hangzott az indoklás akkor; s a fiatalság jobbra most is stimmel. Azt kell tehát mondanunk: sem az életöröm, sem a profizmus nem függ az anatómiai értelemben vett teljesértékűségtől. Így ha egy biztosítótársaság azt mondja a reklámfilmjében, hogy amatőrök a sportban (azaz egészséges létükre látványosan „bénáznak”), semmiképp sem valami fogyatékoságra kell gondolni. Főleg, ha hozzáteszik: „mert a szakmánkban minden pillanatban profiknak kell lennünk.” Azaz a profizmus sportágválasztás kérdése: a vérprofi Schumacher is focizik időnként, mégsem számol vele a Bundesliga. A szóban forgó társaság szakmai profizmusára azonban árnyékot vetnek azok a sajtóhírek, amelyek a cégnél foganatosított eredményes házkutatásról, bődületes összegű adócsalás gyanújáról regélnek. A rajtakapott vállalkozás profi módon mindezt úgy kommunikálja: vitájuk van az adóhivatallal. A polémia alatt pedig a reklámfilm (az amatőr sportolókról meg a minden pillanatban profi szakemberekről) zavartalanul pereget tovább a médiában, mintha mi sem történt volna. Lehet, hogy olyan amatőrnek nézik e globális paralimpia publikumát, hogy meg sem tudjuk különböztetni a csörgőlabdát a csörgősipkától?

(2000. október 25.)

Miután a hatóságok olyan állandó jövedelmet sem találtak a birkózóbajnoknál, amelyből a pénzt levonhatták volna, egy idő után a bíróság a pénzbüntetést átváltoztatta fogházban letöltendő szabadságvesztésre.

(Feczko a Mai Napban)

Mit ér a bajnok, ha nincs olimpia? Sportolója válogatja. Vannak, akik csupán pozitív hírral maradnak a sajtóérdeklődés fókuszában – az anyává lett Egerszegi Krisztina például erre rá is szolgál. Akad, akinél vegyes a kép: kajakos bajnoknőnk például jócskán kap hideget-meleget – de azért a Pa-Dö-Dő is bevette őt konjunktúraslágerébe: „Kőbán Rita, hozzá nekem kengurut.” Ám a legrosszabbul az erőatléták járnak: Gedő Györgynek a megélhetési bokszesztyű-árverése, Kovács Istvánnak pedig a leültetett testvére keltett bulvárizgalmakat. (A profi sportolóvá és médiaszemélyiséggé nemesült Kokóval szemben különösen alantas volt e „tényfeltáró” eljárás.) Most meg itt van barcelonai kedvencünk, Repka Attila, aki kevésbé tudta kamatoztatni hírnevét az üzletben, de azért címlapsztori, ha körözi a rendőrség. Igaz, csak némi bogarászás után, a lapon belüli cikkből derül ki, hogy Repka nem gonosztevő, nem erőszakolt meg senkit – viszont ittasan vezetett és elmulasztotta befizetni a harmincezer forintos büntetést. Ezt kellene most leülnie, ha nem valahol Németországban tartózkodna. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság persze csak tette a dolgát; azt, amit a szabályok előírnak neki – ám az ember mégiscsak eltűnődik: ha országgyűlési képviselőink (akik olykor rútul visszaélnak a választók bizalmával) mentelmi jogot kaphatnak, miként kerülhet ilyen méltatlan helyzetbe egy olimpiai bajnok, aki mögött vitathatatlan, világraszóló teljesítmény áll? S eszünkbe ötlhet Kónya Imre hadjárata is, amelyből méltán kovácsolt politikai tőkét: becsüljük meg anyagilag is olimpiai bajnokainkat! A gondolatot törvénybe is iktatta a parlament; mi, Himnusz-érzékeny szurkolók pedig elégedetten dőltünk hátra: a kiválóság elnyeri jutalmát. Miként lehet akkor, hogy a bíróság nem leli a letiltatható állandó jövedelmet?

(2000. október 26.)

Az ÁVH-ra sem sikerült eddig rábizonyítani, hogy bárkinek is lehúzták volna a körmét (úgy is fogalmazhatunk: az agyonverés gyakoribb volt, mivel erre legkevesebb három példa ismert).

(Püskösti Árpád a Népszabadságban)

Bevett pedagógiai módszer-e a körmös, a makarenkói tanok e magyaros változata? A testi fenyegetés emberöltők óta tiltott a hazai iskolákban – nem úgy „az élet iskolájában”. Az ÁVH-ra az ártatlanság vélelmét alkalmazni: több mint cinizmus. Körömléghúzás nem volt, csak szimpla agyonverés. Az alacsony agyonverés-gyakorisági mutató mint a szocializmus emberarcúságának csálhatatlan jele csak arra szolgál, hogy a „Körmös” Bauer elől elperelhessék a jelzőt. Kádár körmeinek sem volt semmi baja; különben miért tüntette volna el a bizonyító dokumentumokat? Farkas Vladimir is álmodik, amikor szájba vizelésről ír; meg a Kádár-helyettes Marosán is, amikor Ries igazságügy-minisztert a váci meszesgödörbe vizionálja, s kifecsegi, hogy idősb Bauer örületbe hajszóoló kínai vízcsöpögtető módszerrel kínozza halálra a sztrájkoló kedvű minisztert. Idősb Bauer – a nyugati hírszerző munkájában is kamatoztatott – intellektuális képességeinek tulajdonítja a töredelmes beismerést. (A kínai civilizációs ismeretek ezzel egybevágunk. A Marosán-verzió szidalmazása, köpködése, pofozása már kevésbé.) Ha nem volna az a három agyonverés, akár kézimunka-szakkörnek is nevezhetnénk az ÁVH-t. Pedig a kommunista terror tagadása épp olyan bűn, mint a holokauszté. Az idősb Mengeléért a latin-amerikai dzsungelt is tűvé tették – a mi ÁVH-s vallatóink „tisztességben” megöszülve, amnéziás médiasztárként végezhetik. Rákosi monográfusa sem képes mosdatni a szerecsent, csak a szerecsen fiát, aki tényleg nem tehet arról, milyen apja van. Frakciótársa, Eörsi Mátyás viszont egy internetes fórumon azt nyilatkozta: azonnal kirúgná az ügyvédi irodájából azt a munkatársát, akiről kiderülne, hogy nyilas volt. Az ÁVH-s is nyilas, csak a baloldalon – miféle kettős mérce indokolta hát, hogy idősb Bauer mégis önként távozzon?

(2000. október 27.)

Csökken az esélye annak, hogy Németh Miklós a közeljövőben az MSZP miniszterelnök-jelöltje legyen.

(Szocialista vezetők a Magyar Hírlapban)

Hány dudás fér meg egy pártban? Az MSZP-ben hónapokon át három is versengett a fődudási tisztért, ám míg operaténorokkal lehet jól fizető haktit szervezni, egy dudazenekarnak évtizedek kellenek az összecsiszolódáshoz. A szocialisták maguk közt felfüggesztették a fennen hangoztatott demokráciát, s – miközben pártelnöki, kormányfőjelölti és frakcióvezetői posztok röpködnek a levegőben – voltaképpen a régi jó főtitkárságért folyik a véres küzdelem. Ez a szervezet a csúcsein mindig is koloncnak tekintette az okoskodó tagságot, amelyet az első ciklus közös megszégyenülésében még sikerült kordában tartani, mára azonban ráébredt királycsináló erejére. Ennek a tagságnak intett most be látványosan a felső vezetés. Ez a pártlebs ugyanis fölöttébb korszerűtlenül, az ezredvégi szociáldemokrata divatokkal szembeszegülve a tekintélyuralmi Németh Miklóst akarta minden fontos pozícióba – olyannyira, hogy Borsod-Abaúj-Zemplénben (ahol, ugye, Kupa Mihálytól Maczó Ágnesig több populista politikus is aratott már babérokat) a fáma szerint még a pártonkívüliek is nagy számban írták alá az exminiszterelnököt támogató íveket. Kovács László viszont a Szocintern favoritja – mégsem akar nyilatkozni választóinak. Valószínűleg őt is megdöbbenettette, hogy a „londonita” Németh nem akar asz-szisztálni a kettős kirakathatalom létrehozásához: jól tudja ugyanis, hogy ha valakit miniszterelnök-jelöltként megneveznek, attól kezdve a publikum szemében „ő a főnök”. Ebből is látszik, hogy a szocialista pártelnökség vajmi keveset ér, ha egy sikeres választás után valaki másnál van a kasszakulcs. A meglepődött szocialisták azzal találták magukat szembe, hogy az exbankár immár nem is leplezi ezt az összefüggést, s a közös siker érdekében sem hajlandó őt kiszorító pártdemokráciásdit játszani. Vagy lehet, hogy – amint a Beszéljük meg! betelefonálója vélte – titkon már a „posztmádli” államfői székre pályázik?

(2000. október 28.)

A szurkolókra jó hatással voltak a roham- és lovasrendőrök.

(A Magyar ATV az Újpest–Ferencváros rangadóról)

A kardlap mint a hatáskeltés eszköze? Régi, bevált recept. Az újdonság csak annyi, hogy az erőszakszervezet jelenléte „jó” hatással van a jámbor fradistákra. E hatás abban merül ki, hogy ezúttal nem került sor nyílt utcai összecsapásra a tökéletesen elszeparált „ösellenségek” között – az FTC-rajongók „csupán” a számukra kijelölt szektor vadonatúj székeit amortizálták le. (A rádió Krónikájának megjegyzése szerint a jelenlévő kisebb rendőrhadsereg mindezt tétlenül nézte.) Lappangó gyanúm szerint a magyar futballbajnokság megreformálásának – a hangzatos szakmai érvekkel ellentétben – egyetlen, rendészeti természetű oka lehetett: hogy legalább ősszel elkerüljék a Fradi–Újpest meccseket. Összeült a katasztrófamegelőző bizottság, aztán hosszas tipródás után kisütötte: legyen két-csoportos alapszakasz – az egyikbe rakjuk be a zöld sasokat, a másikba az ultraviola bulldogokat. Jobb elkülönítő ez, mint három szögesdrót! Ám bizottság tervez, Fortuna végez: az ellenlábasokat összesorsolták a Magyar Kupában. (Itt az ideje a kétcsoportos kupaküzdelmeknek?) Vér ezúttal nem folyt, az ülőkéket meg ezek szerint épp olyan fogyóeszköznek tekintik a rend őrei, mint a metrókocsikat. Mintha megfordult volna a dolgok sorrendje: régebben a sport az életünk színesítője volt, most meg mintha minden – a rendfenntartástól az adóforintjainkig – a sportért volna. (Az aránytévesztés ékesszóló példája Kovács István menedzsere, aki megsértődött, mert Orff örökösei holmi szerzői jogokra hivatkozva letiltották, hogy bokszbajnokunk a Carmina Burana dallamára vonuljon be a szorítóba. Szerinte Kokó csak népszerűsítette ezt a Magyarországon úgyszólván ismeretlen muzsikát...) Alighanem elodázhatatlan feltenni a kérdést, nem volna-e egyszerűbb egy még tökéletesebb, az adófizetők szempontjából még takarékosabb szeparáló törvényt hozni: a Fradi páratlan években induljon a bajnokságban, páros években a kupában; az Újpest meg épp fordítva?

(2000. október 30.)

Orbán mosolyogva bevallotta: nem volt apás születés.

(Fazekas Ágnes a Mai Napban)

Halottak napja táján beszélhetünk-e születésről? Úgy hiszem, ez nem az a kategória, mint ha a Stahl–Friderikusz „álompár” nyilvános boldogságának esélyeiről értekeznénk, a Tv 2 gegcsapatának legnagyobb megelégedésére. A új élet mindig vigasz az elmúlással szemben – ráadásul kívül esik a reklámfogások hatókörén. Bár a lassan egyhetes Orbán Róza sem menekülhetett a suttogó politikai piárosok éles nyelvétől: egyrészt azt terjesztették róla, „biztosan nem a családi pótlékból fogják felnevelni”; másrészt világrajövetelét előrehozott kampányfogásként igyekeztek beállítani. Soha rosszabb kampányfogást! (Még akkor is, ha elrontja az év leghatásosabb politikai szlogenjét, aminek demagóg hajléktalan-verziójával még óriásplakát-pályázatot is lehetett nyerni: három gyerek, három szoba, négy kerék. Az új 4-3-4-es képlet inkább egy futballcsapat-felállásra emlékeztet.) A kis Róza persze annyiban nem „kormánybébi”, hogy exkluzív klinikai vajúdószobát érdemelne – a „mértékadó” lapokban egyébként is csak ennek az ellentéte volna hír. Meglehetősen visszafogottan kommentálták e népszaporulatot: elvégre nincs a sajtónak gyakorlata abban, hogy a hivatalban lévő miniszterelnököt miként láttassa friss apaszerepben – ilyesmi a magyar történelmi praxisban még nem fordult elő. (A kézenfekvő Blair-párhuzam nem mérvadó: a BBC-féle bulvártempóhoz képest mi komoly újságírást művelünk; különben is, az Orbán-kormány nem balszálon keresi a harmadik utat.) Brit földön például minden biztonnal politikai vita tárgyát képezné az is: egy gyakorló kormányfőnek kötelessége-e az apás születés; nem azt akarja-e leplezni a folyosón való gyámoltalan toporgással, hogy nem bírja a vér látványát? Azt sem kerülnék meg, hogy miért szakadt meg az eddigi névválasztás (Ráhel, Gáspár, Sára) hagyománya – nem jelent-e ez fordulatot a kormány politikájában? (Javasolt publicisztikai cím: „A Róza neve”.) Lehet, hogy az ilyesmi cáfolná a politikai impotencia teóriáját?

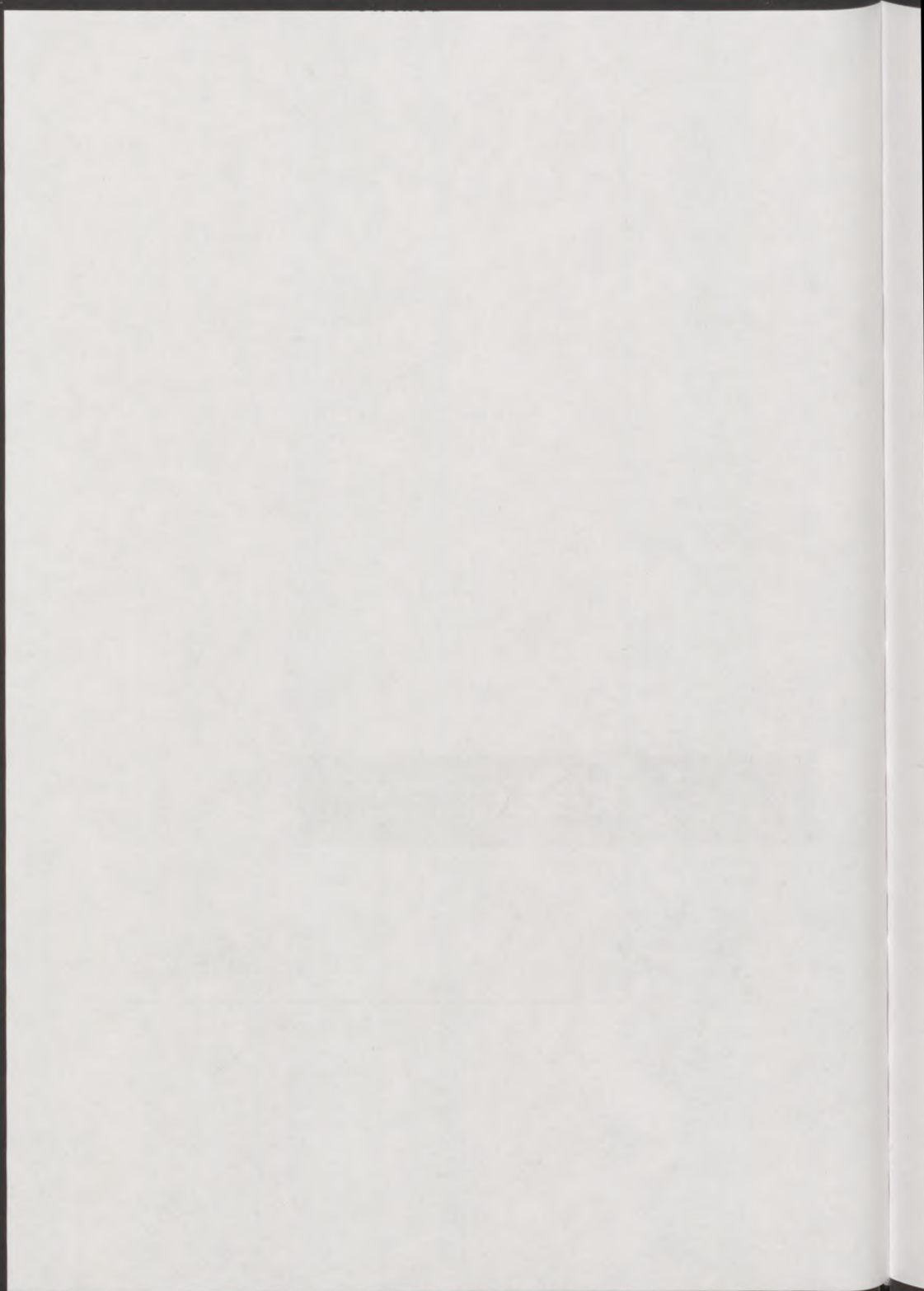
(2000. október 31.)

kétezer

november

Ha feleségem volna, biztos, hogy nem lennék itt.

(Uhrin Benedek a Nap-keltében)

Ébredtek már Uhrin Benedekre? Az élmény nem hasonlítható más sokkhoz. Az ember mindig reménykedve vág neki egy új napnak, hátha közeli az elérhetetlen eszményt – aztán a könyörtelen szerkesztő urak visszazökkentik az ezredvégi valóságba. Uhrin, a műkedvelő író és dalszerző nyugdíjas koráig – méltán – ismeretlenül maradt életműve az internetes terror vadhajtasaként lopakodott be intim szféránkba. Az a tény, hogy a kulturális elithez tartozó Verebes István egyenrangú félként, mint művész a művészt kérdezgetheti ezt a szánalomra méltóan tehetségtelen öregurat, a média eldarídósodásának egyenes következménye. Az ősbűn az, hogy egyáltalán működhetnek olyan kártékony pszeudotévék, ahol Uhrin először mikrofont kaphatott; az viszont már a honi internet- és médiaipar közös felelőssége, hogy a szenzáció mindenhatóságának elve alapján ez a zenei gagyi beszüremkedhetett az első nyilvánosságba (beleértve a közszolgálati rádió reklámjait is). A Sziget rendezőire, akik a nyáron sztárvendégként hívták meg, csupán tripla giccsadót illene kiróni; a társadalomtudósokat azonban, akik „ellenkulturális jelenségként” aposztrofálják a totális dilettantizmus piedesztálra emelését, foglalkozás körében elkövetett népbutítás miatt kellene felelősségre vonni. Ha az ellenkultúra nem egyéb, mint hogy egy idős férfit kollektívan kiröhögünk, s ezt álszent módon nemzedéki életérzésként, a futószalagon gyártott dilipirulás technóval szembeni tiltakozásként állítjuk be, az mindannyiunk szégyene. (Pedig az Uhrin-sors mélyén tragikum rejlik: azért kényszerül zenei karrierre, hogy anya nélkül nevelt epilepsziás fiáról gondoskodjék.) Ám ha az elencsapás kiterjed politikai kultúránkra is, hamar lehúzhatja ez az ország a rolót. A „kispatakos” slágerben azt énekli az isteni Uhrin: „az én vízből locsolják a sok kerti virágokat”. A nyelvtani egyeztetés ordító hiánya fölveti: talán mégsem volt olyan elvetemült cenzúraszervezet annak idején a sanzonbizottság?

(2000. november 2.)

Hányingerem van a médiákban uralkodó állapotoktól.

(Nagy Kriszta a Vasárnapi Hírekben)

És a médiáktól? A többes szám korrekt használata nem feltétele a sajtókritikának, de ha már egyszer valaki „kiáltványfélét küldöz szét a média jeles képviselőinek”, legyen e téren is felelősségteljes médium. Főként, ha egyaránt leszedi a keresztvizet az ország kultúrintézményeiről, zenei életéről, reklámparáról és szponzorairól. Ez a valaki nem más, mint a Tereskova zenekar énekesnője (tipikus posztszocialista névadás – már fogalmuk sincs, hogy az oroszban a „je” olykor lágyít). Nagy Kriszta „alsóneműben robbant be a köztudatba”, midőn e jelmezbe öltözve (vetkezve) óriásplakáton közölte a világgal, hogy ő bizony kortárs festőművész. Kézügyességéről a széles publikumnak nem volt módja meggyőződni; kortárs voltáról annál inkább: az újabb plakáton ugyanis „egy fajansz fölé hajolva okád éppen”, együttesének búcsúkoncertjét hirdetve. Kultúrkritikai jellegű hányingerének sokkoló hatását azonban némiképp tompítja, hogy azt a „terhes” jelzővel is összeköti. Áldott állapota iránt viszont kétséget támasztanak megnyilatkozásai, melyek arra engednek következtetni, hogy ezt a fennkölt metaforát kizárólag a hányingermotívum kedvéért keverte a koncertreklámba. A nyilvános okadás indoka egyébiránt az, hogy a Tereskovát az elvetemült médiamaffia soha nem eresztette be az első nyilvánosságba, emiatt nem is tudtak megélni a muzsikálásból, s mivel ráuntak az amatőrizmusra, itt az ideje becsukni a boltot. „A nyolcvanas években még megvolt a maga bája annak, hogy semmihez nem értünk, zenélni nem tudunk, mégis önmegvalósítunk. Pedig akkor is volt, ma is van olyan zene, amit profi módon művelhetnénk. Csak képtelenek lennénk rá.” Aki ebből képes kibogarászni, hogy Tereskováék akkor tudnak-e, képesek-e egyáltalán zenélni, az méltán kiírhatja lenge portréja mellé az óriásplakátra, hogy kortárs kommunikációművész. S ha a profizmus gusztustalan is, van-e profibb időzés annál, mint egy búcsúkoncertet a forradalom gyásznapiján megejteni?

(2000. november 3.)

A Gönczcel, Méccsel és társaikkal szemben megtalált névtelen hősök, a „pesti srácok” éppen azért alkalmasak forradalmi emléktárgynak, mert arctalanok.

(Dobrovits Mihály a Magyar Narancsban)

Létezik-e forradalmi szuvenír? Tekintélyes történész egyetemi oktatókkal nem illik vitázni ilyen kérdésben. De ha már egyszer az „arcos harcos” emléktárgyak mellett érvelünk, talán mégsem kellene szegény Göncz Árpádot és az akasztófa árnyékából menekült Mécs Imrét a „Rajk László és bandája” típusú nyelvi formulába szuszakolni. Aligha csupán ügyetlen fogalmazásról van szó, hiszen másutt is előbukkan a cikkben: „1956 és emléke már rég nem Nagy Erzsébet, Göncz, Mécs, Eörsi és társaik ügye”. Az az régen nyilvánvalóan az ő ügyük volt, most meg az arcátlan arctalanoké. Pesti srác egyébként sem létezett – úgy találták ki utólag, mint Victor Hugo Gavroche-t, a párizsi forradalom utcagyerekét. A dobrovitsi tétel szerint minél kispolgáribb egy ország, annál kevésbé van szüksége hősök-re. Ha az ország nagypolgári volna, bizonyára már állnának a Göncz- és Mécs-szobrok. (Nagy Imrée áll, de az nem illik a prekonceptióba.) A heroizálás tehát elsősorban ama ötvenhatosok esetében volna indokolt, akik később szabad demokraták lettek. (Ez össze is vág a historizáló publicisztika műfajmeghatározásával: „Egy liberális hiányérzeteiről”.) De miután így megneveztettek a hősök, mi legyen a pesti srácokkal, az arctalan forradalmi tömeggel? „Nem különböznek tőlünk másban, csak abban, hogy azon az október végi, november eleji héten az utcára mentek, s közülük egyesek ölték, vagy akkor, netán annak következtében megölettek.” Hát így van ez az arctalanokkal! Szakasztott olyanok, mint mi, csak épp adott esetben nem lapulnak otthon, hanem fegyvert fognak a zsarnokság ellen, sőt adott esetben nem átallanak – a hűvös liberális ész számára már-már értelmezhetetlenül – meghalni sem. Hősi halált halni – tegyük hozzá, mielőtt a hősi élők és „társaik” túlságosan lefednék a forradalmi szuvenírbolt szabad felületeit. Srácok, hát megérte törni magatokat?

(2000. november 4.)

Ha a következő felvételen is megismétlődik az eset, akkor nyilatkozom a történetekről.

(Havas Henrik a Mai Napban)

Ki cenzúrázza a Heti Hetest? A választ azt elfújta a szél. A cenzúrázásra mérget vehetünk: komoly ember mondja; egy hétig államtitkár is volt. Havas úgy nyilatkozik nem-nyilatkozatában: „Nem tudom, miért nem adták le a Torgyánról szóló vicceket.” Nos, akkor ki tudja? Ha e két havasi mondatot hírként beolvasná a műsorban Jáksó László, lenne is petárdaözön meg görögtűz! (Torgyán-viccek címmel korábban még külön tréfagyűjtemény is napvilágot látott. Nehéz lehet e tárgykörben újat mondani.) Milyen kár, hogy immár nincs az RTL Klub politikai tanácsadó testületében Schmidt Mária! Akkor mindent egyszerűen rá lehetne kenni. Annak idején kényes ízlésű demokraták fintorogtak, hogy lám, a miniszterelnök környezete már a kereskedelmi tévékre is rá akar tenyerelni; ám az nem szűrt nekik szemet, hogy vajon mivégre hoz létre egy magánműködő önként és dalolva efféle szervezetet? (Amiben – jegyezzük meg a történeti hűség kedvéért – a miniszterelnök politikai ellenlábasaiknak környezete épp úgy képviseltette magát.) A tanácsadó testület időközben kimúlt, de íme, Havas Henrik szerint a politikai befolyás változatlanul fennáll. Két eset lehetséges. Egy: Torgyán József képes letiltani a róla szóló vicceket. Ez esetben a szóban forgó tévétársaság leplezett politikai vállalkozás, és a médiatörvény értelmében el kell venni tőle a műsorszolgáltatási jogosultságot. Kettő: Torgyán nem képes letiltani a róla szóló élceket. Ez esetben az RTL-es döntéshozók ezt önként, de ugyancsak politikai számításból teszik. (Következtetés: mint fent.) Volna egy harmadik lehetőség is: hogy a szerkesztők és tulajdonosok elhűltek az ordenáré poénok hallatán, s a polgári jóízűség nevében, a stúdiószerelőik érdekében is kiherélték a humornak csúfolt agitprop tobzódást. Ez azonban fölöttébb valószínűtlen. Hiszen akkor nem hűltek volna-e el a nem-Torgyán-viccek nivótanságán is; s nem cenzúrázzák-e ki (úgy, ahogy van) az egész műsort?

(2000. november 6.)

***Ma a Népszabadság, holnap a Magyar Nemzet munkatársa
kerülhet sorra.***

(Ungváry Rudolf az Élet és Irodalomban)

Pénz számolva, kritikus verve jó? Ezt már jónéhány vidéki színművész is így gondolta. (A megtorlást ritkán foganatosították; legfeljebb a megyei lapot tépték nyilvánosan miszlikre.) Ám legújabbkori sajtótörténetünknek vitathatatlanul fekete napja, amikor Orsós László Jakab (alias Krausz Barnabás) tévékritikust foglalkozásának mártírként bérverőlegények elagyabugyálták. A megtorlás annak a „leleplezésnek” az egyenes következménye, amit Seres László vitt végbe az ÉS hasábjain: bántotta kényes erkölcsi érzékét, hogy valaki (különben jó) tévékritikákat jegyez álnév alatt, miközben a saját nevén maga is televíziós közreműködő. (Azóta már nem az.) A szándék nemes: minden közszereplőről lehessen tudni feketén-fehéren, milyen minőségben közszerepel. (Bár az igazán kényes erkölcsi érzéket az bántja igazán, hogy mindmáig tisztázatlan: a közvélemény alakítói közül előző életében ki volt nyilas, karhatalmista, besúgó, kém, idegen hatalmak alvó ügynöke.) Serestől megtudták a verőfiúk megbízói is: nem Krausz, hanem Orsós a célpont. („Ahá, ezért nem találtuk eddig a telefonkönyvben.”) A leleplező kedvű kolléga jelenségszintre terelte az ügyet, Ungváry meg méginkább általánosít: „A magyar újságírás, élén a nagy napilapokkal és az újságíró-szövetségekkel, azonban hallgat.” Szerinte ugyanis nem valamely konkrét tévéproducer állt bosszút – ehelyett intézményesen a nyilvánosan véleményt nyilvánító értelmiségit fegyelmezték meg. Intézménnyel pedig intézménynek kell szembeszállni – véli. Mint potenciális áldozat, egyetérték vele: a rendőrség intézményének. Amely felbujtóként Seres mellett immár Ungváryt is számbaveheti: „Azért verték meg, mert más volt a véleménye valamiről? Egy tévéműsorról? Egy vendéglő kínálatáról? Ki tudhatja, melyik kritikája volt a gyutacs?” Szóval nemcsak producer – séf is lehetett a megbízó. E játékrontó szellemi ütlegelők Krauszt már elvették tőlünk – most a Witmann fiúk vannak soron?

(2000. november 7.)

Ha kérdés, hogy mi köti össze Párizst, Londont, Budapestet és Rómát, a válasz az, hogy ez az örvénylő front.

(Pártai Lúcia időjárás-jelentése)

Lehet-e definiálni Európát? Számosan megkísérelték, de gyakran sanda hátsó szándékokkal. A sokáig érvényes jaltai definíció romokban – általános érvényű új meghatározás meg egyelőre nincs forgalomban helyette. A bebetonozott „kontinensrend” már akkor repedezni kezdett, mikor Izrael indulhatott a sakk Európa-viadalon – csak idő kérdése volt, mikor jelenik meg a klubban mondjuk Marokkó vagy Tajvan. Mára Európa politikailag is kitágult, új országok jelentek meg a területén a Kaukázustól a Baltikumig – a vén földrész szerencsésebbik, unióba forrt fele viszont (talán épp a lajstrom hosszán elhűlve) kezd sündisznóállásba vonulni. Mi azonban még reménykedünk, hogy a Nyugat beváltja a német egyesítés eufóriájában tett könnyelmű ígétét, s a formálódó kelet-atlanti szuperhatalom határait még ebben az emberöltőben kiterjeszti legalább a földrajzi Európa feléig. Ekkor átmenetileg (megint) frontország lehetünk, csak épp a sorompó túloldalán posztolva. Igaz, ettől még függőben marad Ady Endre halálos ágyán feltett kérdése („Erdély, mi lesz veled?”); mégis örül az ember minden megoldási javaslatnak, ami belülről kerít bennünket a gazdag demokraták Európáján – még akkor is, ha ártatlan időjárás-jelentésből való a koncepció. Párizs, London és Róma együtt, mégpedig egyazon budapesti frontban – fölöttébb kecsegtető jövőkép! (Tényleg nem ünneprontás, de Berlin és Brüsszel nekem azért hiányzik a sorból – igaz, nehéz ilyen bonyolult frontot a térképre álmodni, bármily vehemensen örvénylik is.) De hogy viszonyul e botcsinálta „meteorológiához” a nyugat-atlanti új Amerika? Integrációnkat némely honi külpolitikai publicista még pár hete is attól féltette, hogy Orbán Viktor mindent a „jobboldali” Bush győzelmére tesz fel (?), s jaj lesz nekünk, ha a „baloldali” Gore–Liebermann páros összevonja majd a szemöldökét! Lehet, hogy a frontok nem is ott húzódnak, ahol a szakírók képzelik?

(2000. november 9.)

De tartoznak-e egy ellenzéki párt belügyei, mondjuk egy kormánypárti kiadványra?

(Forró Tamás a Nap-keltében)

Miről ismerszik meg a kirekesztő riporter? Például arról, hogy szelektíven fogja fel a sajtószabadságot: szerinte vannak orgánumok, amelyek a közélet minden zegzugával foglalkozhatnak; s vannak, amelyeknek ez tilos. Forró szerint a Magyar Nemzetre nem tartozik az MSZP hatalmi belharca, elvégre egy politikai napilapot miért is izgatna egy jelentős parlamenti párt káderpolitikája? Jánosi György interjút adott a Magyar Nemzetnek, s a „közzszolgálati moderátornak” ez nem fért a fejébe. Jánosi demokrataként nem is érti a neki szegezett kérdést: türelmesen elmagyarázza, hogy egy politikus a lapokat fórumnak tekinti, s nem nézi, hogy interjúügyben mondjuk a Magyar Fórum vagy a Magyar Demokrata keresi-e meg. Forrónak ez korántsem evidencia, pedig a Világgazdaság kiadójaként, a Zöld Újság Rt. elnök-vezérigazgatójaként tisztában kellene lennie a hatályos sajtótörvénnyel, ami a tájékoztatással kapcsolatban nemcsak jogokat, de kötelességeket is megfogalmaz a közszereplők számára. Miként azzal is tisztában lehetne, hogy az ő lapján kívül milyen egyéb napilapok vannak még a honi sajtópiacon – vagyis hogy a becsületes nevű Magyar Nemzet nem egyszerűen „egy delevári off-shore cég magyarországi kiadványa”, hanem működő napilapként az általa kiadott újság konkurense is. Ha ezt tudná, már csak sajtóetikai (összeférhetetlenségi) okokból sem tenne fel ilyesfajta, gyűlölettől sugárzó álkérdéseket. (Gazdasági újságíróként talán arról is hallott: az off-shore cégalapítás nem bűncselekmény.) Igaz, egy hobbiújságíró, aki nem szorul rá a tévés honoráriumra, a jelek szerint több mindent megengedhet magának. Forró szerepelt a Playboy magazin első alkalommal elkészített, A száz leggazdagabb magyar című toplistáján, amely a milliárdos vagyonokat lajstromozta. Ennek ismeretében nem furcsa-e, hogy leánya autóversenyzői szenvedélyét az előző ciklusban nem ő, hanem a Malév és a Postabank (közpénzből, több tíz millióval) finanszírozta?

(2000. november 10.)

Különös, baloldali erotika lebeg körülöttük.

(Dóka Péter a Népszabadságban)

Van-e Erosznak politikai irányultsága? Eddig úgy tudtuk, hogy nincs – sőt maguk a politikacsinálók is gyakorta hangoztatják: a magánélet szent és sérthetetlen. Az erotika persze több (vagy kevesebb) a szerelemnél; a szexualitástól meg főként az különbözteti meg, hogy kétségkívül van valamiféle közösségi jellege. A baloldal viszont saját bevallása szerint is közösségkívő – így a „baloldali erotika” szókapcsolat (túl az első döbbeneten) elvileg még megideologizálható is lenne. Csakhogy e különös megállapítás egy filmkritika szövegében lelhető fel (A lövés utáni csend Volker Schlöndorfftól), amiben e bizarr kommunisztikus borzongás egy nyugatnémet ultrabalos terroristanő és egy keletnémet Honecker-legény között realizálódik. A kritikus olvasat szerint a hölgynek „elveiben egyetlen igaz társa Erwin, a Stasi-ügynök”; nem csoda hát, hogy „szigorúan hivatalos kapcsolatuk mögül finom, ártatlan vonzódás sejlik elő”. E balos finomság úgy nyilvánul meg, hogy a nő „a megszelídült vadmacska tekintetével néz”, míg a kopaszodó férfi „gyengéden mosolyog rá vissza”. Ennyi lelki gazdagság láttán már el is felejthetjük, hogy a Vörös Hadserg Frakció tagjait máskülönben „csak a fegyverhasználat vágya hajtja” (nyilván nem erotikus értelemben). A baloldali erotika specifikumát segít körülírni az a Dóka-féle jellemzés is, hogy a főhősnő „a szerelem, a barátság és az elválás Bermuda-háromszögében elveszíti harciasságát”. Más, ideológiailag kevésbé képzett hölgytársai egészen mást szoktak elveszíteni ama háromszögben (nem a bermudanadrágra gondolok); bár a Tanga-háromszög emlegetése bizonyára kevésbé passzolt volna a kritikus elragadtatásához. Kérdéses persze, hogy létezik-e egyáltalán efféle síkidom, vagy csupán egy ordító fogalmi képzavarral van dolgunk – ám az erotika mezején elveszített harciasság nem kecsegtet sok jóval a baloldal reneszánsza szempontjából. De ha mindezen túllépünk is, lehet-e azt a lebegő, finom, ártatlan vonzalmat feledni?

(2000. november 11.)

Rettentően szeretném, ha győznének, és én megérném.

(Bodor Pál az MSZP-hez a Budapesti Lapban)

Meddig éljen Diurnus? Adjon neki az Isten még sok-sok évet, hogy egyszer beteljesülhessenek választási reményei! Nem könnyű manapság MSZP-szimpatizánsnak lenni, ahol „milliók szurkolnak” e pártnak, „olyanok is, akik nem szeretik”. Korántsem irigylendő ambivalencia, amely a szeretet hiánya és a szurkolás szeretete között feszül – s külön politikai pikantéria, ha ezt a duplalelkűséget egy szocialista kampányújságban írják körül. Bodor a sóvárgó kívülálló nézőpontjából indít (hej, ha én is közte lehetnék, s felszólalhatnék a tisztújító kongresszuson), de később többes szám első személyre vált: „Mire elveszítettük a választásokat, jórészt elveszítettük a médiát is.” (MÚOSZ-elnök legyen a talpán, aki rájön, hogy a baloldali médiadömpingben „jórészt” mire gondolhatott.) Az általa javallott médiapolitika amúgy arra szorítkozik, „amelyet tízmillió ember többsége megjegyezhet”: „Szóval ezt akarják a lapokkal, rádiókkal, televíziókkal a szocik.” Jegyezzük meg tehát: a szocik akarnak valamit a (közszolgálati és/vagy kereskedelmi) médiával és a kivétel nélkül magántulajdonú sajtóval! Bár ez még nem aktuális, hisz Bodor szerint „talán jobb is lenne”, ha a „most már bevallottan is szélsőjobb uralom” keretében „a Fidesz döntene arról, hogy ki, mikor és hol végezheti el a szívűtőtetemet, és hány órákor haljak bele”. Ez viszont veszélyeztetné ama óhaj teljesülését, hogy megérje a szocialista diadalt. Nem is tudja, a „még mindig jobb” szélsőjobb Fidesztől hősi halált reméljen-e („talán meg kell várnunk még egy felvonást, hogy mindenki a fejéhez kapjon, akinek még lesz feje”); vagy csak hősi kínzatást („aki még mindig nem hiszi, amit lát, arra fölvilágosító erővel hat, ha majd bevezetik a testi fenyítést”). S mi lesz, ha a nép fejtenül, vakon követi a Fideszt? Bodor „rezignált szocialista barátja” szerint „legfeljebb jön egy húsz-harminc éves Horthy-korszak”: lemerülnek és kibekkelik. Hány éves is lesz Diurnus 2030-ban?

(2000. november 13.)

A XIX. század végén Európában a negatív rekordot a londoni dokkmunkások tartották: aki száznál több szót használt közülük egész életében, az már a rámpák Szókratészének számított.

(Szalay Károly a Magyar Demokratában)

Mi a helyzet a magyar rámpákon? Politikai rakpartjainkon manapság ugyan dokkok helyett inkább Gellért rakparti „dokumentumokról” esik szó; a nyelvi redukció tekintetében azonban, amely állítólag a választási siker záloga, lassacskán megütjük a klasszikus Temze-parti mércét. A kommunikációtudorok szerint a politikai üzeneteket egy tíz-tizenkét éves gyerek szintjére kell leszállítani ahhoz, hogy hatékonyan célba érjenek. Tiszta sor: korunk funkcionális analfabéta „dokkmunkásai” a tömegdemokrácia logikája szerint ugyanannyit érnek, mint a hét nyelven beszélő profesz-szorok. A „voks populi” diktatúrájának ezredvégi elfajulása pedig világszerte elképesztő szlogenkultúrát generál. Az még csak hagyján, hogy a Neil Simon tollára való, helyzetkomikumban bővelkedő amerikai választási komédiában immár a leszállított mondandót is leszállítják (több vallást a politikába – mondja a demokraták alelnökjelöltje a vallásosságukért csúfolt republikánusok képébe, de a vallás válfaját nem részletezi); hazai földön viszont még meg is ideologizálják a tudatos nivótlanságot. Mandur László, a szocialisták újdonsült budapesti elnöke szerint azért kell rövid üzenetekkel bombázni a lakosságot, mert felgyorsult az idő. Sebesen pergő korunkban eszerint program helyett csupán olyan jelmondatokra futja, hogy „Magyarország mindannyiunké”. Szép mondat, jó mondat, igaz mondat, még a dokkban is megértik – nem csoda, hogy az országimázs-központ is gyorsan a magáévá tette, pedig a szocialisták fogalmazták meg. (Ebből is látszik, hogy e központ szerint a „mindannyiunkba” a szocialisták is beletartoznak.) Ezzel szemben Kovács László némi rámpai ízzel azt nyilatkozta, hogy az országimázs-formálók „lenyúlták” az MSZP szlogenjét – azaz szerinte a „mindannyiunk” szűkebb kategória. Hol az a blőd Szókratész, aki ilyen szókra tész?

(2000. november 14.)

Nem kell megijedni a gyöngytyúk sötétebb bőrszínétől.

(Libszakértő a Pannon Rádióban)

Szeretik-e „a bőrt”? Természetesen a baromfiételekre gondolok, melyek most, hogy a marha- és birkahús fogyasztása révén egyaránt van esély Kreutzfeld-Jakob kórt kapni (a nevénél csak maga a betegség félelmetesebb), megint felértékelődtek egy kicsit. Alapjában véve kétféle ember van (a vegetáriánusokat nem számítva): az egyik imádja a szárnyasokat; a másik ki nem állhatja. Az utóbbinak rendszerint „a bőrével” van gondja – talán a kelleténél jobban emlékeztet az emberi test burkára. Túl azonban a lappangó kannibalista félelmeken, a bőr azért is fontos szerepet játszik a sokszínű humán kultúrában, az emberi választásokban, mert mindig szigorúan a felületen marad. Így aztán felületes háttérrádiózóként az ember hajlamos is elsiklani az olyasfajta – máskülönben ártatlanul gasztronómiai – kijelentések fölött, amelyek a Márton-napi libanapok apropóján a háziszárnyasok bőrszínéről értekeznek. (A magyar konyhaművészeti tradíció az ilyen tájra felhízlalt libák mellett a korábbi századokból a gyöngytyúkot kínálja alternatívaként.) Elhagyva a baromfiudvart, az emberi bőrszínre alighanem ugyanaz a szakértői vélemény vonatkoztatható: nem kell tőle megijedni. Nem azért, mert sötétebb vagy világosabb – sokkal inkább azért, mert felületi probléma: semmi lényegeset nem mond el az egyénről, mi rejtőzik belül. (E humánbiológiai sokféleség ellen ösztönösen lázadunk, amikor a fehér bőrű ember kreollá szeretne lenni, s ezért akár az ózonlyuk alá is kifekszik; Michael Jackson viszont milliókat költött az „ellennapozásra” – igaz, ebbe látens módon még az amerikai rab-szolgaműlt is belejátszik.) Az ember bőrének nincs mód lehúzni, s diszkrétten félrekaparni a tányér szélére. A bőrmeózással helyett muszáj egyenként megvizsgálni, miféle tartalmak (értékek és indulatok) rejtőznek a konkrét burok alatt. Fáradságos dolog, amiben nem segítenek előrejutni a felületet előítéletek. Vajon a globalizáció ezt a műveletet, vagy épp az ellenkezőjét jelenti?

(2000. november 15.)

A Nap-kele nemzetközi lapszemléjében az elmúlt időben ismételten félretájékoztatta nézőit.

(A Közéleti Önképzőkör Egyesület helyreigazítási kérelméből)

Elavulhat-e egy helyreigazítás? Megszűnik-e a hivatkozási alap, ha a panasza okot adó műsor más köntöst ölt? A médiának – mint életünk egyik fő alakítójának – hallatlan a felelőssége abban: bizhatunk-e egymásban, az össztársadalmi játék megannyi résztvevőjében. Abban, hogy a kommunikációnak vannak áthághatatlan szabályai. Mert ha maguk a hírek sem igazak, hogyan hihetnénk a belőlük sarjadt véleményeknek? A Közéleti Önképzőkör (úgy látszik, vannak még a lényeges dolgokra is ráérő szervezetek) vette a fáradságot, és ellenőrizte a Nap-kele nemzetközi lapszemléjének valóságtartalmát. Zavarbaejtő következtetésekre jutott. Úgy találta, hogy némely októberi napokon a műsor a Népszabadság internetes kiadása Országimázs rovatának Rólunk írják összeállításából dolgozott, de korántsem szolgálai módon. Egyrészt többnapos késéssel (ami napi lapszemlénél igencsak kínos), másrészt a források megváltoztatásával. Ami az interneten még az Augsburger Allgemeine cikke volt, a tévében már a Frankfurter Allgemeine Zeitungé. (Utóbbinak nincs is on-line változata.) A Jerusalem Postból ily módon Financial Times lett, az izraeli Haaretzből International Herald Tribune. Az önképzőkör biztosra ment: október hónapban nyolc reggelt is megvizsgált, mielőtt helyreigazítási kérelemmel fordult volna a Nap Tv-hez. A kérelemben a forráshamisítást szándékosnak nevezte, s indokoltnak ítélte a nézőktől való bocsánatkérést. A levél elment, válasz azonban nem érkezett – hacsak az nem számít annak, hogy három napig talányos okból szünetelt a nemzetközi lapszemle. A tárgyi tévedéseket nem igazították helyre: nem sikerült helyet szorítani az önkritikus három mondatnak; kellett a hely az önreklámnak, hogy mennyivel többen nézik az emberek ezt a műsort, mint a vetélytársakét. Csakhogy a mennyiség vajmi keveset ér, ha ilyen minőség társul hozzá. Lehet-e hinni ezek után egyetlen szavukat is?

(2000. november 16.)

Osszián úr vagy hölgy igazán felhívhatott volna.

(Gyárfás Tamás a Pannon Rádióban)

Elavulhat-e egy napi jegyzet? Ez a műfaj velejárója: hacsak nem őriz shakespeare-i futamokat, éppúgy a tömegkommunikációs enyészeté lesz, mint a napisajtó általában. Egy ilyen eszme-futtatásnak másnapra már nem kell helytállónak lennie – ám a megjelenés reggelén mindenképp illik. Tegnap ezen a helyen többek között azt tettük szóvá, hogy a Nap-kele napi nemzetközi lapszemléje nem volt naprakész. Mivel pedig úgyszólván minden közéleti bajunk abból származik, hogy a nyilvánosságban kettős mércével mérnek, ugyanez a kíváncsi jogos a Kétezer leütéssel szemben is. Gyárfás Tamás, a Nap Tv producere elismerte, hogy több nyelvet beszélő munkatársuk valóban meghamisította a reggelente szemlézett cikkek származási helyét, összekutyulva lapokat és dátumokat, hogy ne lehessen rajtakapni: hozott anyagból, a Népszabadság internetes összeállításából dolgozik. A producer azóta intézkedett is: az illető hölgy azóta nem kerülhet képernyőre. A Nap-kele kínos hitelvesztésén ez ugyan nem sokat segít – az viszont annál inkább, hogy a hamisítást felfedő Közéleti Önképzőkör Egyesület által kezdeményezett helyreigazítást a Nap-kele tegnap hajnalban mégiscsak közölte. Ezt a jegyzet leadásának napján nem észleltük, ezért megkövetjük a műsort, amely az első felszólítástól számítva háromhetes habozás után végre megkövette nézőit. Ugyanakkor valóban önképzőköri szintű az az eljárás, hogy miután eljuttatják az ügy dokumentumait a sajtónak, a folyományokról már nem tartják fontosnak tájékoztatni: például hogy élénk levelezés folyik ez ügyben Gyárfás Tamással és a MÚOSZ-szal egyaránt. „Osszián úr vagy hölgy” így tényleg nem tudhatja, fiú-e vagy lány. Ám mindez nem változtat azon, hogy az ügy el-tussolása nem a nézők érdekeit szolgálta volna. A Nap-kele némely műsorvezetője a Magyar Nemzet ellen is magánháborút folytat. Kívánhatnánk-e vele kapcsolatban is frappánsabb produceri intézkedést, mint a túl kreatív lapszemléző hölgygel szemben?

(2000. november 17.)

Ez volt a legkeményebb évünk: ugye három ló megdöglött nekünk, két lovunk lesántult, az olimpián nem tudtam indulni – remélem, jövőre jobb lesz.

(Turi József díjugrató olimpikon az Ugrásváltás lovasmagazinban)

Lovas nemzet-e a magyar? Többek között akkor lenne az, ha a lósportot meg tudná különböztetni a lovassporttól. Mondjuk úgy: az előbbire fogadni is lehet, az utóbbinál meg marad a szurkolás és gyönyörködés. A Duna Tv azokra is gondolt, akik „csupán” lelkiekben akarnak gazdagodni, mikor megindította minőségi lovassportműsorát. (Az ugrás már maga is művészet, ezt váltani pedig annál is több: tudás.) A laikus persze e műfajban is a sajátos magyar néplélek kivetülését látja: lehet-e véletlen, hogy a harmadik olimpián hiúsul meg a ló miatt a magyar szereplés? Most, Sydneyben egy talányos injekció sántította le hátasunkat négy nappal a verseny előtt – érthető hát Turi József negatív mérlege 2000-ről. (Ennél jövőre tényleg csak jobb jöhet; bár olimpia nem lesz.) Nem csoda, ha olimpikonunk üzletileg meg is bánta, hogy hazajött Angliából: ott valahogy simábban mennek a dolgok. (Ők is lovas nemzet, de ezt a lovak is tudják.) E szférában nincs politika, csak üzlet (bár azt Turi se tudná megválaszolni, miért hallgat egy magyar ló a Morning Star névre, akár a brit kommunisták lapja). Erdős Miklós szerkesztő például nem hagy kétséget afelől sem, hogy egyes sikeres lovas nemzetek vesződéses munka helyett „lovat és lovaszt együtt honosítanak”. Azért megnyugtató, hogy fedezőmenéből is lehet jó sportló, így „ménparkunk” a franciákéhoz hasonlít: ez is főként „szintetikus fajta”. S akadnak lovas reménységeink is, akik talán kevesebb balszerencsével versenyeznek majd, mint a maiak. A tinédzser Kovács Kaarlo beszélni még nem tudott, lovagolni már igen; s miközben lefőzi a felnőttet, már az olimpiáról álmodik. Amelyen lovasérmét utoljára Platthy József, a legendás örkenypusztai kiképzőbázis versenyzője szerzett a magyaroknak – még Berlinben. Hány ugrásváltás kell hozzá, hogy Kaarlo vagy más megszakítsa a pechszériát?

(2000. november 18.)

Azt gondoltam, ismerem a páternoszter mozgási lehetőségét, a nullpontot.

(Suchman Tamás a Magyar Hírlapban)

Kell-e jogosítvány a liftkezelőnek? Nem feltétlenül: kósza járókelők is nyomogathatják a gombokat. Ha – Suchman víziója nyomán – elképzeljük a demokrácia liftjét (pontosabban páternoszterét, amely nem egyszerűen föl-le jár, de egyúttal körbe-körbe is), még nyilvánvalóbbá válik: a választott parlamentter számára maga a liftbe való bebocsáttatás számít jogosítványnak. Ez tehát nem jelenti azt, hogy mindjárt kezelni is tudja a képviseleti demokrácia gombjait; de ha jól figyel, van rá esélye, hogy ellesse a többiektől. Suchman nem újonc liftesfiú. Ő hangsúlyozza: „éppen tíz éve vagyok a magyar Országgyűlés tagja”. Ha tehát Mélyponton című dolgozatában úgy vélekedik, hogy a Torgyán-villa ügyében koreografált parlamenti tetemrehívás még azt is fölveti, „hogy a rendszerváltással kifejeződő népakarat hiábavaló volt”, azt komoly állásfoglalásként kell értelmeznünk. Olyan kijelentésként, miszerint ez a nyilvánvaló műbotrány (amely más politikusi villákról, sőt a – részben Suchman nevéhez fűződő – privatizációs botrányszériáról nem kíván tudomást venni, mondván: nem az a fontos, hogy melyik közszereplő lop gátlástalanul a háttérben, hanem hogy ki kapható hazugságon a nyílt színen) morálisan mélyebben helyezkedik el, mint a Tocsik-ügy vagy a Bokros-csomag bejelentése. Suchman ki is vonja magát a parlamenti színjátékból, azt írva: „tíz éve ülünk a nézőtéren, és szemléljük mindannyian az előadást”. Mintha csak – maga is kapitális vadként – a vadászlesről tekintene le. (Vadászszenvedélyéről ama bank tudna hosszan mesélni, amit az ő állami pénzügyéből privatizáltak. A minimális forgalmú, ám nívós vendégszobákkal bíró dunántúli fiókokat azóta sorra bezárták.) Ártatlan szemlélődésében nemcsak a kormánypártok, de a volt koalíciós szövetséges is kap némi sörétet („Kuncze Gábor kapott szót. Látszott, hogy most nem akart semmit mondani”). Nem tragikomikus-e, ha a liftkezelő odabentről közvetíti a zuhanást?

(2000. november 20.)

Egy volt szakszervezeti vezetőnek, aki elveszítette a munkavállalók bizalmát, nincs erkölcsi alapja arra, hogy szakszervezeti vezetőket kioktasson – ez a magatartás nem más, mint a selejt bosszúja.

(Sándor László a Népszabadságban)

Forog-e Latabár a sírjában? Népszerű komikusunk a szocreál propagandafilmeket sem vette félvállról, ha egy kis derű volt a tét. A selejt bosszújában az képezte nevetség tárgyát, hogy Latyi délelőtti selejtes nadrágot gyártott a nadrággyárban, délután ugyanezt megvásárolta a nadrágboltban, majd jól felsült vele az esti randevún. Most pedig készítsük nevetőizmainkat, s próbáljuk kitalálni, kire-mire gondolhatott Sándor László MSZOSZ-elnök, amikor ezt a motívumot mondandójába csempészte Tatabányán! Hogy kire, afelől nincs kétség: Öry Csaba, a Miniszterelnöki Hivatal politikai államtitkára nem sokkal azelőtt minősítette kormányellenes politikai akciónak a kormány politikája ellen tiltakozó szakszervezeti akciót. A műfajt nehéz vitatni, hiszen akciónak akció, Sándor László maga is a szocialista frakció oszlopos tagja, az MSZP pedig lapzártakor még politikai párt volt. Mivel azonban Öry kijelentését objektív okok miatt nem lehet cáfolni, a személyét kell támadni. A Latabár-metaphora logikája szerint Sándor csakis arra gondolhatott: Öry az a volt szakszervezeti vezető, aki a mozgalmi nadrágot gyártotta, aztán átvonulva a boltba, csodálkozik, hogy a nadrág selejtes. Ez esetben viszont a selejtnak magának Sándornak kell lennie, a bosszúja meg az, hogy ilyen csavaros módon önkritikát gyakorol, hátha jól összezavarja a renegát Öry fejét. Jegyezzük meg: Sándor valószínűleg másként gondolta (talán Öryt tartva bosszúálló selejtnak) – ha így van, akkor csak reménykedni lehet abban, hogy az MSZOSZ feje az érdekvédelemhez jobban konyít, mint a metaforákhoz meg a polgári illemtanhoz. A kioktatás ügyében kioktatni Öryt nem kis bravúr – nyilván megvan hozzá az erkölcsi alapja. Ezt és az MSZOSZ-os munkavállalók bizalmát ezek szerint csakis VIP-hitelekkel, üdülőprivatizációkkal lehet megszerezni?

(2000. november 21.)

Van-e helye az alliterációnak az újságírásban? Már hogyan volna: nyomatékosítja a mondandót, tudat alatt emlékezteti az olvasót ama tovatűnt időkre, amikor még a költészet élvezete is a mindennapjaihoz tartozott. (Ismétlés magyarból: alliteráció az, ha egy szövegrészen belül több szó egyazon betűvel kezdődik, egyfajta zenei hatást keltve.) A politikusi ingatlanok témáját érintő publicisztikájában nyilván Szombathy is túl prózainak tartotta volna a Torgyán-villa többszöri emlegetése után Horn-villát írni, s már csak a szóismétlés elkerülése végett is megalkotta az alliteráló (bár kissé szürke) Horn-ház összetételt. Ez ugyan szemantikailag nem villa, s némiképp bagatellizálja a fedett uszodás erődöt, ezt a budai Fort Boyard-t – de hát a legjobb tollú publicista csuklója is megbicsaklik olykor. (Ez a stilisztikai gikszer nyilván nincs semmilyen összefüggésben azokkal a szakmai pletykákkal, miszerint Szombathy annak idején – huszonévesen, televíziós előélet nélkül – Horn kifejezett kívánságára került A Hét főszerkesztői székébe, olyannyira imponált neki az ifjú tehetség leleményes közreműködése némely bizalmas MDF-irat megszerzésében és nyilvánosságra hozatalában.) Ám a szóban forgó példa széles távlatokat nyit az ingatlanstilisztikai terepen. Kíváncos lenne például a Horn-kormány belügyminiszterének szerény hajlékát Kuncze-kunyhónak, sőt Kuncze-kulipintyónak nevezni. Különös tekintettel arra, hogy neki (Torgyán Józseffel ellentétben) személyiségi jogai is vannak; nem is szólva a szürkeállományáról, hogy már előrelátóan mindent a feleség nevére íratott. Csak nehogy kiszoruljon a balatoni bungalóba (alliteráció!), ha az asszony egyszer meglegeleli, hogy az ő nyakán élősködik, s beadja a válópert! További megszívlelendő javaslatok: Csintalan-csűr, Demszky-deszskabódé, Szekeres-szerszámoskamra. A lehetőségek beláthatatlanok, a közélet tisztul, az üvegzsében megcsillan a napsugár. Miért van az embernek mégis olyan érzése, hogy már megint mindenki mellébeszél?

(2000. november 22.)

Jóslás, mágia, szerelmi kötés-oldás, rontáslevétel.

(Képes hirdetés a Blikkben)

A XXI. század is a babonáé lesz? A felvilágosult ember rendszerint olyan naiv, mintha fel sem világosult volna: azt hiszi, hogy attól, mert ő elrendezett magában valamit, egyúttal már a világegyetemben is végleg el van rendezve. Hát nincs. A racionalizmus mindenhatóságának irracionális hite mindig csak a felszínen működött: az emberi lélek mélyrétegeiben épp olyan gomolygó homály honol, mint a jó Descartes előtt. Így aztán a két-féle világ elemei úgy keverednek bennünk, mint szélfúttá mandalában a színes homokszemek. A természetes határátljárást mégis meg lehet különböztetni a természetellenes határátlépésektől – ilyen ez a Blikk-hirdetés is. Azt talán hagyjuk, hogy meddig képes elmenni egy országos napilap, ha kasszírozásról van szó (rontáslevétel még mehet, fotogén kiskorúak toborzása pajzán videókhoz már nem) – maradjunk magánál a jelenségnél. A kissé csapzottnak tűnő jósnő legyezőszerűen tárja ki a kártyapaklit, azt sugallván: a fényes lapocskákban minden meg van írva. Ezzel az eleve elrendelés mellett tesz tanúságot, ami egyfajta racionalizmus: a dolgoknak van okuk és céljuk, minden életmozzanat szabott törvények szerint zajlik, legfeljebb feltárni tudjuk e tényezőket, megváltoztatni nem. Ám a szerelmi mágia ellentmond mindennek: azt állítja, hogy a szívügyek befolyásolhatók, a kiszemelt partner vágya felénk fordítható, utálata „levehető” rólunk. Azaz egy rendelésen belül, egy telefonszámot tárcsázva igényelhetünk szolgáltatást a megváltoztathatatlan, illetve a rendelésre megváltoztatható sorsunkkal kapcsolatban. Olyan ellentmondás ez, amely Descartes műveinek beható ismerete nélkül is szembeszökő, így a Blikk szerkesztőinek is kiszúrja a szemét. Lehet, hogy úgy vélik: a boszorkányipar-marketing igazságtartalmáért ők nem vállalnak felelősséget. De tisztában vannak-e vele, hogy a saját rendszere szerint sem következetes reklám közlésekor maguk is tudatos cinkosságot vállalnak a piaci alapokra helyezett népbutítással?

(2000. november 23.)

*Vágnék sétálni az általam teremtet tájban, miközben a kép festi
önmagát.*

(Magyari Márton festőművész a Tölgyfa Galériában)

Létezik-e képautomata? Nem valamiféle gépesített aukcióra, s nem is az automatikus festésre gondolok (amelyet talán az automatikus írás mintájára ötlöttek ki izmuskényszerben szenvedő pihentagyúak); hanem arra a titokzatos folyamatra, amikor a vászonra csakis az kerülhet, ami elrendeltetett – az alkotó pedig akár ott is hagyhatja a műveletet, s elmehehet kevésbé szakrális ügyes-bajos dolgait intézni. Ez persze azért nincs teljesen így; a festő keze és lelke nélkülözhetetlen a képhez – mégis megkapó őszinteség, ha a művész kerteles nélkül bevallja: a csudát festenék én másnak, dehogy is törődnek a nagyközönség vagy a szigorú műítészek tetszésével, ha más-különbem engem nem érdekelne ez a varázslatos teremtet táj. Magyari Márton ilyen keresetlen (s talán ettől korántsem függetlenül: társtalan) piktor. Belőle Szentendrétől Párizsig mindenütt lényegében ugyanazt láthatja a publikum: a magát kényeztető, önző gyönyört hajszoló embert. Az már mellékes, hogy ez szellemi, s nem testi hedonizmus: hol az érzékszervek játéka izgatja, hol a filozófia életidegensége, hol a bölcsesség és látnokiség határmezsgyéje, hol Káin és Ábel közös bűne. Ilyesmiket nem fest magától semmiféle képautomata: talán épp egy ilyen csodabogár szükségeltetik hozzá, aki – miközben tanítja a képzőművészetet – tagadja annak tanító jellegét. „Haszontalan képeknek szántam őket: ne tanítsanak, ne neveljenek. Szenvédélyesek, néha indulatosak, de sohasem vadak. Nem szeretném semmilyen gondolatmenettel létüket magyarázni. Egyszerűen eszembe jutottak.” Márpedig ami nem vad, az civilizált. Ami magán hordja a civilizáció bélyegét (pláne így, az értékek cseréptörésében elmarasztható ezredvégen), az távol áll az ösztönöstől, a természetestől, az esetlegestől. Az bizony spekuláció, bármily nemes alapanyagból építkezzék is. Csoda-e hát, ha „a jellembeli kérdések néha sarokba szorítják a festőt, mélykék dimenziók felé mutatva?”

(2000. november 24.)

Két új tagra azért van szükség, hogy a képviselők ne páros számmal üljenek a bizottságban.

(A Magyar Hírlap az egészségügyi és szociális bizottságról)

Páratlan páros? Egy mértékadó lap aligha engedheti meg magának, hogy negligálja az algebra alaptörvényeit. Biztosan ez is csak valami politikai huncutság, követhetetlen parlamenti matematika – gondolja a beletörődő olvasó. De aztán megmakacsolja magát: ha bármely páros számhoz bármely páros számot hozzáadunk, az csakis páros számot eredményezhet; függetlenül attól, hogy liberális, konzervatív vagy szocialista ujjakon számoljuk-e. Ha ugyanis Hortobágyi Krisztina, az ellenzékkal szavazó exfideszes honanya függetlenként „automatikusan az ellenzéket erősíti” (ezzel egyébként egy gyékényen árul a „független” politológusokkal, közszolgálati médiamoderátorokkal és közvélemény-kutatókkal), amely testületben így „a koalíciós többség egy főre csökken”; az országgyűlési bizottságnak feltétlenül páratlan létszámúnak kell lennie. Ez még lehetne persze véletlen elírás is, ha a parlamenti keretes alá tördelt közlésben meg nem egyenesen félmilliárd hibádzana. A címben még az szerepel, hogy „kétmilliárddal nőtt a tévé köztartozása”, a szövegből viszont az derül ki, hogy hétmilliárdról 9,5 milliárdra. A fura eredményű kivonásnál forrásként kormánypárti képviselőkre hivatkoznak; s ez több eshetőséget is fölvet. Rögtön azt, hogy a kormánypárti képviselők nem képesek megbirkózni az alapműveletekkel, ezért halálos bűn milliárdokat rájuk bízni. Ez esetben viszont az ellenzéki sajtó vagy égetni kívánja őket, vagy vakon elhiszi nekik a végeredményt, nem akarva (vagy tudva) utánuk számolni. Az illető lapszámban egyébként közszolgálati forintérzékenységből a címlap is duplikálva van, így a vezető hír az, hogy az egyik új kocsitípusban nincs magasságmérő. Komoly problémái lehetnek alacsonyabb alagutakban. Az már csak ráadás, hogy „egy érzést akartak adni a hétköznapioknak”. A déjà vu érzését az ikercímlappal mindenesetre sikerült – s ez ugye, hogy nem hétköznapi teljesítmény?

(2000. november 25.)

A magyar ember az orcájával törődik.

(Nagy Gabriella a Metróban)

Hozzá tartozik-e az orca az országimázshoz? A kritikus szerint mindenképpen, mégpedig hogy „fizimiskánk szebbik fele lássék a Kárpát-medencén túlra”. Ezzel a világ minden tudatos imázsszformáló nemzete így van, legfeljebb nem teszi hozzá: „Ahhoz, hogy a szebbik felét meg tudjuk különböztetni a másiktól, tudnunk illenék, milyen a csúnyább.” Eszerint nem tudjuk: még a retusálandó vonásainkról sincs fogalmunk. „Hatalmas áldozathozattal mára odáig jutottunk, hogy a csekély értelmű Nyugat már nem a vasfüggöny mögött éhező szegény gyermeket látja bennünk, hanem neveletlen, megalomániás, arrogáns habzsolhápót.” (Országimázsszterepek sorsolunk ki ama – még csekélyebb értelmű – keletiek között, akik a „habzsolháp” mibenlétéről bárminemű felvilágosítást adnak.) Ez a nyugati magyarságkép korántsem hízelgő – bár amit állítólag felváltott (a magyar ember „gulyászsíros bajsza kábé (?) bő gatyájával egy időben meglibben a vad rohanatban”), az harmadrangú idegenforgalmi folklórnak is kinos. Az új orca: „A lármás, hetyke férfiak (s nők) mindegyikének belélóg a mandzsettája a levesesfazékba, olajfoltos a gatyaszára, és az anyját is eladná karriervágyból, pénz utáni hő sóvárgásában.” Ez bizony komoly imázskritika, még ha homályban is marad, hogy a levesesfazékban gulyás rotyog-e, a „gatyaszárhoz mandzsettát” meg netán az új pesti férfi (női) divattrend diktátuma-e. (Ha így van, a következő farsangi szezon kihagyjuk.) Tehát nincs remény, hogy egyedi mivoltunkat az európai etalonnal párosítsuk? „A dalos, törékeny, halk fiúk, a finom, művelt humán értelmiség passzív rezisztenciába vonult, aljmeleg (?), füledt szellemi zugokban erjesztődik, egymás közt konferenciázik, s ha megül a fény a homlokán (?), azt az imázssépítők előtt rendre eltakarja.” Ez az egymás közt konferenciázó, dalos-halkfiús törékenység, szégyenlősen erjedő szürkeállomány (mint imázs) valahonnan ismerős. Merő véletlen volna, hogy az imázskritika a Szabad Órák mellékletben kapott helyet?

(2000. november 27.)

Gyilkold versenytársainkat!

(A Tesco célkitűzése a Népszabadságban)

Vannak-e multi parancsolatok? Amennyiben a tízparancsolat multinacionálisnak tekinthető (márpedig a zsidó-keresztény kultúrkörben efelől teljes a közmegegyezés), akkor feltétlenül. Csakhogy a mózesi kőtáblákon még olyasmi szerepel, hogy szeresd felebarátodat, meg hogy ne ölj – igaz, akkoriban még nem volt olyan öldöklő üzleti verseny a pusztában. A nemzetek fölötti vállalkozások a jelek szerint a parancsokat manapság olyan záradékkal látják el, hogy a versenytárs nem számít felebarátnak – vele kapcsolatban a kőtáblába vésett intelmek ellenkezője az irányadó. (Lengyel László szerint a globalizáció rejtőzködő Isten.) Mielőtt pedig bárki azt mondaná, hogy ez elszármazott általánosítás, s a Tesco öt pontja korántsem tipikus, tekintsük a General Electric kilenc pontját, mely a „GE-vezetők értékei” címet viseli. A vezető világcég nem ilyen szókimondó, s egyné-mely irányelvét még akár rokonszenvesnek is tekinthetjük (jóllehet leninista alapon is bajos értelmezni, hogyan lehet tisztában egy kapitalista vezető „az elkötelezettség elveivel”). A GE irányítói „gyűlölik a bürokráciát”, ezért „rendkívüli energiákat” mozgósítanak, és „ambíciózus célokat tűznek ki”. Ehhez „világos, egyszerű, reális jövőképet” birtokolnak (ezzel már a Harmadik Birodalom is így volt). Mindebben bevallottan túllépnek a nemzetállami csőkevényeken, hiszen „széles horizonttal rendelkeznek, s a csapatok felállításakor világméreteketben gondolkodnak”, sőt e világméretű toborzás során „lehetőségeket, s nem fenyegetést látnak a változásban”. Az viszont több mint meghökkentő, hogy nem köntörfalaznak: „kellő önbizalommal rendelkeznek, hogy határokat nem ismerő módon viselkedjenek”. S itt van a nemzetközi kutya elásva. Ha ugyanis külön is hangsúlyozott önbizalom szükségeltetik ahhoz, hogy ezek a multinacionális hősök ne ismerjenek határt az üzleti viselkedésben, akkor élhetünk-e gyanúperrel, hogy ebben a pontban a határok legkevésbé sem az állam, hanem az erkölcs határait jelentik?

(2000. november 28.)

Aki tízezer forint fölött vásárol, kap egy patkányos korsót!

(Ciánkáli-reklám a Pesti Estben)

Minden ezredvég dekadens? A jövő történészeinek figyelmébe: az ingyen-magazin 47. száma. Lépj be egy gyilkos agyába! Spanyol, török filmhét. (Déli NATO-orientáció.) Még délebbre: Tuvalu, az álomsziget. Egyet fizet, kettőt kap; jelszó: halacska. (Horgászparadicsom?) Reszkessetek, betörők-trilógia, díszdobozban. (Kettőt fizet, hármát kap.) Ugyanez pulóverben: kettőt fizet, ötöt kap. Tök alsó, fehér alsó, alul semmi. Mérethiányos és szezonon kívüli darabok kiárusítóhelye. Decemberben újra ad a Tilos Rádió – a fal adja a másikat. Töltsd le Madonnádat, mobillogódat, csengőhangodat SMS-en. A tenyérszámítógépek svájcbicskája. (És a svájcbicskák tenyérszámítógépe?) Kábítószer-ellenes hétvége, drogkonferencia, kortárssegítés. (Szegény Kortárs!) Kontra: hogyan mentheti meg a kender a világot? Hisztériaszilveszter a Hősök terén. Népi rablét; alternatív színházi plakáton két nő csókolózik. Felirat: ezért fogy a magyar. Előadás: mikor lesznek feminista tüntetések Magyarországon? Fogkrémről elnevezett csókverseny, nemcsak melegeknek. Melegek az iskolában. Jáksow Hot 20. „Minden kisördögöt virgáccsal és ajándékkal várnak meztelen mikuláslányaink”. Az Afrika Centrumban tangótanfolyam, indiai szabadegettem. (Globálafrika.) Tibeti társaság az ürességen meditál – jelszó: „nemkötődés a szavakhoz”. A budai Liberális Klub novemberben elbúcsúztatja az évszázadot, a Liberális Klubokért Egyesület Szabad népek ereje címmel, Soros-támogatással kampányol Demszkynek. (Az erő velük van?) Kihívás a dohányiparban: területi képviselő érettségivel. A Lóerő magazin jedilovagokat keres galaktikus fotóval, a Fitt Mama magazin főszerkesztő-helyettest – fitt papák se kíméljenek! Gróf Balázs képregénye: a nagymama szobafalán lelt feszület a Blair Witch Project rejtélyes szimbóluma; vagy fejfelé: heavy metal? Az Egyesült Hallgatók Elnöke 53 százalékkal Superman, a Héják vezére. Nagyszabású elnökbeiktatási parti. Hol az a patkányos korsó?

(2000. november 29.)

A miniszterelnök Macher Endrénének nyújtotta át a díjat.

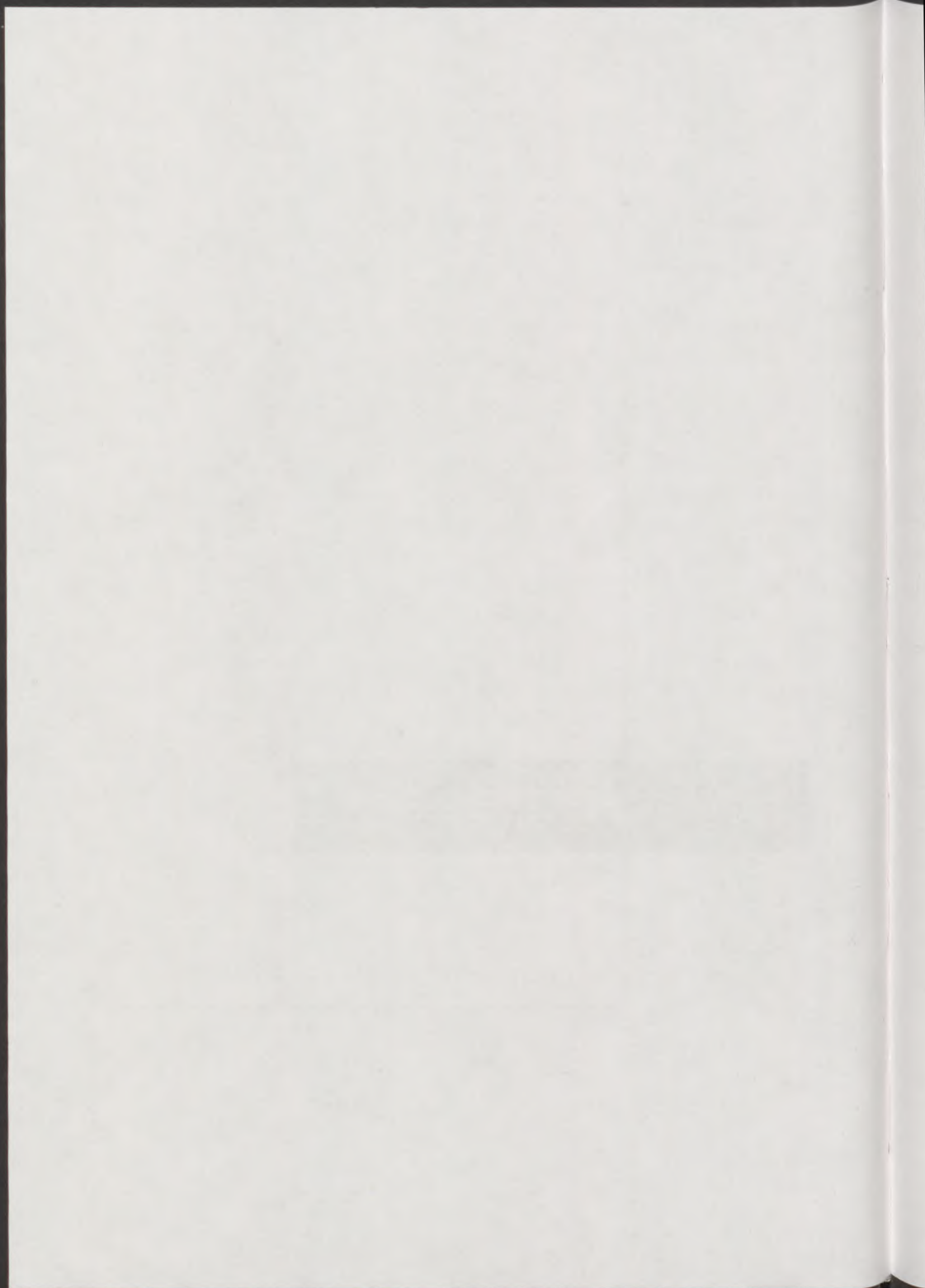
(Képaláírás a Fejér Megyei Hírlapban)

Machinálták-e Machernét? Semmi esetre sem. A Macher Kft. ügyvezető igazgatója sugárzik a színes fotón a boldogságtól. Látszik: élete emlékezetes pillanatai közé tartozik, hogy cége nevében, Matolcsy György gazdasági miniszter jelenlétében a kormányfőtől veheti át a Nemzeti Minőségi Díjat kábelkötegeikért. Ha e fotót mégsem ragasztja be a családi fotóalbumba, annak a társaságában lévő Orbán Viktor enyhén szólva zavarbaejtő ábrázolása az oka. A Fejér Megyei Hírlap fotósa ugyanis (jó lokálpatriótaként ezzel a fényképpel ünnepelve, hogy székesfehérvári cég első ízben kapta ezt az országra szóló díjat) azt a pillanatot csípte el, amikor Orbán – lábait furcsán befelé fordítva, több mint csámpásan – valami furcsa nyomorékpózban, alig félreérthető szándékkal megindul a helyre kiskosztümben feszítő Macherné felé. Karjait eközben kacskán széttárja, mint Pistike gyógytorna előtt a kisegítő iskolában, arcán pedig idétlen vigyor ül. Ha közelebb hajol a mesterműhöz az ember, azt látja, hogy ezt a hülyegyerek-telketet egy sajnálatos – és nyilván orbitális véletlen – nyomdahiba kölcsönzi a miniszterelnöknek. Mit tesz a retus ördöge: épp Orbán fogsorán mutatkozik egy pöttynyi festékhiány; ettől úgy néz ki, mintha azóta nem látta volna fogorvos, mióta a Székesfehérvári MÁV Előre ificsapatának kétkapus edzésén óvatlanul nekiszállt a kapufának. (Ezt az utcagyerek-módszert jól ismerjük az óriásposzterekről: két perc alatt Claudia Schiffert is kiélt kocsmatündérré lehet átalakítani, ha tollal foghíjat satíroznak neki.) A kompozíció által sugalmazott összbenyomás: ez a gnóm merészel itt nemzetről meg minőségről szónokolni? Túl sok a véletlen, hogy a lejárató, megalázó szándék ne volna nyilvánvaló. (Ez a kép egy közepes szerkesztőn már csak azért is fennakadt volna, mert a háttérben Hónig Péter államtitkár fejét épp kettészeli a mikrofonállvány.) Vajon intézkedett-e már a laptulajdonos a machinátorok alkalmazása felől?

(2000. november 30.)

kétezer

december

Decembertől újraindítottuk biztonsági járőr- és motoros beavatkozó csoportunkat.

(Vagyonvédelmi cég szórólapja)

Beavatnának? Meg kell vallanom: tájékozatlanul állok az őrző-védő ipar friss ajánlatai előtt. (Talán szó szerint vettem a szülői intelmet: vigyázz magadra, kicsim!) Bár épp a képviselői vagyonbevallásokkal kapcsolatos ingyencirkusz irányította rá a közfigyelmet: a betörők haladnak a korrál, a terepfelmérésnél a nyilvánosan elérhető demokratikus dokumentumokat is feldolgozzák saját szempontjaik alapján. (A kölcsönös gazdasági segítség régi, jól bevált elve szerint a választott politikusok most sorra közzéteszik vagyonnyilatkozataikat. Ezzel jelentősen megkönnyítik a szakosodott beszerző csapatok dolgát: aki Rippl-Rónaira specializálódott, nem kell a tethelyen csalódottan beérnie egy Aba-Novákkal.) Ám akinek van mit féltenie, az értékelni fogja a gombamód szaporodó biztonsági szolgálatok ajánlkozásait. Ha jól értem, arról van szó, hogy innovatív teleföntársaságok és kigyúrt, jó célzóképeségű férfiak összefognak, hálózatot képeznek, és a kliens felségterületén működésbe lépő berendezés vijjogás helyett intézkedő profikat rendel a helyszínre. Ebben semmi új nincsen – eddig is voltak helyek, ahol a riasztó a rendőrségen szólalt meg. Csakhogy itt a tettenérés privatizálva van, s ez komoly aggályokat vet föl. Mire jogosult egy privát beavatkozó csoport? Használhat például fegyvert betörőnek vélt személyek ellen, vagy csak fenyegetően túráztathatja a motort, amíg arra nem téved egy állami járőr? Ha – mondjuk „önvédelemből” – el-elsülhet a szolgálati díszfegyver, akkor ki ítéli meg, hogy jogszerű volt-e a beavatkozás a betörő életébe? Mi a helyzet téves riasztáskor, amikor a békésen hortyogó, gyanútlan dédpapit nézik illetéktelen behatolónak? A kivonuló szolgáltatással kombinált távfelügyelet ötletét egyébként Orwell is megirigyelhetné (bár ha a motoros beavatkozást egyúttal a pizzafutár-szolgálattal is sikerülne kombinálni, még az utópiákon is túltennénk). Nem kéne ebbe még idejében beavatkozni?

(2000. december 1.)

Maga a nagy Joseph Pulitzer, az amerikai újságírás Makóról származó legendás személyisége is térdén lőtt egy kellemetlen embert, míg egyik lapjának szerkesztője egyenesen agyonlőtt egy helyreigazítást a kelleténél szenvedélyesebben követelő ügyvédet.

(Nagy N. Péter a Népszabadságban)

Kellett neki kellemetlenkedni? Kis karácsony, nagy karácsony, tönkrement a térdkalácsom, nem futok már tízet százon. A legbájosabb az, hogy e tömör jellemrajzot egy Pulitzer-éremdíjas (olykor szolidan kellemetlenkedő) publicista vetette papírra, s e körülmény csak nyomatékosítja a történet hitelességét. (Bár lehet, hogy épp ellenkezőleg: hitelteleníti. Kezdem kapiskálni, mit jelenthet a revolverező újságírás.) Pulitzer úr mégis oly messzire esik ügyvédtörténet beosztottjától, mint Jeruzsálem Makótól: a jó szerkesztő nem végez fél munkát. Olyan nincs, hogy bedobunk egy jó kis politikai botránytémát, s nem rágjuk le róla az utolsó lifegő cubákat is. Ha kormánybuktatásra esküdtünk, lövünk az utolsó tölténnyel, s nem zavar, hogy régebben még azért tartottuk hazánkat a térség legstabilabb országának, mert a választott kormányok rendre kitöltik négyéves mandátumukat. Ám a jó szerkesztő nem bíbelődik kerékkötő logikai ellentmondásokkal: az a ravasz, akinek az ujja mindig a ravaszon van. A naiv ügyvéd, aki egy pitiáner helyreigazítási ügy miatt (talán azt írták róla, hogy többszörös anyagiilkos) a kelleténél több szenvedélyt vitt az érvelésébe, megérdemelte a balsorsát: nem fogta fel teljes mélységében a jogállam mibenlétét. Látszik, hogy Petőfit sem olvasott, vagy ha igen, felületesen: a jognak asztalánál ugyanis csupán az foglalhat helyet, aki előbb nem halálozott el egy kósza pisztolygolyótól; vagy nem kényszerült toló-kocsiba egy elkerülhető térd-baleset folyományaképpen, ezért amúgy sem érné fel az asztal lapját. (Pernye András jobban járt: őt csak sípcsonton rúgták kritikájáért a toló-kocsiból kikelve.) Nem kétséges, kit igazolt az idő. Ápolja-e emlékdíj az agyonlőtt jogász vagy a rossz térdű kellemetlenkedő magyarhoni legendáját?

(2000. december 2.)

Pulitzer módszere az állandó támadás, célpontja a korrupció, politikai vonalon azzal a távolabbi elképzeléssel, hogy ő legyen az ország legnagyobb hatású, független, de a Demokrata Pártot támogató sajtóorgánuma.

(Wisinger István a Magyar Médiaában)

Szeretik a folytatásost? Ezúttal el kell viselniük: a hét végén utánanéztem a Pulitzer-életrajz löporfüstös részleteinek. A Pulitzer-emlékdíjas MÚOSZ-elnök, aki ráérő óráiban tévésorozat-szinopszist alkot Joseph Pulitzer kalandjairól, azt írja: hőse keresztezte egy Edward Augustine nevű tisztviselő terveit. A törvényhozók nyilvános randevúzóhelyén, a Schmidt Hotelben (nem Schmidt Mária!) Augustine provokálta Pulitzert, hazugnak nevezte, és szokatlan orrára tett megjegyzéseket. (Nem tudni, ez cyranói romantika vagy vulgáris antiszemitizmus-e.) Pulitzer a szállására rohant, revolvért vett magához, és a szállóba visszatérve kétszer rálőtt Augustine-re. (Hirtelen felindulás.) Az egyik golyó a térdébe hatolt, a másik a plafonba. Másfél évvel később (!) hirdettek ítéletet az ügyben: potom száz dollár pénzbüntetésre és háromszáz dollár költségterítésre ítélték. A másik eset: Alonso Slayback egy beszédében a Pulitzer-lapot „egy rakás zsaroló papírhalomnak” minősítette. A főszerkesztő John Cockerill bosszúból (!) megjelentetett egy korábban mellőzött írást, amelyben Slayback egyik üzleti vitapartnere őt gyávának nevezte. Slayback egyik ügyvéd barátja megjelent a lap szerkesztőségében vérben forgó szemekkel, vitába keveredett Cockerill-lel, aki pisztolyt rántott, és a reklamáló ügyvédet leterítette. Pulitzer természetesen kiállt szerkesztője mellett, kijelentve, hogy ha Cockerill nem áll bosszút (!) a „zsaroló” kifejezésért, ezzel egész szakmai tekintélyét lejáratta volna, és kénytelen lett volna lemondani. Így az áldozat maga provokálta ki a végzetes helyzetet. A forradalmi újságírással alapuló vadnyugati tényfeltárás ma is virágzik: a „független” sajtó ma is a demokratákat támogatja. Vajon egy az egyben a magáénak tekinti-e ezeket az elveket a Magyar Újságírók Szövetsége?

(2000. december 4.)

A Népszabadság széles rétegekhez szól, sok információval, ám átolvasásához idő kell.

(A Magyar Hírlap a napilappiac szereplőiről)

Az olvasóidő pénz? Ha igen, a New York Timesnak halvány esélye sincs a Magyar Hírlappal szemben. Utóbbi nem tartja helyénvalónak, hogy a kiadók „ajándékokat kínálnak ahelyett, hogy a lap tartalmát, erősségeit és különlegességeit tárnák az olvasók elé”, úgyhogy pótolja a hiányt, mondván: „kis útmutatónkkal szeretnénk eligazítást nyújtani olvasóinknak a napilapok kínálatában”. A kis eligazítót senki nem jegyzi, s egy árva (x) sem utal arra, hogy reklámcikkről volna szó, így feltételezhető, hogy összszerkesztőségi terméket olvasunk, amihez legjobb tényfeltáró erőket mozgósították. A sportnapilapok piacán megfeszített erővel egyetlen szereplőt találtak, a Nemzeti Sportot – ám amúgy az egész műfaj hanyagolható: „ezen információk fontosak, ám a napi hírekről, érdekességekről nem tájékoztat kellőképpen”. (A laza egyeztetés mellett fölvetődik: a sporthír nem lehet napi hír, érdekesség meg pláne nem?) A bulvárnapi lapoknál belénk dőf az „itt szeretném megemlíteni” formula, így a Magyar Hírlap-olvasók eligazítását talán mégis egy magányos piáros végzi. E műfajban a másik Marquard-árut, a Mai Napot sikerült felderíteni. Kikutatták, hogy „hiteles, naprakész, sokoldalú” tartalma „széles körben lefedi bármely olvasói réteg igényét”; úgyhogy a Blikknek nem terem babér. A politikai napilapok piacán van a Napi Gazdaság, a Világgazdaság és az időrábló Népszabadság, ám nem tudni a Magyar Nemzetről és a Népszaváról. (Nemcsak a vélemény szabad: a hír is.) A csúcs természetesen a Magyar Hírlap, amelynek „információi mindig mérvadó volt” (már megint az a fránya nyelvtan). Nem csoda, hogy a házi grafikon szerint példányszáma két év alatt négyezerrel nőtt, s csupa döntéshozó olvassa. A fővárosi ügyvédek, akik ingyen kapták a postaládájukba, cirka ennyien vannak. Hát nem profibb-e ez a szórólapos terítés, mint a Metróé, ahol – vásárlóerőre való tekintet nélkül – viszi az árut boldog-boldogtalan?

(2000. december 5.)

Demszky támogatóit lesasváriszilárdozni éppenséggel nem túl demokratikus gesztus.

(Magyar Narancs)

Mi a nyelvi terrorizmus? Például az, amit Eörsi István művel. Egy szivárványos múltú (lelkes Sztálin-imádóból idővel nyugat-berlini szalonellenzékivé lett), tehetségében bizonytalan, ezért vérgőzös indulatait politikai pamfletgyártásban kiélő író, akinek kisujjában van a goebbelsi kommunikációesztétika, jól tudja: a sulykolás a legcélravezetőbb eszköz, hogy valakire akár a legképtelenebb bélyeget is rásüssük. Eörsi önkényesen megalkotta az általa hipotetizált fideszes szervilizmus mértékegységét, a „sasváriszilárdot”, ami kiforrott jogállamban már önmagában is tízmilliókra taksálható becsületsértés, ám addig csupán fixa idea, míg más szervilisek – például a narancsosok – kritikátlanul át nem veszik, a közbeszédbe emelés illúzióját keltve. A hetilap amoralitását jól mutatja, hogy egyes szabad demokraták leszólását a kettős mérce szerint „nem túl demokratikusnak” érzik, magát a politikai ellenlábás nevével való vajákolást ellenben demokratikusnak. („Eörsi az emberi jogi elkötelezettséget kéri számon Demszkyn, majd a Demszky környezetében működő párt- és önkormányzati hivatalnokokat lesasváriszilárdozza” – írják méltatlankodva.) Innen már csak egy lépés megállapítani, hogy „az orbánviktorozás nem több pusztá demagógiánál” (ezen ezt kell érteni, hogy egyesek álmaikban vagy rémálmaikban Demszkyben valami homályos okból Orbán Viktor vezetői erényeit, sikerességét, kormányzókéességét vélik felfedezni). S hogy mi a fő gond? A Magyar Narancs szerint „a Demszky-fikázás egyik vezérmotívuma az, hogy Demszkynek nem sikerülhet kimozdítania az SZDSZ-t az MSZP mellől, mert az SZDSZ túlságosan oda van nőve a szocialistákhoz (Tölgyessy, Csurka)”. E sematizmus szerint Csurka és Tölgyessy egy platformon „fikázik”, csak mert nem hallgat el egy evidenciát: a „harmadik erő” hangoztatása reménytelen münchenhauseni mutatvány – éppen hat esztendeje túllépett rajta az idő. Ha a mese véget ér, mihez kezdenek a nyelvi terroristák?

(2000. december 6.)

A függetlenség egy szerkesztőség azon attitűdje, ami azt diktálja az újságíróinak, hogy működésük során ne a politikai tényezőkhöz, hanem egyezkedjen a valósághoz, a tényekhez mérje minden szavát és mondatát.

(Szerkesztőségi cikk a Magyar Hírlapban)

Seperjünk-e más portája előtt? Nem szívesen tesszük, de hát a minap beleártottuk magunkat a napilappiacnak a Magyar Hírlap általi hézagos interpretálásába, s azóta jelentős fejlemények vannak. Mivel pedig a sepregetés mégiscsak közterületen folyik, nem hallgathatjuk el megdöbbenésünket. Azáltal ugyanis, hogy a Ringier-birodalom visszamenőlegesen vásárolta meg a Marquard-lapokat (s igaz kollegalitással, őszinte felháborodással fűzhetjük hozzá: ezt hetekig nem kötötték az újságírók orrára), a befektetők bohócot csináltak a Magyar Hírlapból, amikor az „post festa” Ringier-tulajdonú lapokat bagatellizált. Szintén figyelemre méltó, hogy milyen háttéregyezség alapján adhatta át Az év embere díjat Jürg Marquard, ha már nem is övé volt a bolt. (Várjuk bocsánatkérését a megtevesztés miatt a színjáték áldozatától, Gönczöl Katalintól.) Le kell szögezni azt is, hogy a bevallottan politikacsináló Torgyán-villa-ügy címlapos tálalása már a Ringier-konzern felelőssége. (A tulajdonosváltás egyelőre nem hoz szemléletváltást a kettős mérce antidemokratikus alkalmazásának tekintetében: a Magyar Hírlapban változatlanul címlapra kerülhet az a szégyen, hogy „Az ellenzék csak Torgyán József vagyónára kíváncsi”.) A „függetlenség attitűdjét” (amely normális esetben senkinek semmit nem diktálhat) megkérdőjelezi a tény, hogy hosszasan jegelték a felvásárlás bejelentését. Várni kellett Demszky Gábor hatalomátvételéig? Netán Tamás Gáspár Miklós, Kuncze Gábor és Schweitzer József visszavonulásáig? (Svájci svájcinak farkasa?) Fellép-e a versenyhivatal a példátlan eset ellen, hogy négy országos napilap van egy tulajdonban? S köthetünk-e fogadásokat, miként aggódik majd Kovács Zoltán a Sajtómunkások XXIX.-ben, hogy a Princz-féle holdingnál is nagyobb vélemény-monopólium uralja a hazát?

(2000. december 7.)

Kedves beszélgetés után ért véget a fogadás, kellő álmélkodás után, mert a zsebóra még ma is működik, sőt pontosan jár, s nagy valószínűséggel akkor is járni fog, amikor Habsburg György januárban születendő gyermeke felnőtt ember lesz.

(Veégh a Rákosvidékben)

Lehet-e békebeli egy zsebóra? Ha azt vesszük, hogy Sztraka József első világháborús magyar baka zseborája – amit bensőséges, mégis alakias katonai ceremónia keretében, száz szál szivarral megspékelve, bátor és önfeláldozó helytállásáért magától Ferenc Józseftől kapott jutalmul a Burgban – még ma is ketyeg, hajlanánk „boldog békeidők” után sóhajtozni. Csak-hogy a nevezetes, családi legendáriumba való zsebóra-ajándékozás nem jöhetett volna létre, ha az említett boldog békeidőknek már korábban véget nem vetett volna Szarajevóban egy izgága diák, bizonyos Gavrilo Princip. A vitéz Sztraka urat egyébiránt az elismerés részben (talán épp a szivarok által szimbolizáltan) azért illette meg, mert „hét gyermekkel gazdagította a hazát”. Közülük az egyik, a rákosligeti illetőségű Molnár Istvánné nyolc éven át nem nyughatott, míg a zsebóra ürügyén szót nem válthat személyesen is a császári és királyi leszármazottakkal – s ez nemrégiben sikerült is neki. Nemcsak az eszmék cseréltek gazdát, de a horgolt csipketerítők is – így mindkét fél elégedetten nyugtázhatta a protokolltálalkozó eredményes voltát. A szivarok ugyanis elfüstölhettek, de az azóta is makacsul járó zsebóra arra figyelmeztet: noha a XX. században egymásra torlódtak a történelmi korok, mégis ugyanabban a közös időben lélegzünk. A jelképes zseborasztoriról persze Új Péternek bizonyára az jutna az eszébe, hogy az európai históriából mit sem tanuló néplélekben töretlen az „istenkirályi” képzet kontinuitása; a Die Zeit pedig nem kizárt, hogy monarchikus nosztalgiával tűnődne el azon, hogy a cseperedő Orbán fiú vagy a születendő, XXI. századi Habsburg csemete-e a legitim magyar trónörökös. Kellő álmélkodás után illetlen-e felvetnünk: s mi van, ha már a legifjabb Gavrilo Princip is megszületett valahol?

(2000. december 8.)

Kuncze VALAKI, és akkor is az, ha erre momentán, politikailag éppen semmi szükség.

(R. Székely Julianna a Magyar Hírlapban)

Ki találta ki Kunczét? Állítólag a piárosok: politológiai közhely, hogy ő az első figura a rendszerváltozás óta, akit tudatosan, „nulláról” felépítettek. Így tudja R. Székely is, mondván: Kuncze „nagyon ki lett találva annak idején az SZDSZ-nek”. Később ugyan azt írja: „nem kitalált figura, piár-személyiség” – bár itt talányos, hogy a „nem” a vessző utáni részre is vonatkozik-e. Mégis kolompolhat a szerzőnek valami, mert úgy véli: Kunczéhoz „a legjobbboldalról nézve sem lehetett semmi zsidósat, állampártosat asszociálni”. Emlékeztetőül: az SZDSZ-es (jobbszélső?) kemény mag egy Mozgó Világ-os interjúban kotyogta el: Kuncze kiválasztásánál szempont volt nem zsidó származása. (Ismétlés: a faji megkülönböztetés bűnét tilos összemosni a „kommunistázás” erényével. Utóbbi minden demokrata kötelessége, míg akár egy volt diktatúracsínáló szerepel a közéletben.) Az SZDSZ piárosai manapság kétségkívül más viaszfigurán dolgoznak: brummadza helyett végtelenített wurlitzert, „humorérzék” helyett görcsbe rándult mosolyt kíván a kreatív korszellem. Szép gesztus a bukott vezér mellett érvelni (bár ne feledjük: Kuncze volt a belügyminiszter, mikor a gondjaira bízott önkormányzatok jogos jussát eltocsikolni igyekeztek); de ez a csupa nagybetűs fonák nemecekizmus mégiscsak a kezdő publicisták és javíthatatlan dilettánsok kedvelt fogása. (Szerelem aligha van a dologban.) Ám „a köménymag tekintélyelvű eleve elrendeléseire” visszarévedni akkor, amikor épp egy másik tekintélyelvűség (Szervilis Demszkysták Szövetsége) nyert csatát – politikai rövidlátásra vall. Akárcsak az a megállapítás, hogy Kunczét „nem lehetett erdőbe vinni, de be lehetett tessékelni mondjuk az MSZP-kormányzásba”. (Mi akkor az erdő?) Ráadásul ha Kuncze „valaki”, akkor az SZDSZ-ben momentán, politikailag éppen senkikre van szükség. Vajon Gábor Andor kicsinyes Schenk I.-je, vagy Rejtő Jenő nagyvonalú Senki Alfonza a követendő ideál?

(2000. december 9.)

Ágh Attila kifejti, hogy a magyar társadalomban a közeljövőben továbbra is lesz antiszemitizmus, de a politika érzékenyen vigyáz a keretek megtartására. Most az üzleti élet „lezsídózása” várható – fejtegeti a tudós.

(Ízelítő a Remény legújabb számából a Népszabadságban)

Szép dolog-e listázni? Az ellenzéki sajtó szerint kifejezetten csúnya: az-által, hogy a kormányfő lajstromba szedette, külföldi nyilatkozataiban ki mindenki járátja le belpolitikai meggondolásokból az országot, állítólag lejáratta az országot. A listán szereplők és elvbarátaik szerint nem is kell vizsgálni a lista tartalmát (nem is vizsgálják): a lista pusztá léte is sérti a véleményszabadságot, ráadásul eltereli a figyelmet az ő kedvenc belpolitikai listáikról (Simicskától Torgyánig). Az Orbán-listát emellett lazán titulálják B-listának, feketelistának (mintha mondjuk a Vásárhelyi família a Miniszterelnöki Hivatal alkalmazásában állna, és most az elbocsátásuktól kellene rettegniük szabados szájuk miatt). Visszaszemlézhetőek továbbá egyes budapesti tudósítók sértett reagálásai (akik úgy gondolják, a magyar kormánynak le kell nyelnie az ő tévedhetetlen kinyilatkoztatásaikat, miközben ők érinthetetlenek), s a Haraszi Távirati Iroda továbbra is bőséggel szállít ehhez muníciót. Például a tomboló magyarországi antiszemitizmusról, amely rémhírkeltés terjesztésébe – folyóirat-ajánlónak álcázva – olykor még az ilyesfajta módszerektől azért tartózkodó Népszabadság is beszáll. (Közvetlenül a könyvek sikerlistája alatt, amelyben egymást követi Spánn Gábor, Ludwig Emil és Bolgár György.) Nem elmaradhatatlan olvasmányunk a Remény című (héber–magyar fejlécű) folyóirat, de ezzel még vannak így pár millióan. A Népszabadság tehát a többség számára primer információt közöl azzal, hogy a politológus Ágh társadalmi antiszemitizmust prognosztizál, amit „a politika” keretek közé szorít. Azt követően pedig (nem túl eredeti) javaslatot tesz: ezután az üzleti életben keressük a „lezsídózást”. Kész a program – hölgyek, urak: lehet szemlézni! Van még remény?

(2000. december 11.)

Az a csepeli paraszt akkor látott marhát, amikor a szüleit megnézte.

(Miskolci betelefonáló hölgy a Kossuth rádióban)

Van-e jövője az interaktív rádiózásnak? Egyesek szerint csak annak van jövője: az élő adásban megjelenő hallgatói vélemény az egyetlen biztosítéka a cenzúramentességnek. A jelenidő ugyanis nemcsak a spontán megnyilatkozásokat garantálja, de a szerkesztői szigort is óhatatlanul fellazítja. (Tudjuk, a pártállamban minden egyenes adás előtt nyilatkozatot kellett aláírniuk a szereplőknek: 1. Nem fogják szidni a rendszert és személyesen Kádár Jánost; 2. Nem hozzák szóba, mit keresnek itt még mindig az orosz megszállók.) Napjainkra a rádiós csevegőműsorok felzárkóztak a közvélemény-kutatók mellé: szeizmográfjai a politikai közhangulatnak. Ami Svájcban a gyakori népszavazás, az nálunk az – érdekérvényesítésben messze nem olyan hatékony – interaktív rádiózás: a közvetlen demokrácia gyakorlásának illúziója. (Különösen így, a parlamenti tekinthetőség apálya idején.) A választópolgár úgy érezheti: ha már a döntéseket érdemben befolyásolni nem tudja, legalább megmondja a magáét. Mint az a két betelefonáló, aki elvileg Pálkás József földművelésügyi államtitkárnak tehetett fel kérdéseket – a két ember ehelyett egymással üvöltözött: a vidékjáró mentalitást (Torgyán esetében egyébként alaptalanul) hiányoló, tájszólásban beszélő úrról kiderült, hogy csepeli illetőségű; a vele emelt hangon replikázó asszony viszont keresetlenül közölte, hogy a posztkommunisták a saját gyerekeik között osztották fel a magyar anyaföldet. Szerkesztői szempontból mindkét megnyilvánulás kínos volt, mégis leképezte az ezredvégi valóságot. A műfaj tehát alighanem polgárjogot nyert – Bolgár György ezt már évek óta tudja. A Beszéljük meg! csapatának manipulatív előszelektálási gyakorlata azóta nyilvánvaló, mióta Franka Tibor a Pannon Rádió (Dabason nem fogható) Ez a beszéd! című műsorában azt indítványozza: „Vitassuk meg mi is!” És megvitatják, ahogy ez demokráciában szokásos, gyakran feltéve a kérdést: miért nem jutnak be ők soha Bolgárhoz?

(2000. december 12.)

Jajveszék hallik és siralom: Portorozs a magyar reklám Mohácsa.

(Kaszás György a Kreatív magazinban)

Lehet ezt még fokozni? Lehet bizony. „Bonaparte Waterloója győzelmi orgia volt ahhoz képest, ami nekünk ez évben Portorozs.” Merthogy a szlovén tengerparti városkában rendezett reklámfilmfesztiválon a magyaroknak egyetlen árva ezüst dobverőt sikerült szerezniük, miközben a csehek, lengyelek és szlovének valósággal taroltak. Ezért aztán „akinek szép eredmény ez az egyetlen ezüst, annak Freddy Krüger az Elm utcából kifejezetten vonzó partner lehet az ágyban, függetlenül a nembéli hovatarozástól”. Ennyi kreatív önostorozás után már-már érthetetlen, hogy miért nem vagyunk képesek e szívárványos fantáziát átvinni a végtermékbe. Talán a zsűri a ludas? Van, aki „erős szlávcentrikusságot vélt tapasztalni az elbírálásban” – a málé finnugor meg nem győz csodálkozni, hogy mi-féle bűvópatakok formájában bukkan felszínre a pánszláv gondolat. Az egyik magyar versenyfilmet állítólag azért nem díjazták, mert nem értették a fesztiválverzió angolságát – talán mert angol anyanyelvű hivatásos műfordító munkája. „Egy fesztivál, ahol a jelek szerint diszlexiás a zsűri” – kínálkozik a magyarázat, miközben a Magyarországhoz képest ötödször akkora Szlovénia valóságos regionális reklámnagyhatalomként tűnik föl. Ezen azért nem árt eltűnődni – még akkor is, ha a mohácsi vésről eredendően mások a fogalmaink. Miért tudja magát jobban eladni (valós teljesítményekkel vagy lobbista nyomulással – az most mindegy) Ljubljana, mint Budapest? Magyarok és szlovének egyaránt „luxemburgi nemzetek” (azaz 2003-ban, az első körben számíthatnak az uniós bebecsátatásra) – de nem vágnak-e gyorsan elének, ha életrevalóság tekintetében ekkora különbségek mutatkoznak közöttünk? Az ugyanis nem életszerű, hogy a magyar reklámszakma (ellentétben például a szoftverfejlesztőkkel) ne volna elég kreatív – alighanem alapvető menedzselési hiányosságokról lehet tehát szó. Miben reménykedhetünk, ha ebben a hazában már a reklám sem képes magának reklámot csinálni?

(2000. december 13.)

A miniszterelnöki iroda bútorzatát 19 milliárdért restaurálták.

(Dr. Vajda Dezső a Népszabadságban)

Hát ne mondjon le a kormány? Számoljunk csak, mennyi autópályát, négyes metró, nagyfröccsutalványt lehetett volna ebből fedezni! Telt volna belőle a kettős identitású Cser Ágnesnek is új Dior-kiskosztümre: mégse legyen olyan ágrólszakadt a harmincezret kereső éjszakás nővérek között, amikor épp a kormány ellen tüntet, amely csalárdul fel akarja tornázni a harmincat negyvenre. Eközben meg itt van ez a tizenkilencmilliárdos tétel – ez az összeg már a Nemzeti Bank leleményesen pazarló leányvállalatainak is becsületére válna. (Ennek ellenére az ellenzéki napilapok karikatúristái csupán Orbánt ábrázolják nyúlszájjal meg Torgyánt disznóorral – egyetlen árva rajzot sem láthattunk, amely Surányit indián tolldíszben mutatta volna, amint önfeledten kaszinózik valamelyik családias rezervátumban.) Az is lehet persze, hogy a Népszabadság olvasói oldalán megnyilvánuló Vajda úr nem matematikából doktorált, s egy ezerszeres szorzó az ő számára bagatell tényező – levelének azonban egy mértékadó lap adott helyet, amelytől már csak a jelző miatt is elvárható lenne, hogy ismerje a mértéket. Sajnos, nemigen ismeri: szociális demagógiában éppen előzi a kanyarban a Népszava levelezési rovatát. Vajda úr például feltehetőleg politúros csehszlovák szekrény sorokat szeretne a Parlamentbe, az összeroskadó footballstadionokat buldózerekkel eltűrná, a tíz (?) titkosszolgálatból egy nyilvánosat csinálna (ebbe talán már a CIA meg a Moszad is beleértendő), a kispap minisztereknek bevonná az útleveleket, továbbá egyszer s mindenkorra letörölné a tűzijátékot a magyar égboltról, hadd feküdjön le mindenki augusztus huszadikán is a tyúkokkal: addig se égetjük a villanyt. A véleményrovat vezetője, Révész Sándor ugyanennek a lapszámnak A rossz és a mérték címmű vezércikkében úgy fogalmaz: „A megalkuvás ott kezdődik, ahol a legkisebb rosszból kihazudják a rosszat.” (Marad a „legkisebb”.) Alkudjunk meg vele, hogy ez a mérték, ami adható?

(2000. december 14.)

Heti hat járat, Kolozsvár–Budapest, indul 16:20, érkezik 16:10.

(Hirdetés a Krónika erdélyi napilapban)

Vissza a jövőbe? Nem könnyen szokja meg az ember ezeket a fránya időzónákat, azonkívül nem mindig volt napi repülőjárat Kolozsvár és Budapest között. De ha már ilyen szembeszökően látjuk leírva egymás mellett az indulást és az érkezést, kézenfekvő a kérdés: vajon mikor kell elindulni Erdélyből ahhoz, hogy idejében az Európai Unióba érkezzünk? Tréfás kedvű főnökök szokták mondani, amikor a beosztott egy frissen kapott feladat határidejét firtatja: „tegnapra kérem, de inkább tegnapelőttre”. Segít-e ezen a köztes-európai időparadoxonon bármiféle korszerűsített transzszilván gondolat? A régi kérdés mellé („Mit ér az ember, ha magyar?”) nem kell-e hozzátennünk: mit ér a magyar, ha nemzetpolgár? A dolgok mai állása szerint kárpát-medencei nemzetpolgárból akkor lehet anyaországi állampolgár (és egyben potenciális nyugat-európai munkavállaló) is, ha a Magyar Köztársaságban megy férjhez, illetve itt nősül. Elég lesz-e a különleges, de korlátozott státus csábereje ahhoz, hogy az erdélyi magyar fiatal a szülőföldjén keresse az igazit, őrizve a demográfiai kontinuitást? (Netán új erőre kap a nyolcvanas években divatozó névházasságipar?) A magyarországi uniós tagsággal ugyanis a határon túli magyar kisebbségi duplán kisebbségi lesz, emberöltőnyire kerülve vágyaitól – vagy ha úgy tetszik: emberöltőnyire felzárkózva azokhoz. (Így aztán triplán pikáns, ha a Krónika frivol hangú jegyzetírója, Balogh Levente – szigorúan a szexipari sztrájktól sújtott németekre gondolva – úgy fogalmaz: „Semmi élvezet nincs abban, ha az ember csak úgy izomból, mindenféle vicces avagy praktikus segédeszköz nélkül nekiesik az aszszonynak, mint nemzetiségi az anyjának”.) A jobb híján a magyarok által is visszaszavazott régi-új elnök országában (épp egy Krónika-beli Király Károly-interjú figyelmeztet arra: Iliescu a kampányban bevallotta, hogy a magyarellenos Vatra Romaneasca alapító tagja) vajon hogyan változik a légijáratok menetrendje?

(2000. december 15.)

Az SZDSZ formáját tekintve ma is nagy párt, amely kis helyre van beszorítva.

(Tamás Gáspár Miklós a Népszabadságban)

Sok jó ember kis helyen is elfér? A közmondásoknak van humoruk, míg a fizika sóltanul azt mondja: több test nem lehet egyszerre egy helyen; s ha egy szilárd tárgyat kisebb térfogatra szorítunk össze, az csakis az anyagszerkezet radikális átalakulása árán, netán halmazállapot-változással kivitelezhető. Ne találgassuk, az SZDSZ rácsszerkezete miként deformálódott, állaga cseppfolyósba vagy légneműbe ment-e át – mindenesetre autentikusnak fogadhatjuk el a Demszky-éra hírére fejvesztve menekülő, a pártból is kilépő filozófus diagnózisát. Azt viszont némileg kétkedve kell kezelnünk, hogy „az SZDSZ 1990-től kezdve bizonyos értelemben a legkonzervatívabb párt volt”. (Ezt a Népszabadság szerint is „sokáig titkolták”.) Ugyancsak logikai bakugrás, hogy miközben a párt „védelmezte a demokráciát” (akár bensőséges tocsikolás árán is), „merekvő és dogmatikussá” vált. Tamás persze (aki kétségkívül rugalmasan dogmatikus), a liberális interpretáció szerint „szabad madár”, aki – tehetjük hozzá a megboldogult Szabad Európa modorában – a „szabad életet” választotta. Neki ez az „állagőrző” képződmény nem képzeletgazdag, hanem defenzív – ami mindjárt két kérdést is felvet: egyrészt ha őrzí az állagát, miért cseppfolyósodott; másrészt ha nem képzeletgazdag, milyen alapon etették egy évizeden át a jónépet a legendás szürkeállománnyal? Azt már csak dörmögve tehetjük hozzá: ha ilyen vehemensek defenzívnek, hogy festhetnek offenzív állapotban? Azt is hozzávéve, hogy „az SZDSZ világnézete a plátói kapitalizmus”, megállapítható: egyelőre viszonzatlan ez a szerelem. Nem csoda, ha a szabad Tamás is szabadon, s korántsem plátóian visszanyúl a marxi frazeológiái: „a módosított munka törvénykönyve pedig szolgásgorba dönti a dolgozókat”. (Vesd össze: elnyomás, szolgasors.) S bár próbál megnyugtatóni, hogy sem a Munkáspártba, sem a IV. Internacionáléba nem kéri fölvetelét, jogos a kérdés: miért kerüli a kis helyeket?

(2000. december 16.)

Kormánytagok, állami hivatalok vezetői, országgyűlési képviselők, társadalmi szervezetek tisztségviselői úgy utazgatnak az immár nyolcvan év óta nem hozzánk tartozó, volt magyar országrészekbe, mintha a magyar megyék valamelyikét keresnék fel.

(Del Medico Imre olvasói levele)

Szégyelljük-e Trianont? Ha valakiknek szégyenkezniük kell Magyarország feldarabolása miatt, azok a magyarok? Sokáig érdeklődve olvastuk „a legnagyobb hazai sajtólevelező” gyakori dolgozatait. Helyretett se-regnyi tévedést, közérdekű kiegészítésekkel szolgált fontos témákhoz. Ám az utóbbi időben elkezdett politizálni, s ez nem áll jól neki. Elfogultságai mind szembetűnőbbek, a tárgyi tévedések vadászából a történelmi tévedések szajkójává vált. Miként itt, Trianon-ügyben. Az a tévképzet ugyanis, hogy Corneliu Vadim Tudornak a romániai választásokon elért sikere a magyarországi politikusok erdélyi aktivitásával volna magyarázható, egyszerre elképesztő badarság és felháborító felelőtlenség a kisebbségi sorban élő kétmillió erdélyi magyarsággal szemben. Aligha vitatná bárki, hogy Tudor akkor is magyarfaló volna, ha hermetikusan lezárnák a határt: gyűlölete nem elsősorban Magyarországra, hanem Románia nemzetiségeire (a magyarokon kívül zsidókra, cigányokra is) irányul. Azt állítani, hogy „1989 óta átestünk a ló túloldalára”, mert magyar és magyar között állampolgárság szerint legalább lélekben nem teszünk különbséget – igazi tudori logika. Del Medico el is tűnődik: ha ő román lenne, hogyan reagálna arra, ha a magyar nemzeti ünnepeken, RMDSZ-rendezvényeken anyaországi magyar politikusok tűnnének fel (irritálná nyolcvan évvel Trianon után is, és a Nagy-Románia Pártra szavazna). E románpárti álláspontjában nem tesz különbséget jobb- és baloldal között (az ő fejében nyilván Lamperth Mónika is azért nem lett MSZP-frakcióvezető, mert a kampányban RMDSZ-es társaságba keveredett). A magyar–magyar kapcsolattartás szerint „erkölcsileg nem kifogásolható, de nem politikus”. Most mondjuk azt, hogy a politikus Del Medico erkölcsileg kifogásolható?

(2000. december 18.)

Szerencsére bőven vannak feltárandó titkok, s bár néhány lépéssel közelebb kerültünk a gabonakörök, gömbvillámok és az időutazás megértéséhez, de a nagy találkozáshoz még el kell telnie öt-hatszáz évnek.

(Trethon Judit a Hölgyvilágban)

Nostradamus ufó volt? Ennek igazságtartalmát épp olyan nehéz bizonyítani, mint hazugságtartalmát. Az ufológia abban hasonlít a vallásokhoz, hogy hinni kell állításaiban, s nincs mód a „hittételek” helytálló voltáról meggyőződni. A rejtélyipar Gutenberg óta tömeges méretekben szórja szét termékeit: a korábbi legendák a könyvesponyvára kerülve a tudományosság köntösét öltötték magukra. A kereskedelmi ezotéria a rendszer-változás melléktermékeként, a rendszerbe szervezett paradömping a Nul-ladik típusú találkozások című tévéműsorral zúdult ránk. Az ufóbarát szálláscsinálók kihasználták a szólásszabadság első nagy, lelkes hullámát, s a hivatásos tudósok racionális ellenvetéseit azzal söpörték le, hogy a kormányok úgyis titkosítanak minden bizonyítékot, ami az „idegenek” jelenlétét tanúsítaná. Az elképesztő az, hogy az irracionális jelenségek kommentálására az ufológia könnyedén kölcsönveszi a „bevett” tudományosság kipróbált technikáit – s mivel az emberek nagy része a tudomány eredményeit már képtelen követni, mentőöv a számára az elszigetelt jelenségekből összeálló pótlólagos világkép. Ez minden további nélkül megengedi, hogy egy mondaton belül szerepeljenek gabonakörök, gömbvillámok és az időutazás (azaz egy közönséges bűvésztűrk, egy meteorológiai jelenség meg az einsteini mű ismeretterjesztő mellékterméke); s még azt a képtelenséget is oda lehet biggyeszteni, hogy az ufókkal való kapcsolatfelvétel öt-hatszáz (s nem 322 vagy kétmillió) év múlva esedékes. A mai Nostradamusok az anyaméhből kilopott magzat sztorijával csak halvány visszfényei a nagy elődnek, nem is szólva a verselési készségükről. S az ufóvadás nem a messiáshitet pótolja-e? Vagy kevésbé fennköltén: a paternalisztikus vágyakozást valaki után, akitől mindent (technikát, tudást, életcélt) készen kaphatunk?

(2000. december 19.)

Hétszáz gyermek ünnepelte az Országházban az aranyvasárnapot.

(Képalírás a Népszavában)

Szeressük-e a kufárokat? Egy bizonyos zsenge korú názáreti próféta nemigen szerette őket – legalábbis ha portékáikkal a templomban időztek. Azt azért nem hinném, hogy adott esetben rájuk gyújtotta volna a BS-t (mint a sport szentélyét, amelyben normális esetben legfeljebb üdítő- és szendvicskereskedelem folyhatna), ám a karácsony végtelenen kommersz értelmezéséhez mindenesetre volna néhány keresetlen szava. Azzal ugyan kétezer év múltán lassacskán kénytelenek vagyunk megbarátkozni, hogy a lélek ünnepe egyben a tárgyak ünnepe is lett, a Megváltó születése fölötti örövendezés összemosódik a tulajdongyarapodás élményével – azt azonban leszögezhetjük: a főszerep sohasem lehet a kufároké. Vajon milyen értékrend uralkodhat a Népszava szerkesztőjének bensőjében, amikor a parlamenti kiskarácsony gyermekeknek szóló rendezvényét – amely az ateista fenyőünnepet váltotta fel – egy kifejezetten marketingjellegű műszóval, a karácsonyi ajándékbeszerzés bevételmaximalizáló üzleti fogásával, az aranyvasárnapra hozza összefüggésbe? A „kiskarácsony” olyan előünnep, amelyet technikai okokból rendeznek korábban (elvégre a szenteste a szűk családé); az aranyvasárnap ellenben a rendkívüli nyitva tartás fedőneve, amely ellen hallgatólagosan a máskor oly kardos szakszervezetek sem tiltakoznak. Egy „ártatlan” képalírásban – tudatosan vagy tudat alatt – így keveredhet a szent és a profán; s a baj csak annál nagyobb, ha a lelkekben és agytekervényekben is ekkora a káosz. S ez még fokozódhat is, ha a rendezvény egyik attrakcióját, a „betlehemi lángot” górcső alá vesszük. Olümpia, az ókori Görögország azért némiképp más kor és más helyszín; nem is szólva arról, hogy az olimpiai láng fellobbantása mégiscsak a hitleri propagandagépezet igen képzeltetésű ötlete, amely szervesen illeszkedett a berlini játékok koreográfiájába. Betlehemben csillag volt, nem láng. Ez is, az is világít – de kell-e hangsúlyozni a két fényforrás közötti különbséget?

(2000. december 20.)

Lehet olyan döntést hozni, hogy parlamenti képviselő, netán kormánytag költözzön ki nem tudom hova, a Városligetbe vagy a Vérmezőre vagy bárhova máshova, ha a törvény kötelezi őket, de nem hiszem, hogy meg lehet fosztani őket attól a joguktól, hogy ők is tisztességes lakhelyet szerezzenek vagy vásároljanak a sok évtizedes munkájuk, munkaviszonyuk eredményeként.

(Horn Gyula az 1996. december 10-i MÚOSZ-sajtótájékoztatón)

Mire jó az internet? Például hogy megidézzem olyan, feledésbe merült kijelentéseket, melyek aktuálisabbak, mint valaha. Most, hogy a Torgyán-villa-cirkusz politikailag okafogyottá vált (összehangolt offenzívával sem sikerült előbb szétverni a koalíciót, mintsem az megszavazta volna a két-éves költségvetést), különösen érdekes, mi hangzott el e témában a tévés nyilvánosság előtt kerekén egy ciklussal ezelőtt. „CSONTOS JÁNOS (Magyar Nemzet): Miniszterelnök Úr! Az Ön pártja is csatlakozott azokhoz a pártokhoz, amelyek vagyonnyilatkozatot tesznek. Mihelyt ez megtörtént, máris kirobbant egy olyan sajtóbotrány (nem tudom, hogy minősíthetem-e így), ami Gál Zoltán villaépítésével, illetve -felújításával kapcsolatos. Sokan úgy vélekednek, hogy köztisztviselői, esetleg kormányfizetésből sem lehet manapság villát építeni. Nem tartja-e úgy, hogy időzített bombákat jelentenek ezek a vagyonnyilatkozatok, és egy jövőendő kormányalakításnál nem kell-e ezt esetleg figyelembe venni, hogy az lehet miniszter, aki nem tervez villát építeni? HORN GYULA: Először is Gál Zoltán nem miniszter, hanem a magyar Országgyűlés elnöke. Önálló jogi személy. A másik, amit hangsúlyoznék, hogy én nem tudok botrányról. Lehet, hogy ön másképp értékeli; én nem tudok botrányról. Azt tudom, hogy két lap írt erről. Gál Zoltán közzétette nem a villával, hanem a házrésszel kapcsolatos tényeket – ha jól emlékszem, a tegnapi Népszabadságban volt –, amelyben elszámol. Hogy alacsony vagy túl alacsony az a 23 millió forintos ár vagy sem, azt nem tudom megítélni.” Van-e joga megítélni bárkinek városligeti, vérmezei politikusainkat?

(2000. december 21.)

Ismerkedjen meg azzal a nővel, aki az egyórás női orgazmust kifejlesztette, és a gyakorlatban oktatja a kaliforniai egyetemen.

(A Joy magazin szórólapja)

Lehet-e az orgazmushoz órát igazítani? Mindegyre bebizonyosodik, hogy szexuális képzeletünk a földön jár, s nem a baldachinos ágyak magasságában. Képzeljük csak magunk elé azt a kaliforniai egyetemet, ahol ez a speciálkollégium könnyedén fölvehető az indexbe! (Mondjuk a közgazdaságtan alapjai, a feminizmus története meg a „főzőcske, de okosan” tantárgyak mellé.) Vajon van-e tolongás a dékáni irodán? S aki bejut a tanárnőhöz, az pusztán elméleti jellegű szemléltető oktatásban részesül (mindent a szemnek, semmit a kéznek, a szájnak stb.); vagy netalán szemináriumi jellegű ismeretátadásra, hétvégenként pedig korrepetálásra is mód nyílik? Ezek azonban csak az európai agyberendezéssel nehezen modellezhető technikai részletek – a teoretikus kérdésfelvetések legalább olyan izgalmasak. Miért jó az, ha egy álló órán át tart a női orgazmus? Mit ér a gyönyör kivételes pillanata, ha bárkinek, bármennyi időre bérletet lehet váltani rá? Milyen módszerrel lehetett ezt az egész estés orgazmust kifejlesztetni? (Talán még a Káma Szutrát is elolvasta hozzá a feltaláló hölgy – ott van szó ilyesfajta időtartam-rekordokról. Csakhogy a klasszikusoknál nem a gyönyör nyúlik meg, hanem az oda vezető út.) S ha már eleget csámcsogtunk a kaliforniai fitness e forradalmi – vagy éppenséggel ókonzervatív – válfaján, még mindig érhet bennünket meglepetés: a női trendmagazin az igényes olvasótáborának ekként érzékelteti a hatvanperces extázis időigényét: „Gondoljon csak bele: ennyi ideig tart a Barátok közt négy teljes epizódja a reklámokkal együtt!” Ezek után aligha lehet több ellenvetésünk. A végeérhetetlen magyar kereskedelmi szappanopera epizódoként is felér egy-egy kiadós orgazmussal, nem is szólva a reklámokról! Az a Barátok közt-élvező, aki ennyi érv dacára sem rohan megvenni a Joy-t (ami ez esetben maga az Orgazmus), az megérdemli a sorsát. De ki beszél itt a férfiakról?

(2000. december 22.)

Magyarországot mintegy példaként, véletlenszerűen választottuk ki.

(A holland Amnesty International az MTV-híradóban)

Bocsánatkérés-e a hátraarc? Az egyesült Európa, ahová oly igen iparkodunk, s amelyben az ismert geopolitikai előzmények miatt Hollandia már is ott van, igen kényes az árnyalatokra, beleértve a történelmi bocsánatkéréseket is. Így aztán joggal várhatnánk el, hogy egy – az emberi szabadságjogokat zászlajára tűző – holland szervezet beismerje tévedését, s töredelmesen megkövesse azokat, akiket bizonyítékok hiányában alaptalanul hírbe hozott. A szenvedő alany ezúttal a Magyar Köztársaság. Hollandiai lapokban olyan fizetett képes hirdetéseket tettek közzé, amelyek hiányos fogazatú gyermekeket ábrázoltak, a képaláírás szerint pedig a foghíjak kínvallatás következményei, amelyet magyar rendőrök hajtottak végre az illető kiskorúakon. A Magyar Televízió híradásai igen helyesen a végére kívántak járni az ügynek, ám a buzgó holland aktivisták többszöri megkeresésre sem tudtak bármiféle konkrét eseteleírással szolgálni. Ehelyett elkezdtek mellébeszélni, s elképesztő előítéletességgel azt nyilatkozták: ha Magyarországon nem is, de „ezekben az országokban” igazán mindennapos a gyermekekkel szembeni hatósági erőszak. Az még csak hagyján, hogy a derék embervédők gondolatvilágában az Unión kívüli Európa még mindig monolit (tudjuk: Budapest, Bukarest...); de hogy az sem ejtette őket gondolkodóba, mikor a hollandiai magyarság (igen indulatosan) és a magyar Amnesty International-szervezet (hűvös távolságtartással) egyaránt alaptalannak ítélte a reklámkampányt: több mint aggasztó. A magyar külügyminisztérium megkeresésére csupán annyit reagáltak: működésük során nem szempont, hogy a magyar EU-csatlakozással foglalkozzanak. Aztán a karácsonyra lekötött hirdetésektől mégis visszaléptek – talán beszéltek egy nemzetközi jogással, aki felvilágosította őket: a megrágalmazott ország jogállam, s épp úgy beperelheti őket, mint a ciázó Aurult. Vajon Magyarország mely vetélytársa finanszírozta e drága hirdetéseket?

(2000. december 23.)

A jobb- és baloldal nem egyformán teljesített, ennek ellenére sikerült az eb-t megnyerni.

(Mocsai Lajos, a női kézilabda-válogatott szövetségi kapitánya az ml-en, a bukaresti diadal után)

Red Bull nélkül nem megy? Az ismert animációs tévéreklám szerint ha egy futbalcsapatnak se jobbszárnya, se balszárnya nincs, nem terem neki babér a Bundesligában. (Szerencsére félidőben az edző rendelkezésére áll a bikavadító legitim doppingszer, ami tudvalevőleg szárnyakat ad...) Úgy látszik, a csapatjátékokban ez a problémakör egyaránt jelenvaló; függetlenül attól, hogy a labda kéznél vagy lábnál van-e. Kézilabdás hölgyeink – akik idén egyszer már fölényes vezetés után betliztek az olimpiai döntőben, aztán meg a szívbajt hozták ránk a román fővárosban, a hosszabításban gyűrve le az amúgy zsenge tudású ukránokat – mindent leginkább közepén igyekeztek megoldani; úgyhogy a totálisan berekedt Mocsai mester helyzetértékelése csupán annyiban mérvadó, amennyiben a győztesnek utólag mindig igaza van. Ettől eltekintve viszont joggal várhatnánk el tőle némi részletezést: ha jobb- és baloldal nem egyformán teljesített, akkor vajon (a két rossz közül) mégis melyik volt a kevésbé rossz? Ilyesmit persze a politológus társadalomnak nem ildomos neki-szögezni – jóllehet szórják ők kérdés nélkül is a keresetlen válaszokat. A legnagyobb gond ezekkel az, hogy az illető elemzők (megkockáztatom: kivétel nélkül) maguk is játszanak a jobb- vagy a balszárnyon; legfeljebb az igazolásukkal nincs minden rendben, lévén, hogy e szférában teljességgel polgárjogot nyertek a zsebszerződések. A függetlenek mítoszában ugyan egyre kevésbé hisz a lelátó, ám a bírák és asszisztensek (ómagyarul: partjelzők) jogállását egyelőre nem kezdte ki a tribünök mind kényesebb ízlésű népe. Ráadásul a szüntelen fenekedést (noha a szélső szárnyak elvileg egy csapatban játszanak) a publikum nem díjazza, hiszen szerinte a jobb- és balszél huzamosan nagyjából egyformán teljesít. De nyerünk-e valaha Európa-bajnokságot, ha botorul minden támadást közepén erőltetünk?

(2000. december 27.)

Régi bűnöknek hosszú az árnyékuk.

(Kövér László egy újságlotai lakossági fórumon)

Mitől lesz valaki mumus? A politikában erre a szerepre nem feltétlenül kell rászolgálni: elég ilyen-olyan veszélyt emlegetni, hogy az ördögöt a falra fessék. Kövér Lászlóról például egyes politológusok széltében-hosszában terjesztik, hogy buta, mint a föld – s e sztereotípiakovácsolásban nem zavarta őket a doktori cím sem. (Demszky-szimpatizáns hírverők ugyanilyen megalapozottan állítják Fodor Gáborról, hogy ő a világ lustája. Verebes István a Heti Hetesben ezt ország-világ előtt közhírré is tette. Előbb ellenőrizte az információt: felhívott valakit az SZDSZ-nél telefonon. Bizonyára nem Fodor volt a vonal végén. A Budapestért díj adományozása már nyilván folyamatban is van.) Visszatérve Kövérrre: ő azért jó mumusalany, mert nem mindig cifrázza a véleményét, nem csomagolja diplomatikusan semmitmondásba. Ellenzéki publicisták követni se tudják, hogy üthet meg békülékeny hangot a Fidesz az MSZP-frakcióval szemben (legalább Nagy Sándorral egyeztessenek össznemzeti kérdésekben, ha már Kovács Lászlóval nem lehetett), s hogy állíthatja ugyanakkor, hogy a szocialisták összefonódtak az olajmaffiával (ha egyszer összefonódtak). Nehéz megérteni, hogy két állítás közé nemcsak a „vagy”, hanem az „és” szócska is illeszthető. A Kövér-féle politikustípus azért idegesítő, mert a Bibó-szak-kollégisták ellensúlyozására hiába alakul Bibó Társaság, aminek tagsága igen vegyes (Litván Györgytől Farkasházy Tivadarig), ha Kövér szerint „bibói értelemben nincs a társadalomnak elitje, amely példát mutathatna”. Az is kínos, hogy „ez a bankelnökök adórendszere, a cinizmus tobzódása”; akár az, hogy a román ügyében „vasárnapi jogvédők rándulnak le a Gelérthegyről”. Sőt az is (a predemszkysta SZDSZ 20 százalékos adóra vonatkozó óriásplakátjára reagálva), hogy „az arcátlanságnak ezer arca van”. Ennek csupán variánsa, hogy „a politikai korrektség a demokrácia visszataszító arca” (mert hipokrita). Meddig lehet meglapulni a régi bűnök hosszú árnyékában?

(2000. december 28.)

Távolkelet-Magyarországon köd borítja a tájat.

(Aigner Szilárd időjárás-jelentése)

Ennyire közel volna a Távol-Kelet? Netán itt, a kertek alján: Szatmárban, Biharban, Békésben? (Lesznek-e e végekből „kis tigrisek”?) S indokolt-e vajon messzemenő következtetéseket levonnunk egy még oly ködös (ám fölöttébb módos) meteorológusi kiszólásból? Tulajdonítsunk-e jelentőséget annak az ugyanekkor elhangzott aigner-i közlésnek, hogy belátható időn belül „elbizonytalanodik a jövőképünk”? Összefüggésbe hozható-e ez a hervasztó (szilveszter küszöbén már-már büntetendő) időjárási produkció a Roma Sajtóközpont fogalmazásmódjával, ami szerint „a reménytelenség egyre inkább biztosított”? A (nemcsak kincstári) miniszterelnöki optimizmusnak higgyünk-e, amely a karácsonyi operaházi interjúban azal kecsegtetett, hogy a magyarság – miután elvesztette a huszadikat – megnyeri a XXI. századot; vagy bizonyos Mester Ákosnak, aki monomániásan ismételteti hetilapjában, hogy xxx napja nem tudja, kicsoda Jozsip Tot meg Kaya Ibrahim? (S ha már itt tartunk: a több kolumnára rúgó kérdésalmaz miéért nem egészül ki azzal, hogy „már xx napja nem tudjuk, kicsoda Hrisztosz Hatzoginnisz?” A balkáni látókör csak a „fantomhorvátokra” és a „fantomtörökökre” terjed ki, a „fantomgörögökre” nem? Van-e árnyalatnyi különbség, ha – feltételezve, de nem bizonyítva – a Fidesz cégérdekeltségei ellenzékben, míg a szocialistáké kormányon váltak köddé? A VIP-es főszerkesztő közéleti érdeklődése ennyire szelektív volna?) Remény és reménytelenség képzetét nem befolyásolja-e erőteljesen, hogy az általunk pártolt vagy elutasított politikai erők nem éppen kormányon vagy ellenzékben leledzenek-e? Nem ment-e el a józan eszünk, hogy már az élet javát sem tudjuk (vagy akarjuk) megkülönböztetni az élet salakjától? Képesek vagyunk-e még – félretéve kamaszos grundérzelmeinket – össznemzeti érdekekben gondolkodni? Él-e még a magyar nemzet? S ha (a hivatásos pesszimizták agytekvényei mentén haladva) nem; akkor van-e értelme még egyáltalán nap mint nap kérdezni?

(2000. december 29.)

Köszönet dr. Liszkay Gábornak: ő talán az egyetlen ember ebben az országban, aki képes lenne egy nagyszabású médiakoncepciót nemcsak kigondolni, de „le is vezényelni” az itteni, posztkommunista média olyan átalakítására, amely nélkül a többség számára jól működő, demokratikus társadalom elképzelhetetlen.

(Lovas István: Jobbegyenes)

Vissza Arany Jánoshoz? Amikor e publicisztikai sorozat kerek egy eszten-deje elindult, a krónikás úgy gondolta: ezt a korfestő szériát majd ugyanúgy egy Arany-idézetrel kell berekeszteni, miként azzal kezdődött. Így lett volna kerek a világ – épp olyan kerek, mint a misztikus 2000-es szám a végén a három nullával. Bájosan naiv elgondolás: legyen ez a 304 nekifutás a millenniumi esztendő egyfajta szubjektív lenyomata, apropó-idézetek köldök-zsinórján kapaszkodva az éltető külvilágba. Hogy unokáink (ha érdekli még őket a távoli ezredforduló) alkalomadtán villára szúrhassák – emészthető kis kásahegyet az emészthetetlen nagy kásahegy helyett. Ellenfuvallat az örökölt uralkodó széliránnyal szemben. Hogy így éltünk, így vitáztunk, ezeket gondoltuk és ekkorákat tévedtünk ott és akkor. E záródarab akkor sommásan kerek mondatokkal operált volna. Hogy tán ködös és homályos, de mégis a mi énekünk. Meg hogy tulajdonosok és tipográfiaiak változhattak, s a mutatóvany kerülhetett a felső sarokból az alsóba, ám a Kétezer leütés maradt mindig a jobboldalon. Hát nem maradhatott: nyolc megjelenéssel a finis előtt az otthonadó Magyar Nemzetből is száműzetett. Minden szakmai indok nélkül, a legolvasottabb rovatként, a példastatuálás szándékával, az előfizetőket csúnyán és dilettáns módon megrövidítve. Tudván, hogy a termék afféle diurnusi morállal úgysem ültethető át a Népszabadságba. (A fantomlétezés tere csúfondárosan virtuális: <http://forum.index.hu/politika>, az „Osszián – lehet hinni ezek után?” és a „Hova tűnt Osszián?” topic. Premier publikum nélkül.) Lovas István sokaknak kényelmetlen, de aligha tévedhetetlen. Mit ér az a – még oly nagyszabású – médiakoncepció, ahol nincs helyük a bárdoknak?

(2000. december 30.)

NÉVMUTATÓ

(A szövegben előforduló nevek oldalszámát sima, a mottókban előforduló nevek oldalszámát vastagított számok jelölik.)

Aba-Novák Vilmos 315
Aczél Endre **30, 85**, 121, 165
Aczél György 11, 31, 234, 251
Ady Endre 269, 294
Agassi, André **29**
Aigner Szilárd 337
Aján Tamás 248
Albright, Madelaine **72**
Almássy László 21
Andersen, Hans Christian **81**
Anonymus **66, 159**
Antall József 14, 31, 131, 138, **162**, 182, 192, 240
Antics, Szvetlána 262
Arany János **9**, 153, 338
Arthur király 21
Augustine, Edward 317
Avar János **213**
Avogadro, Amadeo 164
Ábel 307
Áder János 73, 179, 235
Ágh Attila **49, 323**
Árpa család 132
Árpád fejedelem 12, 21, 135, 203
Bajor Imre 98, 204, **271**, 279
Bakács Tibor Settenkedő **191**
Balassi Bálint 48
Balla Zsófia 215
Balogh Levente 327
Baló György **14**, 86, 114
Bardot, Brigitte 28
Batiz András **212**
Batu 163
Batthyány Lajos 182

Bauer Miklós 282
Bauer Péter Tamás 222
Bauer Tamás 42, 121, **222**
Bálint András 219
Bálint György 269
Bálint László 178
Bánffy Dezső **228**
Bánó András 65
Bárdos András 184
Bem József 80
Benczúr Gyula 228
Berecz János 152
Bergerac, Cyrano de 317
Berkesi András 76
Betlen János 240
Bibó István **152**, 336
Bicskei Bertalan **239**
Blaha Lujza 253
Blair, Tony 98, 140, 225, **250**, 285
Bochkor Gábor **20**, 237
Bodor Ádám 121, 215
Bodor Pál (Diurnus) **59**, **297**, 338
Bokros Lajos 131, 142, 186, 303
Bolgár György 28, 165, 323, 324
Boros Imre 49
Boross Péter 153
Bócz Endre **196**
Bódy Magdi **241**
Bölcs István 142
Brehény István 248
Brezsnyev, Leonyid Iljics 11, 99
Bródy János **128**, **212**, 219
Buda Ferenc 48
Budai György 65
Budai Gyula **178**
Buddha 191
Bujkó bolond 83

Buonarroti, Michelangelo 29
Burány Sándor **170**
Bush, George W. 213, 294
Buza Sándor **48**
Castro, Fidel 208
Ceausescu, Nicolae 270
Chirac, Jacques 178
Cicciolina 52, 272
Clinton, Bill **55, 69, 88, 220, 237, 250**
Clinton, Hillary 46
Clodo, Dietmar **132**
Cockerill, John 317
Cohn-Bendit, Daniel 79
Cooper, James Fenimore 125
Coubertin, Pierre Baron de 261
Csapody Miklós **103**
Csákány György **199**
Cseh Mária 272
Csepeli György **97, 195**
Cser Ágnes 326
Csernyenkó, Konsztantyin 11
Csiha Judit 166
Csingacsguk 264
Csintalan Sándor 137, **225, 305**
Csokonai Vitéz Mihály 191
Csontos Gabriella **212**
Csontos János 332
Csoóri Sándor 124, 141, 153
Csurka István 42, 46, **54, 82, 102, 111, 121, 147, 199, 240, 242, 244, 319**
Csúcs László 26
D. Nagy Lajos **217**
Darvasi László **261**
Dávid Ibolya 22, 111, 126, 199, **220**
Debreczeni József 177
Del Medico Imre **329**
Demszky Gábor 76, **79, 135, 140, 159, 222, 243, 257, 265, 270, 272, 273, 305, 311, 319, 320, 322**

Descartes, René 306
Deutsch Tamás 140, 141, 246, 266
Deutsch Zalán 140
Dési János 47
Dior, Christian 326
Dobrovits Mihály **291**
Don Quijote 210
Dóka Péter **296**
Dózsa György 22, 106
Dutschke, Rudi 200
Dürrenmatt, Friedrich 250
- dzs - **171**
Easton Ellis, Bret **162**
Egerszegi Krisztina 281
Eichmann, Adolf 214
Einstein, Albert 330
Eliasov professzor 251
Előd **21**
Emese, őszanya 261
Ende, Michael 234
Endrédy István 182
Enyedi Nagy Mihály 254
Eörsi István **73, 153, 155, 180, 188, 215, 229, 291, 319**
Eörsi Mátyás 282
Eötvös József 247
Eötvös Károly 36
Eötvös Pál 152
Eperjes Károly (Szamóca) 56, 272
Erdély Miklós 183
Erdélyi Nándor 132
Erdős Miklós 302
Ernyei Béla **109**
Erosz 296
Esmeralda 155
Esterházy Péter 13, 121, 198, 256
Evita 241
Éles István 242

Farkas Flórián **223**
Farkas Vladimir 282
Farkasházy Tivadar 45, 98, **102, 116, 131, 154,** 165, 204, 224, 242,
244, 336
Fazekas Ágnes **285**
Fazekas Sándor 235
Fábián János 132
Fábry Sándor 41, 52, 109, **212, 237, 279**
Feczko **281**
Fehér Béla 121
Fencsik Flóra 88
Fenyő János 213
Ferenc József 321
Fiennes, Ralph **21**
Fischer Iván 159
Fischer, Joschka 72
Flatley, Michael 208
Fodor Gábor **60,** 336
Fodor János **221**
Fogarasi László ifj. **171**
Forrás Péter 248
Forró Tamás **196, 295**
Fortuna 284
Földes György 80, **94,** 166
Franka Tibor 267, 324
Freud, Siegmund 33, 111, 249
Fricz Tamás **204**
Friderikusz Sándor 61, 114, **274,** 285
Fritz, számítógép **163**
Galla Miklós 96
Galló Béla **113**
Galsai Dániel **40**
Garamvölgyi László **181**
Gaskó István **53**
Gates, Bill **69**
Gavroche 291
Gábor Andor 322

Gábor S. Pál 33
Gál Zoltán **166**, 332
Gálvölgyi János 204, 271
Gedó György 281
Gellért Kis Gábor **17**
Gergely Marianne **161**
Gidai Erzsébet 147
Giuliani, Rudolph 46
Glatz Ferenc **168**
Gobbi Hilda 219
Goebbels, Joseph Paul 319
Gold, Aaron **261**
Gorbacsov, Mihail 72, 99
Gore, Al 294
Göncz Árpád **88**, 108, 135, **162**, 179, 210, 217, 257, **291**
Gönczöl Katalin 320
Görgey Gábor **158**
Greenaway, Peter 142
Greenwood Miklós 248
Grespik László **203**
Grosics Gyula 272
Gróf Balázs 311
Grósz Károly 32, 139, 152
Gryllus Dorka **212**
Gulyás László 122
Gutenberg, Johannes 330
Gyárfás Tamás 102, 220, **301**
Györgyi Kálmán 74
Győrffy Miklós 112
Gyurkovics Tibor 33
Habsburg család 236
Habsburg György **321**
Habsburg Ottó **106**, 224
Hack Péter 42
Hacki Tamás 23
Haider, Jörg **46**, 67, 79, 89
Hajdu István 165

Hajdú Andrea 65
Hajdú B.István 178
Hajnóczy Péter 266
Hankiss Elemér 98, 196
Hanti Vilmos **165**
Haraszti Miklós **89, 115, 269, 323**
Hatzoginnisz, Hrisztosz 337
Havas Henrik **292**
Havel, Václav 72
Haynau, Julius Jakob 12
Hegyi Gyula **160**
Herder, Johann Gottfried 124
Herkules 83
Hernádi Gyula **33**
Hégető Honorka 52
Hitler, Adolf 28, 56, 124, 331
Hofi Géza 52, 83
Hollósi Frigyes **176**
Homér 9, 52
Hood, Robin 142, 210, 213
Horn Gyula 12, **22**, 37, **44**, 49, 60, 65, 94, 121, 123, 136, 139, 141,
162, 166, **177**, 186, 196, 199, 225, 235, 236, 242, **244**, 245, 248,
257, 277, **305, 332**
Horthy Miklós 215
Hortobágyi Krisztina 308
Horváth Ferenc 121
Horváth lány **119**
Horváth Pál **277**
Horváth Szilárd **58**, 96
Hódy László 248
Hónig Péter 312
Hrabal, Bohumil 262
Huba **21**
Hugo, Victor 291
Huszein, Szaddám 250
Ibrahim, Kaya 337
Iliescu, Ion 327

Isépy Tamás **235**
Isza Ferenc **227**
Iván 163
Jackson, Michael 299
Jakupcsek Gabriella **151**, 255
Jancsó Miklós **125**, **187**, 218
Jáksó László 292, 311
Jánosi György 166, 295
Járai Zsigmond 225
Jászai Mari 253
Jávor Zsuzsa 248
Jehova 184
Jelcin, Borisz **11**, 127, 213
Jeszenszky Géza 198
Johanna, tüntető 263
Jolsvai András 142
Jókai Anna 45
József Attila 33, 54, 90, 101, 170
Juhász Ferenc **245**
Juhász Gyula 33
Juhász Judit 240
Juricskay Vidu 248
Juszuf 163
Júdás 27, 103
Kamarás Iván 171
Kapecz Zsuzsa **206**
Kapuvári Gábor **77**
Kara Pál 203
Karancsi Tibor **85**
Karinthy Frigyes 45
Kaszás György **325**
Katona Kálmán 47, 134
Kazinczy Ferenc 227, 236
Kádár János 12, 39, 41, 52, 102, 110, 133, 137, 139, 162, 184, 211,
227, 242, 264, 282, 324
Káin 97, 307
Kántor Péter 101

Kánya Kata 98
Keglevich István **253**
Kelevitz Zsigmond 248
Kenedi János 187
Kerényi Imre **180**
Kertész Imre **124**
Kéri László **186, 214**
Király Károly 327
Kis János 46, 247, 277
Kiss Péter 166
Knézy Jenő 157
Kodály Zoltán 124, 171
Kohl, Helmut 32, 38, 60
Kolompár család 209
Kond **21**
Kondor Katalin 240
Konrád György 124, **155, 265**
Korolenkó elvtárs 95
Kossuth Lajos 13, 182, 224
Kosztolányi Dénes 219
Kovács Kaarlo 302
Kovács (Kokó) István **12, 281, 284**
Kovács László 37, 43, 123, 135, **142**, 166, 220, 225, 228, 266, 273,
283, 298, 336
Kovács Zoltán 320
Kozák Márton **127**
Kónya Imre 281
Kósáné Kovács Magda 166
Kökény Mihály 141, 166
Kölcsey Ferenc 33
Körmendy-Ékes Judit 52, 170
Kövesdy Evan 248
Kövér László 37, 42, **47**, 88, 94, 113, 121, 242, 267, **336**
Kőbán Rita 281
Kőszegi Ferenc 75
Kőszegi Gábor 129
Krasznai Ibolya **223**

Krasznai József 209, 223
Krasznai Krisztián 209
Krausz Barnabás 293
Krausz Tivadar **105**
Krecz Tibor **90**
Krentz, Egon 22
Kreutzfeld-Jakob 299
Krisna 184, 275
Krisztus 28, 70, 160, 238
Krúdy Gyula **162**
Krüger, Freddy 325
Kulich Gyula 211
Kun Béla 267
Kuncze Gábor 15, **42**, 46, **111**, 217, 242, 257, 266, 303, 305, 320, **322**
Kupa Mihály 139, 283
Kurnyikova, Anna 29
Laár András **38**
Lagzi Lajcsi 96, 155
Lakat T. Károly 220
Lakatos Pál 165, 240
Lampedusa, Giuseppe Tomasi di 272
Lamperth Mónika 329
Lang Györgyi 98
Lantos, Tom 72
Latabár Kálmán 304
Lehoczki István **119**
Lelouche, Claude 126
Lem, Stanislaw 187
Lendvai Ildikó 86, 166, **218**
Lengyel László **39**, 136, 186, **238**, 310
Lenin, Vlagyimir Iljics 137, 160, 199, 267, 310
Lennon, John 85
Lewinsky, Monica 98
Lékó Péter **163**
Lévay Anikó 98
Liebermann, Joe 294
Liebmann Katalin 119

Liskay Gábor **338**
Litván György **336**
Loren, Sophia **161**
Lovas István **338**
Lóránth Ida **262**
Lőrincz József **43**
Lőrincz L. László **251**
Ludwig Emil **323**
Lukács György **153, 158, 215, 180**
Luxemburg, Rosa **200**
M. L. **161**
Macher Endréné **312**
Machiavelli, Niccolo **120, 257**
Maczó Ágnes **283**
Madonna **241, 311**
Magyar Bálint **16, 40, 111, 188, 219, 242, 257**
Magyari Márton **307**
Majláth Mikes László **57**
Majtényi László **149**
Makai József **255**
Makarenkó, Anton Szemjonovics **282**
Makovecz Imre **12**
Malek Andrea **252**
Mandúr László **298**
Mao-ce Tung **79, 89, 200**
Marosán György **282**
Marquard, Jürg **161, 318, 320**
Marton Frigyes **244**
Martonyi János **72**
Marx, Karl **10, 79, 180, 200, 328**
Matolcsy György **49, 312**
May Károly **125**
Mádl Ferenc **135, 179, 199, 217, 223, 283**
Márai Sándor **97, 235**
Máté László **225**
Máté Pál **157**
Mečiar, Vladimír **79**

Medgyessy Péter 225
Megyesi Gusztáv 153, **229**, **256**, **267**
Mengele, 136, 282
Mester Ákos 102, 114, 337
Mező Ferenc **101**
Mécs Imre 222, **291**
Mészáros Tamás 121, 233
Micimackó **210**
Mikszáth Kálmán 162, 254
Milosevics, Szlobodan **67**, 94, 149, 250
Mink András **76**
Mitterrand, Francois 60
Mocsai Lajos **335**
Mohamed próféta 278
Moldova György **162**
Molnár Dániel **163**
Molnár Gyula 94
Molnár Istvánné 321
Monroe, Marylin 183
Moore, Demi
Morvay Ferenc 251
Moussambani, Eric 261
Móricka 142
Móricz Zsigmond **97**, **162**
Mózes 310
Murányi Marcell **188**
Murphy 61
Mussolini, Benito 136, 138
Müller Péter Sziámi **164**
Münchhausen báró 319
Nagy Attila 272
Nagy Bandó András **45**
Nagy Erzsébet 291
Nagy Feró **205**
Nagy Gabriella **309**
Nagy Gáspár 243
Nagy Imre 120, 158, 279, 291

Nagy Károly **31**
Nagy Kriszta **290**
Nagy N. Péter **12, 228, 316**
Nagy Navarro Balázs **108**
Nagy Péter **127**
Nagy Sándor **166, 273, 336**
Napóleon, Bonaparte **325**
Nádas Péter **121**
Nemecsek Ernő **322**
Newton, Isaac **104**
Németh László **138**
Németh Miklós **17, 22, 44, 137, 160, 166, 168, 224, 225, 283**
Németh Péter **220, 270**
Néró császár **129**
Nobel, Alfred **130, 226, 278**
Nostradamus **330**
Novák Mihály **248**
Nógrádi László **222**
Nógrádi Zsolt **225**
Növényi Norbert **272**
Obersovszky Péter **114**
Odüsszeusz **152**
Oldal Anna **95**
Ond **21**
Oravecz Imre **262**
Orbán Gáspár **285, 321**
Orbán Ráhel **285**
Orbán Róza **285**
Orbán Sára **285**
Orbán Viktor **22, 27, 30, 32, 37, 44, 45, 47, 73, 80, 98, 113, 115, 120, 123, 134, 136, 137, 140, 153, 159, 162, 165, 177, 178, 186, 195, 197, 199, 213, 214, 215, 216, 219, 220, 222, 224, 240, 242, 243, 245, 246, 261, 279, 285, 294, 312, 319, 323, 326**
Orff, Karl **284**
Orseolo Péter **128**
Orsós László Jakab **293**
Oscar **13, 21**

Osszián **9**, 33, 154, 211, **301**, 338
Ortutay Gyula 251
Orwell, George 315
Ómolnár Miklós 212
Örkény István 112, 182
Őry Csaba 304
P. Szabó József 240
Palik László 249
Pallag László **210**
Pallagi Ferenc 26, 75, 141, **240**
Paltrow, Gwyneth **13**
Papp Mátyás 248
Pasolini, Pier Paolo 70
Pataki Ági **183**
Patrubány Miklós 147
Pavlov, Ivan Petrovics 262
Pálffy István **237**
Pálincás József 324
Pártai Lúcia **294**
Pelé 272
Pepó Pál 47, 184
Pernye András 316
Pesty László **276**
Peterdi Pál **51**
Pethő Sándor 154
Pethő Tibor 154
Pető Iván **86**, 103, 210, 225
Petőfi Sándor **31**, 76, 79, 80, 101, 129, 191, 251, 316
Petri György 256
Petschnig Mária Zita 186, **226**
Pécsi Ildikó 272
Péter Gábor **31**
Pilátus 10, 152
Pilinszky János 65
Pinochet, Augusto 22
Pintér Dezső 237
Pintér Sándor 210

Piroska **130**
Platon 328
Platthy József 302
Pokol Béla 49
Pokorni Zoltán **28**, 227
Polgár lányok (Judit, Zsófia, Zsuzsa) 163, **211**
Polgár László **211**
Ponti, Carlo 161
Popper Péter **136**
Pomádé király **81**
Pongrácz Zsuzsa 211
Pozsgay Imre 147
Prisztás József 46
Princip, Gavriilo 321
Princz Gábor 252, 267, 320
Prokopp Dóra **114**
Ptolemaiosz 55
Pugacsova, Alla 171
Pulai Imre **266**
Pulitzer, Joseph 12, 81, 224, **316**, **317**
Puporka Lajos **209**
Pusztai László **189**
Putyin, Alekszandr 11, 99, 127
Pütkösti Árpád **282**
R. Székely Julianna **110**, **246**, 267, **322**
Radulovics, Bojana 262
Rajk László ifj. 219, 243
Rajk László id. 291
Rákosi Mátyás 72, 110, 152, 264
Ráskövy István **248**
Reagan, Ronald 272
Rejtő Jenő 138, 273, 322
Rendes Zoltán **263**
Repka Attila 281
Révész Sándor **31**, 326
Révész T. Mihály **52**, 151
Ries István 282

Rippl-Rónai József 315
Romsics Lászlóné **150**
Rózsa Sándor 125
Rudolf Péter **61**
Ryan, közlegény **114**
S. G. 182
Sasvári Szilárd 73, 86, 229, **319**
Sághy Ildikó 253
Sándor György 102
Sándor László **304**
Sándor Tünde **169**
Schalkhammer Antal 206
Schenk I. 322
Schiffer, Claudia 312
Schindler 21
Schlett Csaba 49
Schlöndorff, Volker 296
Schmidt Mária 49, 292, 317
Schmuck Andor **65**
Schumacher, Michael 280
Schuster Lóránt 111, 188
Schüssel, Wolfgang 115
Schwajda György 219
Schwarzenegger, Arnold 131
Schweitzer József 320
Scorsese, Martin 70
Selmeczi Gabriella **262**
Senki Alfonz 322
Seres László **200**, 293
Sevarnadze, Eduard 72
Shakespeare, William 13, 33, 83, 301
Siklós Erik **29**
Simicska Lajos **73**, 323
Simon, Neil 298
Skulec, kocsmáros 253
Slayback, Alonso 317
Smidtné dr. Holló Bözsi **78**

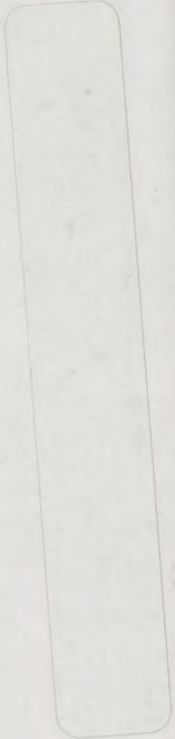
Somló Tamás 203
Sonnenschein család 209
Soros György **12**, 311
Spánn Gábor 323
Stahl Judit 252, 285
Stone, Sharon 278
Stumpf István 49
Suchman Tamás **303**
Superman 311
Surányi György 30, 326
Sükösd Miklós **210**
Szabadi Béla **26**
Szabó Albert 46
Szabó Dezső 33, 269
Szabó István 21, 209
Szabó László Zsolt 229
Szabó Miklós 130, **138**
Szabó Miklós (Ausztrália) 248
Szabó Zoltán **221**, 227, 236
Szadai Károly 229
Szadsztrij, Nikolaj 142
Szalai Annamária 86
Szalai Erzsébet **46**
Szalai Pál **152**
Szalay Károly **298**
Szalay Zsuzsanna 248
Szarvas László 221
Szájer József 73
Szász István 235
Szekeres Imre **82**, 103, **157**, 305
Szellő István **184**
Szent Ferenc 135, **175**
Szent István **57**, **128**, 219, **224**, 228, 233, 238
Szent László 182
Széchenyi István 12, 33, 197
Széll Kálmán 138
Szikinger István **15**

Szilágyi Ákos 101, 127
Szilágyi János 114, **181**, 221
Szili Katalin 80
Szív Ernő 261
Szokai Imre 210
Szombathy Pál **305**
Szomory Dezső 33
Szókratész 298
Szörényi Levente 128, 219
Sztálin, Joszif 56, 71, 89, 160, 215, 267, 319
Sztraka József 321
Szuicsi Ota 192
Szűcs Attila 100
Szűz Mária **224**, **256**
Tamás Ervin **134**
Tamás Gáspár Miklós **10**, 123, 217, **247**, 320, **328**
Tamási Orosz János **253**
Tar Sándor 167, **187**
Tardos Márton 255
Tarnói Gizella 240
Tas **21**
Tasnádi Péter **15**
Táncsics Mihály 80
Temesi Ferenc **11**
Tevje 78
Tillmann József Attila 121
Tisza István 156
Tisza Kálmán 156
Türmer Gyula 12, 67, 80, 94, 111, **123**, **148**
Tocsik Márta 65, 68, 131, 210, 303, 322
Tompai Imre **130**
Torgyán József 45, **69**, 82, 119, 121, 122, 130, 135, 199, 207, 224,
235, 242, 270, 292, 303, 320, 323, 324, 326, 332
Tot, Josip 337
Totti, labdarúgó 239
Tóbiás József 28
Tóth Ilonka 279

Tóth István Zoltán 229
Töhötöm **21**
Tölgyessy Péter **122**, 169, 319
Török András 264
Török László 129
Tőkéczi László 102
Tőkés László 270
Trencsényi Zoltán **236**
Trethon Judit **330**
Tudjman, Franjo 66, 79, 197
Tudor, Corneliu Vadim 329
Turezi István 101
Turi József **302**
Uhrin Benedek 236, **289**
Uj Péter **264**, 321
Ungár Klára 27
Ungváry Rudolf **293**
Vaculík, Ludvík 9
Vajda Dezső **326**
Valentino 48
Varasdy Géza 248
Varga György **74**
Vargha Tamás 95
Vastagh Pál 220
Vágó István 114, 255
Vágréti László **120**
Vágvölgyi B. András 120
Vámosi János 108
Váncsa István 98, **207**, **224**
Várhegyi Attila **234**
Várkonyi Tibor **217**
Vásárhelyi család 323
Vásárhelyi Mária **70**
Veégh **321**
Vejnemöjnen 25
Verebes István **83**, **122**, 204, 244, 267, 271, 289, 336,
Végvári József **60**

Villon, Francois 33
Vinci, Leonardo da 142
Vitányi Iván 123, 218
Vitray Tamás 114
Voltaire 17, 96
Vörös István 101
Vörösmarty Mihály 33
Warhol, Andy 183
Wasmer Frigyes 248
Wells, Herbert George 130
Wigner Jenő 164
Witmann fiúk 191, 293
Wisinger István **81, 198, 317**
Wojtila, Karol 87
Yonderboi **171**
Zalatnay Sarolta 272
Zappe László **234**
Zámbó Jimmy 96
Zilahy Péter **219**
Zizi, esztéta **268**
Zombori Sándor 178

ISBN 963 00 6054 X

Kiadja a Magyar Napló Kiadó
1062 Budapest, Bajza u. 18. Telefon/fax: 342-8768

Felelős kiadó: Oláh János

Borítóterv és tipográfia: Zách Eszter

Készült a Komp Nyomdában

2083 Solymár, Mátyás király u. 7.

Felelős vezető: Pénzes Károly

4421/04

2500 Ft

Osszián

Kétezer Leütés